

## **ΒΡΙΣΑΓΩΤΙΚΑ και ΛΕΣΒΙΑΚΑ**

Έχω ένα όνειρο.

(Από την ομιλία του Βασίλη Ψαριανού στην εκδήλωση της ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ «Κ. ΤΣΕΛΕΚΑ-ΑΘ. ΝΙΚΕΛΛΗ», στα Βατερρά, την 10 Αυγούστου 2022).

Είχα, από παλιά, και έχω ένα όνειρο.

“I have a dream”, όπως έλεγε ο Μάρτιν Λούθερ Κινγκ· μόνο που αυτός ονειρευόταν την απελευθέρωση των μαύρων, ενώ εγώ ονειρευόμουν και συνεχίζω να ονειρεύομαι την απελευθέρωση του γενέθλιου τόπου μας από τον οικονομικό μαρασμό και την πληθυσμιακή συρρίκνωση!

**Δεν διεκδικώ το μονοπώλιο της γνώσης, της ευαισθησίας ή του πατριωτισμού.....Δεν πιστεύω στην μία και απόλυτη αλήθεια. Διεκδίκησα, στην ζωή μου με πάθος την ελευθερία και το δικαίωμα να λέγω αυτό που πιστεύω. Απεχθάνομαι την «σιωπή των αμνών», το ψέμα και τις μισές αλήθειες. Πιστεύω ότι ο κάθε άνθρωπος μικρός ή μεγάλος μπορεί να συνεισφέρει στην τελική σύνθεση( ΘΕΣΗ-ΑΝΤΙΘΕΣΗ-ΣΥΝΘΕΣΗ) της αλήθειας που είναι πιο κοντά στην πραγματικότητα.**

Από αυτόν τον τόπο πέρασαν πολλοί που ονειρεύτηκαν μια ΒΡΙΣΑ, η οποία αξιοποιεί τα θαυμάσια φυσικά και πολιτισμικά πλεονεκτήματά της, που προσδεύει και ευημερεί. Πριν από μένα και άλλοι πολλοί **ΕΙΧΑΝ και ΈΧΟΥΝ ΕΝΑ ΟΝΕΙΡΟ.**

Είχα, λοιπόν, και εγώ ένα όνειρο, που το μοιραζόμουν, από τα εφηβικά μου χρόνια, με άλλους μαζί. Κάποιοι από την παρέα των «ρομαντικών», όπως μας αποκαλούσαν, έφυγαν νωρίς, κάποιοι απογοητεύτηκαν και έπαψαν να ονειρεύονται και λίγοι απόμειναν να επιμένουν στο όνειρο· μερικοί επίμονοι κηπουροί που συνεχίζουν να σπέρνουν ελπίζοντας πως κάποτε ίσως ξεμυτίσει ο σπόρος και πρασινίσει ο τόπος.

Είχα ένα όνειρο που επί 20 χρόνια, με τους συνεργάτες μου και τα μέλη του Συλλόγου Βρισαγωγών Αθήνας· προσπαθήσαμε να το υλοποιήσουμε, μέσα από το περιοδικό ΑΝΤΙΛΑΛΟΣ της ΒΡΙΣΑΣ, με την αρθρογραφία μας στον Τύπο και με τις παρεμβάσεις μας στις Τοπικές Αρχές και, σε ορισμένες περιπτώσεις, στις πανεπιστημιακές Αρχές της Αθήνας και στην κεντρική εξουσία.

ΈΝΑ ΟΝΕΙΡΟ ΦΙΛΟΔΟΞΟ, πολλοί το είπαν «ρομαντικό», που, όμως, εμείς πιστεύαμε και συνεχίζουμε να πιστεύουμε ότι δεν ήταν ανέφικτο, γιατί αφορούσε παρεμβάσεις, έργα και δράσεις που τις είχαμε συναντήσει να υλοποιούνται, όχι στην ιδεατή Πολιτεία του Πλάτωνα, όχι στην Αμερική ή την Σουηδία, αλλά στην ελληνική επικράτεια και στο πιο κοντινό μας περιβάλλον, σε άλλα χωριά του νησιού μας, στην Λέσβο, όπου γινόταν αναπλάσεις πλατειών, διανοίγονταν νέοι δρόμοι, αξιοποιούνταν τα παλιά ελαιοτριβεία, κατασκευάζονταν πολιτιστικά κέντρα και γήπεδα· έργα που τα είχαμε ζητήσει κι εμείς, που τα ζηλεύαμε και που ήταν, ιδιαίτερα προκλητικό για μας που βιώναμε την εγκατάλειψη της περιοχής μας, την συνεχή κοινωνικο-οικονομική καθίζηση και την πληθυσμιακή συρρίκνωση του τόπου μας.

Το όνειρό μας στόχευε στην εξάλειψη των βαθύτερων αιτίων που προκαλούσαν την παρακμή του χωριού μας και της ευρύτερης περιοχής Βρίσας- Πολιχνίτου.

Ξεκινώντας από την νομοτελειακή αρχή ότι ο οικονομικός μαρασμός επιφέρει και τον κοινωνικό μαρασμό και στην συνέχεια και την πνευματική και ευρύτερα την πολιτισμική παρακμή, οι σκέψεις και οι προτάσεις μας απέβλεπαν στην πνευματική αναγέννηση του χωριού μας και συγχρόνως στην οικονομική ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής Βρίσας – Πολιχνίτου.

Ονειρευόμαστε, λοιπόν, μια Βρίσα πνευματική που συνεχίζει την παράδοση του γιατρού και λόγιου **Ευστάθιου Γεωργιάδη**, ο οποίος μετέφρασε από τα Λατινικά, το 1849, τα ΛΕΣΒΙΑΚΑ του Γερμανού PLEHN ( Πλένιου), την παράδοση του **Γ. Γεωργακή**, που έγραψε και εξέδωσε, το 1894, στο Παρίσι τα FOLK-LORE DE LESBOS, του δάσκαλου **Ιωάννη Κόντου**, αγωνιστή του εκπαιδευτικού Διαφωτισμού, που έμεινε στην Ιστορία της Λέσβου ως «Ο αφορισμένος δάσκαλος των ΛΕΙΜΩΝΙΑΚΩΝ», του **Κώστα Κόντου** και του **Τάκη Κόντου**, των δυο γιων του Ιωάννη Κόντου, του φιλόλογου και συγγραφέα Κώστα Κόντου και

του Τάκη Κόντου, δικηγόρου και λογοτέχνη, του ιατροφιλόσοφου **Παν. Περρή ( Παναγάρα)**( με την σημαντική αρθρογραφία στον Τύπο Μυτιλήνης και Σμύρνης), του Γιατρού και λόγιου **Ι. Νικολαΐδη** (με τις πολύτιμες «Σημειώσεις» του για την Ιστορία του χωριού μας) και του γιατρού **Γ. Καραμάνου**, αγωνιστή στην μάχη του Κλαπάδου, του **Καθηγητή Ι. Λάσκαρη**, αγωνιστή της Δημοκρατίας και συγγραφέα, του **δάσκαλου Π. Παπάνη**, με την σημαντική εκπαιδευτική και κοινωνική προσφορά, για πολλές δεκαετίες, στους κατοίκους της Βρίσας του περασμένου αιώνα, του **Στρατή Παπανικόλα**, γεννημένου και βαφτισμένου στην Βρίσα, στις αρχές του 20<sup>ου</sup> αιώνα, λάτρη των Βατερών, σημαντικού εκπροσώπου της «Λεσβιακής Άνοιξης» και εκδότη της σατυρικής εφημερίδας, του ανεπανάληπτου «Τρίβολου», του **Πάνου Αναγνώστου**, δικηγόρου και συγγραφέα ιστορικών απομνημονευμάτων. Και με ιδιαίτερη τιμή και συγκίνηση μνημονεύω τον αείμνηστο δάσκαλό μας, **Κώστα Τσέλεκα**, ιστορικό της Βρίσας, που μας άφησε πολύτιμη παρακαταθήκη το προσωπικό του Αρχείο και το πρώτο σημαντικό ιστορικό βιβλίο για την διαχρονική Βρίσα, από τα αρχαία χρόνια ως τα σήμερα, «**Το χωριό μου η Βρίσα Λέσβου**», καθώς και ένα πλήθος λογοτεχνικών κειμένων και χειρογράφων.

Θεωρώ, επίσης, σημαντικό να αναφέρω κάποιους μεγάλους επιστήμονες που γεννήθηκαν ή κατάγονται από την Βρίσα ή που έζησαν, κάποτε στην Βρίσα, οι οποίοι με το επιστημονικό τους έργο και την προσφορά τους, ευρύτερα, στον κόσμο τίμησαν και τιμούν το μικρό χωριό μας και μπορούν να αποτελέσουν ένα παράδειγμα και πρότυπο για τα νέα παιδιά της Βρίσας: τον **Κωνσταντίνο Δεσποτόπουλο**, καθηγητή της φιλοσοφίας του Δικαίου και Ακαδημαϊκό, ο οποίος ως προσφυγόπουλο από την Σμύρνη, μαζί με τον Αδελφό του **Αλέξανδρο**, καθηγητή της Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο, βρέθηκαν στην Βρίσα, το 1922, και φοίτησαν για ένα διάστημα στο Δημοτικό Σχολείο του χωριού μας.

Τον διεθνούς φήμης καθηγητή Οφθαλμολογίας στο Χάρβαρντ των Η.Π.Α., **Ευάγγελο Γραγουδά** και τον καθηγητή Πολυτεχνείου και Ακαδημαϊκό **Εμμανουήλ Γδούντο** (ο παππούς του Εμμ. Γδούντος, γέννημα θρέμμα της Βρίσας, υπηρέτησε ως δάσκαλος στο Δημοτικό Σχολείο του χωριού μας, 1902- 1910) κ. ά.

Και θεωρώ ότι θα ήταν χρήσιμο και εύχομαι, κάποτε, να πραγματοποιηθεί, να αναγραφούν τα ονόματα και να αναρτηθούν τα πορτραίτα όλων των παραπάνω εκπροσώπων της ιστορικής, πνευματικής Βρίσας, στην ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ της αναγεννημένης μετασεισμικής Βρίσας, για να φωτίζουν τον δρόμο των νέων γενεών.

Διότι πίστευα, πάντα, και πιστεύω στον σημαντικό ρόλο του πνευματικού ανθρώπου, του ανθρώπου που δεν έμεινε στην τυποποιημένη γνώση, αλλά κατέκτησε την ηθική και πνευματική ανωτερότητα, που έχει συνειδητοποιήσει ότι το χρέος κάθε πνευματικού ανθρώπου είναι να επιστρέφει, ανταποδοτικά, στην κοινωνία, ένα μέρος από την παιδεία που απόκτησε, χάρις στο εκπαιδευτικό σύστημα της οργανωμένης κοινωνίας.

Και πίστευα και πιστεύω ότι η κοινωνία που δεν έχει μπροστάρη της, στην ιστορική της πορεία, μια ισχυρή πνευματική τάξη που να διαπνέεται από το ευγενές πάθος και την φιλοδοξία της δημιουργίας και της προσφοράς, που δεν έχει την γενναιότητα να επισημάνει τα δέοντα για την πρόοδο της μικρής και της μεγάλης πατρίδας, που διστάζει, όταν χρειάζεται, να πει και τις πικρές αλήθειες και, ακόμα, να τεθεί **επικεφαλής** και να αναλάβει την ευθύνη της συλλογικής προσπάθειας για την πρόοδο και την προκοπή των ανθρώπων, αυτή η κοινωνία είναι καταδικασμένη στην παρακμή και τον μαρασμό, τον οικονομικό, τον κοινωνικό και τον πολιτιστικό μαρασμό!

( Μια χειροπιαστή απόδειξη, για την σημασία της παραπάνω αλήθειας, είναι η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΡΙΣΑΣ, όπου μια ομάδα συγχωριανών μας, με τον Στρατή Νικέλλη, τον πρόεδρο και τα μέλη του Δ. Σ, ξεκινώντας με πενιχρά μέσα, αλλά με έμπνευση και μεράκι, παρήγαγαν και παράγουν σημαντικό ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ και, ευρύτερα, ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΕΡΓΟ, παλλεσβιακής εμβέλειας)!

Η παράδοση του χωριού μας δεν περιορίζονταν στην πνευματική ζωή. Η πνευματική ακμή ήταν το **επιγέννημα** της οικονομικής άνθησης του χωριού μας, η οποία χρονολογείται από τα μέσα του 19<sup>ου</sup> αιώνα, και ειδικότερα, από το 1850, αφότου εγκατέλειψαν το χωριό μας οι Μωαμεθανοί, των οποίων οι περιουσίες περιήλθαν στους χριστιανούς της Βρίσας ( κυρίως τους Προύχοντες).

Μέχρι τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο και πριν την μεγάλη έξοδο των Βρισαγωγτών, στις δεκαετίες 40 και 50, που ως οικονομικοί μετανάστες αναζήτησαν μια καλύτερη τύχη στα μεγάλα αστικά κέντρα της ημεδαπής αλλά και σε άλλες χώρες του εξωτερικού, υπήρχε μια θαυμαστή παράδοση οικονομικής ανάπτυξης και κοινωνικής προόδου, κυρίως στον πρωτογενή τομέα, αλλά και στον βιοτεχνικό τομέα και, ακόμα, και στο εμπόριο( ήδη τον 16<sup>ο</sup> αι. η Βρίσα ήταν πρώτη στην παραγωγή δημητριακών), είχε μεγάλη αύξηση ελαιοπαραγωγής, τον 19<sup>ο</sup>, και παραγωγή σύκων( 40 τόνους), υπήρχε ακμάζουσα καλλιέργεια του μεταξοσκώληκα (σηροτροφία), και κερδοφόρα καπνοκαλλιέργεια (προπολεμικά).

Σημαντική, επίσης, ήταν η κεραμοποιία και η Αγγειοπλαστική.

Αναλυτικά στοιχεία για την ακμάζουσα οικονομία του χωριού μας αναφέρω στα βιβλία μου ( «Για την ανάπτυξη της Βρίσας», «Τοπωνύμια της Βρίσας», «ΙΣΤΟΡΙΚΑ- ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ της ΒΡΙΣΑΣ» και στο περιοδικό ΑΝΤΙΛΑΛΟΣ ): { οι ονομασίες των τοπωνυμίων μαρτυρούν την ακμάζουσα αγροτική οικονομία: Αλώνια, Αλωνέλια. Αλώνια Πευκιανής (Χασάνινας αλώνι) , Συκιώνες: Βατάνας συκιά, Ιμπραήμ συκιά, Μαυροσυκιά, Ορνοί. Αμπελοκαλλιέργεια: Παλιάμπελα, Παλιαμπέλα, «γκτούρα» στο Χοχλατσιάρι. Σηροτροφία: Μουριές (Παλιομούρσια)}.

Θα περιοριστώ, σήμερα, να επισημάνω το θεσμικό καθεστώς που διείπε την τότε οικονομική ζωή, θεσμικό καθεστώς που δεν είχε νομοθετηθεί από την ανύπαρκτη και αδιάφορη πολιτεία, αλλά που συνίστατο από ένα σύνολο εθιμικών παραδοσιακών αρχών και κανόνων που ίσχυαν και κατηύθυναν την κοινωνία του χωριού μας και καθιστούσαν περισσότερο αποδοτική την εργασία και περισσότερα τα κοινά οικονομικά οφέλη. **Μορφές και τρόποι οργάνωσης της συνεργασίας και της συλλογικής προσπάθειας, στον τομέα της ιδιωτικής οικονομίας και στην αντιμετώπιση των αναγκών της κοινότητας Βρίσας.**

**Στον ιδιωτικό τομέα:** συντροφίες (σντρουφιές), Δανεικαριές (αμοιβαία παροχή εργασίας), Χέριασμα (αλληλεγγύη) (σέριασμα), Μετάπιασμα, (εναλλαγή στην εργασία), Παρακάνια, Νυχτέρια, Γιοργόνας ( σε περίπτωση επείγουσας ανάγκης).

Συνεργασία για την «Δέση του Ποταμού» και το πότισμα των περιβολιών με το «νεμπέτ», Μισιακά, Κισίμια για το μάζεμα της ελιάς.

**Κοινοτικά:** Ατομική ευθύνη για την καθαριότητα και την υγιεινή των προσκείμενων χώρων στην κατοικία του κάθε χωριανού. Συνδρομή για την αντιμετώπιση φυσικών καταστροφών, (πλημμύρες, «γιαγκίν»). Προσωπική εργασία για την εκτέλεση κοινοτικών έργων.

Έτσι ξανοίχτηκαν οι ρουμανιασμένοι τόποι, καθαρίστηκαν οι βραχότοποι και οι Πετραδερές, δέθηκαν με τα σέτια οι πλαγιές, εξημερώθηκαν τα λαγκάδια και οι νερομάνες, ανοίχτηκαν, παντού, πηγάδια, χτίστηκαν βρύσες και χαβούζες, ανοίχτηκαν μονοπάτια και στρώθηκαν με «ντουσσιεμέδες» οι λασπόδρομοι, φυτεύτηκαν οι χερσότοποι, απλώθηκε ο λιώνας από την Λαγκάδα, ως τα Χοντροκούκια, βλάστησε στην πεδιάδα της ποταμιάς, από την Ζήβα ως το Πιτιλίδι, η συκιά και η ζαρταλιά, η απιδιά, η ερική κι η ροδακινιά· φυτεύτηκαν τα μποστάνια και τα αμπέλια που δρόσιζαν στο κάμα τον ξωμάχο και γλύκαιναν την πίκρα της ζωής του.

Και αυτά τα θαυμαστά επιτεύγματα δημιουργήθηκαν με τον Αγά στο σβέρκο τους και το βαρύ χαράτσι. Χωρίς Επιδότησεις, ΟΓΑ, ΕΛΓΑ, χωρίς τα δώρα των ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΝΟΜΩΝ.

Ο σημαντικότερος θεσμός που συνέβαλε στην ακμάζουσα αγροτική οικονομία ήταν η δημιουργία δύο ΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΕΛΑΙΟΥΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ, με 2 ελαιοτριβεία προηγμένης τεχνολογίας ( στη θέση 13 ελαιόμυλων) ( και σε μια φάση, τρία ελαιοτριβεία).

(Σήμερα, αντικρύζουμε την θλιβερή εικόνα του ερειπιώνα των δύο ελαιοτριβείων. Οι συνέπειες της διάλυσης του Αγροτικού Συνεταιρισμού της Βρίσας και η υποθήκευση των δύο ελαιοτριβείων, καθώς και η απαξίωση της **συνεταιριστικής ιδέας**, αποδεικνύονται, **εξίσου, καταστροφικές με τον σεισμό που γκρέμισε τον παραδοσιακό οικισμό ης Βρίσας**).

Όλα όσα ανέφερα παραπάνω ανήκουν στην οικονομική παράδοση του χωριού μας , την οποία κάποιιοι νοσταλγικά αναπολούμε.

Μπορεί η αναβίωσή της να ικανοποιήσει τις σύγχρονες ανάγκες, στην σημερινή παγκοσμιοποιημένη Αγορά, όπου οι ανάγκες, οι προτεραιότητες, οι ευκαιρίες και οι δυνατότητες είναι διαφορετικές;

Ίσως κάποια στοιχεία της παραδοσιακής οικονομίας θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν, εφόσον ικανοποιούν τις σύγχρονες απαιτήσεις της οικονομίας και, ειδικότερα, **την οικονομία του Τουρισμού** ( «λέσβιος οίνος», βιολογικό λάδι, λαδοτύρι, φαρμακευτικά φυτά, όσπρια, μανιτάρια...).

Μπορεί να αυξηθεί, σημαντικά, το εισόδημα των απασχολούμενων στον Πρωτογενή Τομέα με την κάλυψη των βασικών διατροφικών αναγκών του τουριστικού πληθυσμού με ντόπια προϊόντα και, ειδικότερα, με προϊόντα της παραδοσιακής οικιακής οικονομίας (με την ίδρυση και λειτουργία Συνεταιρισμού Γυναικών Βρίσας, κατά το πρότυπο του **Συνεταιρισμού Γυναικών Μεσοτόπου**).

## **Η ΜΟΝΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΕΛΙΑΣ- ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.**

Είχαμε επισημάνει, από παλιά και πολλές φορές, τους κινδύνους που εγκυμονεί η μονοκαλλιέργεια είτε της ελιάς είτε του τουρισμού, διότι εδράζονται πάνω σε «σεισμογενές έδαφος», το οποίο μπορεί να μετακινηθεί και να υποχωρήσει από έντονες αναταράξεις, φυσικές καταστροφές ή κοινωνικοοικονομικές κρίσεις.

Για αυτόν τον λόγο είναι αναγκαία η **αξιοποίηση όλων των ΠΛΟΥΤΟΠΑΡΑΓΩΓΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ** (των φυσικών και πολιτισμικών πλεονεκτημάτων της περιοχής Βρίσας- Πολιχνίτου: προστασία της παραλίας Βατερών από την άναρχη ανάπτυξη, Φράγμα Λαγκάδας, ανάδειξη παλαιοντολογικού θησαυρού Βρίσας- Βατερών, των αρχαιολογικών χώρων και μνημείων, εκμετάλλευση των θερμοπηγών Πολιχνίτου).

**ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΗ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΒΑΤΕΡΩΝ- ΒΡΙΣΑΣ- ΠΟΛΙΧΝΙΤΟΥ** με τα άλλα **ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ** (σύγχρονο οδικό δίκτυο). Έξοδος από την απομόνωση.( ΠΛΩΜΑΡΙ- ΠΥΛΗ ΕΙΣΟΔΟΥ, από την Σμύρνη. Άμεση διασύνδεση: ΠΛΩΜΑΡΙ- ΒΑΤΕΡΑ. ΚΑΛΛΟΝΗ- ΠΑΛΙΧΝΙΤΟΣ- ΒΑΤΕΡΑ.( Δημιουργία Κοινοπραξιών ΚΤΕΛ).

**ΕΝΟΤΗΤΑ και ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΒΡΙΣΑΣ -ΑΘΗΝΑΣ.** (Κοινά αιτήματα, με σοβαρές και αξιόπιστες προτάσεις).

**Υπέρβαση του ατομικού μικροσυμφέροντος.**

Όχι, στην αμφισβήτηση και την απαξίωση ή την διαχείριση δι' ίδιον όφελος της προσφοράς πολλών ευπατρίδων χορηγών, που συναντούν, ενίοτε, την αβελτηρία, την αδιαφορία, την κατά το δοκούν ή και την ιδιοτελή διαχείριση της προσφοράς τους!

Και ας μην τα περιμένουμε όλα από την ΠΟΛΙΤΕΙΑ. Ας μην μένουμε στο «τι κάνει η Πολιτεία για εμάς», αλλά στο **τι κάνουμε, πρωτίστως, εμείς για τον Τόπο μας.**

### **ΝΕΟΛΑΙΑ και ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΑΓΟΡΑ.**

**ΟΙ ΝΕΟΙ ΜΠΡΟΣΤΑΡΗΔΕΣ:** επιβάλλεται, περισσότερο από ό,τι στο παρελθόν, στην σύγχρονη εποχή, οι νέοι να γίνουν η ατμομηχανή στο τραίνο της ανάπτυξης. Ο γερασμένος πληθυσμός της υπαίθρου αδυνατεί να παρακολουθήσει τις σύγχρονες εξελίξεις, να εκμεταλλευτεί τις ευκαιρίες και τα μέσα που παρέχει η σύγχρονη τεχνολογία και γενικότερα η επιστήμη. Χρειαζόμαστε καινοτόμες καλλιέργειες και επιχειρήσεις. Ο παραδοσιακός τσομπάνος και ο περιβολάρης ανήκουν, πλέον στην ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ. Σήμερα, **για να μπορέσουμε να ανταποκριθούμε στον ανταγωνισμό της ελεύθερης Αγοράς χρειαζόμαστε επιστήμονες κτηνοτρόφους, επιστήμονες καλλιεργητές και παραγωγούς βιολογικών προϊόντων.**

Γι' αυτό είναι αναγκαία- μετά την ολοκλήρωση των σπουδών τους- η επιστροφή της Νεολαίας μας, στην υπαίθρο χώρα, για τον εκσυγχρονισμό της παραγωγής και την αναγέννηση των χωριών μας.

Και τελικά, εάν δεν θέλουμε να ερημώσει ο τόπος μας, χρειάζεται να υπερβούμε- προσωπικά και συλλογικά- ως άτομα και κοινωνία, την πολιτική του μικροσυμφέροντος και της μικροπολιτικής και να αναθέσουμε την ευθύνη, για την ανάπτυξη του τόπου μας, για το μέλλον των παιδιών και των εγγονιών μας, στους **ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΕΣ ΤΗΣ ΠΡΟΟΔΟΥ**, σε ανθρώπους που πιστεύουν στην δημιουργία και την προσφορά και οι οποίοι έχουν την γνώση, την ικανότητα και την βούληση **να κάνουν ΠΡΑΞΗ ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ ΜΑΣ, για μια πατρίδα που προοδεύει και μοιράζει δίκαια τα αγαθά της προόδου, στον λαό της.**

### **Η καταστροφή της ΒΡΙΣΑΣ.**

Ήταν η ώρα 3.28' μ.μ, ημέρα Δευτέρα της 12<sup>ης</sup> Ιουνίου 2017.



Για τους ξωμάχους της Βρίσας ήταν η ώρα της απογευματινής ανάπαυσης: οι μπαχτσεβάνηδες που είχαν γυρίσει, πριν από λίγο, από το περιβόλι κουβαλώντας τα τροφαντά του καλοκαιριού, βρίσκονταν, τώρα, στο πρωτοῦπνι της ξεκούρασής τους. Ο βοσκός που είχε αφήσει στο σωθήρι τις προβατίνες να σταλίζουν στον ίσκιο της ελιάς και πετάχτηκε ως το χωριό με το γκιούμι γεμάτο γάλα, μόλις είχε προλάβει να ξεπλύνει τον ιδρώτα από το πρόσωπό του.

Η μάνα κοίμιζε το μωρό στην κούνια του.

Κι ο Γέρο- Διαμαντής μόλις είχε αποφάγει και τον είχε πάρει ο ύπνος στο ντιβάνι, ενώ η γριά του έπλενε ακόμα στον νεροχύτη τα πιατικά.

Και τότε ακούστηκε το μουγκρητό του Εγκέλαδου και σείστηκε ολόκληρος ο απάνω κόσμος.

Αλαλιασμένοι οι άνθρωποι έτρεξαν έξω να σωθούν απ' το θεριό.

Τα σπίτια έβγαλαν ένα « ααχ!» κι ύστερα ένα σπαρακτικό « ωχχ !» και σωριάστηκαν, χίλια κομμάτια, στο δρόμο.

Η Βρίσα της Βρισηίδας- που σήμερα τη φωνάζουν Φρισαϊίδα- την ώρα 3 και 35' ξεψυχούσε, βαριά πληγωμένη κάτω από τις σωριασμένες πέτρες τα τούβλα και τα ξύλα, που πριν από λίγα λεπτά στέριωναν ένα σπίτι, το «παλάτι» του νοικοκύρη, τη « φωλιά» των νιόπαντρων, το «καταφύγιο» του κατατρεγμένου, την παρηγοριά του χαροκαμένου, τη νοσταλγική ανάμνηση του ξενιτεμένου...

Η Βρίσα του ΔΙΟΝΥΣΟΥ ΤΟΥ ΒΡΙΣΑΓΕΝΟΥΣ, της ΑΓΙΑ-ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ, της ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ και του ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ σήμερα πρέπει να πάρει τη μεγάλη απόφαση: μπροστά ή πίσω. Όλοι μαζί ή ο καθένας χώρια.

Για μια Βρίσα που θα ξαναχτιστεί στην «κινούμενη άμμο» της προχειρότητας ή μια γερά θεμελιωμένη Νέα και σύγχρονη Βρίσα ;

## **ΜΕΤΑΣΕΙΣΜΙΚΕΣ ΔΟΝΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΣΕΙΣΜΟΠΛΗΚΤΗ ΒΡΙΣΑ.**

### **ΤΟ ΧΑΣΜΑ**

Ένα τεράστιο χάσμα στον ιστορικό χρόνο, ανάμεσα στο παρελθόν και το παρόν της ΒΡΙΣΑΣ, άνοιξε ο σεισμός της 12<sup>ης</sup> Ιουνίου του 2017.

Ένα παρελθόν που κείτεται σε ερείπια. Ένα παρόν δυσβάσταχτο, όμοιο με εκείνο της προσφυγιάς,. Και ένα μέλλον αβέβαιο...

Και η μόνη παρήγορη φωνή εκείνη της « γιαγιάς» **Ιστορίας**: γενιές και γενιές ανθρώπων που γνώρισαν την καταστροφή, το ξεκλήρισμα και την προσφυγιά· πέτρα, πέτρα και με λάσπη που ζυμώθηκε με τον ιδρώτα τους έχτισαν ξανά το σπίτι τους, φύτεψαν την καμένη γη τους και φίλιωσαν ξανά με τα στοιχεία της Φύσης και τα στοιχεία της ανθρώπινης μανίας, που ερήμωσαν τον τόπο τους.

Ο ιστορικός χρόνος της ΒΡΙΣΑΣ δεν σταμάτησε τον Ιούνιο του 2017.

Το μέλλον μπορεί να έρχεται αργά και βασανιστικά, αλλά θα έρθει και οι νέες γενιές των Βρισαγωγών θα είναι εκεί, από τον Άγιο Φωκά ως μέσα στην Λαγκάδα και από το Μαρμάρι ως το Δαξάρι, με την αξίνα και την τέμπλα στο χέρι.

Κι οι δασκάλες στο Σχολειό, στ' Αλώνια, θα είναι εκεί, να φωτίζουν το δρόμο των παιδιών.

Εκεί ανάμεσά τους, θα φτεροπετάν και οι ψυχές των γυναικών και των αντρών της Βρίσας που σκότωσε ο σεισμός κι αυτών που δεν άντεξαν τον μεγάλο χαλασμό της ζωή τους.

Μην κοιτάτε πίσω. Προχωρείτε!

## **Η παλινδρομική κίνηση της Ιστορίας**

*«Η Ιστορία αποτελεί πεδίο κινδύνου και τραγωδίας». Κορνήλιος Καστοριάδης.*

Η άμπωτη και η παλίρροια δεν είναι μόνο φυσικό φαινόμενο· είναι και κοινωνικό φαινόμενο. Οι ανθρώπινοι πληθυσμοί, από την εποχή της νομαδικής ζωής και μέχρι σήμερα, τη βιομηχανική και την ηλεκτρονική εποχή, πάνε κι έρχονται κινούμενοι άλλοτε από φυσικά και άλλοτε από οικονομικά και κοινωνικά αίτια.

Στην ιστορία του ελληνισμού επιβεβαιώνεται απόλυτα η παραπάνω αλήθεια, αν αναλογιστούμε πόσες φορές-μέσα στους αιώνες που μετρά η Ιστορία- ελληνικοί πληθυσμοί από την ηπειρωτική Ελλάδα και τα νησιά του Αιγαίου πέρασαν και εγκαταστάθηκαν στις Μικρασιατικές ακτές αλλά και στα ενδότερα της Μικράς Ασίας( κατά την ελληνιστική εποχή χιλιάδες Αθηναίων εγκαταστάθηκαν στην Αντιόχεια, την ακμάζουσα πρωτεύουσα του τότε Συριακού κράτους) και πόσες φορές αναγκάστηκαν να ξεριζωθούν από την ασιατική ήπειρο και να επιστρέψουν στις αρχαιότερες πατρίδες τους. Ακόμα και το προσφυγικό κύμα των Σύρων που κατακλύζει, σήμερα, τα νησιά μας και αναζητά καταφύγιο στις ευρωπαϊκές χώρες αποτελεί μια τραγική παλινδρομική κίνηση της Ιστορίας.

Και για να μεταφερθούμε από την μεγάλο θέατρο της Ιστορίας στην σκηνή, όπου παίζεται η ιστορική τραγωδία της Βρίσας, την οποία ισοπέδωσε ο καταστροφικός σεισμός της 12<sup>ης</sup> Ιουνίου, του 2017.

Σε ιστορική «μικροκλίμακα» επαναλαμβάνεται- και προβλέπω πως θα ενταθεί στα επόμενα χρόνια- η παλινδρομική μετακίνηση των κατοίκων της περιοχής από τα ενδότερα προς την παραλιακή ζώνη, την οποία, πριν από κάποιους αιώνες εγκατέλειψαν, λόγω της ανασφάλειας που είχαν προκαλέσει οι πειρατικές επιδρομές, για να μετακινηθούν στα ενδότερα και να εγκατασταθούν στη θέση που, σήμερα, κατέστρεψε ο « επιδρομέας» σεισμός.

Ήδη, εδώ και μερικά χρόνια, για λόγους που δεν είχαν σχέση με τον καταστροφικό σεισμό, τα Βατερά και ο Άγιος Φωκάς( σε μικρότερο βαθμό) είχαν αρχίσει να φιλοξενούν έναν αριθμό μόνιμων κατοίκων. Το ρεύμα αυτό θα διογκωθεί και θα απορροφήσει, συν τω χρόνω, μεγάλο μέρος του πληθυσμού της σεισμόπληκτης Βρίσας.

Η κίνηση αυτή από την ενδοχώρα προς την παραλιακή ζώνη θα ενισχυθεί λόγω του ό, τι πολλοί κάτοικοι της Βρίσας διαθέτουν δεύτερη θερινή κατοικία στα Βατερά ή τον Άγιο Φωκά, αλλά και λόγω του ό, τι η ανοικοδόμηση του κατεστραμμένου οικισμού της Βρίσας, για να ολοκληρωθεί, θα χρειαστεί αρκετά χρόνια.

Και αυτή η νομοτελειακή, θα έλεγα, εξέλιξη, πολλαπλασιάζει τα προβλήματα που δημιουργούνται στην ευρύτερη περιοχή της Βρίσας. Πέραν των προβλημάτων που πρέπει να επιλυθούν σε σχέση με την ανοικοδόμηση του οικισμού της Βρίσας (επιστημονικά προβλήματα που πρέπει να λύσουν οι σεισμολόγοι- γεωλόγοι: « μελέτες γεωλογικές- τεκτονικές». «Η Βρίσα θα αποτελέσει παγκόσμιο πεδίο εφαρμογής νέων τεχνολογιών και επιστημονικών ερευνών». Μετακινήσεις σπιτιών, « εάν διαπιστωθεί ότι υπάρχουν ανυπέρβλητα εμπόδια στο υπέδαφος». Και τα οικονομικά, γραφειοκρατικά και τεχνικά προβλήματα που πρέπει να λύσουν κεντρικά και τοπικά οι αρμόδιοι υπηρεσιακοί παράγοντες, π.χ. η ανοικοδόμηση και η εφαρμογή των αντισεισμικών προδιαγραφών θα πραγματοποιηθεί με την πρωτοβουλία και την ευθύνη του κάθε ιδιοκτήτη κατεστραμμένης οικίας και με εργολαβία της επιλογής του καθενός ή θα ανατεθεί η ανοικοδόμηση, κατά τρόπο ενιαίο και συνολικά, σε μία η περισσότερες τεχνικές εταιρίες;), θα δημιουργήσει και πρόσθετα, σύνθετα και δυσεπίλυτα προβλήματα στην περιοχή των Βατερών, τα οποία θα χρειαστεί να επιλυθούν έγκαιρα, προτού διογκωθούν και οξυνθούν περαιτέρω και καταστήσουν προβληματική και τη λειτουργία του οικισμού των Βατερών.

Επισημαίνω μερικά από τα χρονίζοντα προβλήματα των Βατερών, τα οποία, εάν δεν επιλυθούν, θα προκαλέσουν, υπό τις παρούσες συνθήκες, την ραγδαία υποβάθμιση της παραλίας, καθώς και των συνθηκών διαβίωσης του αυξανόμενου πληθυσμού των μόνιμων κατοίκων της.

1. Άμεση επανασύνδεση του δικτύου ύδρευσης από τις πηγές Αμπελικού που έχει διακοπεί λόγω φθοράς των αμιαντοσωλήνων. Νέα γεώτρηση, προκειμένου να αντιμετωπιστεί το ενδεχόμενο υφαλμύρισης του νερού της παλιάς γεώτρησης στη θέση Λαγκάδι Βατερών.
2. Άμεση δημοπράτηση του έργου του Βιολογικού καθαρισμού της ευρύτερης περιοχής Πολιχνίτου- Βρίσας και σύνδεση με το δίκτυο του βιολογικού καθαρισμού του οικισμού Βατερών, του οποίου τα οικιακά λύματα και λόγω της αύξησης του μόνιμου πληθυσμού, όσο θα καταλήγουν σε... « βόθρους» θα αυξάνουν τον κίνδυνο μιας καταστροφικής ρύπανσης της θαλάσσιας ζώνης.
3. Ρυμοτόμηση της περιοχής Βατερών, καθορισμός οικιστικής ζώνης και χρήσεων γης. Δημιουργία ελεύθερων χώρων, κέντρων άθλησης, χώρων στάθμευσης, πεζοδρόμων.

4. Διάνοιξη και σήμανση του υπάρχοντος εσωτερικού περιφερειακού δρόμου των Βατερών, καθώς και επισκευή-στήριξη του γεφυριού στο Λαγκάδι των Βατερών, προκειμένου να αποσυμφορηθεί ο μοναδικός παραλιακός δρόμος από τη διέλευση των τροχοφόρων.
5. Ενίσχυση των δημοτικών υπηρεσιών για την περιοχή των Βατερών αναφορικά με θέματα καθαριότητας και υγιεινής.
6. Ταχύτερη εξυπηρέτηση εκ μέρους της Πολεοδομίας των κατοίκων της περιοχής των Βατερών που επιθυμούν να οικοδομήσουν ή να επεκτείνουν υπάρχουσες κατοικίες .
7. Καλύτερη αστυνόμευση της περιοχής για την αποτροπή της αυθαίρετης δόμησης, καθώς και άλλων παράνομων δράσεων, οι οποίες μπορεί να θέσουν σε κίνδυνο την ομαλή λειτουργία του οικισμού και την αρμονική διαβίωση των κατοίκων.

Ας προχωρήσουμε, λοιπόν, το ταχύτερο δυνατόν, από τους λόγους στα έργα, προτού... «κακοφορμίσουν» και γίνουν ανίατες οι πληγές που άνοιξε ο καταστροφικός σεισμός.

### **Δυο ιστορικές μετεγκαταστάσεις της αρχαίας Βρίσας.**

Στην τρισχιλιετή ύπαρξη της Βρίσας έγιναν για διάφορους λόγους δυο μετεγκαταστάσεις του αρχικού οικισμού.

Μήπως, σήμερα, μετά τον καταστροφικό και φονικό σεισμό της 12<sup>ης</sup> Ιουνίου, του 2017, επιβάλλεται να γίνει και μια Τρίτη μετεγκατάσταση;

Την ίδρυση της προϊστορικής Βρίσας σκεπάζει η αχλή του μύθου. Τα πρώτα σημάδια για την ύπαρξή της τα ανιχνεύουμε στις μυθικές παραδόσεις που αναφέρονται στον πρώτο οικιστή της Λέσβου τον Μάκαρα, στον οποίον, κατά τους αρχαίους συγγραφείς Ανδροτίωνα και Κλαύδιο Αιλιανό, αποδίδεται και η ίδρυση του ναού του Διονύσου στην «ΑΚΡΑ ΒΡΙΣΑ», όπως ονομάζονταν το σημερινό ακρωτήριο του Αγίου Φωκά, το οποίο διέσωζε ως τον 6<sup>ο</sup> αιώνα μ. Χ. την αρχαία ονομασία του « άκρα Βρίσα» κατά τον Στέφανο τον Βυζάντιο.

Η ύπαρξη της Βρίσας ανιχνεύεται, επίσης, και μέσα στα ομηρικά έπη, την Ιλιάδα και την Οδύσσεια( Βλέπε και «Τα τοπωνύμια της Βρίσας

Λέσβου» Βασίλη Ψαριανού. Εκδόσεις ΝΟΩΝ. ). Σπουδαίοι φιλόλογοι και αρχαιολόγοι (ανάμεσά τους ο μεγάλος Γερμανός φιλόλογος Βιλαμόβιτς και η Αμερικανίδα αρχαιολόγος Emily Shields) συσχετίζουν τη σημερινή Βρίσα με την πατρίδα της πανέμορφης Βρισηίδας, κόρης του Βρισέα, βασιλιά ή ιερέα της ομηρικής Βρίσας.

Τα λείψανα του πρώτου οικισμού, της προϊστορικής Βρίσας, βρίσκονται πάνω στο σημερινό ακρωτήριο του Αγίου Φωκά- όπου και ο ναός του Διονύσου του Βρισαίου ή Βρισαγενούς- όπως μας βεβαιώνουν τα ευρήματα που κατέγραψε κατά την επίσκεψή του εκεί το 1885 ο Γερμανός αρχαιολόγος R. Koldewey, και, επίσης, σύμφωνα με τα ανασκαφικά ευρήματα που έφερε στο φώς νεότερη (επιφανειακή και περιορισμένης έκτασης) αρχαιολογική έρευνα του 1972.

Ο πρώτος οικισμός της Βρίσας στον Άγιο Φωκά («Άκρα Βρίσα» ) εικάζουμε ότι επιβίωσε ως την ελληνιστική εποχή και τους πρώτους Ρωμαϊκούς χρόνους, για να μεταφερθεί κατά την Πρωτοβυζαντινή περίοδο στην κοντινή προς τον Άγιο Φωκά θέση, της Αγια- Κατερίνας, όπου έχουν ανευρεθεί κάποιοι τάφοι και παρατηρείται άφθονη κέραμος και δομικά υλικά.

Και στη θέση που βρίσκεται το σημερινό εκκλησάκι της Αγια-Κατερίνας, διακρίνονται τα θεμέλια παλαιοχριστιανικής εκκλησίας .

Η ακμή και του δεύτερου οικισμού της Πρωτοβυζαντινής Βρίσας επιβεβαιώνεται από το μέγεθος της παλαιοχριστιανικής εκκλησίας, καθώς και από τα μαρμάρινα αρχιτεκτονικά μέλη( κιονόκρανα και κολόνες), τα οποία μεταφέρθηκαν στον σημερινό οικισμό της Βρίσας. Αξιοσημείωτο, επίσης, είναι το σύστημα ύδρευσης του οικισμού (πήλινοι σωλήνες για την μεταφορά νερού από απόσταση 3 περίπου χιλιομέτρων ) .

Ο δεύτερος οικισμός της αρχαίας Βρίσας εγκαταλείφθηκε κατά πάσαν πιθανότητα κατά τον 7<sup>ο</sup> ή 8<sup>ο</sup> αιώνα, περίοδο κατά την οποία όλοι οι παράλιοι οικισμοί του βυζαντινού κράτους βρέθηκαν ανυπεράσπιστοι στο έλεος πειρατικών επιδρομών. Η ανασφάλεια και η πιθανή καταστροφική λεηλασία που υπέστησαν οι κάτοικοι τούς ανάγκασε να αναζητήσουν ασφαλέστερο καταφύγιο και τόπο εγκατάστασης στα ενδότερα εδάφη της « Βρισαίας χώρας».

Πολλά στοιχεία που έχουμε, σήμερα, στη διάθεσή μας από τα αρχεία του οθωμανικού κράτους επιβεβαιώνουν την άποψη, που από παλιά είχαμε υποστηρίξει, για τη διασπορά των έντρομων κατοίκων και την εγκατάστασή τους σε πολλούς αγροτοκτηνοτροφικούς οικισμούς στην ευρύτερη περιοχή, από τους οποίους ο πολυπληθέστερος, αθέατος από τη θάλασσα και καλύτερα προστατευμένος από τις πειρατικές επιδρομές με σύστημα «βιγλών» και «βιγλίων» ήταν αυτός στη θέση της σημερινής, σεισμόπληκτης Βρίσας.

Η θέση, που επέλεξαν ως ασφαλές καταφύγιο οι κάτοικοι που προέρχονταν από τον οικισμό της Αγια-Κατερίνας, ήταν η παραποτάμια κοιλάδα με την πυκνή βλάστηση, από βελανιδιές και θεόρατους πρίνους, η οποία ήταν αθέατη από τη θάλασσα, πίσω από τους, επίσης δασωμένους λόφους Καναϊτη, Χούλιαρη, Αλώνια και Παγώνι.

Ο μεσαιωνικός, τρίτος οικισμός της Βρίσας ενισχύθηκε πληθυσμιακά μετά το 1462, όταν ο φόβος- που τώρα προέρχονταν από τους Οθωμανούς κατακτητές- ανάγκασε τους κατοίκους των άλλων μικρότερων οικισμών να αναζητήσουν κάποια μεγαλύτερη ασφάλεια στη συνοίκησή τους με τους Βρισαίους, που ήσαν, εξαρχής, εγκατεστημένοι στον ασφαλέστερο και πολυπληθέστερο οικισμό της σημερινής Βρίσας.

Στα επόμενα χρόνια, ο οικισμός της τουρκοκρατούμενης Βρίσας, όπου εγκαταστάθηκε κι ένας αριθμός επήλυδων Οθωμανών ή και εξισλαμισμένων χριστιανών, άρχισε να επεκτείνεται από την παραποτάμια, πεδινή έκταση στις υπώρειες και συν τω χρόνω και στις πλαγιές των τριών λόφων, προς τα νότια και ανατολικά, τα Αλώνια, το Παγώνι και το Εκκλησίδι- Άι Γιάννη.

Το 1855 επισκέφτηκε τη Βρίσα ο Γάλλος περιηγητής Boutan. Είχε προηγηθεί ο φονικός σεισμός του 1845 και ο επίσης καταστροφικός παγετός, ο «Κάης», του 1850, όπως έμεινε στη μνήμη των κατοίκων. Στην περιγραφή που κάνει ο Γάλλος περιηγητής μας δίνει μια εικόνα φτώχειας και αθλιότητας: «έχει 400 σπίτια όλα ελληνικά» (οι μουσουλμανικές οικογένειες είχαν αναχωρήσει πριν από κάποια χρόνια και είχαν εγκατασταθεί στη Γρίπα του Πολιχνίτου), «όλα τα σπίτια είναι φτωχικά και η αθλιότητα είναι γενική».

Η εικόνα της Βρίσας αλλάζει από τα τέλη του 19<sup>ου</sup> αιώνα και στις αρχές του 20<sup>ου</sup>, κατά την περίοδο της οικονομικής ακμής και της κοινωνικής ανόδου. Πολλά από τα πλινθόκτιστα και «λασπόχτιστα» σπίτια, από τα οποία κάποια ήταν, ακόμα, «δωματερά», με σκεπή από χώμα, «λήπεδο», αντικαθίστανται από «μπινιάδες», χτισμένα με ασβεστοκονίαμα και όμορφες πελεκητές πέτρες. Από τότε σώζονταν, μέχρι την αποφράδα ημέρα της 12<sup>ης</sup> Ιουνίου, τα καλαίσθητα «αρχονόσπιτα» της Βρίσας με τα σκαλιστά υπέρθυρα, τα γείσα και τις παραστάδες που χτίστηκαν από μερακλήδες ντόπιους «Μιμάρηδες».

Όμως ακόμα και τα όμορφα σπίτια... όμορφα «πεθαίνουν», όταν τα βρει στο δρόμο του το «κύμα» ενός σεισμού 6,1 ρίχτερ- και μάλιστα επιφανειακού- και, κυρίως, όταν είναι θεμελιωμένα, χωρίς αντισεισμικές προδιαγραφές, στο προσχωσιγενές έδαφος της ποταμιάς.

Σήμερα που εξέλιπαν οι λόγοι να παραμένει κρυμμένο το χωριό της Βρίσας πίσω από τους λόφους, στην κοιλάδα της Λαγκάδας, και αφού η Φύση, με τρόπο σκληρό και οδυνηρό για τους Βρισαγώτες, μας επισημαίνει πως είχαμε χτίσει τα σπίτια μας σε έδαφος ασταθές και ακατάλληλο, πρέπει να σκεφτούμε και να αποφασίσουμε μια νέα μετεγκατάσταση και χωροθέτηση της Βρίσας.

Τέτοιοι χώροι ασφαλέστεροι και υγιεινότεροι, αλλά και κοντινοί προς τον σημερινό οικισμό είναι δύο: η Πευκιανή, βόρεια του σημερινού οικισμού, όπου ήδη κάποιοι έχουν χτίσει το σπίτι τους και κατοικούν, και η Χούλιαρη, νότια του σημερινού οικισμού και πλησιέστερα προς τα Βατερά.

Μια τέτοια επιλογή, ασφαλώς δεν είναι εύκολη στην υλοποίησή της. Θα χρειαστεί μελέτη, οικοπεδοποίηση και ρυμοτόμηση της περιοχής, καθώς και τα αναγκαία έργα υποδομής.

Ας κάνουμε, όμως κάποτε τη σωστή δουλειά. Θα είναι «ύβρις» προς τη φύση να ξαναχτίσουμε τα γκρεμισμένα σπίτια μας στο σαθρό έδαφος της ποταμιάς.

### **Η χαμένη ευκαιρία για τη Βρίσα της Λέσβου.**

Η καταστροφή που προκάλεσε ο Εγκέλαδος στον παραδοσιακό οικισμό της Βρίσας θα μπορούσε να αποτελέσει- παρά τις τραγικές επιπτώσεις



που είχε στη ζωή των κατοίκων της- μια ευκαιρία για τη δημιουργία ενός σύγχρονου και λειτουργικού οικισμού, από την άποψη της ικανοποίησης των σύγχρονων αναγκών των κατοίκων. Συγχρόνως, ο νέος οικισμός θα μπορούσε να διατηρήσει τα εξωτερικά παραδοσιακά χαρακτηριστικά του, στο βαθμό που διασφαλιζόνταν η ασφάλεια των κτιρίων και η λειτουργικότητα του οικισμού.

Από την επομένη της καταστροφής κάποιои επισημάναμε- προφορικά και γραπτά- τον δυσβάστακτο γραφειοκρατικό φόρτο που θα επωμίζονταν και την ταλαιπωρία που θα υφίσταντο οι «προσφυγοποιημένοι» σεισμόπληκτοι, υπερήλικες ,ανήμποροι, κατεστραμμένοι επαγγελματίες ,καθώς και οι απόδημοι Βρισαγώτες, στην περίπτωση που η ευθύνη της κατεδάφισης και της ανοικοδόμησης των κατεστραμμένων κτιρίων ανετίθετο, ατομικά, σε έναν έκαστον των σεισμοπλήκτων. Γι' αυτό προτείναμε και επιμείναμε να ζητηθεί από τους αρμόδιους του Υπουργείου Υποδομών να ανατεθεί η ανοικοδόμηση της Βρίσας σε κάποια τεχνική εταιρία, η οποία θα αναλάμβανε το έργο, ύστερα από διαγωνισμό.

Με τον τρόπο αυτόν η όποια ή οι όποιες τεχνικές εταιρίες( ντόπιες ή ξένες) θα αναλάμβαναν το έργο, θα επωμίζονταν- με μία απλή εξουσιοδότηση από τον κάθε σεισμόπληκτο και με την βοήθεια των νομικών τους συμβούλων- τις χρονοβόρες γραφειοκρατικές διαδικασίες.

Στη συνέχεια, η εργολήπτρια εταιρία θα εκπονούσε, κατόπιν μελέτης, ένα συνολικό σχέδιο για την ανοικοδόμηση της Βρίσας- το οποίο θα περιλάμβανε και τις αναγκαίες εκσυγχρονιστικές και λειτουργικές παρεμβάσεις- και θα το έθετε σε εφαρμογή, αφού προηγουμένως εξηγούσε στους σεισμόπληκτους τη σημασία των παρεμβάσεων και ελάμβανε υπόψη και τις , τυχόν, ενστάσεις τους.

Η προοπτική αυτή για την ανάθεση σε τεχνική εταιρία της ανοικοδόμησης της Βρίσας, παρ' όλο που δεν αποκλείστηκε από τον αρμόδιο Υπουργό, δεν ζητήθηκε από όσους εκπροσώπησαν τους σεισμόπληκτους την περίοδο των κρίσιμων αποφάσεων και της σύνταξης του σχετικού Διατάγματος. Έτσι για άλλη μια φορά επικράτησε η μικροπολιτική έναντι της πολιτικής. Οι μεν ντόπιοι μηχανικοί, τοπογράφοι και εργολάβοι αυγάτισαν τις δουλειές τους ( κάτι που προέταξαν ως φαίνεται κάποιοι), οι δε δυστυχείς

σεισμόπληκτοι συνωστίζονται για να κλείσουν τα ραντεβού τους με τον μηχανικό που επιλέγουν και πηγαινοέρχονται στη Μυτιλήνη( από Βατερρά ή Αθήνα), για να υποβάλλουν την ατέλειωτη «χαρτούρα» και για να παραστούν αυτοπροσώπως στις κατεδαφίσεις. Ενώ κάποιοι άλλοι προτίμησαν να στείλουν τα... «χαιρετίσματά τους στην γραφειοκρατία» και να παραχωρήσουν τα «χαλάσματα» των σπιτιών τους στις... κουκουβάγιες!

Και ενώ με την ανάθεση της ανοικοδόμησης σε τεχνική εταιρία, οι σεισμόπληκτοι θα έμπαιναν στα σπίτια τους σε δυο- τρία χρόνια, τώρα ,με τον τρόπο που επιλέχθηκε, «Κύριος είδε» και... «αγάντα, Μπάρμπα Στρατή»!

Τελικά, όσο θα περνούν τα χρόνια και οι σεισμόπληκτοι θα βολεύονται και θα ριζώνουν στα Βατερρά, θα καθίσταται λιγότερο επιθυμητή και περισσότερο ασύμφορη η επανεγκατάστασή τους στον παλιό οικισμό της Βρίσας. Γι' αυτό, για να αποτραπεί η μερική ή και ολική εγκατάλειψη του παλιού οικισμού, είναι ανάγκη, έστω και καθυστερημένα, να εξασφαλιστούν οι παρακάτω δυο προϋποθέσεις. Α. να ληφθεί πρόνοια, ώστε ο ανοικοδομηθείς οικισμός να γίνει περισσότερο ελκυστικός, για ντόπιους και ξένους, με την εξασφάλιση σύγχρονων υποδομών και ευκολιών που θα παρέχει στους κατοίκους του.

Και Β'. να διατηρηθεί ζωντανή η σχέση με τον παλιό οικισμό, τουλάχιστον, μέσω των κοινών εκδηλώσεων που θα πραγματοποιούνται στα δημόσια κτίρια.

Είναι αυτονόητο, βεβαίως, ότι η πρώτη προϋπόθεση δεν θα εξασφαλιστεί μόνον με τα... «σοβιλίκια» ( τα παραδοσιακά αρχιτεκτονικά στοιχεία δεν υπήρξαν, κατά το παρελθόν, ικανά- από μόνα τους- να αποτρέψουν τον οικονομικό μαρασμό και την πληθυσμιακή συρρίκνωση της Βρίσας και ούτε μπορούν να υποσχεθούν το αντίθετο αποτέλεσμα για το μέλλον).

Και όσον αφορά τη δεύτερη προϋπόθεση, είναι επείγουσα ανάγκη να προταχθεί η ανοικοδόμηση και η λειτουργία των εκκλησιών, Ζωοδόχου Πηγής και Αγίου Κωνσταντίνου, του Κοινοτικού Γραφείου, του Πολιτιστικού Κέντρου( Παλιά Λέσχη), της Έκθεσης Φυσικής Ιστορίας, της Βιβλιοθήκης και του ιστορικού Δημοτικού Σχολείου.

Και είναι πλέον καιρός, ενώ σε λίγο συμπληρώνεται ένας χρόνος από την αποφράδα ημέρα της 12<sup>ης</sup> Ιουνίου, να αναλάβει την πρωτοβουλία ο σεβασμιότατος Μητροπολίτης Μυτιλήνης, υπεύθυνος πασών των εκκλησιών της Μητροπόλεως, για την αποκατάσταση των δύο εκκλησιών της Βρίσας. Και όσον αφορά τα λοιπά δημόσια κτίρια, θα χρειαστεί το έμπρακτο ενδιαφέρον από τον αξιότιμο Δήμαρχο Λέσβου, υπεύθυνο πάντων των Δημοτικών Διαμερισμάτων και πασών των Κοινοτήτων της Λέσβου.

### **Μια ακόμα χωροθέτηση της ΒΡΙΣΑΣ**

Την ίδρυση της Βρίσας σκεπάζει η αχλή του μύθου. Τα πρώτα σημάδια για την ύπαρξή της τα ανιχνεύουμε στις μυθικές παραδόσεις που αναφέρονται στον πρώτο οικιστή της Λέσβου τον Μάκαρα, στον οποίον, κατά τους αρχαίους συγγραφείς Ανδροτίωνα και Κλαύδιο Αιλιανό, αποδίδεται και η ίδρυση του ναού του Διονύσου στην « ΑΚΡΑ ΒΡΙΣΑ», όπως ονομάζονταν το σημερινό ακρωτήριο του Αγίου Φωκά, το οποίο διέσωζε ως τον 6<sup>ο</sup> αιώνα μ. Χ. την αρχαία ονομασία του « άκρα Βρίσα» κατά τον Στέφανο τον Βυζάντιο.

Η ύπαρξη της προϊστορικής Βρίσας ανιχνεύεται, επίσης, και μέσα στα ομηρικά έπη, την Ιλιάδα και την Οδύσσεια( Βλέπε και «Τα τοπωνύμια της Βρίσας Λέσβου» Βασίλη Ψαριανού. Εκδόσεις ΝΟΩΝ. ) Σπουδαίοι φιλόλογοι και αρχαιολόγοι (ανάμεσά τους ο μεγάλος Γερμανός φιλόλογος Βιλαμόβιτς και η Αμερικανίδα αρχαιολόγος Emily Shields) συσχετίζουν τη σημερινή Βρίσα με την πατρίδα της πανέμορφης Βρισηίδας, κόρης του Βρισεά, βασιλιά ή ιερέα της ομηρικής Βρίσας.

Τα λείψανα του πρώτου οικισμού, της προϊστορικής Βρίσας, βρίσκονται πάνω στο σημερινό ακρωτήριο του Αγίου Φωκά- όπου και ο ναός του Διονύσου του Βρισαίου ή Βρισαγενούς- όπως μας βεβαιώνουν τα ευρήματα που κατέγραψε κατά την επίσκεψή του εκεί το 1885 ο Γερμανός αρχαιολόγος R. Koldewey, και, επίσης, σύμφωνα με τα ανασκαφικά ευρήματα που έφερε στο φώς νεότερη (επιφανειακή και περιορισμένης έκτασης) αρχαιολογική έρευνα του 1972.

Ο πρώτος οικισμός της Βρίσας στον Άγιο Φωκά («Άκρα Βρίσα» ) εικάζουμε ότι επιβίωσε ως την ελληνιστική εποχή και τους πρώτους Ρωμαϊκούς χρόνους, για να μεταφερθεί κατά την Πρωτοβυζαντινή

περίοδο στην κοντινή προς τον Άγιο Φωκά θέση, της Αγια- Κατερίνας, όπου έχουν ανευρεθεί τάφοι και παρατηρείται άφθονη κέραμος και δομικά υλικά.

Και στη θέση που βρίσκεται το σημερινό εκκλησάκι της Αγια-Κατερίνας, διακρίνονται τα θεμέλια παλαιοχριστιανικής εκκλησίας . Η ακμή και του δεύτερου οικισμού της Πρωτοβυζαντινής Βρίσας επιβεβαιώνεται από το μέγεθος της παλαιοχριστιανικής εκκλησίας, καθώς και από τα μαρμάρινα αρχιτεκτονικά μέλη( κιονόκρανα και κολόνες), τα οποία μεταφέρθηκαν στον σημερινό οικισμό της Βρίσας. Αξιοσημείωτο, επίσης, είναι το σύστημα ύδρευσης του οικισμού (πήλινοι σωλήνες για την μεταφορά νερού από απόσταση 3 περίπου χιλιομέτρων ) .

Ο δεύτερος οικισμός της αρχαίας Βρίσας εγκαταλείφθηκε κατά πάσαν πιθανότητα κατά τον 7<sup>ο</sup> ή 8<sup>ο</sup> αιώνα, περίοδο κατά την οποία όλοι οι παράλιοι οικισμοί του βυζαντινού κράτους βρέθηκαν ανυπεράσπιστοι στο έλεος πειρατικών επιδρομών. Η ανασφάλεια και η πιθανή καταστροφική λεηλασία που υπέστησαν οι κάτοικοι τους ανάγκασε να αναζητήσουν ασφαλέστερο καταφύγιο και τόπο εγκατάστασης στα ενδότερα εδάφη της « Βρισαίας χώρας».

Πολλά στοιχεία που έχουμε, σήμερα, στη διάθεσή μας από τα αρχεία του οθωμανικού κράτους επιβεβαιώνουν την άποψη, που από παλιά είχαμε υποστηρίξει, για τη διασπορά των έντρομων κατοίκων και την εγκατάστασή τους σε πολλούς αγροτοκτηνοτροφικούς οικισμούς στην ευρύτερη περιοχή, από τους οποίους ο πολυπληθέστερος, αθέατος από τη θάλασσα και καλύτερα προστατευμένος από τις πειρατικές επιδρομές με σύστημα «βιγλών» και « βιγλίων» ήταν αυτός στη θέση της σημερινής, σεισμόπληκτης Βρίσας.

Η θέση, που επέλεξαν ως ασφαλές καταφύγιο οι κάτοικοι που προέρχονταν από τον οικισμό της Αγια-Κατερίνας, ήταν η παραποτάμια κοιλάδα με την πυκνή βλάστηση, από βελανιδιές και θεόρατους πρίνους, η οποία κρύβονταν πίσω από τους, επίσης δασωμένους λόφους Καναϊτη, Χούλιαρη, Αλώνια και Παγώνι.

Ο μεσαιωνικός, τρίτος οικισμός της Βρίσας ενισχύθηκε πληθυσμιακά μετά το 1462, όταν ο φόβος- που τώρα προέρχονταν από τους Οθωμανούς κατακτητές- ανάγκασε τους κατοίκους των άλλων μικρότερων οικισμών να αναζητήσουν κάποια μεγαλύτερη ασφάλεια

στη συνοίκησή τους με τους Βρισαίους, που ήσαν, εξαρχής, εγκατεστημένοι στον ασφαλέστερο και πολυπληθέστερο οικισμό της σημερινής Βρίσας.

Στα επόμενα χρόνια, ο οικισμός της τουρκοκρατούμενης Βρίσας, όπου εγκαταστάθηκε κι ένας αριθμός επήλυδων Οθωμανών ή και εξισλαμισμένων χριστιανών, άρχισε να επεκτείνεται από την παραποτάμια, πεδινή έκταση στις υπώρειες και συν τω χρόνω και στις πλαγιές των τριών λόφων, προς τα νότια και ανατολικά, τα Αλώνια, το Παγώνι και το Εκκλησίδι- Άι Γιάννη.

Το 1855 επισκέφτηκε τη Βρίσα ο Γάλλος περιηγητής Boutan. Είχε προηγηθεί ο φονικός σεισμός του 1845 και ο επίσης καταστροφικός παγετός, ο « Κάης», του 1850, όπως έμεινε στη μνήμη των κατοίκων. Στην περιγραφή που κάνει ο Γάλλος περιηγητής μας δίνει μια εικόνα φτώχειας και αθλιότητας: « έχει 400 σπίτια όλα ελληνικά» (οι μουσουλμανικές οικογένειες είχαν αναχωρήσει πριν από κάποια χρόνια και είχαν εγκατασταθεί στη Γρίπα του Πολιχνίτου ), «όλα τα σπίτια είναι φτωχικά και η αθλιότητα είναι γενική».

Η εικόνα της Βρίσας αλλάζει από τα τέλη του 19<sup>ου</sup> αιώνα και στις αρχές του 20<sup>ου</sup>, κατά την περίοδο της οικονομικής ακμής και της κοινωνικής ανόδου. Πολλά από τα πλινθόκτιστα και «λασπόχτιστα» σπίτια, από τα οποία κάποια ήταν, ακόμα, «δωματερά», με σκεπή από χώμα, «λήπεδο», αντικαθίστανται από « μπινιάδες», χτισμένα με ασβεστοκονίαμα και όμορφες πελεκητές πέτρες. Από τότε σώζονταν, μέχρι την αποφράδα ημέρα της 12<sup>ης</sup> Ιουνίου, τα καλαίσθητα «αρχονόσπιτα» της Βρίσας με τα σκαλιστά υπέρθυρα, τα γείσα και τις παραστάδες που χτίστηκαν από μερακλήδες ντόπιους «Μιμάρηδες».

Όμως ακόμα και τα όμορφα σπίτια... όμορφα « πεθαίνουν», όταν τα βρει στο δρόμο του το «κύμα» ενός σεισμού 6,1 ρίχτερ- και μάλιστα επιφανειακού-και, κυρίως, όταν είναι θεμελιωμένα, χωρίς αντισεισμικές προδιαγραφές, στο προσχωσιγενές έδαφος της ποταμιάς.

Σήμερα που εξέλιπαν οι λόγοι το χωριό της Βρίσας να κρύβεται πίσω από τους λόφους στην κοιλάδα της Λαγκάδας και αφού η Φύση με τρόπο σκληρό και οδυνηρό για τους Βρισαγώτες μας επισήμανε ότι είχαμε χτίσει τα σπίτια μας σε έδαφος ασταθές και ακατάλληλο, πρέπει να σκεφτούμε και να αποφασίσουμε μια νέα χωροθέτηση της Βρίσας.

Τέτοιοι χώροι ασφαλέστεροι και υγιεινότεροι, αλλά και κοντινοί προς τον σημερινό οικισμό είναι δύο: η Πευκιανή, βόρεια του σημερινού οικισμού, όπου ήδη κάποιοι έχουν χτίσει το σπίτι τους και κατοικούν, και η Χούλιαρη, νότια του σημερινού οικισμού και πλησιέστερα προς τα Βατερά.

Μια τέτοια επιλογή, ασφαλώς δεν είναι εύκολη στην υλοποίησή της. Θα χρειαστεί μελέτη, οικοπεδοποίηση και ρυμοτόμηση της περιοχής, καθώς και τα αναγκαία έργα υποδομής.

Ας κάνουμε, όμως κάποτε τη σωστή δουλειά. Θα είναι « ύβρις» προς τη φύση να ξαναχτίσουμε τα γκρεμισμένα σπίτια μας στο σαθρό έδαφος της ποταμιάς.

## ΣΤΑΥΡΟΣ ΤΣΑΚΥΡΑΚΗΣ

Ένας αληθινός αγωνιστής, έφυγε στα 67 του χρόνια.

Ο καθηγητής του Συνταγματικού Δικαίου Σταύρος Τσακυράκης τίμησε το λειτούργημά του και τη γενέτειρά του Μήθυμνα δίνοντας ως επιστήμων και ως πολίτης, με το έργο του και τη στάση του στα πολιτικά μας πράγματα, ένα αξεπέραστο δείγμα ιδεολογικής καθαρότητας και πολιτικής συνέπειας.

Τιμώντας τον άξιο άνδρα αναδημοσιεύω ένα άρθρο μου, που πρωτοδημοσιεύτηκε, σε ανύποπτο χρόνο, στο ΕΜΠΡΟΣ της Μυτιλήνης, στις 9/3/2016, με τον τίτλο:

«Αυτοί που αξίζουν τον τίτλο του πνευματικού ανθρώπου».

[Η απάντηση, τότε, του σεμνού αγωνιστή ήταν: Σας ευχαριστώ πολύ για το άρθρο σας (υπερβολικό, μεταξύ μας)]!

«Για να λογαριάζεσαι στους πνευματικούς ανθρώπους, δεν «πηγαίνεις όμορφα και ταπεινά με όποιον κι αν νικά». Δεν περιμένεις να δεις από πού θα γείρει η «ζυγαριά» της πολιτικής, για να σημαιοστολιστείς με τα χρώματα του «ισχυρού» και να κομίσεις «σμύρναν και λίβανον» στον νικητή.

Εάν θέλεις και φιλοδοξείς να λογαριάζεσαι για άνθρωπος του πνεύματος, που σημαίνει -πριν απ' όλα- σκεπτόμενος πολίτης, πηγαίνεις με το μέρος της αλήθειας - της αλήθειας που «έδεσε» στο μυαλό και την ψυχή σου, γονιμοποιημένη από τη γνώση και την πείρα που μάζεψες στη ζωή σου, της αλήθειας που είναι «αυτού του κόσμου», που γέννησε η πραγματική ανάγκη και που πιστεύεις ότι προάγει την ανθρώπινη ζωή και τιμά την ανθρωπιά σου.

Τολμάς και υπερασπίζεσαι αυτή την «αλήθεια» σου και με τους λίγους, ακόμα και μόνος σου. Και διακινδυνεύεις να χάσεις την εύνοια των διαχειριστών της εξουσίας, να περιπέσεις στη δυσμένεια των «φρουρών» της εξουσίας, και να δικαστείς ως «ασεβής» προς τις «Αρχές» και, ακόμα, ως... «εχθρός της πατρίδος»!

Στην κρίσιμη περίοδο που διήνυσε και διανύει η χώρα μας, δεν ήταν πολλοί οι πνευματικοί άνθρωποι στην ημεδαπή -τηβεννοφόροι ή μη- που προειδοποίησαν για την επερχόμενη οικονομική και κοινωνική κατάρρευση. Και πολλοί λιγότεροι ήσαν όσοι τόλμησαν, όταν ξέσπασε η κρίση και βρεθήκαμε θλιβεροί επαίτες στους δρόμους της Ευρώπης, να φωνάξουν ολόκληρη την πικρή αλήθεια και να εισηγηθούν ή να υποστηρίξουν -όχι ψελλίζοντας και με μισόλογα- την επώδυνη αλλά αναγκαία θεραπεία όλων των παθογενειών που κατατρύχουν διαχρονικά το ελληνικό κράτος και παρεμποδίζουν κάθε απόπειρα εκσυγχρονισμού του.

Στην περίοδο που βασίλευαν «οι άρχοντες των παραμυθιών» («με τα λεφτά που υπήρχαν» και περίμεναν τον... Κολόμβο της πολιτικής να τα ανακαλύψει, τα «αντιμνημονιακά Ζάπεια» που συμβιβάστηκαν με τα «mea culpa», τις «σεμνές» διαπραγματεύσεις και τα αιματηρά «πλεονάσματα», και τελευταία, με τους «γενναίους ξυλοσχίστες» που κραύγαζαν πως είναι πανέτοιμοι να σχίσουν και τα μνημόνια και να τρέψουν σε φυγή τους «Γερμανούς νεοαποικιοκράτες» με την κραυγή «go back madame Merkel»), υπήρξαν κάποιοι αρθρογράφοι (και στο ΕΜΠΡΟΣ), οι οποίοι, αν και καθυβριζόμενοι από τους... «ροζ πάνθηρες» της «αριστερής πανίδας», τολμούσαν να υπερασπίζονται την κοινή λογική και να αμφισβητούν τις επαγγελίες του αριστερού «ιερατείου»



ότι ο «απολεσθείς Παράδεισος» θα επανερχόταν με το «σκίσιμο» του Μνημονίου.

Σήμερα, λοιπόν, αισθάνομαι την ανάγκη να γράψω δυο λόγια για να τιμήσω τον συμπατριώτη μας, τον Λέσβιο, Σταύρο Τσακουράκη, καθηγητή του Συνταγματικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας, ο οποίος με τη στάση του, την πνευματική του παρουσία και δράση συνοψίζει όλα εκείνα τα στοιχεία ενός γνήσιου εκπροσώπου του πνεύματος και της διανόησης.

Ο Σταύρος Τσακουράκης είναι από εκείνους τους «τηβεννοφόρους» (μαζί με τον άλλο συμπατριώτη μας, τον Παναγιώτη Ιωακειμίδη, για τον οποίον θα γράψουμε μια άλλη φορά), ο οποίος δεν ακολούθησε τη «μόδα», δεν εμβαπτίστηκε στην κολυμπήθρα του λαϊκισμού, δεν έσπευσε να «τρυπώσει» στα ψηφοδέλτια των επίδοξων κυβερνητών, δεν «λιγουρεύτηκε» υπουργικούς θώκους και τα μεγαλεία της εξουσίας. Υπηρέτησε και συνεχίζει να υπηρετεί, με την αξιοπρέπεια και τον αυτοσεβασμό που αρμόζει στον επιστήμονα, την αλήθεια που συνάγεται με τη βοήθεια της επιστημονικής του γνώσης, την οποία και καταθέτει -όπως αρμόζει σε κάθε δάσκαλο- στη δημόσια τράπεζα, για τον φωτισμό του λαού.

Με την αρθρογραφία του στις αθηναϊκές εφημερίδες δεν έπαψε να εκφράζει, με παρρησία και χωρίς «στρογγυλέματα», την άποψή του για τα πολιτικά τεκταινόμενα, να κρίνει τις πολιτικές και τους κυβερνώντες, για πρόσωπα και πράγματα, για τις ιδέες και τις νοοτροπίες, τους θεσμούς και τους τρόπους άσκησης της εξουσίας. Να υπερασπίζεται την ελευθερία του λόγου και ειδικότερα της ελευθεροτυπίας, να διακηρύσσει κόντρα «στους κλαυθμούς, τις κατάρες και τα γρυλίσματα» ότι «το Μνημόνιο αποτελεί τη μοναδική διέξοδο από την κρίση», ότι «για να κάνεις διαπραγματεύσεις, πρέπει να έχεις προτάσεις, όχι μόνο «κόκκινες γραμμές»», ότι «αξιοκρατία χωρίς αξιολόγηση δεν γίνεται και ούτε Δημοκρατία χωρίς αξιοκρατία».

Και το τελευταίο «δείγμα γραφής» που δείχνει το «ανάστημα» του πνευματικού ανθρώπου και την «γρηγορούσα» πολιτική συνείδησή του: εξαιτίας των σχολίων που ανέγραψε στο ιστολόγιό του, με τα οποία αναφερόταν στο πολιτικό περιεχόμενο της επιστολής, που

έστειλε η Πρόεδρος του Αρείου Πάγου προς τους προέδρους ανωτάτων δικαστηρίων των χωρών της ΕΕ, μηνύθηκε εκ μέρους της Προέδρου του Αρείου Πάγου για «εξύβριση και δυσφήμιση».

Και η απάντηση του Σταύρου Τσακυράκη για τη δικαστική δίωξή του: [...] «αισθάνομαι μεγάλη τιμή για τη μήνυση που ασκήθηκε εναντίον μου από την Πρόεδρο του Αρείου Πάγου. Τη θεωρώ, κατά κάποιο τρόπο, αναπόφευκτη συνέπεια των αγώνων που έχω δώσει στη ζωή μου».

Δεν χάθηκε, λοιπόν, κάθε ελπίδα για τη χώρα μας. Όσο μένει ακόμα «γενναίο» το πνεύμα -έστω- κάποιων ανθρώπων»!

### **Τα κατά Μιχάλη Γούτο και Νίκο Ζούρο «Ευαγγέλια»**

Μην τα περιμένετε όλα από την πολιτεία.

Η πολιτεία, ακόμα κι αν δεν είναι «κακή μητριά», έχει και άλλα μωρά να βυζάξει· κι όταν το γάλα είναι λιγοστό, το δίνει στο μωρό που κλαίει πιο δυνατά ( ή, στο μωρό που το βάφτισε... πλούσιος κομματάρχη- «νονός»)!

Το νησί της Λέσβου, για να βγει από το περιθώριο της υπανάπτυξης, του οικονομικού μααρασμού και της συνεχιζόμενης πληθυσμιακής συρρίκνωσης, χρειάζεται να αποβάλει την κατεστημένη νοοτροπία αρχόντων και αρχομένων, την μιζέρια του μικροσυμφέροντος και της μικροπολιτικής· χρειάζεται όραμα, σχέδιο συνολικής ανάπτυξης, ενότητα δυνάμεων, επιστράτευση όλων των άξιων ανθρώπων και του διαθέσιμου επιστημονικού δυναμικού.

Χρειάζεται, πρωτίστως, Λέσβιους ηγέτες που να εμπνέονται από το όνειρο και την διάθεση δημιουργίας και προσφοράς του αείμνηστου Μιχάλη Γούτου και των συνεργατών του Δημάρχων, τότε, του Μόλυβου, Ανδρ. Κυριακού και Κων. Δούκα, που υπήρξαν οι πρωτεργάτες για την ανάδειξη των φυσικών και πολιτισμικών πλεονεκτημάτων του παραδοσιακού οικισμού και οι οποίοι κατέστησαν τον Μόλυβο πανελλήνιο και- για μια περίοδο- διεθνή τουριστικό προορισμό· χρειάζεται να εμπνέονται από τον επίμονο, ακούραστο, σεμνό και αθόρυβο διαπρεπή επιστήμονα Νίκο Ζούρο, που με έμπνευση και συστηματική προσπάθεια πρόβαλε διεθνώς το θαυμαστό φυσικό μνημείο του απολιθωμένου δάσους Σιγρίου ( ένταξη στο Παγκόσμιο

Δίκτυο Γεωπάρκων της UNESCO) και κατέστησε το Μουσείο Σιγρίου « δυναμικό μοχλό πολιτιστικής και οικονομικής ανάπτυξης» που προσελκύει 100.000 επισκέπτες, κάθε χρόνο.

Εάν είχαμε δυο τρεις, ακόμα, σαν τον Μ. Γούτο και τον Ν. Ζούρο, με το πάθος και την ευγενή φιλοδοξία της δημιουργίας και της προσφοράς, η Λέσβος θα αποκτούσε ξανά την θέση που είχε στο Πανελλήνιο την εποχή του Πιττακού, της Σαπφούς και του Αλκαίου, του Τέρπανδρου και του Αρίωνα· θα ξαναζούσε τα μεγαλεία και τον πλούτο του 19<sup>ου</sup> αιώνα και των αρχών του 20ου αιώνα, με την ατμοπλοΐα των Κουρτζήδων, την λουτρόπολη της Θερμής και με το Σάρλιτζα Παλάς ιαματικό κέντρο πανευρωπαϊκής εμβέλειας...

Το νησί μας αξίζει μια καλύτερη τύχη. Έχει όλα τα φυσικά, γεωπολιτικά και πολιτισμικά πλεονεκτήματα, τα οποία περιμένουν να γίνουν πηγές πλούτου και ευημερίας, όταν οι πολίτες της Λέσβου επιλέξουν εκείνους τους ηγέτες που θα έχουν όραμα και σχέδιο, τους «επαναστάτες της προόδου», που φιλοδοξούν να γράψουν Ιστορία.

Φτάνει να κοιτάξουμε τον χάρτη της Λέσβου με τα μάτια της σύγχρονης εποχής και με φαντασία και τόλμη, να βαδίσουμε έξω από τα μονοπάτια της Τουρκοκρατίας: Να χαράξουμε τον Νότιο Οδικό Άξονα που θα συνδέει- παραλιακά- την Πύλη Πλωμαρίου- Σμύρνης με τα τουριστικά κέντρα του Νότου που φυτοζωούν, παρά το ό,τι, εκεί βρίσκονται αναξιοποίητες ή άναρχα αναπτυσσόμενες οι πλέον θαυμάσιες παραλίες!

Φτάνει να αναλάβει ο Ν. Ζούρος ή κάποιος άλλος- με το ίδιο πάθος, με την θέληση και την επιμονή του- να αξιοποιήσει τον παλαιοντολογικό θησαυρό των Βατερών ( Ας σκεφτούμε τι θα σημάνει για την Λέσβο η ύπαρξη δυο δίδυμων Μουσείων, απολιθωμένης Χλωρίδας και απολιθωμένης Πανίδας)!

Φτάνει να βρεθούν Δήμαρχοι ή επιχειρηματίες «Κουρτζήδες», για να αξιοποιήσουν τις θαυματουργές ιαματικές θερμοπηγές Πολιχνίτου και Λισβορίου!

Θα αλλάξει η φορά των πραγμάτων και θα ανακοπεί ο οικονομικός μαρasmus και η πληθυσμιακή συρρίκνωση, όταν η Λέσβος συνδεθεί με την ηπειρωτική Ελλάδα και την απέναντι Μικρασιατική ακτή με περισσότερα, σύγχρονα, ταχύτερα και οικονομικότερα θαλάσσια και

εναέρια συγκοινωνιακά μέσα· όταν καταστεί αυτοδύναμη ενεργειακά με τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Α.Π.Ε) (εκμετάλλευση ανέμου, ήλιου, γεωθερμίας)· όταν πολλαπλασιαστούν τα φράγματα και οι λιμνοδεξαμενές (π.χ. φράγμα Λαγκάδας Βρίσας- Πολιχνίτου) και ενόψει της επιδείνωσης των ακραίων φαινομένων της κλιματικής αλλαγής.

Και φτάνει να μην κουρασθούν να πολεμάν την γραφειοκρατία και να μην απογοητευτούν από την αβελτηρία των τοπικών και κεντρικών αρχόντων ο Έφορος Αρχαιοτήτων Λέσβου Παύλος Τριανταφυλλίδης και η καθηγήτρια Προϊστορικής Αρχαιολογίας Νένα Γαλανίδου και να συνεχίσουν με το ίδιο πάθος να φέρνουν στο φως και να αναδεικνύουν θαμμένους πολιτισμούς του τόπου μας, ώστε, κάποτε, να περισωθούν και να αναδειχθούν και τα απομεινάρια του αρχαιότερου ιερού του «Διονύσου του Βρισαγενούς», στον Άγιο Φωκά «εν άκρα Βρίσα», **όπου « το ιερόν του θεού εν Βρίση φησίν ιδρύσθαι υπό Μάκαρος** (Ανδροτίων).

Και, επιτέλους, προτού καταρρεύσει, ολοσχερώς, να αποκατασταθεί και να γίνει επισκέψιμος ο μοναδικός σωζόμενος Γατελούζικος πύργος, ο «Παλιόπυργος» της Βρίσας.

Και ας πάψουμε να ρωτάμε «πού είναι η Πολιτεία» και «τι κάνει η Πολιτεία για εμάς».

Ας αναρωτηθούμε- πρωτίστως- **τι κάνουμε εμείς για τον τόπο μας.**

**Γιατί μια πιθανότητα υπάρχει να νοιαστεί η Πολιτεία για τον τόπο μας, εάν άρχοντες και αρχόμενοι ενστερνιστούμε το όραμα και εμπνευστούμε από το παράδειγμα του Μιχάλη Γούτου και Νίκου Ζούρου· και όταν οι επίδοξοι ηγέτες του τόπου μας ασπαστούν το...Ευαγγέλιο που έγραψαν ΑΥΤΟΙ με το έργο τους!**

**Μήπως δεν ανήκομεν πλέον στην επικράτειαν του Δήμου Λέσβου;**

Με μεγάλη ικανοποίηση μαθαίνουμε ότι το... τέρας του "Κακοκράτη" πνέει πλέον τα λοίσθια και από του χρόνου- πρώτα ο Θεός της Ελλάδας- θα ξαναβρούμε την ευτυχία που απολαμβάναμε υπό την ηγεσίαν των... ενδόξων δημάρχων της πολλαπλής αυτοδιοικητικής διάσπασης του

νησιού μας. Εδικά εμείς οι κατοικούντες και οι καταγόμενοι από την περιοχή της Βρίσας- Πολιχνίτου ενθυμούμαστε με ιδιαίτερη συγκίνηση τα όνειρα που κάναμε- στον ύπνο ή στον ξύπνιο μας- κατά την αλήστου μνήμης εκείνην εποχή των δημαρχευόντων εν Πολιχνίτω: για Πανεπιστημιακά Κέντρα, που μας είχαν υποσχεθεί πρυτάνεις και αντιπρυτάνεις, υπουργοί και περιφερειάρχες, για παραλιακούς άξονες που θα μας συνέδεαν με το Πλωμάρι, για βιολογικούς καθαρισμούς, που θα διέσωζαν την καθαρότητα της παραλίας των Βατερών, για διαπλάσεις πλατειών και ανάδειξη των αρχαιολογικών χώρων και μνημείων της περιοχής μας, για φράγματα( της Λαγκάδας) και αξιοποίηση των θερμοπηγών Πολιχνίτου, για την απόκτηση- έστω- ενός χώρου πολιτιστικών εκδηλώσεων και ενός γηπέδου 5χ5 για τα παιδιά της Βρίσας... Ήταν, βέβαια, η εποχή που ακόμα...έβρεχε λεφτά "με το τουλούμι" εμείς όμως υπήρξαμε άτυχοι, όχι γιατί "κρατάγαμε ομπρέλα". αλλά διότι πιστέψαμε πως θα είχαμε κι εμείς το μερίδιο που μας αναλογούσε στη μοιρασιά των έργων και των πιστώσεων του νησιού μας και επαφίεμεθα στη δικαιοκρισία και την φιλοτιμία των τοπικών και των "κεντρικών" αρχόντων μας. Συνεχίσαμε να "υπνοβατούμε", ακόμα κι όταν κάποιος... "ρέκτης", "καποδιστριακός Αντιδήμαρχος Πολιχνίτου μας ξεφούρνισε τη μεγάλη "αλήθεια": "τι τα θέλετε τα έργα, σε λίγα χρόνια η Βρισσιά θα έχει 200 κατοίκους!" Το ίδιο, περίπου, μας απάντησε και "κεντρικός άρχων", όταν "έπαναξιολογούνταν" η ένταξη στο ΕΣΠΑ του έργου της κατασκευής του πανεπιστημιακού Κέντρου της Βρίσας, ότι η κατασκευή του ήταν "φαραωνικό έργο" και, άρα,( δικό μας το συμπέρασμα) δεν ταίριαζε "εις την χώραν των ολιγίστων"!

Παρά ταύτα διατηρήσαμε το δικαίωμά μας- ή το χούι, αν θέλετε- να ονειρευόμαστε, αναμένοντας κάποιον δήμαρχο όλων των Λεσβίων, που δεν θα είχε τη στενομυαλιά και τη μικροψυχία του τοπικού άρχοντα των πέντε χωριών, που τελικά καταντούσε του...ενός χωριού, του δικού του. Και, ω του θαύματος,- το οποίον, ως γνωστόν, όπως κάθε θαύμα, κρατά τρεις μέρες, και στη δική μας περίπτωση ένα χρόνο! Ο νεωστή εκλεγείς Δήμαρχος - ο αυτονομασθείς και "Καπετάν Φουρτούνας" - εν τω μέσω της πλατείας του Πλατάνου της Βρίσας και "αμφί πλήθουσαν αγοράν"- τον Αύγουστο του 2011, διεκήρυξε, "στεντορεία τη φωνή": πρώτον, όσον αφορά την κατασκευή του Πανεπιστημιακού Κέντρου "οι υπογραφές έχουν μπει και δεν παίρνονται πίσω". Δεύτερον, όσον αφορά το δρόμο Πλωμαρίου- Βατερών "εγώ τον ξεκίνησα κι εγώ θα τον τελειώσω". Και τρίτον, όσον

αφορά το βιολογικό καθαρισμό Πολιχνίτου- Βρίσας-Βατερών, "σύντομα θα αρχίσει η κατασκευή του"!

Εναποθέσαμε τα μεγάλα θέματα που απασχολούσαν την περιοχή μας στα...στιβαρά χέρια του Δημάρχου μας και, για να τον αφήσουμε απερίσπαστο στην υλοποίησή τους, υποβάλαμε, οι φορείς της Βρίσας, υπόμνημα στον Αντιδήμαρχο Πολιχνίτου με τα άλλα, τα "μικρά" και "καθημερινά" θέματα που απασχολούσαν τους κατοίκους του χωριού μας.

Έκτοτε, αγνοείται η τύχη και των "μικρών" και των "μεγάλων" έργων ' και το πιο θλιβερό είναι ότι...χάσαμε και το Δήμαρχό μας! Ούτε στην πλατεία τον ξαναείδαμε ούτε και μας απάντησε ποτέ στα ..."πικραμένα γράμματα" που του στείλαμε!

Δεν απελπιζόμαστε, όμως, και δεν πιστεύουμε στις...διαδόσεις πως "δεν υπάρχουν λεφτά". "Λεφτά υπάρχουν" κι απόδειξη γι αυτό είναι τα μεγάλα έργα που εντάσσονται στο ΕΣΠΑ και άλλα, πολλά μικρότερα, που προτείνονται από τη Δημοτική Αρχή της Λέσβου, για να ενταχθούν, όπως η δημιουργία πολιτιστικών κέντρων, με προϋπολογισμό εκατοντάδων χιλιάδων ευρώ, οι αναπλάσεις πλατειών και χώρων αναψυχής, οι πλακοστρώσεις, ο εξωραϊσμός και "η ανάδειξη παραδοσιακών χώρων", ο ηλεκτροφωτισμός πλατειών και άλλα που ανακοινώθηκαν προσφάτως. Στα παραπάνω έργα περιμέναμε να δούμε, τουλάχιστον, και μερικά δικά μας μικροέργα, όπως π. χ: α. την αποκατάσταση του αγωγού ύδρευσης της Βρίσας από την πηγή Αμπελικού- που αγοράστηκε από την μακαριστή Κοινότητα Βρίσας και της οποίας το νερό χύνεται άσκοπα, όταν η γεώτρηση των Βατερών αρχίζει να υφαλμυρίζει.(σημειωτέον ότι ο τ. Αντιδήμαρχος Πολιχνίτου μας διαβεβαίωνε, πρόπερσι, ότι το θέμα της αποκατάστασης του αγωγού ύδρευσης της Βρίσας- Βατερών, προϋπολογισμού 60.000 ευρώ, θα ήταν... "πρώτης προτεραιότητας"!).β. την αποκατάσταση- ανακαίνιση της παλιάς "Λέσχης", που αγοράστηκε το 2008, για να γίνει πολιτιστικό κέντρο,- κάτι που στερείται η Βρίσα και ίσως αποτελεί μοναδική περίπτωση στο νησί μας.(Πριν από δύο χρόνια ο Αντιδήμαρχος Πολιχνίτου σε ερώτημά μας γιατί δεν εντάχθηκε και το δικό μας πολιτιστικό κέντρο μαζί με τα αντίστοιχα κέντρα του Πλωμαρίου, του Μεσοτόπου και της Πέτρας, μας απάντησε ότι δεν έχει γίνει για το δικό μας η απαιτούμενη μελέτη, για την οποία μελέτη δεν καταλάβαμε ποιος είχε την ευθύνη). γ. πλακόστρωση κεντρικού δρόμου Βρίσας, έργο που είχε ενταχθεί στο πρόγραμμα "ΘΗΣΕΑΣ" από το 2008.

Αναλογιζόμενοι τον φόρτο της εργασίας και της ευθύνης που έχει επωμιστεί ο Δήμαρχός μας για την τελική κατατρόπωση του τέρατος-

“Κακοκράτη”, αναφερθήκαμε μόνον σε έργα παρόμοια, με σημασία και προϋπολογισμό ανάλογο με αυτά που με πρόταση της Δημοτικής Αρχής εντάσσονται στο ΕΣΠΑ, παραλείποντας τα μεγάλα και τα σημαντικότερα στα οποία, ως γνωστόν, εμπλέκονται, εκτός από το Δήμο, και άλλοι υπεύθυνοι για την προώθησή τους, όπως είναι η Περιφέρεια Β. Αιγαίου, το Πανεπιστήμιο Αθηνών και το Υπουργείο Περιβάλλοντος.

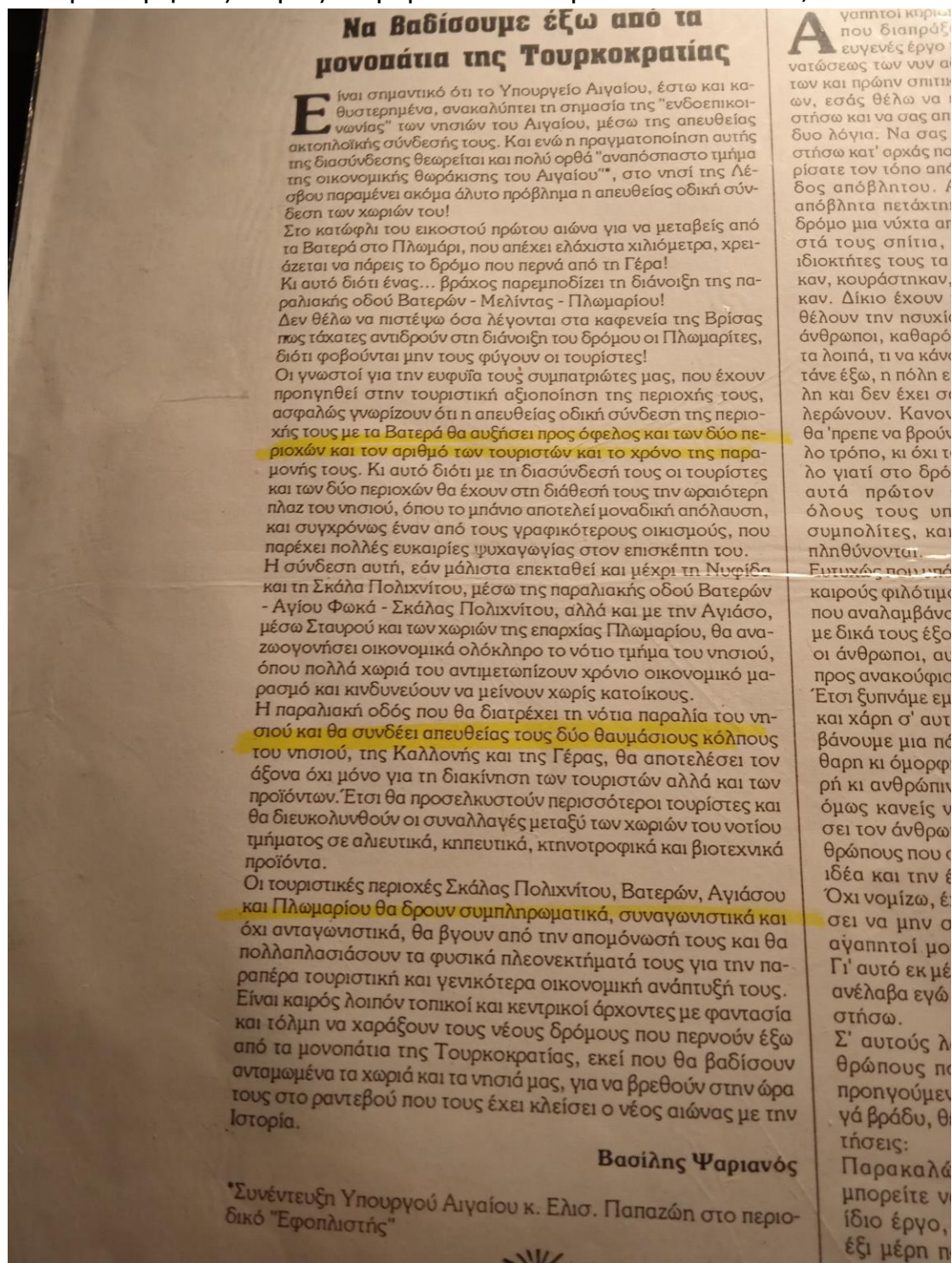
Παραλείψαμε επίσης να αναφερθούμε σε άλλα έργα μικρού κόστους αλλά σημαντικά για την καθημερινή ζωή των κατοίκων, καθώς και των επισκεπτών του χωριού μας κατά την τουριστική περίοδο(των οποίων την αναγκαιότητα έχουν αναγνωρίσει οι νυν και οι πρώην δημαρχεύσαντες και αντιδημαρχεύσαντες Πολιχνίτου και Λέσβου), όπως είναι οι χώροι στάθμευσης στη Βρίσα και στα Βατερά( η μόνη τουριστική περιοχή που στερείται τέτοιων χώρων), οι παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση του κυκλοφοριακού προβλήματος στον παραλιακό δρόμο των Βατερών, η εξασφάλιση των στοιχειωδών όρων καθαριότητας και υγιεινής για τη λειτουργία, κατά την τουριστική περίοδο, της παραλίας των Βατερών, από την οποίαν ο Δήμος εισπράττει σημαντικά δημοτικά τέλη- ή θα μπορούσε να εισπράττει- παρέχοντας ανταποδοτικά ελάχιστα. Και, βέβαια, θα μπορούσαμε να αναφερθούμε και στην αναγκαιότητα των επισκευών, καθώς και στη δυναμική υποστήριξη της διατηρησιμότητας του Κέντρου Υγείας Πολιχνίτου, μετά και το συγκινητικό ενδιαφέρον που επέδειξε ο κ. Δήμαρχος για το αντίστοιχο Κ.Υ της Άντισσας.

Τελειώνοντας, απευθυνόμαστε στο Δήμαρχο τού- ακόμη- ενιαίου Δήμου της Λέσβου.

Κύριε Δήμαρχε,

θέλουμε να σας εξομολογηθούμε ότι η πικρία που αισθανόμαστε για τη συνεχιζόμενη εξαίρεση της περιοχής μας από κάθε έργο που βελτιώνει τις συνθήκες της ζωής των κατοίκων της και εξασφαλίζει τις στοιχειώδεις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη και την πρόοδό της, καθώς και η αγωνία που μας διακατέχει εξαιτίας της ραγδαίας γήρανσης και προϊούσας ερήμωσης της περιοχής μας, μας κάνει πολλές φορές να αναρωτιόμαστε εάν συνεχίζουμε να ανήκουμε ακόμη στο Δήμο Λέσβου ή μήπως από κάποιο...γραφειοκρατικό λάθος έχουμε διαγραφεί από την επικράτεια του δήμου σας. Με τα τόσα που συμβαίνουν στην εποχή μας, μας βασανίζει η υποψία ότι μπορεί κάποιος “φιλοπαίγμων” γραφειοκράτης- ή ... και “πράκτορας της Τρόικας”- να μας απέσπασε από το Δήμο της Λέσβου και να μας

συνένωσε π.χ. με τον παλιό τόπο εξορίας, τον Άγιο Ευστράτιο!  
Μπορείτε μήπως να μας διαβεβαιώσετε περί του αντιθέτου;



**Το Ευπαλίνειο όρυγμα της Σάμου και ο Βράχος της Κρυφτής.**

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ ( 3,60,1) «εμήκυνα δε περί Σαμίων μάλλον, ότι σφί τρία εστί μέγιστα απάντων Ελλήνων εξεργασμένα, όρους τε υψηλού, ες πενήκοντα και εκατόν οργυιάς, τούτου όρυγμα κάτωθεν αρξάμενον,



αμφίστομον, το μεν μήκος του ορύγματος επτά στάδιοι εισί, το δε ύψος και εύρος οκτώ εκάτερον πόδες, δια παντός δε αυτού άλλο όρυγμα εικοσίπηχυ βάθος ορώρκεται, τρίπουν δε το εύρος, δι' ου το ύδωρ οχετευόμενον δια σωλήνων παραγίγνεται ες την πόλιν αγόμενον από μεγάλης πηγής.

Αρχιτέκτων δε του ορύγματος τούτου εγένετο Μεγαρεύς Ευπαλίνος Ναυστρόφου».

Με εντολή του τυράννου Πολυκράτη, το 530 π.Χ., ανοίχτηκε, κάτω από το βουνό Άμπελος, νότια της πόλης της Σάμου(το σημερινό Πυθαγόρειο), σήραγγα, μήκους 1.036 μ. και, εσωτερικά, πλάτους 1.80 x 1.80 ύψος. Η διάνοιξη της σήραγγας άρχισε, συγχρόνως, και από τις δυο πλευρές, από Βορράν προς Νότον, 180 μέτρα, κάτω από την κορυφή του βουνού και 55 μέτρα, από την επιφάνεια της θάλασσας. Η διάνοιξη του ορύγματος, από τις δυο πλευρές, ενοποιήθηκε, στη μέση, με γεωμετρική ακρίβεια!

Οι υπολογισμοί των αποστάσεων έγιναν, με απλά όργανα μέτρησης ( «σταδίες») και τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν, για το άνοιγμα της σήραγγας, μέσα από το σκληρό ασβεστολιθικό πέτρωμα, ήταν το απλό σφυρί και το καλέμι!

Μια μικρότερη σήραγγα, ανοίχθηκε, στο κάτω μέρος του ορύγματος, όπου τοποθετήθηκαν πήλινοι σωλήνες, μέσω των οποίων, με φυσική ροή, έφτανε το νερό της πηγής- από το πίσω μέρος του βουνού( από το σημερινό χωριό Αγιάδες), εντός των τειχών της πόλης, για την υδροδότηση των κατοίκων της ( με 400 κυβικά νερού ημερησίως)!

Την ιστορική αναφορά που έκανα στο Ευπαλίνειο όρυγμα της Σάμου την στέλνω ως απάντηση σε όλους τους, κατά καιρούς, «αρμόδιους», πολιτευόμενους και «τεχνολογούντες», που αποφαίνονταν, εμπαιζοντας τους ιθαγενείς της Νότιας Λέσβου, ότι δεν μπορεί να κατασκευαστεί ο παραλιακός δρόμος Πλωμαρίου- Βατερών, διότι προσκρούει « στο ανυπέρβλητο εμπόδιο, τον βράχο της Κρυφτής»!

Η κατασκευή του Νότιου Παραλιακού Οδικού Άξονα, στην Λέσβο, αποτελεί μια θλιβερή ιστορία μικρονοϊκής πολιτικής, εκ μέρους όσων διετέλεσαν τοπικοί Άρχοντες της Λέσβου, καθώς και εκείνων των

Λεσβίων που διετέλεσαν βουλευτές και υπουργοί, κατά την μεταπολεμική περίοδο και, ειδικότερα, στην περίοδο της Μεταπολίτευσης.

Εδώ και μια 25ετία που παρακολουθώ τα λεγόμενα και τα δρώμενα σχετικά με το θέμα της διάνοιξης του παραλιακού δρόμου Πλωμαρίου-Βατερών, στο τμήμα, μεταξύ Μελίντας- Βατερών, μήκους 15 χιλιομ., ακούστηκαν πολλά... «επιχειρήματα» και δικαιολογίες που προσβάλλουν την νοημοσύνη των ανθρώπων, καθώς και πολλές εφήμερες, πολιτικάντικες υποσχέσεις της προεκλογικής περιόδου!

Το κυριότερο επιχείρημα ήταν ότι η διάνοιξη του παραλιακού δρόμου παρουσιάζει μεγάλες, έως ανυπέρβλητες δυσκολίες, λόγω του βράχου της Κρυφτής και ότι το κόστος του έργου θα είναι μεγάλο, σε σχέση με την ωφέλειά του!

Κατά καιρούς επικαλέστηκαν και άλλους λόγους που απαγόρευαν την διάνοιξη του παραλιακού δρόμου, όπως ότι θα «αλλοιωνόταν το περιβάλλον» και, ακόμα, ότι υπήρχε πρόβλημα «εναπόθεσης των μπάζων»!

Το πλέον, όμως, απογοητευτικό είναι ότι η αβελτηρία των αρχόντων της Λέσβου και η επί 50 χρόνια εγκατάλειψη ολόκληρου του νότιου τμήματος της Λέσβου- σε αντίθεση με το βόρειο και το βορειοανατολικό- γινόταν ανεκτή, χωρίς αντίδραση από τους κατοίκους, οι οποίοι επιδείκνυαν επί χρόνια έναν ιδιότυπο Αβδηριτισμό!

Πλωμαρίτες και Βρिसαγώτες – Βατερειανοί ( που απέχουν παραλιακά, μόλις 20 χιλιόμετρα) αντιμετώπιζαν μοιρολατρικά- από την απελευθέρωση μέχρι πρόσφατα- την απομόνωση των δυο παραπληρωματικών τουριστικών κέντρων, τα οποία, εάν επικοινωνούσαν, θα παρείχαν, αμοιβαίως, πολλές εναλλακτικές προτάσεις για μια περισσότερο ευχάριστη διαμονή και μεγαλύτερης διάρκειας παραμονή των τουριστών, στην περιοχή τα Νότιας Λέσβου, εξέλιξη που θα πολλαπλασίαζε την ωφέλεια και των δυο τουριστικών Κέντρων (ειδικά, σήμερα, που το λιμάνι του Πλωμαρίου συνδέεται, απευθείας, με την Σμύρνη)!

Για μια περίοδο, μάλιστα, επικρατούσε η αντίληψη, τόσο στους Βατερειανούς, όσο και στους Πλωμαρίτες επιχειρηματίες, ότι, στην

περίπτωση που ανοιγόταν ο δρόμος, θα...διέρρεαν προς το Πλωμάρι, από τα Βατερά, οι τουρίστες, και τανάπαλιν, και έτσι θα έχαναν και τους λιγοστούς πελάτες που είχαν!

Η πρώτη αντίδραση στο καθεστώς της αδιαφορίας των Αρχόντων της Λέσβου και της αδράνειας των κατοίκων εκδηλώθηκε από τους Πολιτιστικούς Συλλόγους της Αθήνας, οι οποίοι εκπροσωπούσαν τους απόδημους της Νότιας Λέσβου, τους Συλλόγους Πολιχνιατών, Βρισαγωγτών, Ακρασιωτών, Παλαιοχωριανών και Πλωμαριτών.

Σε κάποια φάση ενεργοποιήθηκαν και κάποιοι επιχειρηματίες Βατερών και Πλωμαρίου. Σημαντική, επίσης, ήταν η υιοθέτηση του αιτήματος της κατασκευής του Παραλιακού Οδικού Άξονα από τον Δήμαρχο Μιχ. Μαμάκο του Πλωμαρίου, με τον οποίον υποβλήθηκε, επισήμως, μαζί με λεσβιακούς Συλλόγους, σχετικό αίτημα στην Κεντρική εξουσία.

Ακολούθησε μια περίοδος, δήθεν, μελέτης του έργου, από την Νομαρχία Λέσβου.

Και, τελικά, επικράτησε, η λύση της διάνοιξης και ασφατόστρωσης του ορεινού δρόμου Αμπελικού- Πλωμαρίου (πιθανόν και με την παρέμβαση κάποιων παραγόντων από τα ορεινά χωριά, που ήθελαν τον δρόμο να διέρχεται μέσα από τα χωριά τους !) και έτσι ξεθώριασε και το όραμα του Νότιου Παραλιακού Οδικού Άξονα, που θα συνέδεε ( σε 10 με 15 λεπτά) τα τουριστικά Κέντρα του Λεσβιακού Νότου και θα αναδείκνυε τα σημαντικά, για ολόκληρο το νησί της Λέσβου, φυσικά και πολιτισμικά πλεονεκτήματα της περιοχής.

Παρόλα αυτά, και αυτό το έργο ( μέσω του οποίου η διάρκεια της διαδρομής Αμπελικού- Πλωμαρίου είναι, το λιγότερο, 45λεπτη ) παραμένει...κουτσό και αλειτούργητο, καθότι το τμήμα Σταυρού- Αμπελικού, για το οποίο, από δεκαετία, σε δεκαετία... «επίκειται» η ασφατόστρωσή του, «ΕΝΘΑΔΕ ΚΕΙΤΑΙ», προς δόξαν των καμαρωτών αιρετών αρχόντων μας, ως ημιονικός (μουλαρόδρομος), για να μην ξεχνάμε την περίοδο των... « ενδόξων» Πασάδων της Λέσβου, οι οποίοι- πριν από την απελευθέρωση του νησιού μας- επιχείρησαν, με τους κασμάδες να ανοίξουν τον δρόμο Πλωμαρίου- Βατερών!

Κατά τα άλλα, σεμνυνόμαστε ότι είμαστε «γνήσιοι απόγονοι» του Άρχοντα της Σάμου Πολυκράτη και του δαιμόνιου μηχανικού Ευπαλίνου.

Τρομάρα μας!

### **Η μαγεία των Βατερών.**

Από πάντα με γοήτευε η δουλειά του ξενοδόχου. Όχι γιατί πίστευα πως θα είχα μια κερδοφόρα επιχείρηση, αλλά γιατί ο ξενοδόχος-ειδικότερα ενός τουριστικού καταλύματος- έρχεται σε επαφή και γνωρίζει ανθρώπους, από τους οποίους μαθαίνει ή, κάποιες φορές, μαντεύει ενδιαφέρουσες ιστορίες.

Ο φίλος ξενοδόχος, ο οποίος, εδώ και μερικά χρόνια, κάθε Αύγουστο, μου παρέχει δωμάτιο με θέα τη θάλασσα των Βατερών, που χαϊδολογιέται στην απέραντη αμμουδιά, μου έχει διηγηθεί πολλές συγκινητικές ιστορίες πελατών του, παραθεριστών.

Μια από αυτές τις ιστορίες, που άκουσα, είναι χαρακτηριστική για την μαγεία που ασκεί η θάλασσα των Βατερών σ' αυτόν που κάθεται «στο πέτρινο πεζούλι, αντικρύ του πελάγου», όπως λέει ο ποιητής του Αιγαίου!

« Ο κύριος Απόστολος, ήταν έμπορος, εξ Αθηνών, ο οποίος τα περισσότερα χρόνια της ζωής του τα έζησε, ανάμεσα στα τόπια από υφάσματα, στο ανήλιαγο μαγαζί του, της οδού Ευαγγελιστρίας.

Κόντευε να βγει στην σύνταξη και δεν ήξερε τι θα πει διακοπές, τον Αύγουστο, και μπάνιο στη θάλασσα!

Και, επιτέλους, αφού έβγαλε και την τελευταία υποχρέωση, παντρεύοντας και την τρίτη θυγατέρα του, πείστηκε από την Κυρία Ελπινίκη, την γυναίκα του, να κλείσει το μαγαζί, τον Αύγουστο, και να πάνε κι αυτοί, σαν άνθρωποι, δεκαπέντε μέρες διακοπές στο Νησί, την γενέτειρα της συζύγου!

Τα κανόνισε όλα η Κυρά Ελπινίκη, που πετούσε, πια, από την χαρά της, γιατί, μετά από χρόνια, θα ξανάβλεπε τον τόπο που γεννήθηκε και θα απολάμβανε τη δροσιά της θάλασσας, όπου έμαθε να κολυμπά από μικρή κοπελούδα.

Έκλεισαν καμπίνα στο βαπόρι για Μυτιλήνη, ρώτησαν και βρήκαν το ξενοδοχείο με την καλύτερη θέα στην θάλασσα, στα Βατερά, και με το πρωινό βαπόρι αράξαν στο λιμάνι της Μυτιλήνης κι από κει κατευθίαν για το ξενοδοχείο, στα Βατερά!

Ο ξενοδόχος, όπως πάντα φιλικός και περιποιητικός, τους τράταρε, στην βεράντα του δωματίου, για το « καλώς ορίσατε», τον « βαρύ γλυκό» στον Κυρ Απόστολο, βυσινάδα και περγαμόντο, γλυκό του κουταλιού, στην Κυρά Ελπινίκη.

Κάθεται στην καρέκλα του ο Κυρ Απόστολος, κοιτάζει τη θάλασσα που την κατσαρώνει ένα ελαφρό μελτεμάκι, κι αφήνεται να ταξιδεύει, καβάλα στο κυματάκι που έχει βάλει πλώρη για το ακρωτήριο του Άγιου Φωκά.

Χάνεται στην γαλάζια απεραντοσύνη ο Κυρ Απόστολος ...

-Απόστολε, εγώ πηγαίνω να βουτήξω, του φωνάζει η Κυρά Ελπινίκη, πανέτοιμη, για την πλαζ, με το ολοκαίνουριο μπανιερό της.

-Καλά, θα έρθω, σε λίγο, της απαντά ο Κυρ Απόστολος.

-Απόστολε, δεν ήλθες, τελικά, να κάνεις μπάνιο!

-Αύριο, της λέει ο Κυρ Απόστολος, χωρίς να κουνηθεί από την καρέκλα του.

Την, άλλη μέρα, από την αυγή, ο Κυρ Απόστολος ξανάπιασε την ίδια θέση στην βεράντα.

Θυμάται, όταν, μικρό παιδί, του έφκιανε χάρτινα караβάκια η νησιώτισσα γιαγιά του και τα έβαζε στο νερό της μπανιέρας, όπου έκανε το μπάνιο του.

Από τότε, ονειρευόταν, όταν θα μεγάλωνε, να αποκτούσε μια βάρκα με πανί να σεργιανάει στα γαλάζια λιβάδια της θάλασσας. Ο πατέρας του, όμως, είχε άλλα όνειρα γι' αυτόν. Έτσι, προέκυψε το μεγάλο ΥΦΑΣΜΑΤΕΜΠΟΡΙΚΟΝ της οδού Ευαγγελιστρίας, όπου φιγουράριζε η γυαλιστερή ταμπέλα « ΦΩΝΤΑΣ ΛΩΡΑΣ και ΥΙΟΣ»!

Ένα κοπάδι γλάροι ακολουθεί ένα ψαροκάικο, που βγαίνει γιαλό. Πετάει μαζί με τους γλάρους ο Κυρ Απόστολος και λιμπίζεται, από ψηλά, την πλούσια ψαριά, που σπαρταρά, ακόμα, στις κασέλες, μέσα στο καΐκι!

«Αύριο, θα αγοράσω πετονιά και θα πάω για ψάρεμα στο ακρωτήριο», μονολογεί.

-Απόστολε, εγώ κατεβαίνω για το πρωινό μπάνιο μας.

- Καλά, θα έρθω κι εγώ, σε λίγο.

- Απόστολε, δεν ήρθες, πάλι, για μπάνιο!

Δεκαπέντε μέρες, όλο έλεγε να κατεβεί για μπάνιο ο Κυρ Απόστολος κι όλο έμενε μαγεμένος στην καρέκλα του, να ακούει, σαν τον Οδυσσέα, το τραγούδι της γαλάζιας Σειρήνας των Βατερών!

Τη μέρα που τέλειωσαν οι διακοπές τους και θα έφευγαν, για να πάρουν το βαπόρι για τον Πειραιά, ο Κυρ Απόστολος λέει στον ξενοδόχο: «αφού δεν μπορώ να πάρω μαζί μου τη θάλασσα, θέλω να πάρω, στην Αθήνα, την καρέκλα, όπου καθόμουν και την έβλεπα.

Βάλε πάνω στον λογαριασμό μου, ακόμα ένα πεντακοσάρι να την αγοράσω»!

### **Ανοιχτή επιστολή των Βρισαγωγών Βασιλείου Ψαριανού και Κωνσταντίνου Κώστα.**

#### **Προς τον Δήμαρχο Δυτικής Λέσβου κ. Βέρρον Ταξιάρχη**

Κύριε Δήμαρχε,

Κατ' αρχάς να σας ευχηθούμε υγεία και δύναμη κατά την άσκηση των δημαρχιακών καθηκόντων σας και ευόδωση του έργου σας προς όφελος όλων των δημοτών σας.

Αναλαμβάνουμε την πρωτοβουλία με την επιστολή μας αυτή να επικοινωνήσουμε μαζί σας και να θέσουμε υπόψη σας ορισμένα χρονίζοντα ζητήματα της περιοχής Βρίσας, τα οποία από παλιά- ως επικεφαλής και μέλη συλλογικών φορέων- με υπομνήματα και με την αρθρογραφία μας στον ημερήσιο και περιοδικό Τύπο, επανειλημμένως, είχαμε θέσει υπόψη των αρμοδίων Αρχών, χωρίς- δυστυχώς- να τύχουμε καμιάς ανταπόκρισης.

Με την ευκαιρία, λοιπόν, της καινούργιας αρχής που γίνεται με την ίδρυση και λειτουργία του Δήμου Δυτικής Λέσβου, επανερχόμαστε, για πολλοστή φορά, στα ίδια χρονίζοντα προβλήματα ευελπιστώντας ότι αυτή τη φορά θα συναντήσουμε « ευήκοον ους»

Η περιοχή μας, κύριε Δήμαρχε, και ευρύτερα το νότιο τμήμα της Λέβου του πρώην Δήμου Πολιχνίτου, εδώ και 50 χρόνια, παραμένει μια περιοχή εγκαταλειμμένη στην αδιαφορία, τόσο από τους υπεύθυνους άρχοντες του νησιού μας, όσο και από την κεντρική κυβέρνηση.

Εδώ και 50 χρόνια, δεν έχει πραγματοποιηθεί κανένα έργο βασικής υποδομής και κανένα αναπτυξιακό έργο, με αποτέλεσμα η περιοχή- παρά τα φυσικά και πολιτισμικά πλεονεκτήματά της- να βρίσκεται σε φθίνουσα οικονομική πορεία και να αντιμετωπίζει ραγδαία πληθυσμιακή συρρίκνωση.

Η περιοχή Βρίσας-Βατερών παραμένει απομονωμένη στο νότιο άκρο του νησιού μας .

Η διασύνδεσή της με τις όμορες περιοχές του Πλωμαρίου και της Αγιάσου παραμένει ίδια και προβληματική, όπως ήταν και επί Τουρκοκρατίας. Η ιδέα διάνοιξης του παραλιακού δρόμου Βατερών-Μελίντας- Πλωμαρίου εγκαταλείφτηκε ως... ασύμφορη. Και η ιδέα κατασκευής πορθμείου στο στόμιο του κόλπου Καλλονής για την διασύνδεση με το δυτικό τμήμα τα Λέσβου λειδορήθηκε ως ...ρομαντική .

Η αξιοποίηση των μοναδικών για την θερμότητά τους και τις ιαματικές ιδιότητές τους θερμοπηγές Πολιχνίτου αναβάλλεται από τον ένα αιώνα στον άλλον αιώνα.

Η κατάσταση του αρχαιολογικού χώρου του Αγίου Φωκά, όπου ιδρύθηκε το πρώτο ιερό τέμενος του μυθικού Μάκαρα, προκαλεί την ιερή αγανάκτηση των ξένων επισκεπτών του.

Ενώ ο «Παλιόπυργος», το μοναδικό σωζόμενο κτίσμα της εποχής των Γατελούζων στην περιοχή- παρά τις υποσχέσεις των αρμοδίων για την διάσωσή του και την ανάδειξή του- παραμένει σε τροχιά πλήρους κατάρρευσης.

Ο μεσαιωνικός οικισμός της Βρίσας, στον τρίτο, ήδη, χρόνο, μετά την κατεδάφισή του από τον καταστροφικό σεισμό της 12<sup>ης</sup> Ιουνίου του 2017, παραμένει ερειπιώνας.

Και ο παραθεριστικός οικισμός των Βατερών , όπου κατέφυγαν οι σεισμόπληκτοι κάτοικοι της Βρίσας , αντιμετωπίζει ένα πρόσθετο όγκο προβλημάτων που εγκυμονούν κινδύνους για την ζωή των εκεί

εγκατεστημένων Βρिसαγωγτών και τα οποία επιτείνουν την περαιτέρω υποβάθμιση της μεγαλύτερης παραλίας του νησιού μας, η οποία προ πολλού έχει εγκαταλειφθεί στην άναρχη ανάπτυξη.

**Ειδικότερα, όσον αφορά στον παραδοσιακό οικισμό της Βρίσας:**

πρέπει να επισπευστούν οι ενέργειες της υπό την ηγεσία σας Δημοτικής Αρχής για την ανοικοδόμηση των δημοτικών κτιρίων {Κοινοτικού Γραφείου, Πολιτιστικού Κέντρου( Παλιά Λέσχη), Μουσείου Παλαιοντολογίας, Εκκλησιών, Ζωοδόχου Πηγής και Αγίου Κωνσταντίνου, Δημοτικού Σχολείου}.

Όσον αφορά το κτίριο της Παλαιάς Αγροτολέσχης, η πρόταση, που υποστηρίζεται και από Συλλογικούς Φορείς των Βρिसαγωγτών, είναι ο χώρος της Αγροτολέσχης μαζί με το- εσωτερικά- ελεύθερο οικόπεδο να αξιοποιηθεί για την διεύρυνση της κεντρικής πλατείας του Πλατάνου.

Με την ανοικοδόμηση των ανωτέρω δημοτικών κτιρίων και την λειτουργική ετοιμότητά τους θα επανασυνδεθούν με τον πατρογονικό οικισμό τους οι προσφυγοποιημένοι- σήμερα- Βρिसαγώτες και θα αποτραπεί η εγκατάλειψη του παλιού οικισμού και η πλήρης αποξένωσή τους από αυτόν.

Άλλες επείγουσες παρεμβάσεις που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα και την ευθύνη του Δήμου Δυτικής Λέσβου είναι η επισκευή ή ανακατασκευή του γεφυριού στην Βόρεια είσοδο του οικισμού, η δημιουργία χώρων στάθμευσης αυτοκινήτων στην Βόρεια ή νότια είσοδο του οικισμού, η επανασύνδεση του αγωγού υδροδότησης με την πηγή Αμπελικού ( που έχει αγοραστεί κατά την δεκαετία του 50 από την Κοινότητα Βρίσας), η σύνδεση του αποχετευτικού δικτύου της Βρίσας με τον... θρυλούμενο, εδώ και μερικές δεκαετίες, Βιολογικό Καθαρισμό Πολιχνίτου- Βρίσας- Βατερών, η εκκρεμούσα, από το 2008, πλακόστρωση του κεντρικού δρόμου, από το Τζαμί ως τον Σανταλιώτη, η αξιοποίηση της δωρεάς αγροτεμαχίου για την δημιουργία γηπέδου, χώτου άθλησης των παιδιών.

Και μια ακόμα εκκρεμότητα που πρέπει, επιτέλους, να λήξει είναι η παράνομη- μέχρι τώρα- κατακράτηση από τον Δήμο των εσόδων της δωρεάς ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ στο δημοτικό σχολείο Βρίσας και η απόδοση των εσόδων, στο σύνολό τους, στην Σχολική Επιτροπή για την περαιτέρω



βελτίωση της λειτουργίας του σχολείου, σύμφωνα με την επιθυμία του δωρητή.

### «Τα Βατερά και τα μάτια σας»



Άποψη Βατερά Φωτογραφία | Γραφείο Τύπου Γενικής Περιφερειακής Αστυνομικής Διεύθυνσης Βορείου Αιγαίου

#### **Ένα προφητικό κείμενο του Βασίλη Ψαριανού για τα ΒΑΤΕΡΑ**

Vatera.gr 25/07/2022 - 13:24 Ενημερώθηκε 25/07/2022 - 13:24

Τον Αύγουστο του 2018, ένα χρόνο περίπου μετά τον καταστροφικό σεισμό στην Βρίσα, ο συνεργάτης του ΕΜΠΡΟΣ, **Βασίλης Ψαριανός** δημοσιεύει στην εφημερίδα ένα κείμενο με τίτλο ΤΑ ΒΑΤΕΡΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΣΑΣ. Τέσσερα χρόνια μετά το κείμενο αυτό μπορεί να χαρακτηριστεί ενδεχομένως επίκαιρο παρά ποτέ.

Στα Βατερά, ύστερα από την εγκατάσταση πολλών σεισμόπληκτων κατοίκων της Βρίσας στις θερινές κατοικίες τους που είχαν εκεί, διογκώθηκαν και οξύνθηκαν περαιτέρω τα λειτουργικά προβλήματα που παρουσίαζε, ανέκαθεν, η περιοχή. Προβλήματα που έχουν να κάνουν με την διέλευση, τη στάθμευση και την κυκλοφορία των οχημάτων, τις βασικές υποδομές ύδρευσης, αποχέτευσης, την άναρχη δόμηση και την περιβαλλοντική προστασία.

Η συγκέντρωση του πληθυσμού, σε μόνιμη βάση, σε μια περιοχή, όπου λείπουν οι βασικές υποδομές, και σε κατοικίες με κατασκευαστικές προδιαγραφές θερινής διαμονής, έχει ως συνέπεια τη σοβαρή επιβάρυνση του περιβάλλοντος και ειδικότερα, την **αύξηση του κινδύνου μιας καταστροφικής πυρκαγιάς.**

Τα Βατερά θα έλεγε κανείς ότι διαφέρουν από το ΜΑΤΙ της Ανατολικής Αττικής σε αρκετά σημεία· αυτό, όμως, δεν σημαίνει ότι δεν μπορεί, υπό ορισμένες συνθήκες «ακραίων» φαινομένων, να κινδυνεύσουν από μια πυρκαγιά, με καταστροφικές συνέπειες για τις περιουσίες και τη ζωή των κατοίκων τους.

Στον οικισμό των Βατερών δεν υπάρχει πολεοδομικό σχέδιο ούτε σχέδιο χωρικής και οικιστικής οργάνωσης: υπάρχει ανάγκη να διανοιχθούν δρόμοι που να εξασφαλίζουν την εύκολη πρόσβαση στις βασικές οδικές αρτηρίες. Να προβλεφτεί η δημιουργία κοινόχρηστων χώρων και κοινωφελών εξυπηρετήσεων (ελεύθεροι χώροι και χώροι στάθμευσης, Παιδικές Χαρές, πεζόδρομοι, χώροι αθλητικών δραστηριοτήτων, Πάρκα, περιοχή NATURA, κ.λπ.). Να καθοριστούν οι χρήσεις γης και να χωροθετηθούν οι οχλούσες δραστηριότητες.

Ιδιαίτερα ευάλωτη από πυρκαγιά -η οποία μπορεί να προκληθεί από φυσική αιτία (π.χ. κεραυνό) ή από αμέλεια (κακή συντήρηση Δικτύου ΔΕΗ ή ανθρώπινη απροσεξία) ή και από σκόπιμη ενέργεια- είναι η άνω, προς τα βόρεια, περιοχή των Βατερών, που βρίσκεται πάνω από τον περιφερειακό δρόμο και γειτνιάζει με την δασική περιοχή.

Και, βέβαια, μια ανάφλεξη σ' αυτή την περιοχή, με την πυκνή βλάστηση και την άφθονη εύφλεκτη ύλη, όταν επισυμβεί υπό συνθήκες ισχυρών βορείων ανέμων, γρήγορα μπορεί να μεταδοθεί και στην παράλια ζώνη,

τροφοδοτούμενη από τα ξερόχορτα των άχτιστων οικοπέδων που παρεμβάλλονται ανάμεσα στις υπάρχουσες κατοικίες.

Παράλληλα, λοιπόν, με τις αναγκαίες πολεοδομικές και χωροταξικές παρεμβάσεις στον οικισμό των Βατερών, θα χρειαστεί να υπάρξει και Αντιπυρικός Σχεδιασμός που θα περιλαμβάνει τόσο τις προληπτικές, όσο και τις κατασταλτικές δράσεις, στην περίπτωση που θα εκδηλωθεί στην περιοχή κάποια πυρκαγιά.

Οι ειδικοί και αρμόδιοι για τα παραπάνω θέματα πρέπει να φροντίσουν, ώστε να εξασφαλιστούν -έγκαιρα- για τον οικισμό των Βατερών οι προϋποθέσεις καλής και ασφαλούς λειτουργίας του οικισμού.

Και ειδικότερα για την περίπτωση -απευκταίας- πυρκαγιάς πρέπει να υπάρξει μέριμνα και ενδελεχής μελέτη: πού και πώς πρέπει να γίνουν οι διανοίξεις δρόμων, οι αναγκαίες αποψιλώσεις, οι καθαρισμοί οικοπέδων, η εγκατάσταση πυροσβεστικών κρουνών, η οργάνωση και ενίσχυση με τα απαραίτητα μέσα ομάδας εθελοντών πυροσβεστών κ.λπ.

Και, βέβαια, ας ευχηθούμε να δείξουν όλοι την απαραίτητη υπευθυνότητα και προσοχή για την αποφυγή κάποιας λανθασμένης ενέργειας και απερισκεψίας, όπως αυτή που συνέβη στην Πεντέλη - Βουτζά που στοίχισε τόσους άδικους θανάτους συνανθρώπων μας στο ΜΑΤΙ της Ανατολικής Αττικής

### **Άντε πάλι από την αρχή**

Λευκό καπνό περιμέναμε, χαρμόσυνες ειδήσεις μιας νέας εποχής. Να λήξει, επιτέλους, η επικινδυνότητα της Βρίσας, να φύγουν τα μπάζα, να ανοίξουν μαγαζιά στο χωριό, να γίνουν καινούργια σπίτια, να επισκευαστούν τα κίτρινα, να προχωρήσουν, πια, οι μελέτες για το σχολείο μας, τις εκκλησίες, τα δημόσια κτίρια. Και είδαμε καπνό πάνω από το χωριό, αλλά ήταν της φωτιάς, που ξεκίνησε στις 23 Ιουλίου, για να καταστρέψει στις τρεις μέρες που ακολούθησαν δάση και ελαιώνες, χλωρίδα και πανίδα μαζί.

Από τη Ρουγκάδα ξεκίνησε η πυρκαγιά κι έφτασε ως τα Βατερά, στον Άι Γιώργη, στα Δαξάρια, στην Πλατιάρα στα Μυρίχια, στην Νιγίδα, στην Καψαλού, φτάνοντας επικίνδυνα ως τις παρυφές του χωριού. Τρεις φορές εκκενώθηκε με εντολή της αστυνομίας το χωριό, αυτό που

επισημως είναι επικίνδυνο και δεν πρέπει να κατοικείται. Τότε νιώσαμε, όσοι βρισκόμασταν στο χωριό, σαν πρόσφυγες. Δεν ξέραμε αν θα ξαναβρούμε ποτέ τα σπίτια που αφήσαμε. Δεν ξέραμε τι θα απογίνουν τα ζωντανά που έμειναν πίσω, τι θα έχει μείνει από το χωριό, αυτό το ρημαγμένο από τον σεισμό, μετά το τέλος της πυρκαγιάς. Κι όσοι βρίσκονταν μακριά ήταν εξίσου ανήσυχοι, γιατί η φαντασία πολλές φορές μεγενθύνει ακόμα περισσότερο την πραγματικότητα.

Μπορεί να μην κήκε το χωριό, κήκαν όμως σπίτια στα Βατερρά και σχεδόν όλο το πράσινο της **ανατολικής** πλευράς. Καταστράφηκαν περιουσίες, λιοκτήματα, που έγιναν με κόπους και θυσίες πολλών γενεών, με μεράκι και αγάπη για τη γη μας, με προσδοκίες για καλές σοδιές και καλύτερες μέρες. Σελίδες ολόκληρες θα μπορούσαμε να γεμίσουμε περιγράφοντας το θλιβερό τοπίο που απέμεινε, την αγωνία των επαγγελματιών στα Βατερρά, εκείνων που είχαν τις ελιές ως κύριο εισόδημα αλλά και το παράπονο όσων έχασαν λιοκτήματα που ανέστησαν οι γονείς τους με τον ιδρώτα του προσώπου τους.

«Μην κλαις για το χυμένο γάλα», όπως λέει και μια σοφή εγγλέζικη παροιμία. Σημασία έχει να μην τα παρατήσουμε. Όσο δύσκολο έως αδύνατο κι αν μας φαίνεται. Ήδη ο σεισμός έπληξε πληθυσμιακά τη Βρίσα, αναγκάζοντας ολόκληρες οικογένειες, ανθρώπους εργατικούς και φιλότιμους, να αναζητήσουν αλλού μια καλύτερη μοίρα. Όσο όμως καταστροφική υπήρξε η πυρκαγιά, άλλο τόσο αναγκαία είναι η συνολική ανασυγκρότηση της περιοχής μας. Όχι όπως έγινε με τον σεισμό, αλλά με σχέδιο για τα βραχυπρόθεσμα και με όραμα για τα μακροπρόθεσμα μέτρα. Κι εδώ θα χρειαστεί η σύμπραξη και η συμβολή όλων, φορέων και ατόμων και η κινητοποίηση προς κάθε κατεύθυνση. Ήδη με τον σεισμό ζήσαμε πολλά «παθήματα». Ας μας γίνουν, λοιπόν, μαθήματα. Ας μην περιοριζόμαστε σε υποσχέσεις χωρίς αντίκρισμα κι ας διεκδικήσουμε με όλες μας τις δυνάμεις αυτό που δικαιούμαστε: ένα καλύτερο αύριο.

**Για τη Βρίσα των θερινών επισκεπτών της και για τη Βρίσα των μόνιμων κατοίκων της.**

Μπορεί να μείνει ζωντανός ένας τόπος, όταν διατηρείται अपαράλλαχτος μέσα στο χρόνο; Και στην περίπτωση που συμβαίνει από κάποια φυσική ή ανθρώπινη δύναμη να καταστραφούν τα σπίτια των κατοίκων του, αρκεί να ξαναστηθούν αυτά, όπως ήταν παλιά, για να συνεχιστεί η ζωή των κατοίκων τους;

Την απάντηση στα παραπάνω ερωτήματα μάς τη δίνει η Ιστορία. Πόλεις και χωριά που άκμαζαν κάποτε, με σπίτια πετρόχτιστα και με ωραία «κοντυλοπελεκητά» στολίδια-πολύ πιο θαυμαστά από αυτά της σεισμόπληκτης Βρίσας- παραμένουν, μέχρι σήμερα, έρημοι τόποι, με τα λαμπρά οικοδομήματά τους να κείτονται σε ερείπια, όπως π. χ η Δήλος και η πλούσια ιωνική μεγαλούπολη, η Έφεσος.

Ποιο είναι αυτό που μπορεί να κρατήσει ζωντανό ένα τόπο; Την απάντηση μας τη δίνει και πάλι η Ιστορία αλλά και η κοινή λογική: ένας τόπος παραμένει ζωντανός- κι όταν καταστρέφεται, ξαναχτίζεται και συνεχίζει την πορεία του μέσα στο χρόνο-όταν ικανοποιούνται, πρωτίστως, οι οικονομικοκοινωνικές ανάγκες των ανθρώπων, οι οποίες αναπτύσσονται και διαμορφώνονται σύμφωνα με τις εξελίξεις στον ευρύτερο περιβάλλοντα χώρο .

Φοβούμαι, λοιπόν, ότι εάν δεν ληφθούν υπόψη στο ξαναχτίσιμο της Βρίσας, που γκρέμισε ο σεισμός της 12<sup>ης</sup> Ιουνίου, του 2017, οι σύγχρονες ανάγκες των Βρισαγωγών, που ζουν και δουλεύουν, επί δώδεκα μήνες το χρόνο, στη περιοχή του χωριού τους, η Βρίσα κινδυνεύει να μείνει στο μεγαλύτερο μέρος της ένας ερειπιώνας.

Να διατηρηθούν τα εξωτερικά χαρακτηριστικά της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, που γοήτευαν τους θερινούς επισκέπτες της προσεισμικής Βρίσας και κάποιους... « εικονολάτρες» αρχιτέκτονες (της ημεδαπής ή και της αλλοδαπής) που επιμένουν νοσταλγικά στην εικόνα της παλιάς Βρίσας· συγχρόνως, όμως, να γίνουν όλες εκείνες οι παρεμβάσεις που θα απαλλάξουν τον καινούριο οικισμό από τις δυσλειτουργίες και τις ελλείψεις που βίωναν οι Βρισαγώτες κάτοικοι των δώδεκα μηνών το χρόνο.

Εάν η Βρίσα «αναστυλωθεί» απλώς, για να μην αλλοιωθεί η εικόνα της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής της, αυτό δεν αρκεί για να προσελκύσει τους παλιούς κατοίκους της, οι οποίοι επί τρία, τέσσερα χρόνια( ίσως και περισσότερα) θα έχουν μετεγκατασταθεί στα Βατερρά ή και σε άλλες περιοχές. Και, προ πάντων δεν αρκεί- ακόμα κι αν όλα

αποκατασταθούν στην προτέρα τους μορφή- για να κρατηθεί ζωντανή η Βρίσα στα επόμενα χρόνια.

Η Βρίσα, καθώς και ολόκληρη η νότια Λέσβος, είναι μια περιοχή, διαχρονικά, εγκαταλειμμένη από την πολιτεία, η οποία μαραζώνει οικονομικά και συρρικνώνεται πληθυσμιακά. Κανένα αναπτυξιακό έργο δεν έγινε τα τελευταία 50 χρόνια. Οι θερμοπηγές Πολιχνίτου παραμένουν ανεκμετάλλευτες. Ο παραλιακός δρόμος Πλωμαρίου- Βατερών- που η διάνοιξή του άρχισε από τον...Πασά της Λέσβου επί Τουρκοκρατίας- δεν ευτύχησε ακόμη να βρεί τον συνεχιστή... Πασά του, με το ελληνικό «κουβέρνο»! Όσο για το πολυθρύλητο Πανεπιστημιακό Κέντρο Βρίσας είναι γνωστό ότι, αν και είχε δημοπρατηθεί, ...απεντάχθηκε από τους επανεμφανισθέντες, σήμερα, ...«προστάτες» της παραδοσιακής Βρίσας! Έτσι η Βρίσα ( και σε μεγαλύτερο βαθμό ο Πολιχνίτος) από τους 2.000 κατοίκους έφτασε, σήμερα να κατοικείται από 600 υπερήλικες στην πλειονότητά τους. Και εάν τα Βατερά δεν διέσωζαν κάποια οικονομική ικμάδα, λόγω του τουρισμού, η Βρίσα θα είχε καταντήσει (« παρά τα ωραία πελεκητά της»)- και πριν από τον καταστροφικό σεισμό- «πληθυσμιακός ερειπιώνας».

Πρέπει, λοιπόν, όλοι οι Βρισαγώτες- τόσο οι μόνιμοι κάτοικοι, όσο και αυτοί της διασποράς- να δούμε το πρόβλημα της Βρίσας, όχι μόνο με τα μάτια του τουρίστα αλλά με τα μάτια του Βρισαγώτη, που ζει στο χωριό και τους 12 μήνες το χρόνο, και να καταλάβουμε ότι η Κυβέρνηση, όπως και όλες οι κυβερνήσεις, θα διαθέσουν- πιθανότατα- γύρω στα 30 εκατομμύρια, για να «ξεμπερδέουν» με το πρόβλημα της Βρίσας( υπάρχουν, άλλωστε κι αλλού σεισμόπληκτοι)- από κει και πέρα, όμως, το ζήτημα είναι εάν εμείς, όσοι θέλουμε να μείνουμε στον τόπο μας και τον αγαπάμε, θα αντιμετωπίσουμε το γεγονός του σεισμού- πέρα από τις ανθρώπινες, οδυνηρές συνέπειές του- ως μια μοναδική ευκαιρία, για να χτίσουμε και να παραδώσουμε στις νεότερες γενιές μια Βρίσα γερά θεμελιωμένη ή, απλώς, θα πάρουμε μια παράταση ζωής ως τον επόμενο μεγάλο σεισμό.

Ειδικότερα, καλούμαστε να χειριστούμε με υπευθυνότητα και πνεύμα συλλογικότητας την υπάρχουσα κατάσταση και να διαχειριστούμε με σύνεση και σχέδιο τις πιστώσεις που θα διατεθούν από την πολιτεία ή αυτές που θα συγκεντρωθούν από προσφορές χορηγών.

Χρειάζεται, κατά τη γνώμη μου, οργάνωση και συντονισμός της κοινής προσπάθειας. Και, ακόμα, θα χρειαστεί φαντασία και τόλμη. Να

ξεκινήσουμε από τη δημιουργία ενός οικοδομικού οργανισμού από Βρισαγώτες- κυρίως από αυτούς που ζουν στη Λέσβο-ο οποίος θα αναλάβει να εκπονήσει (με ανάθεση σε Μελετητικό Γραφείο) μια ολοκληρωμένη μελέτη ανοικοδόμησης της Βρίσας.

Η μετασεισμική Βρίσα πρέπει να διατηρήσει τα εξωτερικά παραδοσιακά στοιχεία της αρχιτεκτονικής της, όχι, όμως, εις βάρος της ασφάλειας των κατοίκων της και της λειτουργικότητας του οικισμού. Θα χρειαστεί να γίνουν εκείνες τις παρεμβάσεις στον οικιστικό ιστό και στα έργα υποδομής που θα καταστήσουν τη Νέα Βρίσα έναν πρότυπο, σύγχρονο και λειτουργικό οικισμό, ελκυστικό σε ντόπιους και ξένους, που θα παρέχει στους κατοίκους του όλες τις ευκολίες και τις άριστες συνθήκες υγιεινής που μπορεί να εξασφαλίσει, σήμερα, η σύγχρονη τεχνολογία, καθώς και η γνώση και η εμπειρία που έχει συγκεντρωθεί από την αντιμετώπιση ανάλογων περιπτώσεων ( στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό).

Σε προηγούμενο άρθρο μου, αναφέρθηκα σε τέτοιες λειτουργικές παρεμβάσεις αναφορικά με το διάγραμμα των εσωτερικών δρόμων, καθώς και στις απαραίτητες υποδομές( χώροι στάθμευσης στις εισόδους του οικισμού, διεύρυνση- ανάπλαση πλατειών, χώροι πρασίνου, Παιδική Χαρά, δίκτυο αποχέτευσης και σύνδεσή του με τον Βιολογικό Καθαρισμό).

Σήμερα καταθέτω για προβληματισμό δυο ακόμα προτάσεις: την εγκατάσταση δικτύου κεντρικής θέρμανσης στη μετασεισμική Βρίσα, με την αξιοποίηση της θερμικής ενέργειας των θερμοπηγών Πολιχνίτου και την ενεργειακή αυτονομία του νέου οικισμού με την εγκατάσταση στις στέγες (δημόσιων κτιρίων και οικιών) συσσωρευτών ηλιακής ενέργειας (φωτοβολταϊκών).

Και μη σπεύσουν κάποιοι να χαρακτηρίσουν τις παραπάνω προτάσεις ουτοπικές. Ουτοπικά είναι όσα βρίσκονται εκτός τόπου και χρόνου· όμως, εδώ και αρκετά χρόνια, υπάρχει στην Ελλάδα ένας πρότυπος ορεινός οικισμός( πρώην «τσομπανοχώρι») που καλύπτει, εξολοκλήρου, τις ενεργειακές του ανάγκες από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Στην Ανάβρα της Μαγνησίας όλα αυτά έγιναν πραγματικότητα, χάρη σε έναν άνθρωπο, τον δήμαρχο Ανάβρας!

## **Κατακαημένη πατρίδα!**

Κάθε φορά που ξαναγυρνάω, νοσταλγός και προσκυνητής, στην πατρώα γη, με πληγώνει η εγκατάλειψη της άλλοτε εύφορης- πνευματικά και οικονομικά- Βρίσας.

Ένα χωριό με 19 συνοικίες που έσφυζαν από ζωή και με δυο χιλιάδες- περίπου- κατοίκους, με μεγάλη παραγωγή λαδιού και δημητριακών(κάποτε, πρώτη, στο νησί, στην παραγωγή σιτηρών), με εξαγωγές 40 τόνων σύκων, με αξιόλογη εκτροφή αιγοπροβάτων, που εξασφάλιζε, στα νοικοκυριά, επάρκεια γαλακτοκομικών προϊόντων, με δύο ακμάζοντες «Πιστωτικούς Ελαιουργικούς Συνεταιρισμούς» και δύο σύγχρονα- για την εποχή τους- ελαιοτριβεία (που αντικατέστησαν, από τις αρχές του 20<sup>ου</sup> αιώνα, τους 13 ελαιόμυλους του χωριού), με κοινοτικό γιατρό και φαρμακείο, 2 σχολεία, Αρρεναγωγείο και Παρθεναγωγείο, με 2 μουσικές κομπανίες, με 19 καταστήματα τροφίμων, ψιλικών, υφασματεμπορικά, καπνοπωλεία και οικιακών σκευών· με 18 καφενεία και 6 κουρεία, με 4 φούρνους και πολλά σιδηρουργεία, ραφτάδικα, τσαγκαράδικα και ξυλουργεία, με “αγοραίο” αυτοκίνητο, ταξί και φορτηγά αυτοκίνητα· και, σαν επιστέγασμα της οικονομικής ευμάρειας και της κοινωνικής προόδου, μια σημαντική πνευματική ανάπτυξη, που την εκπροσώπησαν- επάξια- σπουδαίοι επιστήμονες, συγγραφείς και καλλιτέχνες (ζωγράφοι),(κάποτε οι πιο γνωστοί γιατροί της Μυτιλήνης ήταν Βρισαγώτες).

Αυτή, η ακμάζουσα, κάποτε, Βρίσα- προς δόξαν των τοπικών Αρχόντων, όλων των κυβερνησάντων και των κυβερνώντων, καθώς και όλων των ευαίσθητων και, πάλαι ποτέ, υμνητών της ξεχωριστής παραδοσιακής αρχιτεκτονικής της- προ πολλού, οικονομικά και πληθυσμιακά φθίνουσα- κείτεται, σήμερα- εφτά, ήδη, χρόνια, μετά τον καταστροφικό σεισμό του 2017- μισοερειπωμένη και αλειτούργητη, με δυο εκκλησιές της Ζωοδόχου Πηγής( την «Λυρικότερη Βασιλική της Λέσβου») και του Αγίου Κωνσταντίνου, να περιμένουν ακόμα το...θαύμα της ανασύλωσής τους· το ιστορικό Δημοτικό Σχολείο, στα «Αλώνια», όπου φοίτησαν σημαντικοί Βρισαγώτες, επιστήμονες και άνθρωποι των Γραμμάτων, να παραμένει, ακόμα, ένας σωρός από μπάζα, αναμένοντας την...«πάταξη της γραφειοκρατίας»!

Και ένα Μουσείο Παλαιοντολογίας με απολιθώματα ζώων, εκατομμυρίων χρόνων, τεράστιας επιστημονικής σημασίας, να



παραμένει ένας ερειπιώνας που αποτελεί ντροπή για το Πανεπιστήμιο της Αθήνας, στο οποίο ανήκει· και όνειδος για τους τοπικούς Δημάρχους και Περιφερειάρχες, καθώς και για όλους όσοι ενδιαφέρονται· εννοείται· για τον πολιτισμό του τόπου μας!

Και, δυστυχώς, χάθηκε, ανεπιστρεπτί ( με ευθύνη και των ίδιων των Βρισαγωγών) η «ευκαιρία» να ανοικοδομηθεί, στην θέση της κατεστραμμένης από τον σεισμό Βρίσας, ένας σύγχρονος και πρότυπος οικισμός, που θα ήταν ελκυστικός· όχι μόνον για τους εκτοπισμένους σεισμόπληκτους κατοίκους της παλιάς Βρίσας αλλά και για πολλούς ξένους.

Και η εικόνα της αδιαφορίας και της εγκατάλειψης της περιοχής Πολιχνίτου- Βρίσας, ολοκληρώνεται φτάνοντας στην τεράστια παραλία της «Κυανής Ακτής» της Λέσβου, τα Βατερά!

-Πού θα παρκάρετε;

- Λίγη υπομονή, ακόμα· ίσως, κάποτε, κάποιος Δήμαρχος της Δυτικής Λέσβου αντιληφθεί ότι και η περιοχή Βρίσας- Βατερών ανήκει στην επικράτεια του Δήμου του και προνοήσει για την δημιουργία ενός, έστω, πάρκινγκ, για τους χιλιάδες επισκέπτες που έρχονται, το Καλοκαίρι, να δροσιστούν στην θάλασσα των Βατερών!

Πριν από δύο χρόνια, την παραλία των Βατερών στόλιζε, στους, προς βορράν, υπερκείμενους λόφους ένα καταπράσινο στεφάνι από το πευκοδάσος, που εκτεινόταν, σε όλο το μήκος των 10 χιλιομέτρων της παραλίας και δρόσιζε, τις βραδινές ώρες, την απέραντη αμμουδιά! Μετά την περυσινή πυρκαγιά, που κατέβηκε από την Ρογκάδα και έφτασε μέχρι την αμμουδιά των Βατερών, εκεί που κάποτε κυμάτιζαν περήφανες οι σημαίες του καταπράσινου δάσους, σήμερα, μαυρίζουν την ψυχή των Βρισαγωγών τα μαύρα σκέλεθρα των καμένων πεύκων· γι' αυτό, τώρα, αποφεύγουμε να κοιτάμε, πίσω, στην στεριά, το πένθιμο στεφάνι του καμένου δάσους· κοιτάμε, μόνο, προς την πρόσχαρη, γαλάζια και γαλήνια θάλασσα, περιμένοντας να... ξανάρθει ο Περιφερειάρχης (σε δυο μήνες έχουμε και πάλι εκλογές), μαζί με τον «αναμορφωτή της καμένης Βόρειας Εύβοιας» Σταύρο Μπένο, για να μας ανακοινώσουν το...«project», για την επόμενη 5ετία, που ΘΑ αναστήσει το καμένο δάσος και με το οποίο ΘΑ πραγματοποιηθεί το όραμα της...κοσμογονίας των Βατερών, το οποίο, παρά λίγο, να το

πιστέψουμε, τότε που ήρθαν να μας «παραμυθιάσουν», τις μέρες που, ακόμα, κάπνιζαν τα κουφάρια των καμένων δέντρων και η πικρή γεύση της στάχτης και του κάρβουνου ήταν, ακόμα, έντονη στα χείλη των κατοίκων.

Και ύστερα, ο «πανδαμάτωρ» χρόνος έφερε την λήθη και ζήσαμε εμείς, όπως ζούσαμε πάντα- «τι έχεις Γιάννη μ'; Τι είχα πάντα»· και οι Άρχοντές μας...« έζησαν καλύτερα», με την συνείδησή τους ήσυχη ότι έπραξαν το... «καθήκον» τους, καθώς και με την πεποίθηση ότι οι...υπήκοοί τους θα τους επιβραβεύσουν, ξανά, με την ψήφο τους!

Υ.Γ. η μόνη ελπίδα μας, πλέον, είναι κάποιοι νέοι Βρισαγώτες, ντόπιοι και από την Αθήνα, που δεν συμερίζονται την παραίτηση και την μοιρολατρική αποδοχή των μεγαλύτερων ηλικιών, οι οποίοι κουράστηκαν, πια, να περιμένουν την αναγέννηση του τόπου μας: κάποιοι από αυτούς τους νέους οργάνωσαν στις 29 Ιουλίου και τον επιτυχημένο Παλλεσβιακό Αγώνα Δρόμου και επίσης, τον Ποδηλατικό Αγώνα των Βατερών !

Και θέλουμε να ελπίζουμε ότι, στην συνέχεια, θα απαιτήσουν, από τους υποψήφιους των αυτοδιοικητικών εκλογών να δεσμευτούν για την κατασκευή ενός μόνιμου διαδρόμου ΒΑΤΕΡΩΝ- ΣΤΑΥΡΟΥ, όπου θα διεξάγονται, κάθε Καλοκαίρι ή την Άνοιξη οι Παλλεσβιακοί- και γιατί όχι και Πανελλήνιοι- Αγώνες Δρόμου και Ποδηλατοδρομίας!

Καθότι, κάποιοι...ρομαντικοί Βρισαγώτες, «**dum spiramus, speramus**», όπως έλεγαν οι Λατίνοι· και ελληνιστί «όσο είμαστε ζωντανοί, ελπίζουμε»!

### **Εάν είχαμε κι εμείς έναν Νίκο Ζούρο!**

Κάθε φορά που διαβάζουμε για την διεθνή προβολή του απολιθωμένου δάσους του Σιγρίου, ως ένα από τα σημαντικότερα μνημεία της φύσης, καθώς και για την διεθνή αναγνώριση του θαυμάσιου έργου που επιτέλεσε και επιτελεί ο καθηγητής Νίκος Ζούρος για την προστασία και την ανάδειξη της γεωλογικής κληρονομιάς, τόσο στην Λέσβο, όσο και διεθνώς, ως Πρόεδρος του Παγκόσμιου Δικτύου Γεωπάρκων της UNESCO, αισθανόμαστε, ως Λέσβιοι, υπερηφάνεια· παράλληλα, όμως, ως Βρισαγώτες νιώθουμε απογοήτευση και πικρία, διότι δεν ευτυχήσαμε και εμείς να έχουμε έναν επιστήμονα με την γνώση, την ικανότητα, την θέληση και την φιλοτιμία του καθηγητή Νίκου

Ζούρου, ο οποίος θα αναλάμβανε να αναδείξει τον πλούτο και την σπουδαιότητα της παλαιοντολογικής πανίδας, που βρίσκεται θαμμένη στην περιοχή των Βατερών, καθώς και αυτή που αποκαλύφθηκε από την παλιότερη ανασκαφή και είχε εκτεθεί, στο Μουσείο Βρίσας (Συλλογή Φυσικής Ιστορίας), που καταστράφηκε από τον σεισμό του 2017.

Στην εκδήλωση που πραγματοποιήθηκε, στις 20 Ιανουαρίου, στο Μουσείο Σιγρίου, για την επέτειο των 30 χρόνων από την ίδρυση του Μουσείου Απολιθωμένου Δάσους Σιγρίου, ο Δήμαρχος Δυτικής Λέσβου, κ. Ταξιάρχης Βέρρος, που συμμετείχε στην εκδήλωση, στην ομιλία του επισήμανε την σημασία των Μουσείων ως **«πύλες γνώσης και πηγές έμπνευσης»** και ειδικότερα, για το Μουσείο του Σιγρίου ότι **«είναι πολλά περισσότερα για μας και το νησί μας»**.

-Έξοχα!

Και κατέληξε λέγοντας: **«είμαστε, δίπλα σας, να σας βοηθήσουμε και να μας βοηθήσετε να κάνουμε μαζί σπουδαία πράγματα για την Δυτική Λέσβο και όχι μόνο· και θα έχουμε την ευκαιρία να τα εξειδικεύσουμε, στον κόσμο, σε μια άλλη περίπτωση!»**.

Τα **«σπουδαία πράγματα»** που εννοούσε ο Δήμαρχος Δυτικής Λέσβου και για τα οποία χρειάζεται την βοήθεια του καθηγητή Ν. Ζούρου, προκειμένου να πραγματοποιηθούν, μας δημιούργησαν πολλές σκέψεις, καθώς και κάποιες ελπίδες:

να εννοούσε, άραγε, ο Δήμαρχος της Δυτικής Λέσβου τον αναξιοποίητο πλούτο της παλαιοντολογικής πανίδας που παραμένει θαμμένος στην περιοχή των Βατερών, καθώς και όσα **σπουδαία** απολιθώματα ζώων της παλαιοντολογικής περιόδου είχαν εκτεθεί στην Συλλογή Φυσικής Ιστορίας Λέσβου, στο παλιό Παρθεναγωγείο Βρίσας και τα οποία, σήμερα- μετά τον καταστροφικό σεισμό του 2017- βρίσκονται εγκαταλειμμένα, στον ερειπιώνα του, πάλαι ποτέ,...ενδόξου-**«Μουσείου Βρίσας»**, αναμένοντας να ξυπνήσει, κάποτε, το επιστημονικό ενδιαφέρον των παλαιοντολόγων και το φιλότιμο των τοπικών Αρχόντων, ώστε να...αναστηθούν και να ξαναστηθούν στην θέση που τους αξίζει!

Μήπως ο Δήμαρχος κ. Βέρρος- έχοντας, πιθανόν, ενημερωθεί και από τα Κοινοτικό Συμβούλιο Βρίσας, σχετικά με τον θησαυρό που βρίσκεται αναξιοποίητος, στο νοτιοανατολικό άκρο της επικράτειας του Δήμου

**Δυτικής Λέσβου- έχει αξιολογήσει ως σπουδαίο πράγμα την αξιοποίησή του και σκέπτεται- και με την βοήθεια του σπουδαίου επιστήμονα Νίκου Ζούρου- να υλοποιήσει ένα όνειρο που είχαν οι Βρισαγώτες και ευρύτερα οι δημότες του- τότε- «Καποδιστριακού» Δήμου Πολιχνίτου;**

Και, έτσι ξαναζωντάνεψε το όνειρο και η ελπίδα μας ότι, με την καθοδήγηση του **Νίκου Ζούρου**, μετά την απεξάρτηση από το αδιάφορο Πανεπιστήμιο της Αθήνας (ΕΚΠΑ ) και την σύναψη Σύμβασης Συνεργασίας με το Πανεπιστήμιο Αιγαίου, ίσως, συνεχιστούν οι ανασκαφές στην περιοχή των Βατερών, για την αποκάλυψη όλου του παλαιοντολογικού θησαυρού· και, ίσως, ανοικοδομηθεί, στην θέση του σημερινού ερειπιώνα, το νέο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Βρίσας, το οποίο, παράλληλα προς το Μουσείο Σιγρίου, θα αποτελέσει ένα σημαντικό ΜΟΥΣΕΙΑΚΟ ΔΙΔΥΜΟ, ΠΑΛΑΙΟΝΤΟΛΟΓΙΚΗΣ ΧΛΩΡΙΔΑΣ ΚΑΙ ΠΑΝΙΔΑΣ για την Λέσβο, το οποίο θα προσελκύει χιλιάδες επισκεπτών, επιστημόνων, σπουδαστών και μαθητών, καθώς και τουριστών!

Για την πληρέστερη ενημέρωσή του Δημάρχου κ. Ταξιάρχη Βέρρου και παντός άλλου ενδιαφερόμενου για τα ΠΑΛΑΙΟΝΤΟΛΟΓΙΚΑ της ΒΡΙΣΑΣ, και ειδικότερα, για να θυμήσουμε σε όλους την Οδυσσειακή περιπέτεια της ίδρυσης του «Μουσείου Βρίσας- Κέντρο Έρευνας και Εκπαίδευσης», παραθέτουμε το ΧΡΟΝΙΚΟ της 30χρονης προσπάθειας, την οποία βίωσε ο Σύλλογος Βρισαγωγών Αθήνας, ο οποίος και πρωτοστάτησε, μαζί με πολλούς άλλους για την πραγματοποίηση του ΜΕΓΑΛΟΥ ΟΝΕΙΡΟΥ, το οποίο παραμένει, ακόμα, ανεκπλήρωτο!

**Το «μετέωρο βήμα» του Μουσείου Φυσικής Ιστορίας Βρίσας Λέσβου.**

- Την περίοδο 1978-1997 ανακαλύπτεται στην περιοχή Βρίσας - Βατερών ένα απέραντο νεκροταφείο από απολιθωμένα ζώα παλαιοντολογικής περιόδου, που προκαλούν το ενδιαφέρον της διεθνούς επιστημονικής κοινότητας (*Equus Vaternensis*, *Geochelone Atlas*, *Paradolichopithecus arvernensis*, *Mammuthus Meridionalis* κ.ά.).

- Στις 28/6/1997, με πρωτοβουλία του καθηγητή του Πανεπιστημίου Αθηνών, Μιχάλη Δερμιτζάκη, και του Βρισαγώτη καθηγητή Φυσικών, Κώστα Ταξείδη, ιδρύεται στη Βρίσα Λέσβου Συλλογή Φυσικής Ιστορίας Λέσβου, η οποία στεγάζεται στο παλιό Παρθεναγωγείο της Κοινότητας, και υπογράφεται Σύμβαση Συνεργασίας, μεταξύ Πανεπιστημίου Αθηνών και Κοινότητας Βρίσας (πρύτανης Π. Γέμτος και Δ. Σιγιώργης, πρόεδρος Κοινότητας Βρίσας).
- Στις 23/10/1998 πραγματοποιείται πρόδρομη ανακοίνωση στο Πανεπιστήμιο Αθηνών από τον καθηγητή Μιχ. Δερμιτζάκη για τα αποτελέσματα των ανασκαφών στα Βατερά Βρίσας Λέσβου, παρουσία των καθηγητών Παλαιοντολογίας των Πανεπιστημίων Ρώμης (Αν. Κωτσάκης), Ουτρέχτης (P.Y. Sondaar), Βαρσοβίας (W. Radwanski).
- Στις 2/10/1999 πραγματοποιείται σε Βρίσα και Πολιχνίτο το 1ο Διεθνές Συμπόσιο Παλαιοανθρωπολογίας – Παλαιοντολογίας, υπό την αιγίδα του υπουργείου Αιγαίου, και εγκαινιάζεται η Συλλογή Φυσικής Ιστορίας Βρίσας Λέσβου. Στο συνέδριο συμμετείχαν επιστήμονες από όλα τα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια.
- Στις 27/12/2002 εκδίδεται το προεδρικό διάταγμα 378/27-12-2002 (ΦΕΚ 331/27-12-2002), με το οποίο ιδρύεται, ως παράρτημα του Πανεπιστημίου Αθηνών, Κέντρο Πολιτισμού, Έρευνας και Εκπαίδευσης, με έδρα το κοινοτικό διαμέρισμα Βρίσας στον Καποδιστριακό Δήμο Πολιχνίτου.
- Στις 10/11/2003 ανακοινώνεται από το υπουργείο Αιγαίου (υπουργός Ν. Σηφουνάκης) η εξεύρεση πίστωσης ενός δισ. δραχμών για την κατασκευή του Πανεπιστημιακού Κέντρου της Βρίσας και στο σχετικό Δελτίο Τύπου που εκδίδεται τονίζεται η σημασία της δημιουργίας του Κέντρου, «το οποίο θα ερευνά, θα καταγράφει και θα αξιοποιεί τα σημαντικά ευρήματα που έχουν ανακαλυφθεί στην περιοχή Βρίσας - Βατερών».
- Στις 4/10/2005 εντάσσεται, με απόφαση του περιφερειάρχη Σέργιου Τσίφτη, στα ΠΕΠ Β. Αιγαίου το έργο της κατασκευής του Πανεπιστημιακού Κέντρου της Βρίσας, με φορέα υλοποίησης το Πανεπιστήμιο Αθηνών και προϋπολογισμό 3 εκατ. ευρώ.

- Στις 23/2/2006 πραγματοποιείται η Α΄ δημοπράτηση του έργου και ανακηρύσσεται ο ανάδοχος εργολάβος της κατασκευής του Κέντρου.
- Στις 9/2/2007 ανακαλείται η απόφαση κατακύρωσης του διαγωνισμού με απόφαση του πρυτανικού συμβουλίου, λόγω ελλείψεων στην τεχνική μελέτη του έργου.
- Στις 4/3/2007 ιδρύεται με πρωτοβουλία του Συλλόγου Βρισαγωγτών και Πολιχνιατών Αθήνας (πρόεδροι Βασ. Ψαριανός και Αικ. Πατακού-Πολυχρονοπούλου αντίστοιχα) ο Σύνδεσμος των Φίλων του Πανεπιστημιακού Κέντρου Βρίσας, με σκοπό την ευόδωση της κατασκευής του έργου και την εξασφάλιση της απρόσκοπτης λειτουργίας του Κέντρου, μετά την αποπεράτωση της κατασκευής του. Στο Σύνδεσμο των Φίλων συμμετέχουν περισσότεροι από εκατό επιστήμονες και διακεκριμένες προσωπικότητες της πνευματικής, πολιτικής και κοινωνικής ζωής της Λέσβου και των απόδημων Λεσβίων.
- Το Νοέμβριο του 2007 υπογράφεται προγραμματική σύμβαση μεταξύ του Πανεπιστημίου Αθηνών και της Νομαρχίας Λέσβου, σύμφωνα με την οποία την κατασκευή του έργου αναλαμβάνει η Νομαρχία Λέσβου (φορέας υλοποίησης).

Μετά την ολοκλήρωση της κατασκευής του Κέντρου, προβλέπεται ότι το Πανεπιστήμιο αναλαμβάνει την ευθύνη της λειτουργίας του, ενώ, σύμφωνα με την παραπάνω σύμβαση, η Νομαρχία διατηρεί την υποχρέωση της κάλυψης των δαπανών λειτουργίας και συντήρησης του Κέντρου.

- Τον Ιούνιο του 2008 τροποποιείται η απόφαση ένταξης του έργου από την Περιφέρεια Β. Αιγαίου και αυξάνεται ο προϋπολογισμός του έργου στα 6.450.000 ευρώ.
- Τον Ιούνιο του 2009 πραγματοποιείται η Β΄ δημοπράτηση του έργου της κατασκευής του Πανεπιστημιακού Κέντρου και τον Ιούλιο του 2009, ανακηρύσσεται ο ανάδοχος εργολάβος του έργου.
- Το Σεπτέμβριο του 2009, μετά την προκήρυξη των εκλογών της 4ης Οκτωβρίου, παραιτείται ο περιφερειάρχης Β. Αιγαίου χωρίς να υπογράψει την απόφαση μεταφοράς του έργου στο ΕΣΠΑ, δεδομένου ότι το Γ΄ Κοινοτικό Πλαίσιο είχε ολοκληρωθεί στις 30 Ιουνίου.

- Το Δεκέμβριο του 2009 αναλαμβάνει ως Γεν. Γραμματέας της Περιφέρειας Β. Αιγαίου η κ. Σοφία Θεολογίτου και μετά την ενημέρωσή της από τον Νομάρχη Λέσβου, Π. Βογιατζή, αναμένεται να υπογράψει την μεταφορά του έργου στο ΕΣΠΑ, προκειμένου να εγκατασταθεί ο ανάδοχος εργολάβος στο εργοτάξιο και να αρχίσει η κατασκευή του έργου.
- Δεκέμβριος 2009 - Φεβρουάριος 2010: επαναξιολογείται ο φάκελος του έργου της κατασκευής του Πανεπιστημιακού Κέντρου Βρίσας από την Περιφέρεια Β. Αιγαίου.
- Στις 22 Φεβρουαρίου 2010 η περιφερειάρχης Β. Αιγαίου, Σοφία Θεολογίτου, με έγγραφό της προς το Πανεπιστήμιο Αθηνών εκθέτει τις παρατηρήσεις της από την εξέταση του φακέλου κατασκευής του Πανεπιστημιακού Κέντρου της Βρίσας και ζητεί έναν αριθμό συμπληρωματικών στοιχείων, τα οποία πρέπει να υποβληθούν μέσα σε ένα μήνα.
- Φεβρουάριος - Μάρτιος 2010: Η Νομαρχία Λέσβου εκφράζει με έγγραφό της την ενόχλησή της για τον τρόπο που η Περιφέρεια αντιμετωπίζει ένα ήδη δημοπρατημένο έργο, αλλά δηλώνει, παρά ταύτα, ότι θα προσπαθήσει, σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Αθηνών, να προσκομίσει τα συμπληρωματικά στοιχεία, τα οποία ζητεί η περιφερειάρχης.
- Φεβρουάριος - Μάρτιος 2010: εκδηλώνεται η αντίδραση φορέων, τοπικών αρχών και κατοίκων της περιοχής Βρίσας - Πολιχνίτου, καθώς και των απόδημων Λεσβίων και διακεκριμένων επιστημόνων, οι οποίοι ανησυχούν για την τύχη του έργου. Με ανακοινώσεις στον Τύπο της Μυτιλήνης, ψηφίσματα, επιστολές και υπομνήματα στη Γεν. Γραμματέα της Περιφέρειας Β. Αιγαίου κ. Σοφία Θεολογίτου, τον βουλευτή Λέσβου και υφυπουργό Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων κ. Ν. Σηφουνάκη και τον πρωθυπουργό της χώρας, ζητείται να προχωρήσει η κατασκευή του Πανεπιστημιακού Κέντρου της Βρίσας, έργο το οποίο θα συμβάλει στην ανάπτυξη της επιστημονικής έρευνας και της διαπανεπιστημιακής συνεργασίας και, συγχρόνως, θα αναζωογονήσει την περιοχή του Δήμου Πολιχνίτου, που ερημώνεται λόγω του χρόνιου οικονομικού και κοινωνικού μαρασμού της, αλλά και ευρύτερα ολόκληρο το νησί της Λέσβου, το οποίο θα αποκτήσει ένα σημαντικό πολιτιστικό πλεονέκτημα μεγάλης εμβέλειας.

Και σε ανακοίνωσή του ο ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΒΡΙΣΑΓΩΤΩΝ ΛΕΣΒΟΥ- ΑΘΗΝΑΣ, που δημοσιεύεται στον Τύπο, στις 20 Απριλίου 2010, εκφράζει την αγωνία του για την τελική έκβαση του έργου:

**«η τύχη του Κέντρου Πολιτισμού, Έρευνας και Εκπαίδευσης της Βρίσας Λέσβου, ακόμα και σήμερα, 20 Απριλίου, που γράφονται αυτές οι σειρές, παραμένει άγνωστη. Η Νομαρχία Λέσβου μας πληροφόρησε ότι όλα τα πρόσθετα στοιχεία, τα οποία ζητήθηκαν από την Περιφέρεια Β. Αιγαίου, έχουν υποβληθεί, εδώ και αρκετές ημέρες. Εκείνο που αναμένεται από εδώ και πέρα είναι η εκδήλωση της πολιτικής βούλησης από τα αρμόδια κυβερνητικά στελέχη».**

Και ο ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΒΡΙΣΑΓΩΤΩΝ ΛΕΣΒΟΥ- ΑΘΗΝΑΣ καταλήγει στην ανακοίνωσή του επισημαίνοντας:

**«η ευθύνη για τη συνέχεια του κράτους και για την δίκαιη κατανομή των διαθέσιμων πιστώσεων βαρύνει αυτούς που κάθε φορά ασκούν την εξουσία· όσον αφορά το λαό, η ευθύνη που έχει είναι να διεκδικεί το μερίδιο που δικαιούται από τα αναπτυξιακά προγράμματα και να κρίνει τους εκάστοτε διαχειριστές της εξουσίας κατά τους λόγους και τα έργα τους. Οι κάτοικοι της περιοχής του Δήμου Πολιχνίτου, στα δέκα χρόνια της οδυσειακής περιπέτειας του Πανεπιστημιακού Κέντρου της Βρίσας, επέδειξαν υψηλό αίσθημα ευθύνης, αγωνιζόμενοι να κρατήσουν ζωντανό το όνειρο για ένα καλύτερο μέλλον για τα παιδιά και τα εγγόνια τους.**

**Απομένει τώρα στους κυβερνώντες ν' αποδείξουν την ανάλογη υπευθυνότητα και ευαισθησία απέναντι σ' αυτόν τον κόσμο που τους πίστεψε».**

Τελικά- προς δόξαν των τότε τοπικών και Περιφερειακών αρχόντων, καθώς και των τότε κυβερνώντων την χώρα- το ανωτέρω έργο, τελικά, απεντάχθηκε και ενταφιάστηκε!

**Το όνειρο παραμένει, ακόμα, ζωντανό, σε όσους πίστεψαν και πιστεύουν πως ο τόπος τους μπορεί να αλλάξει την πορεία της οικονομικής καχεξίας και της κοινωνικής παρακμής του, αρκεί να βγάλει από το σεντούκι της αδιαφορίας και της λησμονιάς την πολύτιμη κληρονομιά, που του άφησε η ΦΥΣΗ.**



## **Η χαρισματική «φλέβα» των Βρισαγωγτών.**

Στην Βρίσα, από τα παλιότερα χρόνια, υπήρχε μια πνευματική παράδοση, που την εκπροσωπούσαν πολλοί και σπουδαίοι άνθρωποι των Γραμμάτων, της Τέχνης και της Επιστήμης (Γιατροί, Φαρμακοποιοί, Εκπαιδευτικοί, Γεωπόνοι, Μηχανικοί, Νομικοί, Ζωγράφοι κ. ά ).

Με μεγάλη ικανοποίηση βλέπω, σήμερα, παρά τα καταστροφικά πλήγματα που δέχτηκε ο γενέθλιος τόπος μας από τις θεομηνίες και παρά την αδιαφορία και την εγκατάλειψη που αντιμετωπίζει, διαχρονικά, από τους... «αλλήθωρους» «Λεσβάνακτες», όχι μόνον να παραμένει ζωντανή η πνευματική μας παράδοση, αλλά να παρουσιάζει και χαρακτηριστικά μιας νέας «Λεσβιακής Άνοιξης»: μαθητές που διακρίνονται για την εξαιρετική επίδοσή τους στα Γράμματα και οι οποίοι κατακτούν την Αριστεία· οι οποίοι, μετά τις επιτυχείς σπουδές τους αναδεικνύονται ως επιστήμονες, άξιοι συνεχιστές της «πνευματικής Βρίσας», με πανελλαδική ή και διεθνή αναγνώριση· νέοι Βρισαγώτες που μας εκπλήσσουν ευχάριστα με το ταλέντο τους στον καλλιτεχνικό τομέα ( στην Λογοτεχνία, το Θέατρο, την Μουσική, την Ζωγραφική), καθώς και στον Αθλητισμό· και, ακόμα, κάποιοι νέοι επιχειρηματίες που κάνουν ένα ελπιδοφόρο ξεκίνημα που μας υπόσχεται ότι, και σε αυτόν τον τομέα, κάτι πάει να αλλάξει!

Πάντα πίστευα στην χαρισματική φλέβα των νέων Βρισαγωγτών του χωριού μας, καθώς και στα παιδιά των ξενιτεμένων Βρισαγωγτών. Στον ΑΝΤΙΛΑΛΟ, παλιότερα, είχα γράψει ότι «Είναι από καλή γενιά»· και, βέβαια, δεν εννοούσα, πως κατάγονται από κανένα «γαλαζοαίματο» σόι ή πως ανήκουν σε καμιά... «Αρία φυλή»· εννοούσα ότι κατάγονται από προγόνους που είχαν θαυμαστή δύναμη ψυχής και ισχυρή θέληση για δημιουργία και προκοπή, οι οποίοι πάλεψαν με αντίξοες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες και κατάφεραν να υπερβούν τα εμπόδια που τους έκλειναν τον δρόμο για την πνευματική και κοινωνική τους εξέλιξη· ότι κατάγονται από μια γενιά που ατσαλώθηκε στο καμίνι των

εθνικών αγώνων, επιβίωσε στα δίσεχτα χρόνια της Κατοχής και της Μεγάλης Πείνας και διδάχτηκε στα μαύρα χρόνια του Εμφύλιου και της Δικτατορίας. μια γενιά που οι παππούδες και οι πατεράδες τους, με ένα ξεροκόμματο στον τρουβά τους και μια χούφτα ελιές, εξημέρωσαν τα βουνά και τις λαγκαδιές, έζωσαν τις πλαγιές των βουνών με τα σέτια και φύτεψαν τους απέραντους ελαιώνες· και πολλοί άλλοι, με ένα μπαλωμένο πανταλόνι και μια αλλαξιά ρούχα σε μια πάνινη βαλίτσα, μπαρκάρισαν στο καράβι της αγωνίας και του ονείρου, για να βρουν μια καλύτερη τύχη στην ξενιτιά.

Και όσοι έμειναν στον γενέθλιο τόπο τους κι όσοι ξενιτεύτηκαν αγωνίστηκαν με πείσμα, με στερήσεις και με σκληρή δουλειά, με φιλότιμο και με την φιλοδοξία να αποδείξουν ότι αξίζουν μια καλύτερη τύχη· και έτσι πρόκοψαν!

Οπωσδήποτε, η σημερινή πνευματική ευκαρπία, μπορεί να ερμηνευτεί και ως αποτέλεσμα της σχετικής βελτίωσης των οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών, καθώς και της βελτίωσης που συντελέστηκε στον τομέα της Εκπαίδευσης (σε σύγκριση, πάντα, με την κατάσταση που επικρατούσε στην Μετακατοχική και Μετεμφυλιοπολεμική περίοδο), που έκανε την παιδεία προσιτή για τους νέους όλων των κοινωνικών στρωμάτων και ιδιαίτερα, για εκείνους που έχουν την «δίψα του ειδέναι» και την σταθερή προσήλωση στον στόχο να διευρύνουν τους ορίζοντες της ζωής τους.

Θέλω, όμως, ειδικότερα, να επισημάνω και τον σημαντικό ρόλο που έπαιξε η πρωτοβουλία που ανέλαβαν και το έργο που επιτέλεσαν κάποιοι συγχωριανοί μας, αυτοί που πρωτοστάτησαν για την ίδρυση και την λειτουργία της Βιβλιοθήκης της Βρίσας: οι δωρητές των κτιρίων για την στέγασή της, των βιβλίων και του εξοπλισμού της· οι Βρισαγώτες και Βρισαγώτισσες που στελέχωσαν το Δ.Σ. της Βιβλιοθήκης και οι οποίοι επιτέλεσαν και συνεχίζουν να επιτελούν, με πίστη και αφοσίωση, ένα αξιοθαύμαστο μορφωτικό και, ευρύτερα, πολιτιστικό έργο, παρέχοντας στα παιδιά και, γενικότερα, στους κατοίκους της Βρίσας, πολλές και σημαντικές ευκαιρίες επιμόρφωσης και καλλιέργειας των ψυχοπνευματικών χαρισμάτων και δεξιοτήτων τους, για την αφύπνιση των εν υπνώσει ταλέντων και για την συνειδητοποίηση των εσωτερικών κλίσεων και ικανοτήτων τους.

Θέλω, επίσης, να επισημάνω τον σημαντικό και πολύτιμο ρόλο για την ενημέρωση και την διαφώτιση των Βρισαγωγτών ( και , μάλιστα, των απανταχού της γης Βρισαγωγτών) που έπαιξε και παίζει, με συνέπεια στην πολυφωνική δεοντολογία και με απόλυτη προσήλωση στις αρχές και τις αξίες της έγκαιρης και έγκυρης ενημέρωσης, η Ιστοσελίδα του Στρατή Νικέλλη, Vatera.gr.

Και, ίσως, στην κατεύθυνση της ευαισθητοποίησης και του προβληματισμού, πάνω σε ζητήματα που αφορούν την οικονομική ανάπτυξη, την πνευματική καλλιέργεια και την κοινωνική πρόοδο, συνέβαλε, σε κάποιο βαθμό, και ο Σύλλογος Βρισαγωγτών Αθήνας με την βράβευση, κάθε χρόνο, των μαθητών που αριστεύουν, καθώς και με την εξαμηνιαία έκδοση, εδώ και, σχεδόν, τρεις δεκαετίες, του περιοδικού ΑΝΤΙΛΑΛΟΣ της Βρίσας, το οποίο αποτέλεσε ένα πρόσφορο βήμα για την έκφραση της άποψης κάθε ενδιαφερόμενου για τα θέματα, που απασχολούν τους κατοίκους της περιοχής μας, καθώς και ένα ανοιχτό και φιλόξενο έντυπο μέσον για την προβολή της πνευματικής δημιουργίας πολλών Βρισαγωγτών και φίλων του Συλλόγου, που περιλαμβάνει λογοτεχνικά κείμενα και καλλιτεχνικά έργα, καθώς και θέματα φιλολογικά, ιστορικά, λαογραφικά, κοινωνικά και πολλά άλλα.

Θέλω να ελπίζω ότι το παράδειγμα των παραπάνω Βρισαγωγτών, οι οποίοι δουλεύοντας, χωρίς καμιά ιδιοτέλεια και μόνον με την ευγενή φιλοδοξία της προσφοράς, κράτησαν ζωντανή την φλέβα της έμπνευσης και της δημιουργίας και άνοιξαν τον δρόμο για τον ερχομό της « Άνοιξης», στον γενέθλιο τόπο μας, **ότι θα έχει και στο μέλλον και άλλους, πολλούς και άξιους συνεχιστές.**

Γιατί πιστεύω ότι ένας τόπος παραμένει ζωντανός και χαίρεται την «Άνοιξη» του πνεύματος και της δημιουργίας, όσον υπάρχουν άνθρωποι που συνεχίζουν να εμπνέονται από τον λόγο του Ποιητή:

**«Την Άνοιξη αν δεν την βρεις,**

**την φτιάχνεις.**

**Ναι, την φτιάχνεις.**

**Κάθε φορά από την αρχή.**

**Όλο και πιο ζωντανή.**

**Με εκείνο το φως που μπορεί να δώσει Παράδεισο.**

Και με εκείνα τα λουλούδια που μυρίζουν ζωή.

Ναι, την φτιάχνεις.

Με εκείνο το άρωμα της αθάνατης ελπίδας,  
και με εκείνη την πίστη που θα σε κάνει να μην φοβηθείς.

Ναι, την φτιάχνεις, λοιπόν, με υλικά αγνά  
για την ψυχή σου  
και με ανθρώπους λιτούς και ευθείς.

Διότι, αν δεν κουβαλάς την Άνοιξη, μέσα σου, πρέπει να μάθεις να την  
χτίζεις,

από το χειρότερο σκοτάδι, στο πιο λαμπερό φως.

Μην την αφήσεις ποτέ να φύγει,  
διότι, όσο πιο δυνατά μπαίνει αυτή,  
τόσο πιο εύκολα διώχνει τους χειμώνες  
από την καρδιά σου.

Να την αγαπάς την Άνοιξη ·  
για την αναγέννηση που σε κάνει να ζεις»!

Οδυσσέας Ελύτης.

### **Για όλα ΔΕΝ φταίει η Πολιτεία!**

Παραφράζοντας αυτό που είχε πει ο Κέννεντυ («μη ρωτάτε τι μπορεί να κάνει η πατρίδα για σας, αλλά τι μπορείτε να κάνετε εσείς για την πατρίδα») θα έλεγα μην τα περιμένετε όλα από την Πολιτεία, σκεφτείτε τι μπορείτε να κάνετε εσείς- και είναι στο χέρι σας- για τον εαυτό σας και για τον τόπο σας.

Ποιος π.χ. πρέπει να διαφημίσει το νησί της Λέσβου για τα φυσικά και πολιτισμικά πλεονεκτήματα που διαθέτει, όπως κάνουν πολλά άλλα ελληνικά νησιά: το ελληνικό κράτος ή οι άμεσα ενδιαφερόμενοι που θα ωφεληθούν από την προσέλκυση των ξένων επισκεπτών και την τουριστική ανάπτυξη του τόπου μας;

Ποιος θα επιλέξει τους κατάλληλους και τους ικανούς τοπικούς άρχοντες, οι οποίοι θα διαχειριστούν την εξουσία που τους δίνει ο Λεσβιακός λαός- όχι για...τα «τυχερά» του αξιώματος ή κατ' εντολήν του Κόμματός τους- αλλά κατά την συνείδηση του καθήκοντος που έχουν να διαθέσουν όλες τις δυνάμεις τους, ώστε να δημιουργήσουν έργο που θα συμβάλει στην ανάπτυξη και την πρόοδο του τόπου τους;

Και ποιος θα ιεραρχήσει τις ανάγκες του νησιού και θα καθορίσει ποια έργα πρέπει να εκτελεστούν κατά προτεραιότητα;

Ευθύνεται η Πολιτεία, γιατί επί τόσα χρόνια επικρατούσαν οι λαϊκιστές- αντιδρώντας για την φύλαξη των θαλάσσιων συνόρων που θα εμπόδιζαν τα στίφη των μεταναστών- από όλη την Ασία και την Αφρική- να κατακλύζουν την Λέσβο· και φταίει η Πολιτεία ότι κάποιοι- δήθεν- «ανθρωπιστές» εμπόδιζαν την δημιουργία νέου, Κλειστού Κέντρου Υποδοχής για τους παράνομα εισερχόμενους μετανάστες;

Για εκείνο που φταίει, πρωτίστως, η Πολιτεία είναι, στην περίπτωση, που διατηρεί ή δεν εκσυγχρονίζει το αναχρονιστικό θεσμικό καθεστώς, ώστε να μπορεί η Τοπική Αυτοδιοίκηση ή ο κάθε προοδευτικός κάτοικος της Λέσβου να αναπτύξει ελεύθερα τις δημιουργικές του ικανότητες, να σχεδιάσει με γνώση, με φαντασία και τόλμη την έξοδό του από την υπανάπτυξη και την μιζέρια της μοιρολατρικής, ανατολίτικης αντιμετώπισης της ζωής του ή επί το λαϊκότερον του «πέσε πίτα να σε φάω»!

Αλλά και προς αυτή την κατεύθυνση του εκσυγχρονισμού των θεσμών, μεγάλο μέρος της ευθύνης φέρουν και πάλιν οι τοπικοί άρχοντες και οι πολίτες, οι οποίοι περιορίζονται, συνήθως, να ζητούν «περισσότερα λεφτά και περισσότερους διορισμούς υπαλλήλων», αντί να πιέζουν- με την ίδια θέρμη- για την κατάργηση των αναχρονιστικών θεσμών, για την ψηφιοποίηση των υπηρεσιών και την ουσιαστική αποκέντρωση του κράτους, για την ενίσχυση( οικονομική και επιστημονική) των Δημοτικών Αρχών, που αναλαμβάνουν την πρωτοβουλία της εκμετάλλευσης των πλουτοπαραγωγικών πηγών της περιοχής τους, καθώς και για και την δημιουργία κινήτρων προς τις καινοφανείς επιχειρήσεις.

Και ποιος, άραγε, φταίει περισσότερο: το Κεντρικό Κράτος ή οι Λεσβιακές Αρχές και η τοπική κοινωνία που, τελικά, δεν επιβίωσε, στο

νησί μας, μια Ναυτιλιακή Εταιρία Λαϊκής Βάσης, με αποτέλεσμα πολλοί ξένοι επισκέπτες που θέλουν να επισκεφτούν το νησί μας, να μην βρίσκουν θέση στα καράβια που συνδέουν την Λέσβο με τα λιμάνια της ηπειρωτικής χώρας;

Ποιος φταίει για το θλιβερό ναυάγιο της Συνεταιριστικής Τράπεζας Λέσβου- Λήμνου;

Γιατί, τελικά, δεν ορθοπόδησε το Νομαρχιακό Παντοπωλείο για την προβολή και διάθεση των Λεσβιακών Παραδοσιακών Προϊόντων, με αποτέλεσμα, σήμερα, πολλοί επισκέπτες του νησιού μας, που επιθυμούν να αγοράσουν τα παραδοσιακά προϊόντα του νησιού μας, να αναζητούν στους Συνεταιρισμούς Γυναικών σε κάποια από τα χωριά μας ( και πάλι καλά!);

Ποιος φταίει για την κατάρρευση της Ένωσης Αγροτικών Συνεταιρισμών Λέσβου και για το... «πλιάτσικο» που έγινε σε πολλούς Αγροτικούς Συνεταιρισμούς, που ήκμαζαν, παλιότερα, στα χωριά της Λέσβου, οι οποίοι, σήμερα, κείτονται αξιοθρήνητοι «ερειπιώνες»;

Και ποιος φταίει για τους κοντόφθαλμους Σχεδιασμούς της Περιφερειακής Αρχής Β. Αιγαίου (και για την αδιαφορία της Δημοτικής Αρχής Δυτικής Λέσβου), διότι, ακόμα, και σήμερα, το 2023 μ.Χ., δεν έχει επιτευχθεί η άμεση διασύνδεση των σημαντικών Τουριστικών Κέντρων της Νότιας Λέσβου ( π.χ. Πλωμαρίου- Βατερών- Βρίσας- Πολιχνίτου) και, επίσης, διότι οι θαυμάσιες παραλίες του λεσβιακού Νότου παραμένουν δυσπρόσιτες για τους τουρίστες;

Ποιος έχει την κύρια ευθύνη, διότι ο παραδοσιακός οικισμός της Βρίσας, που γκρέμισε ο σεισμός τον Ιούνιο του 2017, παραμένει και, σήμερα, μετά 7 χρόνια, μισοερειπωμένος και αλειτούργητος;

Ποιος ευθύνεται για το ό,τι τα δυο, πολύ αξιόλογα, μνημεία του Νεότερου πολιτισμού μας, στην Βρίσα, οι εκκλησίες της Ζωοδόχου Πηγής και του Αγίου Κωνσταντίνου κινδυνεύουν με την πλήρη κατάρρευσή τους· και, επίσης, τα πολύ σημαντικά για την Ιστορία του τόπου μας αρχαιολογικά μνημεία του Αγίου Φωκά και του Παλιόπυργου παραμένουν αναξιοποίητα και θλιβερά μνημεία ασεβούς αδιαφορίας και εγκατάλειψης;

Παρά την εικόνα της εγκατάλειψης που παρουσιάζει η Νότια Λέσβος, καθώς και η ατροφική ανάπτυξη του υπόλοιπου Νησιού της Λέσβου, υπάρχουν και κάποια ελπιδοφόρα στοιχεία δημιουργικής προσπάθειας, όπως είναι αυτό της Δημοτικής Αρχής Μυτιλήνης, με πιο ξεχωριστό και αξιόπαινο επίτευγμά της την επιλογή που έκανε και την σταθερή στάση που τήρησε στο θέμα της δημιουργίας του νέου Κέντρου Υποδοχής Μεταναστών στην Βάστρια.

Και, βεβαίως, παραμένει ως παράδειγμα προς μίμηση η διεθνής προβολή του απολιθωμένου δάσους Σιγρίου και κατ' επέκτασιν ολόκληρης της Λέσβου, που έχει επιτύχει ο καθηγητής Νίκος Ζούρος, για τον οποίο και την σημασία του έργου που επιτελεί έχω αναφερθεί και σε παλιότερα άρθρα μου.

Τέλος, πρέπει να επισημάνουμε κάποιες μοναχικές περιπτώσεις ιδιωτών, οι οποίοι έχουν δημιουργήσει σύγχρονες και καινοφανείς μονάδες στον αγροτικό και τουριστικό τομέα, στην παραγωγή βιολογικών προϊόντων, την τυροκομία και την βιοτεχνία, καθώς και στην εστίαση(κάποιοι, μάλιστα, παραγωγοί βιολογικού λαδιού, ούζου και οίνου έχουν επιτύχει και σημαντικές διεθνείς διακρίσεις), επιτεύγματα, τα οποία θα μπορούσαν να αποτελέσουν παραδείγματα για μια συνολικότερη αφύπνιση και δημιουργική προσπάθεια, γενικότερα, των κατοίκων της Λέσβου.

Αλλά, μέχρις ότου η Λέσβος, από την περίοδο της...Λαογραφίας περάσει στην Ιστορική της περίοδο, οι διάφοροι « ινστρούχτορες» του λαϊκισμού θα συνεχίζουν να βαυκαλίζονται τους καφενόβιους με την βολική δικαιολογία πως «για όλα τα κακά, τα ψυχρά κι ανάποδα, φταίει η Πολιτεία»!

### **Μια ξεχωριστή βραδιά τον Αύγουστο του 2023.**

Ευχαριστούμε και συγχαίρουμε το Δ.Σ. της ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ Βρίσας, τον δάσκαλο της Μουσικής κ. Ζαφειρίου και την καλλιτεχνική ομάδα των παιδιών για την μουσική πανδαισία που μας χάρισαν, κατά την χθεσινή βραδιά.

Η ανάδειξη τόσων ταλαντούχων παιδιών με την θαυμαστή επίδοσή τους στην μουσική παιδεία που πήραν από τον εμπνευσμένο και

ακούραστο δάσκαλό τους επιβεβαιώνει την άποψή μας, για την «χαρισματική φλέβα» των νέων του γενέθλιου τόπου μας, και προοιωνίζει τον ερχομό της νέας «Λεσβιακής Άνοιξης» που θα συνεχίζει την «Άνοιξη»- που έφερε, στο νησί μας, η «Γενιά του 30», με τα θαυμαστά έργα της Τέχνης και του Λόγου, που μας χάρισε- και θα εμπνέεται από την παράδοση των πρωτοπόρων και μεγάλων μουσουργών της αρχαίας Λέσβου, του Αρίωνα και του Τέρπανδρου και των Βυζαντινών «Μελωδών», καθώς, και την ποίηση της Σαπφούς και του Αλκαίου!

**ΕΥΓΕ, σε όλους τους πρωταγωνιστές και τις πρωταγωνίστριες της μελωδικής βραδιάς που απολαύσαμε, χθες το βράδυ!**

**«Καθεύδουν υπό μανδραγόραν»\*;**

*\*(Φυτό με ναρκωτικές ιδιότητες. Κατά την δοξασία των αρχαίων Ελλήνων όσοι κοιμούνταν κάτω από αυτό «περιέπιπτον εις βαθείαν νάρκην»).*

Διαβάζω τις ειδήσεις στον λεσβιακό Τύπο με ικανοποίηση και υπερηφάνεια, ως Λέσβιος, για το δημιουργικό έργο των Αρχόντων της Λέσβου· συγχρόνως, όμως, επειδή τυχαίνει να είμαι και γέννημα θρέμμα της Βρίσας Λέσβου και η έγνοια για την γενέτειρά μου, όχι μόνο παραμένει ζωντανή, και σε αυτή την προβεβηκυία ηλικία, αλλά γίνεται εντονότερη με την πάροδο του χρόνου, αισθάνομαι, συγχρόνως και πικρία- και θα έλεγα και οργή- διότι στην καθημαγμένη και παντέρμη Βρίσα, εναποτίθεται η τελευταία ελπίδα των κατοίκων στον... Θεό, για να στείλει την φώτισή του στους άρχοντες της Λέσβου, ώστε να ενδιαφερθούν και για τον εγκαταλειμμένο τόπο τους!

«20 εκατομμύρια ευρώ για την ανάδειξη αρχαιολογικών χώρων στην Λέσβο»!

« 565 χιλιάδες ευρώ για την διαμόρφωση πλατείας στο Ίππιος της Λέσβου»!

«Υπεγράφη σύμβαση για το γήπεδο των Παρακοίλων»!

Δημοπρατείται η επισκευή του Δημοτικού Σχολείου Πολιχνίτου, προϋπολογισμού 1 εκ ευρώ.



Πολιτιστικά Κέντρα δημιουργούνται σε χωριά της Λέσβου.

Βιολογικοί καθαρισμοί κατασκευάζονται και σύγχρονες οδικές αρτηρίες προγραμματίζονται και διανοίγονται!

Παραλείποντας το υπαρξιακό θέμα της σεισμόπληκτης Βρίσας και την αδιαφορία που επέδειξαν όλοι οι, πάλαι, ποτέ,... «ευαίσθητοι» και «δοξαστικοί» ( τοπικοί και κεντρικοί Άρχοντες για την γραφικότητα της παραδοσιακής Βρίσας), ώστε να ξεκολλήσει η ανοικοδόμησή της από τον βάλτο της γραφειοκρατίας, περιορίζομαι στα αυτονόητα και απλούστερα, σε αυτά που (μπράβο τους!) προνοούν και χρηματοδοτούν απλόχερα και με οικονομική άνεση οι Δημοτικοί και Περιφερειακοί Άρχοντές μας, για έργα, που αποβλέπουν, κυρίως, στην πολιτιστική αναβάθμιση άλλων χωριών, με τον ίδιο αριθμό μόνιμων κατοίκων και τις ίδιες- ή και μικρότερες- ανάγκες από την κατεστραμμένη Βρίσα:

Α. είναι γνωστόν ότι ο οικισμός της Βρίσας είναι- ίσως ο μοναδικός οικισμός στην Λέσβο- που δεν έχει μια πλατεία, αλλά ονομάζει πλατεία του «Πλατάνου» ένα σταυροδρόμι.

Και οι Δημοτικοί και Περιφερειακοί Άρχοντες γνωρίζουν, εδώ και πολύ καιρό, το πρόβλημα και είναι αποδέκτες αιτημάτων από πολιτιστικούς φορείς, για την δημιουργία μιας πραγματικής πλατείας, στα πλαίσια του σχεδίου ανοικοδόμησης των κοινοτικών χώρων και κτιρίων της σεισμόπληκτης Βρίσας.

Β. Είναι γνωστόν ότι ο οικισμός της Βρίσας είναι- ίσως από τους λίγους οικισμούς, που δεν διαθέτει έναν χώρο άθλησης των παιδιών, έστω ένα γηπεδάκι «5 επί 5», παρόλο που- εδώ και 50 χρόνια- έχει παραχωρηθεί, για αυτόν το σκοπό, στην Κοινότητα, από Βρισαγώτη δωρητή, ένα χωράφι, στη θέση Πευκιανή, το οποίο και παραμένει αναξιοποίητο. Σημειωτέον ότι και, πριν από μια 15ετία, ο Σύλλογος Βρισαγωγών Αθήνας υπέβαλε αίτημα στον τότε Δήμαρχο Πολιχνίτου για την δημιουργία γηπέδου «5 επί 5», στην θέση Αλώνια, και προσφέρθηκε, μάλιστα, να αναλάβει την δαπάνη για την περίφραξη και την εγκατάσταση, αλλά προσέκρουσε στην- ακατανόητη- άρνηση της Δημοτικής Αρχής.

Γ. Είναι γνωστόν ότι ο οικισμός των 800 μόνιμων κατοίκων της Βρίσας είναι από τους λίγους- με ανάλογο πληθυσμό- οικισμούς στην Λέσβο, ο οποίος δεν διαθέτει ένα χώρο πολιτιστικών εκδηλώσεων, παρόλον ότι από το 2008 παραμένει αναξιοποίητος ο χώρος της παλιάς «ΛΕΣΧΗΣ» που παραχωρήθηκε, στον- τότε- Δήμο Πολιχνίτου, έναντι χαμηλού

τιμήματος, από τον Βρισαγώτη ιδιοκτήτη του, προκειμένου να χρησιμοποιηθεί για την δημιουργία πολιτιστικού Κέντρου. Και θα είχε ιδιαίτερη σημασία η ύπαρξη ενός πολιτιστικού Κέντρου, στην κρίσιμη φάση που διέρχεται η ανοικοδόμηση και επανακατοίκηση του παραδοσιακού οικισμού της Βρίσας, εάν οι σεισμόπληκτοι κάτοικοί της διέθεταν έναν χώρο που θα τους επανασυνέδεε με το εγκαταλειμμένο χωριό τους και όπου θα μπορούσαν να συγκεντρώνονται, να ενημερώνονται και να συζητούν τα οξυμένα προβλήματά τους.

Δ. Είναι γνωστόν ότι το ιστορικό Δημοτικό Σχολείο Βρίσας, παραμένει ( προς δόξαν όλων των... «λαμπαδηφόρων» της Παιδείας) θλιβερός ερειπιώνας, στην κατάσταση που το άφησε ο Εγκέλαδος που έπληξε την Βρίσα, το Ιούνιο του 2017.

Και η θλιβερή εικόνα του γκρεμισμένου Δημοτικού Σχολείου, που αντικρίζουν- επί τέσσερα και πλέον χρόνια- οι επισκέπτες της σεισμόπληκτης Βρίσας, αποτελεί προσβολή για την πνευματική Βρίσα, με τις εκατοντάδες τους επιστήμονες, γνωστούς δασκάλους και πνευματικούς ανθρώπους (και κάποιους με διεθνή αναγνώριση) · και, συγχρόνως, αποτελεί όνειδος για όσους ιεραρχούν, ακόμα, τις ανάγκες και τις προτεραιότητες του νησιού και της Περιφέρειας, σύμφωνα με τις υπαγορεύσεις της μικροπολιτικής.

Ε. Είναι γνωστόν ότι επί 20 χρόνια κατασκευάζεται στα... χαρτιά ο Βιολογικός Καθαρισμός Πολιχνίτου- Βρίσας- Βατερών, ενώ τα λύματα των τριών οικισμών συνεχίζουν... αγέρωχα να οδεύουν προς την θάλασσα των Βατερών και την ωραιότερη παραλία της Λέσβου!

Στ. Είναι γνωστόν ότι στο ακρωτήρι Άγιος Φωκάς της Βρίσας υπάρχει ο πανάρχαιος αρχαιολογικός χώρος της προϊστορικής Βρίσας, όπου βρίσκονται εγκαταλειμμένα τα απομεινάρια του ιερού του «Διονύσου του Βρισαγενούς» ή «Βρισαίου», το οποίον ιερόν « φησίν ιδρύσθαι υπό Μάκαρος», και ο οποίος αρχαιολογικός χώρος αναμένει την ανάδειξή του, από την εποχή, που τον επισκέφτηκε ( 1885-86) και κατέγραψε τα αρχαία λείψανα ( όσα γλύτωσαν από το... ασβεστοκάμινο) ο Γερμανός αρχαιολόγος Koldewey.

Ζ. Και είναι, επίσης, γνωστόν ότι στην περιοχή της Βρίσας κινδυνεύει να μετατραπεί σε μια μεσαιωνική «χαλατσιά» (λιθοσωρό) ο διασωζόμενος, εισέτι, σε ερειπιώδη κατάσταση, μοναδικός μεσαιωνικός πύργος της εποχής των Γατελούζων ( 1355- 1462), ο οποίος, εδώ και κάποιες δεκαετίες περιμένει να αρχίσει η εκτέλεση των « σωστικών»

εργασιών, προκειμένου να αποφύγει την ολοσχερή κατάρρευση και εξαφάνισή του και προκειμένου να αξιοποιηθεί τουριστικά, ως επισκέψιμο μνημείο.

Και, εδώ, πρέπει να επισημάνουμε την ανάγκη να επισπευσθεί η πραγματοποίηση της υπόσχεσης του Δημάρχου Δυτικής Λέσβου για την αγορά του προκείμενου στον «Παλιόπυργο» κτήματος (αξίας 3.000 ευρώ), με την απόκτηση του οποίου θα εξασφαλιστεί η άμεση πρόσβαση στο μνημείο και θα διευκολυνθούν οι υπεσχημένες και αναμενόμενες εργασίες αποκατάστασης του μεσαιωνικού πύργου! Η. Τέλος, τιμώντας τον τίτλο του «ρομαντικού» και του « ενοχλητικού ονειροπόλου», που μου προσέδωσαν, από παλιά, Άρχοντες και φίλοι χωριανοί, θα επαναλάβω το τάμα στην Παναγιά την Κρυφτή, να της ανάψω λαμπάδα σαν το μπόι μου, εάν, στα χρόνια που μου απομένουν να ζήσω, γίνει πραγματικότητα ο... μυθικός « Νότιος Οδικός Άξονας Πλωμαρίου- Βατερών» ή, έστω, ο... «στοιχειωμένος» δρόμος ( των 7 χιλμ.) Σταυρού- Αμπελικού!

## **ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΑ ΕΡΓΑ**

Εδώ και κάποιες δεκαετίες η περιοχή Πολιχνίτου-Βρίσας βρίσκεται σε φθίνουσα οικονομική πορεία, η οποία έχει επιφέρει και την ραγδαία πληθυσμιακή συρρίκνωση των δυο χωριών Πολιχνίτου και Βρίσας. Και όσον αφορά την Βρίσα η ελάττωση του πληθυσμού της, πιθανώς, θα ήταν μεγαλύτερη και ανάλογη με αυτή του Πολιχνίτου, εάν δεν μεσολαβούσε η κάποια τουριστική ανάπτυξη των Βατερών ( Στοιχεία απογραφής πληθυσμού 2001 και 2011. Πολιχνίτος: απογραφή 2001=2.975 κάτοικοι (μαζί με την Σκάλα). 2011=2.406, (μαζί με την Σκάλα). Βρίσα: 2001=999 κάτοικοι( μαζί με τα Βατερά). 2011=852 ( μαζί με τα Βατερά).

Με αυτά τα δεδομένα προοιωνίζεται μία περισσότερο αρνητική εξέλιξη για την Βρίσα, μετά τον καταστροφικό σεισμό, τον Ιούνιο του 2017, που κατεδάφισε το μεγαλύτερο τμήμα του οικισμού.

Η ανακήρυξη με Π.Δ. του 2002 των οικισμών Πολιχνίτου και Βρίσας ως παραδοσιακών οικισμών δεν θεράπευσε την οικονομική καχεξία της περιοχής και ούτε ανέκοψε την πληθυσμιακή συρρίκνωση των παραπάνω οικισμών. Και, ασφαλώς, ούτε εάν ανοικοδομηθεί η κατεστραμμένη Βρίσα και ξαναμπούν στη θέση τους και πάλιν τα

παραδοσιακά « σοβιλίκια»- όποτε αυτό συντελεστεί-θα επέλθει η πολυπόθητη οικονομική ανάπτυξη.

Η περιοχή της Νότιας Λέσβου, όπου εκτείνεται το Δημοτικό Διαμέρισμα Πολιχνίτου έχει προ πολλού εγκαταλειφθεί στην φθίνουσα πορεία της, για δυο βασικούς λόγους: πρώτον, διότι παραμένει απομονωμένη από τα άλλα σημαντικά κέντρα του νησιού( οι tour operators παρακάμπτουν την περιοχή Πολιχνίτου-Βρίσας στα εκδρομικά προγράμματά τους, επειδή την θεωρούν «αδιέξοδη»). Το κεντρικό οδικό δίκτυο 50 χιλ. Βρίσα- Πολιχνίτος- Μυτιλήνη, (το οποίο στην μεγαλύτερη έκτασή του έχει χαραχθεί πάνω στους ημιονικούς δρόμους της Τουρκοκρατίας ) καταλήγει στην Σκάλα Πολιχνίτου και στα Βατερά , χωρίς να επεκτείνεται και να συνδέει άμεσα την περιοχή Πολιχνίτου-Βρίσας με τις όμορες περιοχές Πλωμαρίου και Αγιάσου, με τις οποίες η διασύνδεση γίνεται μέσω του- μοναδικού- κεντρικού οδικού άξονα, με χρονική διάρκεια που υπερβαίνει την μία ώρα, ενώ με την κατασκευή ενός παραλιακού οδικού άξονα ο χρόνος μετάβασης θα περιοριζόταν στα 15-20 λεπτά της ώρας.

Η ύπαρξη ενός παραλιακού άξονα που θα συνέδεε άμεσα, ταχύτερα και ασφαλέστερα την περιοχή Πολιχνίτου-Βρίσας-Βατερών( ακόμα και με την περιοχή Μεσοτόπου-Ερεσού, μέσω ενός «Πορθμείου» Νυφίδας- Αποθήκας, ανάλογου με αυτό της Σκάλας Λουτρών-Περάματος), θα έβγαζε από την απομόνωση την περιοχή, θα διευκόλυνε την επικοινωνία και τις οικονομικές σχέσεις των κατοίκων , θα έκανε άμεσα προσπελάσιμες τις θαυμάσιες παραλίες ολόκληρης της Νότιας Λέσβου και θα αύξανε κατακόρυφα την τουριστική κίνηση.

Ο δεύτερος λόγος είναι ότι εδώ και πενήντα χρόνια δεν έχει πραγματοποιηθεί στην περιοχή Βρίσας- Πολιχνίτου κανένα μεγάλο τεχνικό- αναπτυξιακό έργο, παρά τα υπάρχοντα φυσικά και πολιτισμικά πλεονεκτήματα της περιοχής.

Συγκεκριμένα:1. Παρά τις συζητήσεις και κάποιες απόπειρες αξιοποίησης των εξαιρετικών ιαματικών ιδιοτήτων και της πλούσιας γεωθερμικής ενέργειας ( υψηλής ενθαλπίας) των θερμοπηγών Πολιχνίτου, η σπουδαία πλουτοπαραγωγική πηγή της περιοχής παραμένει αναξιοποίητη. Δυνατές μορφές εκμετάλλευσης των θερμοπηγών Πολιχνίτου: δημιουργία Κέντρου Λουτροθεραπείας,

παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, τηλεθέρμανση( σύστημα κεντρικής θέρμανσης οικισμών- Θερμοκηπίων).

2.Η κατασκευή φράγματος στην Λαγκάδα Βρίσας-Πολιχνίτου θα λύσει οριστικά το πρόβλημα της ύδρευσης των οικισμών Πολιχνίτου-Βρίσας-Βατερών. Και, επίσης, θα εξασφαλίσει την άρδευση αγροτικών καλλιεργειών στην παραποτάμια κοιλάδα της Βρίσας και στον Ξερόκαμπο του Πολιχνίτου.

3. Η κατασκευή του παραλιακού οδικού άξονα Βατερών- Μελίντας- Πλωμαρίου, για τον οποίον αναφερθήκαμε παραπάνω και του οποίου η έναρξη της διάνοιξης του έγινε επί Τουρκοκρατίας από τον... Πασά της Λέβου(!), εγκαταλείφτηκε στη συνέχεια, μετά την απελευθέρωση του νησιού μας, από τους τοπικούς άρχοντές μας, με την δικαιολογία ότι η διάνοιξη του παραλιακού δρόμου προσέκρουε στο... «ανυπέβλητο εμπόδιο» της Κρυφτής!

Την απάντηση σε αυτό το «επιχείρημα» θα μπορούσε να την δώσει- εάν ζούσε- ο μηχανικός Ευπαλίνος, ο οποίος, κατόπιν εντολής του τυράννου της Σάμου Πολυκράτη, κατασκεύασε τον 6<sup>ο</sup> αιώνα π. Χ., με τα μέσα εκείνης της εποχής, το περίφημο «Ευπαλίνειο όρυγμα», σήραγγα 1.036 μέτρων, τρυπώντας ένα ολόκληρο βουνό, προκειμένου να περάσει τον αγωγό ύδρευσης της πόλης!

4.Η κατασκευή του Βιολογικού Καθαρισμού Πολιχνίτου- Βρίσας-Βατερών θα αποτρέψει την ρύπανση της θαλάσσιας ζώνης των Βατερών και θα συμβάλει στην αναβάθμιση των Θερμοπηγών Πολιχνίτου, καθώς και του υδροβιότοπου του Αλμυροπόταμου. Μπορεί, επίσης, το νερό, μετά τον βιολογικό καθαρισμό του, να χρησιμοποιηθεί για την άρδευση των ελαιώνων της περιοχής.

5.Στην περιοχή των Βατερών υπάρχει άλλο ένα τεράστιο « Απολιθωμένο Δάσος», αυτή την φορά, παλαιοντολογικής πανίδας με σπάνια είδη, όπως ο *Equus Gigas Vateriensis*, το οποίο ανακαλύφθηκε από τον καθηγητή του πανεπιστημίου Αθηνών, Δερμιτζάκη, με του οποίου την φροντίδα δημιουργήθηκε και το πρόχειρο Μουσείο- Έκθεση φυσικής Ιστορίας Βρίσας (παλαιοντολογικής πανίδας) ·προσπάθεια η οποία ατόνησε επί των διαδόχων του στο πανεπιστήμιο της Αθήνας. Εκτός από την επιστημονική σημασία που έχει η αξιοποίηση του πεδίου της παλαιοντολογικής πανίδας των Βατερών και η μουσειακή προβολή

των παλαιοντολογικών ευρημάτων, η συνέχιση της προσπάθειας που αδράνησε, λόγω της αβελτηρίας του πανεπιστήμιου της Αθήνας και διακόπηκε εντελώς, μετά τον καταστροφικό σεισμό της 12<sup>ης</sup> Ιουνίου 2017, θα μπορούσε να αποτελέσει έναν πόλο έλξης επιστημόνων και επισκεπτών στην περιοχή των ανασκαφών και στον χώρο ενός Μουσείου Παλαιοντολογικής Πανίδας αντίστοιχου με αυτό του Μουσείου Παλαιοντολογικής Χλωρίδας του Σιγρίου.

Και, ασφαλώς, για την συνέχιση και την αξιοποίηση του παραπάνω παλαιοντολογικού «θησαυρού», πρέπει να υπάρξει ενδιαφέρον από την ελληνική επιστημονική κοινότητα και ειδικότερα, από το Πανεπιστήμιο της Αθήνας, σε συνεργασία και με το πανεπιστήμιο Αιγαίου.

Ο Δήμαρχος του νεοσύστατου Δήμου της Δυτικής Λέσβου Ταξιάρχης Βέρρος και ο νεοεκλεγείς Περιφερειάρχης Β' Αιγαίου Κώστας Μουτζούρης απέδειξαν ότι μπορούν να πολιτεύονται υπερβαίνοντας τις κομματικές αγκυλώσεις και με τα πρώτα δείγματα γραφής τους έδειξαν ότι προχωρούν απαλλαγμένοι από ιδεοληπτικά βαρίδια και κομματικές στενόμυαλες σκοπιμότητες στον δρόμο της δημιουργίας και της προσφοράς. Τώρα που η χώρα μας περνά στην νέα εποχή της οικονομικής ανασυγκρότησης, στους δυο αυτούς άρχοντες του τόπου μας πέφτει ο ιστορικός κλήρος να υπερβούν την μέχρι τώρα άτολμη και μίζερη αναπτυξιακή πολιτική και να θέσουν το αναπτυξιακό πρόβλημα της παραγκωνισμένης περιοχής της Νότιας Λέσβου στο κέντρο της προσπάθειάς τους, γιατί έτσι θα επιτευχθεί η ισόρροπη διάχυση της ανάπτυξης και της προόδου σε ολόκληρο το νησί μας.

## **ΒΑΡΒΑΡΑ ΣΚΙΑ.**

Στην εκδήλωση που είχαμε κάνει, σε μια Συνέλευση του Συλλόγου της Αθήνας, για να τιμήσουμε την συλλογική και πνευματική προσφορά της Βαρβάρας, την είχα αποκαλέσει ως τον « **ΘΕΟΦΙΛΟ της λαϊκής διηγηματογραφίας του χωριού μας**».

Στην αρχή, μάλλον, παραξενεύτηκε που την παρομοίωσα με τον αλαφροϊσκιωτο ζωγράφο και τον «αχμάκη»- όπως τον αποκαλούσαν οι συντοπίτες του-που στόλιζε με τις απλοϊκές ζωγραφιές του τους τοίχους των καφενέδων και τις «τάβλες», για μια φούχτα ελιές κι ένα κομμάτι ψωμί· όμως, με το κοφτερό μυαλό που την διέκρινε, γρήγορα, κατάλαβε πόσο σπουδαίος ήταν ο «φουστανελάς» ζωγράφος που ιστορούσε, με τις αυτοσχέδιες μπογιές του, τις παλιές και τωρινές «δόξες» της Λέσβου και της απέραντης-στον χώρο και τον χρόνο- ελληνικής πατρίδας: με τους άθλους των μυθικών ηρώων και τα ανδραγαθήματα των αγωνιστών του 21, την αγιοσύνη των ανθρώπων του καθημερινού μόχθου και τις ασύγκριτες ομορφιές της ελληνικής φύσης. Από, τότε, η Βαρβάρα έλεγε και επαναλάμβανε « **ακούς να με πει Θεόφιλο**» και όσο ζούσε, νομίζω πως ήταν περήφανη- όσο κι εμείς- που η λαϊκή ζωγραφική του Θεόφιλου συναντούσε και συμπορευόταν με την λαϊκή διηγηματογραφία της Βρισαγώτισσας Βαρβάρας, που ζωγράφιζε με τον λόγο τα κατορθώματα των ηρώων του γενέθλιου τόπου της, των γενναίων ξωμάχων, που φύτευσαν τους απέραντους ελαιώνες κι έζωσαν τις πλαγιές των βουνών με τα πέτρινα πεζούλια, που στόλισαν τα σπίτια τους με τα σκαλιστά της πέτρας και τα πηγάδια του χωριού με τα πέτρινα «βραχιόλια».

Σο νησί μας η λαϊκή παράδοση αποτέλεσε την πηγή έμπνευσης, εκτός από τον Θεόφιλο, και για πολλούς άλλους, αυτοδίδακτους δημιουργούς: λαϊκούς ζωγράφους, αγγειοπλάστες- κεραμιστές, πετροπελεκητάδες και ξυλογλύπτες, μουσικούς, σατιρικούς ποιητές και διηγηματογράφους που ανέδειξαν με την πηγαία έμπνευσή τους την ομορφιά και την ελληνικότητα της λαϊκής μας παράδοσης.

Η Βαρβάρα Σκιά, που έφυγε, προχθές, πλήρης ημερών, στο πέρασμά της από την ζωή, μας άφησε, με το χάρισμα, που την προίκισε η Φύση, ένα ζωηρό πνευματικό αποτύπωμα.

Με την μακρόχρονη και συνεχή παρουσία της, επί 40 χρόνια, στο περιοδικό ΑΝΤΙΛΑΛΟΣ της ΒΡΙΣΑΣ, με τα κείμενά της, τα οποία συγκεντρώθηκαν σε ένα βιβλίο ( με την φροντίδα της μονάκριβης θυγατέρας της και αγαπητής μας φίλης Κατερίνας) και το οποίο δημοσιεύτηκε με τον ευρηματικό τίτλο « Όταν δεν είχαν ρολόγια», μας γυρίζει πίσω στον χρόνο, σε μια εποχή, όπου οι «πρωτινοί» Βρισαγώτες

ζούσαν μετρώντας τον χρόνο με το... «ηλιακό ρολόι», όταν η μέρα τους άρχιζε με το χάραμα και τέλειωνε «περί λύχνων αφάς»( όταν ανάβαν τα λυχνάρια).

Οι άνθρωποι στα χρόνια «που δεν είχαν ρολόγια», αγνοί κι αθώοι, μέσα στην απλότητά τους, σε απόλυτη σύμπνοια και σεβασμό προς την φύση, χαίρονταν την ομορφιά της και φρόντιζαν σαν να ήτανε παιδιά τους τα λιόδεντρα και τα καματερά που είχαν στην δούλεψή τους· και στην δύσκολη μάχη της ζωής, μοιράζονταν, συντροφικά, την κούραση ξεχνώντας την φτώχεια, **«πότε, πότε με το τραγούδι και κανένα χωρατό»· «τραγουδούσαν την θάλασσα, όταν έπιναν πολύ ρακί κι έρχονταν στα μεράκια τους: θάλασσά μου, θάλασσά μου, συ γροικάς τα βάσανά μου»!**

Και είναι, κάποιες φορές, που οι διηγήσεις τής Βαρβάρας μοιάζουν με ποιήματα, όταν μιλά για την *«την πίσω αυλή του πατρικού σπιτιού της»*: **«Θε μου, ας γινότανε, όλα να ξαναρχότανε, ένα πρωί, στην πίσω αυλή του σπιτιού μας»!**

Ακόμα και τα παραθύρια του χωριού *«δίφυλλα, μακρόστενα, χρωματιστά, παράθυρα αγαπημένα»*, στα κείμενα της Βαρβάρας, μιλάν για τις κρυφές αγάπες και θυμούνται, όταν, μεσάνυχτα, μισάνοιγαν ν' ακούσουν την καντάδα **«στο παραθύρι που ακουμπάς ξερά είναι τα ξύλα και από την ομορφάδα σου ανθούν και βγάζουν φύλλα»**.

Και δυο αράδες σε μια *«Κάρτα από την Αμερική»*, μας θυμίζουν τα πονεμένα τραγούδια της ξενιτειάς: **« αδερφέ μου, είσαι εις την γλυκιά μας πατρίδα και δεν γνωρίζεις τα βάσανα και τι αχ και βαχ, σέρνει ο Ελληνισμός εις αυτήν την άγρια πατρίδα»!**

Αποχαιρετάμε την αγαπημένη μας Βαρβάρα με ένα από τα «ποιητικότερα» κείμενά της, από την εποχή που οι άνθρωποι, στον γενέθλιο τόπο μας, δεν είχαν ρολόγια, αλλά ήξεραν πόσο γρήγορα τρέχει ο χρόνος και πόσο σύντομη είναι η ζωή· γι' αυτό και, πότε πότε, έφερναν τα « παιχνίδια», στον Πλάτανο, την κομπανία του Λιναρδή και του Μπαλάκου, από το Ακράσι, και με την μουσική, τον χορό και το τραγούδι ξεχνούσαν τις πίκρες και τα βάσανα· ο χρόνος γύριζε πίσω και η ζωή άρχιζε, ξανά, από την αρχή:

**« ποταμέ, τζάνεμ ποταμέ,**



**Πάρε με στα κύματά σου,  
στα στριφογυρίσματά σου,  
ποταμέ, τζάνεμ ποταμέ,  
στα κύματά σου,  
στα στριφογυρίσματά σου,  
να΄ρχονται ξανθιές να πλένουν,  
μαυρομάτες να λευκαίνουν».**

*«Σφυρίζαν τα τρομπόνια, χτυπούσαν τα ξυλάκια, στο σαντούρι. Ο Λιναρδής με το κλαρίνο και ο Μπαλάκος με την πασαβιόλα και το βιολί έβαζαν όλη την τέχνη τους να κρατήσουν το γλέντι. Το Γιωργέλι, το καλύτερο σαντούρι, όταν μερακλωνόταν, έβαζε το πόδι του, στην διπλανή καρέκλα, έγερνε το κορμί, λίγο μπροστά, κι άρχιζε να χτυπά τα τέλια. Η πενιά καθαρή και περίτεχνη, στα καντίνια · γινόταν νταντέλα πλουμιστή κι όλη η κομπανία στα μεγάλα της τα κέφια.*

*Και τότε, εχ, θάσανα!*

*Έτρεχε το ούζο, ανάβαν τα κεφάλια, δυνάμωνε ο χορός, οι άντρες έβγαζαν τα σακάκια, ανασκούμπωναν τα μανίκια, το χρήμα έπεφτε στο σαντούρι και οι ώρες κυλούσαν, ώσπου τους έβρισκε το πρωί!»!*

### **Τιμή σε έναν Βρισαγώτη «επαναστάτη της προόδου»**

***Μπορεί στην Ελλάδα να είσαι «ό,τι δηλώσεις», στο εξωτερικό είσαι ό,τι αξίζεις.***

Την Τρίτη, 18 Οκτωβρίου, η Ακαδημία Αθηνών τίμησε, με την εκλογή, ως αντεπιστέλλον μέλος της, τον Βρισαγώτη **Ευάγγελο Γραγουδά**, καθηγητή Οφθαλμολογίας στο πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ των Η.Π.Α., ο οποίος είναι γνωστός, διεθνώς, για την «θεραπεία Ε. Γραγουδά», με την οποία θεραπεύει τον καρκίνο του ματιού και έχει σώσει την ζωή χιλιάδων ασθενών, παγκοσμίως.

Η μέθοδος θεραπείας με πρωτόνια του καθηγητή Ε. Γραγουδά εφαρμόζεται από εκατοντάδες οφθαλμιάτρους, παγκοσμίως, οι οποίοι εκπαιδεύτηκαν στην «Έδρα Γραγουδά», στο πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ.

Στην εποχή που ζούμε, με τους κατεστραμμένους οδοδείκτες και τους σβησμένους φάρους, όπου η ανθρωπότητα τυφλοσέρνεται στα σκοτεινά υπόγεια του ανορθολογισμού, της τυφλής βίας και του φανατισμού, όπου η Νεολαία μας παραπαίει, χωρίς μπούσουλα, στα ανήλιαγα σοκάκια των παραισθήσεων, των μεσσιανικών και επαναστατικών φαντασιώσεων, ευτυχώς κάποιοι άνθρωποι του πνεύματος, της Επιστήμης, των Γραμμάτων και των Τεχνών επιμένουν να λειτουργούν ως φωτεινοί σηματοδότες ενός πολιτισμού της ανθρωπιάς, της δημιουργίας και της προσφοράς· ως σεμνοί κι αθόρυβοι υπηρέτες της επιστήμης, των Γραμμάτων και των Τεχνών, αγωνίζονται να φωτίσουν τα σκοτάδια της απαιδευσίας, να εξαλείψουν την σκουριά της αναισθησίας και της αδιαφορίας, να γιατρέψουν τις αρρώστιες των ανθρώπων και τις παθογένειες της κοινωνίας και του κράτους, να αντισταθούν στην εισβολή της χυδαιότητας και της βαρβαρότητας στην κοινωνία μας, να διώξουν την απαισιοδοξία και την κατήφεια που πλακώνει την ψυχή του σύγχρονου ανθρώπου και να αναζωπυρώσουν την ελπίδα για ένα καλύτερο αύριο.

Είναι γι' αυτό σημαντικό το έργο που καλείται να επιτελέσει και επιτελεί, σήμερα, η Ακαδημία Αθηνών, παρά τις κάποιες ... «εκπτώσεις» σε αμφισβητούμενα μεγέθη πολιτικών προσωπικοτήτων (π.χ. Π. Παυλόπουλο).

Η Ακαδημία Αθηνών, σε αντίθεση με το...χλωμό παρελθόν της, όπου ίσχυε η ρήση του Κ. Βάρναλη « τιμή είναι να μένεις εκτός της Ακαδημίας»- τότε που οι μεγάλοι του ελληνικού πνεύματος, όπως ο Καζαντζάκης και ακόμα, οι δύο Νομπελίστες Σεφέρης και Ελύτης και πολλοί άλλοι δεν αξιώθηκαν της τιμής να συμπεριληφθούν στους «αθανάτους» της Ακαδημίας των Αθηνών- τα τελευταία χρόνια, έχει τιμήσει μεγάλους επιστήμονες που έχουν καταξιωθεί στα πανεπιστήμια και στα ερευνητικά Κέντρα του εξωτερικού, στον τομέα της έρευνας, της διδασκαλίας και της δημιουργίας καινοτόμων έργων που διευρύνουν τους ορίζοντες της επιστήμης και ευεργετούν την ανθρωπότητα· και έχει, επίσης, τιμήσει αρκετούς επιστήμονες και προσωπικότητες των Γραμμάτων και των Τεχνών -που έζησαν και δημιούργησαν στην ημεδαπή- και οι οποίοι καταξιώθηκαν, πρώτα, στην συνείδηση του ελληνικού λαού και κάποιοι- τυχεροί- ανακαλύφθηκαν και προβλήθηκαν από ευαίσθητους εκδότες και κριτικούς.

Τον διεθνούς φήμης Βρισαγώτη επιστήμονα τίμησαν με την παρουσία τους, στην τελετή, που έλαβε χώραν στην αίθουσα της Ακαδημίας Αθηνών, πολλοί φίλοι και συνάδελφοί του, το Δ.Σ. και τα μέλη του Συλλόγου Βρισαγωγτών Αθήνας, καθώς και πολλοί Βρισαγώτες και Λέσβιοι της Αθήνας· οι μόνοι που...έλαμψαν με την απουσία τους ήταν οι Άρχοντες της Λέσβου, πιθανώς λόγω... «ανειλημμένων υποχρεώσεων» ή -το πιθανότερον- λόγω απουσίας ψηφοθηρικού ενδιαφέροντος!

Ευελπιστούμε, πάντως, ότι, κάποτε, και οι Άρχοντες της Λέσβου θα συνειδητοποιήσουν την τιμή που προσδίδουν στην γενέτειρά τους οι διαπρεπείς Λέσβιοι επιστήμονες και Ακαδημαϊκοί (Ευάγγελος Γραγουδάς, Εμμανουήλ Γδούτος, Αργύρης Ευστρατιάδης και άλλοι...), οι οποίοι έχουν τιμηθεί από την Ακαδημία Αθηνών για το έργο τους, με το οποίο προάγουν την επιστήμη και ευεργετούν την ανθρωπότητα ανοίγοντας καινούργιους δρόμους για την βελτίωση της ζωής και την συνέχεια του πολιτισμού.

Και ευελπιστούμε ότι, κάποτε, οι Άρχοντες της γενέτειράς μας Λέσβου και της μεγάλης πατρίδας θα αντιληφθούν την σημασία του προτύπου που προβάλλουν στις νέες γενιές -ως πρωταθλητές του πνεύματος- οι διακεκριμένοι επιστήμονες, της αξίας και του μεγέθους του Βαγγέλη Γραγουδά, ο οποίος γεννημένος, σε ένα μικρό χωριό και σε ένα σπίτι, όπου- όπως διηγείται ο ίδιος- *δεν είχε νερό ούτε ηλεκτρικό ούτε τουαλέτα ούτε θέρμανση και, σε μια εποχή, που το Γυμνάσιο, όπου φοιτούσε, απείχε 10 χιλιόμετρα ποδαρόδρομο «πήγαινε- έλα»*, παρά τις αντίξοες συνθήκες, αναδείχτηκε ως ένας πραγματικός «Επαναστάτης της προόδου» καταρρίπτοντας τα «ταξικά» τείχη, τα οικονομικά και κοινωνικά εμπόδια που του έκλειναν τον δρόμο προς την κατάκτηση της γνώσης, την «ΑΡΙΣΤΕΙΑ» και την ΠΡΟΟΔΟ!

Η προτομή του καθηγητή Ευάγγελου Γραγουδά, ήδη, έχει στηθεί στον προαύλιο χώρο της Οφθαλμολογικής Κλινικής, στο πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ, για να παραδειγματίζει τους φοιτητές και αυριανούς επιστήμονες και να τους εμπνέει την πίστη και το αγωνιστικό πάθος για την ειρηνική επανάσταση της Επιστήμης, που μπορεί να απαλλάξει τον κόσμο από την αμάθεια και τον παραλογισμό, την απανθρωπιά της εκμετάλλευσης «ανθρώπου από άνθρωπο», την βαρβαρότητα των πολεμικών συγκρούσεων, τον πόνο και την δυστυχία που προκαλεί η φτώχεια, η πείνα και η ασθένεια.

Κάποτε, λοιπόν, και η Λέσβος πρέπει να «απονεύσει τον προσήκοντα έπαινον» και να ανταποδώσει την τιμή στους παραπάνω Ακαδημαϊκούς, που τιμούν τον γενέθλιο τόπο τους, καθώς και στους άλλους που αναδεικνύονται «άξιοι της πατρίδας».

Και θα ήταν χρήσιμο και οι προτομές των παραπάνω διαπρεπών Λέσβιων να κοσμήσουν του δημόσιους χώρους και τα δημόσια κτήρια της ιδιαίτερης πατρίδα τους, δίπλα στις προτομές που ήδη κοσμούν τους δημόσιους χώρους της Λέσβου, της Σαπφούς, του Θεόφραστου, του Βερναρδάκη, του Μυριβήλη, του Αργύρη Εφταλιώτη, του Ελύτη...

Κι αν, έστω, κι ένας νέος τύχει να σταθεί με σεβασμό μπροστά στην προτομή τους και να εμπνευστεί από το έργο και την προσφορά αυτών των Λέσβιων επιστημόνων, μπορεί να κερδηθεί ακόμα μια μάχη για την τιμή της πατρίδας



### **Κάτω από τον Πλάτανο...**

*Σημαντικά ή λιγότερο σημαντικά νέα ...κάτω απ' τον πλάτανο!*



**Άρθρο του Βασίλη Ψαριανού στο ΕΜΠΡΟΣ**

Δημοσιεύθηκε την 18 Απριλίου 2018 από Stratis

(και σχολιασμός από τη σελίδα μας)

### **Η χαμένη ευκαιρία για τη Βρίσα της Λέσβου.**

Η καταστροφή που προκάλεσε ο Εγκέλαδος στον παραδοσιακό οικισμό της Βρίσας θα μπορούσε να αποτελέσει -παρά τις τραγικές επιπτώσεις που είχε στη ζωή των κατοίκων της- μια ευκαιρία για τη δημιουργία ενός σύγχρονου και λειτουργικού οικισμού, από την άποψη της ικανοποίησης των σύγχρονων αναγκών των κατοίκων. Συγχρόνως, ο

νέος οικισμός θα μπορούσε να διατηρήσει τα εξωτερικά παραδοσιακά χαρακτηριστικά του, στο βαθμό που διασφαλιζόνταν η ασφάλεια των κτιρίων και η λειτουργικότητα του οικισμού.

Από την επομένη της καταστροφής κάποιιοι επισημάναμε -προφορικά και γραπτά- τον δυσβάστακτο γραφειοκρατικό φόρτο που θα επωμίζονταν και την ταλαιπωρία που θα υφίσταντο οι «προσφυγοποιημένοι» σεισμόπληκτοι, υπερήλικες, ανήμποροι, κατεστραμμένοι επαγγελματίες, καθώς και οι απόδημοι Βρισαγώτες, στην περίπτωση που η ευθύνη της κατεδάφισης και της ανοικοδόμησης των κατεστραμμένων κτιρίων ανετίθετο, ατομικά, σε έναν έκαστον των σεισμοπλήκτων. Γι' αυτό προτείναμε και επιμείναμε να ζητηθεί από τους αρμόδιους του Υπουργείου Υποδομών να ανατεθεί η ανοικοδόμηση της Βρίσας σε κάποια τεχνική εταιρία, η οποία θα αναλάμβανε το έργο, ύστερα από διαγωνισμό.

Με τον τρόπο αυτόν η όποια ή οι όποιες τεχνικές εταιρίες (ντόπιες ή ξένες) θα αναλάμβαναν το έργο, θα επωμίζονταν -με μία απλή εξουσιοδότηση από τον κάθε σεισμόπληκτο και με την βοήθεια των νομικών τους συμβούλων- τις χρονοβόρες γραφειοκρατικές διαδικασίες.

Στη συνέχεια, η εργολήπτρια εταιρία θα εκπονούσε, κατόπιν μελέτης, ένα συνολικό σχέδιο για την ανοικοδόμηση της Βρίσας -το οποίο θα περιλάμβανε και τις αναγκαίες εκσυγχρονιστικές και λειτουργικές παρεμβάσεις- και θα το έθετε σε εφαρμογή, αφού προηγουμένως εξηγούσε στους σεισμόπληκτους τη σημασία των παρεμβάσεων και ελάμβανε υπόψη και τις , τυχόν, ενστάσεις τους.

Η προοπτική αυτή για την ανάθεση σε τεχνική εταιρία της ανοικοδόμησης της Βρίσας, παρ' όλο που δεν αποκλείστηκε από τον αρμόδιο Υπουργό, δεν ζητήθηκε από όσους εκπροσώπησαν τους σεισμόπληκτους την περίοδο των κρίσιμων αποφάσεων και της σύνταξης του σχετικού Διατάγματος. Έτσι για άλλη μια φορά επικράτησε η μικροπολιτική έναντι της πολιτικής. Οι μεν ντόπιοι μηχανικοί, τοπογράφοι και εργολάβοι αυγάτισαν τις δουλειές τους (κάτι που προέταξαν ως φαίνεται κάποιοι), οι δε δυστυχείς σεισμόπληκτοι συνωστίζονται για να κλείσουν τα ραντεβού τους με τον μηχανικό που

επιλέγουν και πηγαινοέρχονται στη Μυτιλήνη (από Βατερρά ή Αθήνα), για να υποβάλλουν την ατέλειωτη «χαρτούρα» και για να παραστούν αυτοπροσώπως στις κατεδαφίσεις. Ενώ κάποιοι άλλοι προτίμησαν να στείλουν τα... «χαιρετίσματά τους στην γραφειοκρατία» και να παραχωρήσουν τα «χαλάσματα» των σπιτιών τους στις... κουκουβάγιες!

Και ενώ με την ανάθεση της ανοικοδόμησης σε τεχνική εταιρία, οι σεισμόπληκτοι θα έμπαιναν στα σπίτια τους σε δυο-τρία χρόνια, τώρα ,με τον τρόπο που επιλέχθηκε, «Κύριος είδε» και... «αγάντα, Μπάρμπα Στρατή»!

Τελικά, όσο θα περνούν τα χρόνια και οι σεισμόπληκτοι θα βολεύονται και θα ριζώνουν στα Βατερρά, θα καθίσταται λιγότερο επιθυμητή και περισσότερο ασύμφορη η επανεγκατάστασή τους στον παλιό οικισμό της Βρίσας. Γι' αυτό, για να αποτραπεί η μερική ή και ολική εγκατάλειψη του παλιού οικισμού, είναι ανάγκη, έστω και καθυστερημένα, να εξασφαλιστούν οι παρακάτω δυο προϋποθέσεις. Α. να ληφθεί πρόνοια, ώστε ο ανοικοδομηθείς οικισμός να γίνει περισσότερο ελκυστικός, για ντόπιους και ξένους, με την εξασφάλιση σύγχρονων υποδομών και ευκολιών που θα παρέχει στους κατοίκους του.

Και Β'. να διατηρηθεί ζωντανή η σχέση με τον παλιό οικισμό, τουλάχιστον, μέσω των κοινών εκδηλώσεων που θα πραγματοποιούνται στα δημόσια κτίρια.

Είναι αυτονόητο, βεβαίως, ότι η πρώτη προϋπόθεση δεν θα εξασφαλιστεί μόνον με τα... «σοβιλίκια» (τα παραδοσιακά αρχιτεκτονικά στοιχεία δεν υπήρξαν, κατά το παρελθόν, ικανά από μόνα τους να αποτρέψουν τον οικονομικό μαρασμό και την πληθυσμιακή συρρίκνωση της Βρίσας και ούτε μπορούν να υποσχεθούν το αντίθετο αποτέλεσμα για το μέλλον).

Και όσον αφορά τη δεύτερη προϋπόθεση, είναι επείγουσα ανάγκη να προταχθεί η ανοικοδόμηση και η λειτουργία των εκκλησιών, Ζωοδόχου Πηγής και Αγίου Κωνσταντίνου, του Κοινοτικού Γραφείου, του Πολιτιστικού Κέντρου (Παλιά Λέσχη), της Έκθεσης Φυσικής Ιστορίας, της Βιβλιοθήκης και του ιστορικού Δημοτικού Σχολείου.

Και είναι πλέον καιρός, ενώ σε λίγο συμπληρώνεται ένας χρόνος από την αποφράδα ημέρα της 12<sup>ης</sup> Ιουνίου, να αναλάβει την πρωτοβουλία ο σεβασμιότατος Μητροπολίτης Μυτιλήνης, υπεύθυνος πασών των εκκλησιών της Μητροπόλεως, για την αποκατάσταση των δύο εκκλησιών της Βρίσας. Και όσον αφορά τα λοιπά δημόσια κτίρια, θα χρειαστεί το έμπρακτο ενδιαφέρον από τον αξιότιμο Δήμαρχο Λέσβου, υπεύθυνο πάντων των Δημοτικών Διαμερισμάτων και πασών των Κοινοτήτων της Λέσβου.

**Σημ.σελίδας** Άσχετα αν κάποιος συμφωνεί συνολικά ή εν μέρει ή διαφωνεί με όσα γράφει ο Βασίλης πρέπει να τονιστεί ότι είναι απ' τους ελάχιστους που δημοσιοποιούν επώνυμα τις απόψεις τους για το χωριό μας.

Εμείς θέλουμε να καταθέσουμε τα εξής:

1.Γράφει ο Βασίλης: *“να ληφθεί πρόνοια, ώστε ο ανοικοδομηθείς οικισμός να γίνει περισσότερο ελκυστικός, για ντόπιους και ξένους, με την εξασφάλιση σύγχρονων υποδομών και ευκολιών που θα παρέχει στους κατοίκους του.”*

**Αν η τοπική κοινωνία δεν αποφασίσει τι θέλει ώστε ο νέος οικισμός να είναι πιο ελκυστικός και δεν καταθέσει συγκεκριμένες προτάσεις για το τι θεωρεί σύγχρονες υποδομές και ευκολίες προς τον εαυτό της, ποιος θα σχεδιάσει χωρίς εμάς για εμάς; Θα πρέπει όμως προηγούμενα κάποιος να εξηγήσει στην τοπική κοινωνία τί είδους επεμβάσεις επιτρέπει το ισχύον θεσμικό πλαίσιο του παραδοσιακού οικισμού (και όχι μόνο ) να γίνουν.**

2. Γράφει ο Βασίλης: *“ να αναλάβει την πρωτοβουλία ο σεβασμιότατος Μητροπολίτης Μυτιλήνης, υπεύθυνος πασών των εκκλησιών της Μητροπόλεως, για την αποκατάσταση των δύο εκκλησιών της Βρίσας. “* Άποψή μας είναι ότι την πρωτοβουλία πρέπει να αναλάβουν, αν δεν έχουν αναλάβει ήδη, οι εδώ υπεύθυνοι της εκκλησίας ζητώντας αν χρειαστεί την επικουρία της Μητρόπολης. Και οι εκκλησίες, σύμφωνα με την σχετική ΚΥΑ, επισκευάζονται (σχεδόν) όπως τα διατηρητέα κτίρια. Επομένως όλοι γνωρίζουν τις διαδικασίες που πρέπει να ακολουθηθούν.

Άποψή μας είναι ότι μπορούσαν τα πράγματα να είναι καλύτερα για τους σεισμοπαθείς αλλά η ευκαιρία για τη Βρίσα δεν χάθηκε. Αρκεί να δραστηριοποιηθούν πρώτα οι αρμόδιοι φορείς και στη συνέχεια όλοι μας . Αν μείνουμε προσηλωμένοι μόνο στο στενό προσωπικό μας

συμφέρον ή κλεισμένοι στο καβούκι μας τότε σίγουρα κάποια στιγμή αποδεδειγμένα θα έχει χαθεί η ευκαιρία για το χωριό μας.

Και μια επισήμανση: Η Βιβλιοθήκη είναι ήδη ζωντανή και στο χωριό μας (εκτός απ' τα Βατερά) Δυο φορές τη βδομάδα ανοίγει για να προσφέρει μαθήματα Πληροφορικής και χρήσης υπολογιστών και για να δανείζει βιβλία στους φιλαναγνώστες.



Δημοσιεύθηκε στην [Ειδήσεις](#). Αποθηκεύστε τον [μόνιμο σύνδεσμο](#).

← [Ενημέρωση απο τον σύλλογο σεισμοπαθών για τις οικοσκευές](#)

[Μια εστία μόλυνσης στο χωριό](#) →

## 5 απαντήσεις στο Άρθρο του Βασίλη Ψαριανού στο ΕΜΠΡΟΣ

1.  Ο/Η [Βασίλης Ψαριανός](#) λέει:

19 Απριλίου 2018 στο 13:36

Αγαπητέ Στρατή, χαίρομαι που ξανανοίγει ένας πολιτισμένος και εποικοδομητικός διάλογος για τα προβλήματα και τις προοπτικές της σεισμόπληκτης Βρίσας. Και θα είναι σημαντικό στον διάλογο αυτόν να συμμετάσχουν, πρωτίστως ο Σύλλογος Σεισμοπλήκτων Βρίσας, οι Δημοτικές Αρχές Λέσβου, καθώς και όποιος άλλος μπορεί να συνεισφέρει με τις γνώσεις του στην καλύτερη και ταχύτερη αποκατάσταση των σεισμόπληκτων κατοίκων της περιοχής μας.

Όσον αφορά τις παρατηρήσεις σου ότι οι όποιες παρεμβάσεις για την εξασφάλιση της περισσότερης λειτουργικότητας της μετασεισμικής Βρίσας “δεν μπορούν να γίνουν για εμάς χωρίς εμάς”, φυσικά και δεν πρέπει να γίνουν ε ρ ή μ η ν των Βρισαγωγών. Ήδη στο άρθρο μου που αναδημοσίευσες σημειώνω ότι στην περίπτωση που ανελάμβανε τεχνική εταιρία την ανοικοδόμηση και τις αναγκαίες παρεμβάσεις, “ έπρεπε να εξηγήσει στους κατοίκους τη σημασία των παρεμβάσεων και να λάβει υπόψη της τις τυχόν ενστάσεις τους”. Κάποιοι, όμως, πρέπει να αναλάβουν την πρωτοβουλία: να εξετάσουν, να προτείνουν, να συζητήσουν, να εξηγήσουν και να πείσουν, να πιέσουν τους αρμόδιους και να αναζητήσουν τις πηγές χρηματοδότησης.

Και, βέβαια, με την διαδικασία που, τελικά, ακολουθήθηκε και με την ισχύ του Διατάγματος περί Παραδοσιακών Οικισμών, μόνο μικρής κλίμακας παρεμβάσεις μπορούν να γίνουν, που



δεν αφορούν και δεν αλλοιώνουν τα εξωτερικά αρχιτεκτονικά στοιχεία του προσεισμικού παραδοσιακού οικισμού π. χ. η μετατόπιση για μερικά μέτρα μιας γωνίας που παρεμποδίζει τη διέλευση οχήματος της Πυροσβεστικής ή Ασθενοφόρου ή και η διεύρυνση της πλατείας με την μετακίνηση δυο καφενείων μερικά μέτρα στον εσωτερικό ελεύθερο χώρο.

Όσον αφορά τα έργα βασικής υποδομής, όπως π.χ. δίκτυα βιολογικού καθαρισμού ή και κεντρικής θέρμανσης από τις θερμοπηγές, που πρότειναν κάποιοι, θεωρώ ότι δεν προσκρούουν στο εν λόγω Διάταγμα.. Πιθανώς να υπάρξει πρόβλημα στην περίπτωση διάνοιξης κάποιου εσωτερικού δρόμου ή για την εγκατάσταση φωτοβολταϊκών στις στέγες των σπιτιών, αλλά και σ' αυτή την περίπτωση το σχετικό Διάταγμα δεν είναι το ελληνικό Σύνταγμα που χρειάζεται αναθεωρητική Βουλή.

Το μεγαλύτερο πρόβλημα για τις μεγάλες παρεμβάσεις είναι οι πιστώσεις που απαιτούνται, αλλά και αυτό θα μπορούσε να λυθεί με την εμπλοκή της δημοτικής Αρχής Λέσβου και της Περιφέρειας Β' Αιγαίου και την ένταξη των έργων σε κάποιο ευρωπαϊκό πρόγραμμα-κάτι που αλλού, άλλοι έχουν επιτύχει. Πώς;

Με την συστράτευση, την ενότητα και τον αγώνα με όλες τις δυνάμεις που διαθέτουμε.

#### Απάντηση


- ο  **Ο/Η Γεωργή Κατερίνα λέει:**

20 Απριλίου 2018 στο 20:38

Υπήρξε Βασίλη, προσφορά και θέληση για βοήθεια, από νέους ανθρώπους, επιστήμονες, ελεύθερους επαγγελματίες που εις βάρος της δουλειάς τους άμεσα, ασχολήθηκαν μόνο από αγάπη για το χωριό, οργάνωσαν και συντόνισαν άλλους επιστήμονες που γνώριζαν το “αντικείμενο” του σεισμού για να μας προσφέρουν τις γνώσεις τους. Άνοιξαν τον δρόμο και για τις άλλες ενημερώσεις που έγιναν εν συνεχεία. Οι ίδιοι είχαν την δυνατότητα να ενεργοποιήσουν επίσης πρόσωπα και πράγματα που θα μπορούσαν και θέλαν να βοηθήσουν. Σε πολλά θέματα, την στιγμή που όλοι είχαν παγώσει

από το μέγεθος της καταστροφής. Αλλά λειδωρήθηκαν κατηγορήθηκαν και απαξιώθηκαν, από “εχθρούς” που ξαφνικά απέκτησαν και από “φίλους” που πίστευαν ότι είχαν. Το ίδιο το ΤΕΕ είχε δημοσιεύσει ένα κατάπτυστο άρθρο που ούτε λίγο ούτε πολύ απαγόρευε τον εθελοντισμό παρομοιάζοντας τους εθελοντές με ΜΚΟ που για την Λέσβο τότε ήταν κόκκινο πανί θέλοντας να μειώσει και να συκοφαντήσει την προσφορά τους. Τα συμφέροντα και τα χτυπήματα “κάτω από την μέση” τους απογοήτευσαν και αποσύρθηκαν. Το κακό ήταν ότι απογοητεύτηκαν και οι “χορηγοί”, μαθαίνοντας αυτά που έγιναν. Έτσι άφησαν το πεδίο ελεύθερο σε αυτούς που ισχυριζόταν ότι είχαν την θέληση και την γνώση για κάτι καλύτερο και μάλιστα δρώντας “ανιδιοτελώς” μια και πίσω από τους προηγούμενους υπήρχαν μεγάλα συμφέροντα όπως πίστευαν ή διατεινόταν! Συμφέροντα μεγάλα δέν υπήρχαν. Προοπτικές για καλύτερα πράγματα υπήρχαν. Μόνο που τα μικροσυμφέροντα υπερίσχυσαν. Και τώρα ένα χρόνο μετά είμαστε στα ίδια, περιμένοντας το χαρτί των κατεδαφίσεων χωρίς καμία προοπτική για κάποια βελτίωση, και βοήθεια. Λέγεται ότι η Ελλάδα τρώει τα παιδιά της.

Απάντηση

2.  Ο/Η **Αριάδνη Κακαρά (κόρη Τάκη Τσάκωνα)** λέει:

20 Απριλίου 2018 στο 07:56

Επειδή βλέπω ότι συνεχίζεται η επιμονή κάποιων για μετατόπιση των κτιρίων του Πλατάνου προς τα πίσω, να παραθέσω τα εξής:

α. Τα συγκεκριμένα άτομα που ασχολούνται αυτοβούλως με το θέμα ας ασχοληθούν με την τυχόν δικής τους περιουσία στο χωριό μας.

β. Έχει ερωτηθεί ο δήμος αν επιτρέπει την παραχώρηση του προς τα πίσω;

Ευχαριστώ.

Απάντηση

3.  Ο/Η **Ανώνυμος** λέει:

20 Απριλίου 2018 στο 09:53

Κάπως έτσι καταλαβαίνω εγώ την κατάσταση:

1. \_Να μην συμφωνήσω να έλθει κάποια Οικοδομική Εταιρεία να αναλάβει ανοικοδόμηση και να πάρω το σπίτι μου σε 2 χρόνια. Κάποια συμφέροντα που έχουν σχέση με οικοδομικά δεν θα συμφωνήσουν ποτε και το χωριό αν ξαναγίνει, θα ξαναγίνει σε 10 χρόνια

2. \_Να μην μετακινηθεί το σπίτι μου για να ανοίξει η πλατεία αλλά αν είναι να μετακινηθεί του γείτονα κανένα πρόβλημα

3. Να μην μετακινήσω το στριφό μισό μέτρο στο χωράφι μου να ανοίξει δρόμος και δρόμος δεν ανοίγει ποτέ και τα χωράφια χάνουν αξία

4. Να μην δεχθώ αναδασμό στά 5 μισό στρέμμα λιοχώραφα που έχω και ας μην συμφέρει να τα μαζέψω και ας λογγιάζουνε.

5. Αν κάποιος αναφέρει μια ιδέα, (α) δεν μου αρέσει γιατί κάπου θίγει τα δικά μου (β) Δεν μπορεί, κάποιο συμφέρον θάχει.

ΑΜ'ΔΕΝ ΠΡΟΚΟΒΟΥΜΕ ΕΤΣΙ ΩΡΕ ΧΩΡΙΑΝΟΙ. ΚΑΙ ΑΣ ΜΗΝ ΠΑΡΑΠΟΝΙΟΜΑΣΤΕ ΠΟΥ ΜΙΖΕΡΙΑΖΟΥΜΕ

Απάντηση

4.  Ο/Η **Γεωργή Κατερινα** λέει:

20 Απριλίου 2018 στο 09:56

Η πλατεία του χωριού είναι περιουσία όλων των χωριανών και η αγάπη μας και ο πόνος μας για τις κατεδαφίσεις των καφενείων της περισσεύει. Το να παν όμως τα καφενεία λίγο πιο μέσα για να μεγαλώσει η πλατεία είναι για το καλό όλων μας αλλά περισσότερο για την δική σας περιουσία η οποία αναβαθμίζεται έχοντας περισσότερο χώρο μπροστά της για να εξυπηρετεί τους πελάτες της. Και ευχαριστημένοι πελάτες σημαίνει ευχαριστημένοι ιδιοκτήτες. Κάποιοι ισχυρίζονται ότι ο κόσμος είναι λίγος στο χωριό και δεν χρειάζεται μεγάλωμα της πλατείας. Αν σκεφτόμαστε έτσι δεν θα κάνουμε ποτέ κάτι καλύτερο για να αναβαθμίσουμε το χωριό και να πληθαίνει ο

κόσμος του και οι τουρίστες που το επισκέπτονται. Επειδή είμαστε λίγοι πρέπει να προσπαθήσουμε για το επί πλέον. Δεν χρειάζεται υπερβολικός χώρος αλλά να γίνει μία αξιοπρεπής πλατεία. Όσον αφορά το αν ο Δήμος παραχωρεί ή όχι το χώρο είναι απαραίτητη προϋπόθεση ούτως ή άλλως. Για να μάθουμε όμως πρέπει να ρωτήσουμε και να διεκδικήσουμε. Τώρα είναι η ευκαιρία. Αυτή είναι η γνώμη μου και μερικών άλλων χωριανών μας που νοιάζονται ανιδιοτελώς για το χωριό μας. Με όλο το σεβασμό για τις απόψεις σας και τις αποφάσεις σας.

### **Αυτοδιοικητικές εκλογές.**

Από τον Σεπτέμβριο μπαίνουμε στην προεκλογική περίοδο των Αυτοδιοικητικών εκλογών που θα διενεργηθούν τον Οκτώβριο. Οι υποψήφιοι δήμαρχοι και Περιφερειάρχες θα ξαναθυμηθούν τα ξεχασμένα χωριά μας και τις κωμοπόλεις και θα εκφωνήσουν, ξανά, φλογερούς λόγους για το *«ασίγαστο ενδιαφέρον και την αγάπη που τρέφουν για τους κατοίκους της ενδοχώρας»* και θα επαναλάβουν- για πολλοστή φορά- την δέσμευσή τους να *«καταβάλουν κάθε δυνατή προσπάθεια, προκειμένου να πραγματοποιηθεί το μεγαλόπνοο σχέδιό τους για την αναγέννηση του... "ιστορικού και ένδοξου" τόπου, τον οποίον όλοι οι προηγούμενοι άρχοντες της Αυτοδιοίκησης- και πολιτικοί τους αντίπαλοι- "καταδίκασαν" στον οικονομικό και κοινωνικό μααρασμό»!*

Και, στην περίπτωση, που ήταν, και κατά την προηγούμενη 4ετία, οι ίδιοι που είχαν εκλεγεί Δήμαρχοι ή Περιφερειάρχες, θα επικαλεστούν την «ανεπάρκεια» του χρόνου, την «κακή συγκυρία» και διάφορους «αστάθμητους παράγοντες», που δεν τους «επέτρεψαν να πραγματώσουν το όραμά τους»· το οποίο, όμως, αυτή την φορά, «θα φέρουν εις πέρας και με την βοήθεια του... καλού Θεού»!

Και οι... αγαθοί( με την νεοελληνική έννοια) πολίτες «τοίς κείνων ρήμασι πειθόμενοι» ή «στην εντολήν ( γραμμή) του κόμματος πειθόμενοι»· και άλλοι, από «ευγνωμοσύνη», για κάποια... «εξυπηρέτησή» τους θα τους εκλέξουν και θα τους επανεκλέξουν, για να συνεχίσουν να κατέχουν την

καρέκλα της εξουσίας, μην τυχόν και τους την πάρει κάποιος άξιος, που έχει την ειλικρινή διάθεση και θέληση να μετατρέψει την αναπαυτική καρέκλα της εξουσίας σε εφιαλτήριο, για έναν αγώνα δρόμου, που θα οδηγεί από το... «ραχάτι» της Ανατολής, τον εφησυχασμό και την αδράνεια, στην συνεχή και συλλογική προσπάθεια για την δημιουργία όλων εκείνων των προϋποθέσεων, που θα εξασφαλίσουν, για τον τόπο μας, μια θέση, ανάμεσα στα προοδευμένα και πολιτισμένα κράτη της Δύσης.

Η αληθινή ψυχή του ελληνικού έθνους, με όλα εκείνα τα αρχέγονα πολιτισμικά στοιχεία, που τροφοδοτούν την εθνική συνείδηση, καθώς και οι δημιουργικές δυνάμεις, που, κατά περιόδους, θαυματουργήσαν, επιβιώνουν- σε κατάσταση «χειμερίας νάρκης»- στα χωριά και στις κωμοπόλεις της ελληνικής υπαίθρου χώρας.

Ενώσω η ύπαιθρος χώρα παραμένει, « εν υπνώσει» και συνεχίζει να μαραζώνει οικονομικά, να ερημώνουν τα χωριά της και να συρρικνώνεται πληθυσμιακά τροφοδοτώντας το «υδροκέφαλο» κράτος, δεν μπορεί να υπάρξει υγιής χώρα και ισχυρό κράτος· και η οποιαδήποτε οικονομική ανάπτυξη και κοινωνική πρόοδος θα είναι ασταθής και εφήμερη, θα καρκινοβατεί και θα υποχωρεί μπροστά στην επιθετική δύναμη των αναφυόμενων, πολυποίκιλων και κρίσιμων προβλημάτων, τα οποία, συνεχώς, θα αυξάνονται και θα οξύνονται.

Γι' αυτό είναι σημαντικό, από κάθε άποψη, πολιτική, κοινωνική και εθνική, οι τοπικοί άρχοντες- Δήμαρχοι και Περιφερειάρχες- να έχουν **όραμα**, το οποίο, όμως, θα έχει σχεδιαστεί, στην βάση επιστημονικής μελέτης των πραγματικών δεδομένων, των υπαρχουσών αναγκών και των δυνατοτήτων· και, βεβαίως, πρέπει οι επίδοξοι άρχοντες να έχουν την θέληση και την ικανότητα να επιστρατεύσουν και να οργανώσουν τις υπάρχουσες δυνάμεις και να τις κατευθύνουν για την υλοποίηση των επιδιωκόμενων στόχων.

Για αυτό και ο « καλός καγαθός πολίτης»( με την αρχαιοελληνική έννοια) καλείται- και έχει την κύρια ευθύνη- να επιλέξει, ανάμεσα στους επίδοξους Δημάρχους ή Περιφερειάρχες, αυτόν που έχει ένα ρεαλιστικό όραμα, που ανταποκρίνεται στις πραγματικές ανάγκες των ανθρώπων, και ο οποίος διαθέτει και τα εχέγγυα για την πραγμάτωσή του.

Πρέπει με ανεξάρτητο πνεύμα και με ορθή κρίση να επιλέξει τον αυριανό διαχειριστή των κοινών συμφερόντων, τον άρχοντα που θα εργαστεί για την πρόοδο του τόπου του και την προκοπή των κατοίκων του, ανάμεσα σε δυο κατηγορίες επίδοξων Δημάρχων και Περιφερειάρχων:

Α΄. των προτεινόμενων και υποστηριζόμενων από τα κόμματα.

Β΄. των ανεξάρτητων, οι οποίοι κινούνται από προσωπική φιλοδοξία.

Στην κατηγορία των φιλόδοξων συγκαταλέγονται, συνήθως, πολλοί και διάφορο υποψήφιοι, των οποίων οι πραγματικές προθέσεις είναι δυσδιάκριτες και οι οποίες καθιστούν, για τους σκεπτόμενους και μη χειραγωγούμενους πολίτες, δύσκολη την επιλογή:

α. μωροφιλόδοξοι και αρχομανείς,

β. τυχοδιώκτες που αποσκοπούν στην εκμετάλλευση του δημόσιου αξιώματος για «ίδιον όφελος»,

γ. πρόσωπα με κίνητρο μεν, την ευγενή φιλοδοξία να προσφέρουν για το κοινό καλό, αλλά που βρίσκονται εκτός πραγματικότητας ή δεν διαθέτουν-παρά τις καλές προθέσεις τους- τις απαιτούμενες ικανότητες

και δ. προσωπικότητες αναγνωρισμένης αξίας και κύρους, που έχουν αποδείξει, στην πράξη, εκτός από την επάρκεια των γνώσεων και τις δημιουργικές ικανότητές τους, και την αφοσίωσή τους, στις αρχές και τις αξίες της Δημοκρατίας και του ανθρωπισμού.

Στην τελευταία υποκατηγορία των «φιλόδοξων», δεν αποκλείεται να συγκαταλέγονται και υποψήφιοι της Α΄ κατηγορίας, των «κομματικών» υποψήφιων, οι οποίοι μπορεί να διαφέρουν από εκείνους τους «εκλεκτούς» του κόμματος, που ήταν- κατά το γνωστό ανέκδοτο-...«60 χρόνια, στο κόμμα»!.

Όταν, λοιπόν, ένας λογικός και υπεύθυνος πολίτης, επιλέγει, με γνώμονα την αξιοσύνη του τον καλύτερο επαγγελματία, («μάστορα»), προκειμένου να καλύψει μια τρέχουσα ανάγκη, για τον ίδιο και την οικογένειά του, πολλή μεγαλύτερη προσοχή και υπευθυνότητα χρειάζεται να επιδείξει, προκειμένου να επιλέξει τον πλέον αξιόπιστο «μάστορα», στον οποίον θα αναθέσει να «χτίσει» ένα καλύτερο παρόν για τον ίδιον και ένα καλύτερο μέλλον για τα παιδιά του και τον τόπο του!

Αλλιώς, εάν επιλέγει άκριτα ή αδιαφορεί απέχοντας από την εκλογική διαδικασία, θα είναι άξιος- και αποκλειστικά υπεύθυνος ο ίδιος- για την κακή του μοίρα!

### **Εκ θεμελίων...**

Είμαστε, ανέκαθεν, μια ευάλωτη χώρα, με μερικά εκατομμύρια ευάλωτους κατοίκους!

Μια χώρα, που χτίστηκε, χωρίς σχέδιο, όπως, όπως, και «εκ του προχείρου»· όπου, συνήθως, προηγούταν η αυθαίρετη δόμηση και μετά από χρόνια, ερχόταν (αν ερχόταν) η ένταξη της ...«αυθαιρετούπολης», στο «σχέδιο πόλης»· όπου μπαζώνονταν τα ρέματα και γίνονταν δρόμοι ή γίνονταν οικόπεδα και χτίζονταν αυθαίρετα σπίτια και διάφορες «φάμπρικες», ακόμα, και Δημοτικές κατασκευές, ακόμα, και κρατικά έργα, δρόμοι και γεφύρια! Και, ύστερα- συνήθως, μετά από κάποια επέμβαση της οργισμένης Φύσης- αφυπνίζονταν και οι Άρχοντες του τόπου- Κεντρικοί και Τοπικοί- και ακολουθούσαν, ασθμαίνοντας, οι «Φύλακες του Νόμου», οι πρώτοι, για να υποσχεθούν την «άμεση αποκατάσταση και την αποζημίωση των θυμάτων της θεομηνίας» και – μαζί μ' αυτούς- και των...αυθαιρετούντων· και οι δεύτεροι, για να... «ερευνήσουν εάν προκύπτουν, τυχόν, ευθύνες, διαχρονικές ή τωρινές, των υπευθύνων»· και, βεβαίως, για να αφήσουν, τελικά, να παραγραφούν τα, τυχόν, αδικήματα ή και κακουργήματα... «μετά την παρέλευσιν του χρόνου εκδίκησης των υποθέσεων»!

Και η ελληνική «κατασκευαστική εφευρετικότητα» συνεχίζεται και μετά την «ένδοξη» ένταξή μας στην ΕΟΚ και, στην συνέχεια, στην Ε.Ε και την ΟΝΕ, παρά τις διάφορες «ντιρεκτίβες» και την ευρωπαϊκή εποπτεία· με κάποιες, όμως,... «παραχωρήσεις υπέρ της νομιμότητας» και με περισσότερη απληστία και πονηριά από οικοπεδοφάγους εργολάβους και υπερεργολάβους του Δημοσίου!

Μέχρι προχθές, από τις συνήθειες θεομηνίες, πλημμύρες, πυρκαγιές και σεισμούς, πλημμύριζαν πολλά χωράφια, χάνονταν κάποιοι άνθρωποι και κάμποσα ζώα, καίγονταν δασικές εκτάσεις και περιουσίες, γκρεμίζονταν μερικά σπίτια, έπεφταν και μερικές γέφυρες και καταστρέφονταν δρόμοι και άλλες υποδομές· και τα τραύματα της χώρας και των κατοίκων της- όσο ήταν επιφανειακά και σε μικρή έκταση- επουλώνονταν, προχείρως και χάρις στην βοήθεια εκ μέρους

της Ε.Ε· αυτά, μέχρις ότου, η Φύση- εν τη μεγαθυμία της- περιοριζόταν σε θεομηνίες σωφρονιστικού χαρακτήρα· αποδείχτηκε, όμως, ότι οι διεθνικοί «πιθηκάνθρωποι» της απληστίας και του κέρδους-και οι πολιτικοί κομπάρσοι τους- όχι μόνο δεν σωφρονίζονται, αλλά συνεχίζουν, ασύδοτοι, την ανεξέλεγκτη εκμετάλλευση των φυσικών πηγών, να βιάζουν, ασυλλόγιστα και ξεδιάντροπα, το φυσικό περιβάλλον, με αποτέλεσμα η οργή της Φύσης να ξεσπά, σήμερα, ασυγκράτητη «επί δικαίων και αδικών» και το γένος των ανθρώπων (ακόμα και ο... «περιούσιος» λαός των Ελλήνων !) να βιώνει, σήμερα, ξανά και ξανά, τις « βιβλικές» συμφορές των «εφτά πληγών του Φαραώ»!

Μόλις πριν από μια εβδομάδα, μετά τις πυρκαγιές στον Έβρο και δυο μέρες, πριν από τον κατακλυσμό που έπνιξε τον Θεσσαλικό κάμπο, στις 6/9/2023, έγραφα σε προηγούμενο άρθρο μου: « η κλιματική κρίση έχει επέλθει, νωρίτερα, από τον χρόνο που υπολόγιζαν( μέχρι χθες) οι επιστήμονες» και συνέχιζα: « τα μέχρι τώρα, χρησιμοποιούμενα μέσα για την αντιμετώπιση της κρίσης αποδείχτηκαν ατελέσφορα· είναι επείγουσα ανάγκη, με τη ευρύτερη συνεργασία των κρατών, των πολιτικών δυνάμεων και των επιστημόνων, να επινοηθούν και να τεθούν σε εφαρμογή, νέες μέθοδοι και αποτελεσματικότερα μέσα και εργαλεία για την πρόληψη και την αντιμετώπιση των καταστροφικών συνεπειών της κλιματικής κρίσης».

Και κατέληγα: « και οι κυβερνώντες πρέπει να αντιληφθούν ότι ο δρόμος από τις "καλές προθέσεις", μέχρι τις "καλές πράξεις" είναι μακρύς και δύσβατος και, σε πολλές περιπτώσεις παγιδευμένος από αστάθμητους παράγοντες, από τους Σκίρωνες και τους Προκρούστες, οι οποίοι караδοκούν και ανακόπτουν τον δρόμο προς την πραγμάτωση των "καλών προθέσεων"».

Και «πριν αλέκτωρ φωνήσαι τρις», μετά από δύο μέρες επήλθε ο «Αρμαγεδών»- και, μάλιστα, « κατόπιν προειδοποιήσεως»!

Και ο κάμπος της Θεσσαλίας, μέσα σε μία μέρα, ξανάγινε...θάλασσα, **«θέση αλός»**, όπως δηλώνει το πανάρχαιο όνομά της και όπως ήταν, πριν από εκατομμύρια χρόνια, προτού τα ύδατα ανοίξουν την διέξοδο, μέσω Μετεώρων και Τεμπών, προς το Αιγαίο!



Μπροστά στα νέα δεδομένα, τις, πραγματικά, «βιβλικές» καταστροφές και το ανείπωτο δράμα των χιλιάδων κατοίκων της Θεσσαλίας, πρέπει, επιτέλους, οι πάντες- πολιτικοί και πολίτες- να συνειδητοποιήσουμε ότι αυτή η χώρα δεν σώζεται με ημίμετρα, με μπαλώματα και μερεμέτια, χρειάζεται να ξαναχτιστεί **« εκ θεμελίων»· να αντικατασταθεί ολόκληρο το σαθρό οικοδόμημα που δημιούργησε η αυθαιρεσία και η ιδιοτέλεια, η ανευθυνότητα και η προχειρότητα, ο «ωχ αδερφισμός» των κατοίκων, η αβελτηρία και η αδιαφορία των τοπικών και των “κεντρικών” Αρχόντων!**

Και, προ παντός, δεν σώζεται και δεν ξαναχτίζεται με αντιπολιτευτικές κραυγές και ηχηρά συνθήματα και βεβαίως ούτε με τα «κροκοδείλια δάκρυα» ούτε με τις παχιές επικοινωνιακές υποσχέσεις των κυβερνώντων· αυτό που χρειάζεται η ευάλωτη χώρα μας και οι ευάλωτοι κάτοικοί της είναι η « ολιστική» αντιμετώπιση των σύγχρονων αναγκών και κινδύνων, με την επαναθεμελίωση του κράτους, της οικονομίας, της παιδείας του λαού μας, με την αλλαγή νοοτροπίας στην κοινωνία και στις πολιτικές δυνάμεις του τόπου μας, ώστε να οχυρωθεί η χώρα μας με άπαρτα «κυκλώπεια τείχη», τα οποία θα αντέξουν στις μελλοντικές επιθέσεις όλων των στοιχείων της φύσης, τα οποία ο υπανάπτυκτος, ακόμα, πνευματικά και ηθικά, «μεταλλαγμένος πίθηκος» έχει εξερεθίσει και έχει προκαλέσει την εκδικητική μανία τους.

Θα χρειαστεί η συνεργασία όλων των δυνάμεων σε διεθνή κλίμακα και ειδικότερα για την χώρα μας, όλων των πολιτικών, επιστημονικών και, γενικότερα, όλων των κοινωνικών δυνάμεων-πνευματικών και υλικών- που διαθέτει η χώρα μας, ακόμα και σε εθνική κλίμακα, προκειμένου να αντιμετωπιστούν, ριζικά και ολοκληρωμένα τα τεράστια και δυσεπίλυτα προβλήματα, που άφησαν πίσω τους, οι πρόσφατες πυρκαγιές και πλημμύρες και τα οποία, ακόμα, δεν αποκαλύφθηκαν σε όλο το μέγεθός τους· και προκειμένου να θωρακιστεί η χώρα, απέναντι, σε επικείμενους κινδύνους, όχι μόνο από τις πυρκαγιές και τις πλημμύρες, αλλά και τους σεισμούς, που επισκέπτονται, συχνά, την γειτονιά μας, με τις ολέθριες και τραγικές συνέπειες για τους κατοίκους της.

**Και, επιτέλους, ας συνειδητοποιήσουμε όλοι ότι απέναντι στην κλιματική κρίση, που προκάλεσε η καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος, και απέναντι στην επαπειλούμενη εξαφάνιση και της ανθρώπινης πανίδας, χρειαζόμαστε Προμηθείς και όχι Επιμηθείς·**

**χρειαζόμαστε σοφούς ηγέτες που προνοούν και προλαβαίνουν το κακό και όχι αυτόκλητους κατηγορούς ή μοιρολογίστρες της συμφοράς.**

## **Η ύδρευση της αρχαίας Βρίσας.**

Ο οικισμός της αρχαίας Βρίσας, της οποίας τα ίχνη ανευρίσκονται στη θέση της Αγια-Κατερίνας, πιθανώς Ρωμαϊκής- Πρωτοβυζαντινής περιόδου, υδρευόταν, εκτός από τα πηγάδια ( Αχειλοπήγαδο και άλλα πιθανώς καταχλωθέντα), από υδρευτικό σύστημα που μετέφερε το νερό της πηγής του Χριστού(Ξτος)και ίσως και άλλης πηγής βορειο-ανατολικότερα, από την Πευκιανή (η οποία σημειωτέον ήταν παλιότερα δασοσκεπής, πευκόφυτη, όπως υποδηλώνει και το όνομά της).

Τα ίχνη που σώζονται και πιστοποιούν αυτή την άποψη είναι: πρώτον, το πηγάδι-πηγή στο Χριστό, που, όπως φαίνεται, συγκέντρωνε το νερό που προερχόταν από άλλη πηγή υψηλότερα και κατέληγε μέσα από το λαγκάδι στο πηγάδι-συλλεκτήρα( το οποίο σε μεταγενέστερη εποχή καθιερώθηκε ως το "αγίασμα" τού Χριστού).Δεύτερον, τα ίχνη αγωγού από κιούγκια, που ξεκινά από το πηγάδι τού Χριστού και κατευθύνεται προς τα κάτω στον ποταμό, όπου χάνονται τα ίχνη του, για να ξαναεμφανιστούν στο Πιτιλίδι και από εκεί να συνεχίσουν σε διπλή σειρά, μέσω Ίλαμου, Τσιχρινιές, Τ' Αγά, ως την Αग्रιλιά. Η ύπαρξη διπλής σειράς από κιούγκια, από το Πιτιλίδι και κάτω, πιθανώς σημαίνει ότι με τον δεύτερο, παράλληλο αγωγό διοχετευόταν το νερό και άλλης πηγής προς την Αγια-Κατερίνα.

Ένα άλλο στοιχείο που μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι πηγές της ύδρευσης του αρχαίου οικισμού βρισκόταν βορειότερα στην περιοχή του Χριστού και της Πευκιανής είναι η ονομασία Καμάρες στην παραποτάμια έκταση, που συμπίπτει με την περιοχή, όπου ανευρίσκονται τα ίχνη των πηγών ύδρευσης του οικισμού, η οποία ονομασία πιθανώς εκτεινόταν παλιότερα ως τα σημερινά Παλιάμπελα και Περιβόλια.

Η ονομασία Καμάρες υποδηλώνει την ύπαρξη κτίσματος τοξωτού πάνω από τον ποταμό, απ' όπου διερχόταν ο αγωγός ύδρευσης του αρχαίου ρωμαϊκού οικισμού, κατασκευή που ήταν συνηθισμένη κατά τη ρωμαϊκή εποχή και συναντάται σε πολλές περιοχές της Ελλάδας και στη Λέσβο (βλέπε Καμάρες Μόριας).Όσον αφορά το ερώτημα που προκύπτει γιατί σήμερα δεν είναι ορατό κανένα ίχνος από τις "καμάρες", η απάντηση είναι ότι μετά την εγκατάλειψη του οικισμού

της Αγια- Κατερίνας και την πάροδο τόσων αιώνων(από τον 7ο αιώνα μ.Χ), ο χείμαρρος της Λαγκάδας κατεδάφισε και ισοπέδωσε τα πάντα/ και ό,τι πιθανώς απόμεινε απετέλεσε πρόσφορο υλικό για το χτίσιμο των "ντουβαριών", που περιβάλλουν τα περιβόλια, σε μια περιοχή, μάλιστα, όπου σπάνιζαν οι πέτρες.

Στην Αγριλιά κατέληγε ο αγωγός ύδρευσης της Αγια-Κατερίνας, όπου πιθανώς υπήρχε δεξαμενή συγκέντρωσης του νερού των πηγών, όπως συμπεραίνουμε από τα ίχνη δαπέδου από "κουρασάνι" που σωζόταν έως πριν από λίγα χρόνια, σύμφωνα με την πληροφορία που μας έδωσε φίλος Βατερειανός, γνώστης της περιοχής.

Στην Αγριλιά, από τα τούβλα και τις γωνιασμένες πέτρες που βρίσκονται στους φράχτες των χωραφιών, καθώς και από το σωρό από πέτρες χτισμένες με ασβεστοκονίαμα που αποκαλύφθηκαν σε λάκκο λαθρανασκαφής οδηγούμαστε στην υπόθεση ότι εκεί υπήρχε ακόμα μια εγκατάσταση, πιθανώς κάποιος νερόμυλος που κινούνταν με το νερό του Αλμυροπόταμου.

Όλες οι παραπάνω υποθέσεις πρέπει να συνδυαστούν με μια διαφορετική χωροθέτηση της κοίτης του ποταμού, ο οποίος διερχόταν ανατολικότερα από το σημείο, όπου η σημερινή του κοίτη, και εξέβαλε ανάμεσα στο Χοχλακιάρι και τα παλιά Βατερά, όπως παρατηρεί και ο Κώστας Τσέλεκας στο βιβλίο του "Το χωριό μου η Βρίσα Λέσβου".

## **Του Χλωρά η βρύση**

*ΚΑΤΑΖΗΤΟΥΝΤΑΙ οι Βάνδαλοι που αφαίρεσαν, ως άλλοι Έλγιν, τις πελεκητές πέτρες της βρύσης.*

Του Χλωρά η βρύση από τις παλιότερες βρύσες στην ύπαιθρο της Βρίσας αποτελούσε έργο του εύπορου μεγαλοκτηματία Φλωρά, του οποίου το όνομα διασώθηκε παρεφθαρμένο ως Χλωράς. Το όνομα των Φλωράδων πρωτοεμφανίζεται στους καταλόγους των ελέων του 16..., όπου στον έρανο υπέρ του Παναγίου Τάφου, που πραγματοποίησε μοναχός από τα Ιεροσόλυμα, έχει καταχωρηθεί το όνομα του Φλωρά και αντίστοιχα το ποσόν της προσφοράς του των ..... υπέρ του Παναγίου Τάφου.

Η βρύση ήταν φιλοτεχνημένη με πολλή μαστοριά από πελεκητή κοκκινωπή πέτρα, (ιγνιβρίτη).Είχε το σχήμα μικρού ναού με παραστάδες

και αέτωμα και στη μεγάλη μπροστινή πλάκα έφερε χαραγμένη επιγραφή, η οποία σήμερα είναι δυσανάγνωστη. Η πηγή απ' όπου υδρευόταν η βρύση βρισκόταν μέσα στο λαγκάδι του Μουτζουρίτη, όπου σώζεται ακόμα το "ταγάρι". Στο ίδιο λαγκάδι, το οποίο παλιότερα φαίνεται ότι κρατούσε πολύ νερό, υπάρχει και πηγάδι, από το οποίο έχει αφαιρεθεί το "βραχιόλι".

Πρίν από τρία χρόνια κάποιοι βάνδαλοι πήγαν και αφαίρεσαν από τη μια πλευρά της βρύσης τις πελεκητές πέτρες. Είχαμε τότε καταγγείλει το ανοσιούργημα στον ΑΝΤΙΛΑΛΟ, όπου παραθέταμε και τις φωτογραφίες της βρύσης πριν και μετά το χαλασμό της. Φαίνεται όμως ότι όχι μόνο δεν συγκινήθηκε κανείς αλλά απεναντίας-και λόγω της αδιαφορίας που επέδειξαν οι...φύλακες της πολιτιστικής μας κληρονομιάς- αποθρασύνθηκαν ακόμα περισσότερο οι ιερόσυλοι και προχώρησαν στη συνέχεια στην αφαίρεση και των υπόλοιπων δομικών στοιχείων της βρύσης, με αποτέλεσμα σήμερα να έχουν απομείνει μόνον οι δυο μπροστινές πλάκες και το ασβεστοκονίαμα με τις ακατέργαστες πέτρες, όπου στηριζόταν τα πελεκητά μέρη της βρύσης.

Ο Σύλλογός μας παρακαλεί όποιον έχει στοιχεία για την ταυτότητα των καταστροφένων της βρύσης να τα αποστείλει- έστω και ανονύμως- στο Σύλλογό μας, προκειμένου να προσφύγουμε στη δικαιοσύνη για την τιμωρία τους

### **Αλέξανδρος Πολύζος**

Ο Αλέκος Πολύζος είχε την ευαισθησία και τη δημιουργική δύναμη των Ελλήνων της προσφυγιάς. Παιδί ξεριζωμένων από την απέναντι όχθη του Αιγαίου, έζησε τα παιδικά του χρόνια στο χωριό μας, όπου πήρε τα πρώτα μαθήματα ζωής, που τον διαμόρφωσαν ως άνθρωπο στα κατοπινά του χρόνια. Τα οδυνηρά μαθήματα της φτώχειας και της εκμετάλλευσης τον διαμόρφωσαν ιδεολογικά, ενώ η ομορφιά του τόπου μας, η αγάπη των γονιών του και η φιλία κάποιων συγχωριανών βάθυναν την ευαισθησία του και τους δεσμούς αγάπης προς το χωριό μας.

Και όταν ξενιτεύτηκε ως εσωτερικός μετανάστης για να αναζητήσει- όπως και πολλοί άλλοι συγχωριανοί μας- μια καλύτερη τύχη στην Αθήνα του 1950, μαζί με το όνειρο μια καλύτερης ζωής, φύλαξε, βαθιά μέσα στην ψυχή του, την αγάπη για το χωριό που έζησε τα παιδικά του χρόνια. Κι αυτή η αγάπη του εκφράστηκε με την ενεργή και θερμή στράτευσή του στο Σύλλογο Βρισσαγωγών Αθήνας και την συμμετοχή

του σε ό,τι καλό και δημιουργικό επιτέλεσε, όλα αυτά τα χρόνια ο Σύλλογός μας.

Ο Αλέκος είχε την καλή τύχη να γνωρίσει την ΕΥΤΥΧΙΑ και να ζήσει με τη γυναίκα του την ευτυχία. Η ΕΥΤΥΧΙΑ ήταν η αγαπημένη σύντροφος της ζωής του, αυτή που τον ενέπνεε και του συμπαραστεκόταν πάντα στον αγώνα για την πρόοδο, για μια ζωή που θα δικαίωνε τα παιδικά του όνειρα.

Η ανθρώπινη μοίρα, όμως, πολλές φορές, παίρνει πίσω αυτά που, άλλοτε, σου δίνει απλόχερα: ο Αλέκος και η Ευτυχία έχασαν το παιδί τους σε μικρή ηλικία. Και η τελευταία αδικία της Μοίρας: η ΕΥΤΥΧΙΑ έφυγε πρώτη από τη ζωή αφήνοντας μόνο και απαρηγόρητο τον Αλέκο.

Ο Αλέκος, που έδωσε παλικάρεια τη μάχη της ζωής και νίκησε τη μοίρα της προσφυγιάς, δεν άντεξε τον πόνο από τον χαμό της γυναίκας που τον συντρόφευσε ως τα γεράματά του.

Πριν την ακολουθήσει στον αιώνιο ταξίδι της, θέλησε να την <<αναστήσει>> μέσα από ένα έργο που θα διατηρούσε το αποτύπωμα από το πέρασμα στη ζωή της αγαπημένης ΕΥΤΥΧΙΑΣ του. Μια αίθουσα, δωρεά στο ΣΥΛΛΟΓΟ ΒΡΙΣΑΓΩΤΩΝ ΑΘΗΝΑΣ, που θα έφερε το όνομα της ΕΥΤΥΧΙΑΣ ΠΟΛΥΖΟΥ.

Την αίθουσα, που πρόκειται να αγοραστεί από το Σύλλογό μας, δεν θα την εγκαινιάσει, δυστυχώς, ο ΑΛΕΚΟΣ. Θα την εγκαινιάσουμε, σύντομα, οι φίλοι και οι συγχωριανοί του τοποθετώντας στην είσοδό της την πινακίδα: Δωρεά ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΠΟΛΥΖΟΥ στη μνήμη ΕΥΤΥΧΙΑΣ ΠΟΛΥΖΟΥ.

Και όσοι γνωρίσαμε τον δικό μας ΑΛΕΚΟ και ζήσαμε μαζί του, τους τελευταίους μήνες, την οδυνηρή μοναξιά του θα φυλάμε στην ψυχή μας την άυλη πινακίδα με το θαυμασμό μας και την άσβεστη ευγνωμοσύνη μας σε έναν απλό συγχωριανό μας που μπόρεσε να μας δώσει ένα τόσο μεγάλο και υψηλό παράδειγμα αγάπης και προσφοράς, για τη γυναίκα που αγάπησε, για τους ανθρώπους και τον τρόπο που έζησε τα παιδικά του χρόνια.

### **Αρχοντολόγι και φτωχολογιά στη Βρίσα**

Από τα τελευταία χρόνια της Τουρκοκρατίας- και ειδικότερα από τα μέσα του 19<sup>ου</sup> αιώνα- παρουσιάζεται μια έντονη οικονομική ανάπτυξη

και κοινωνική διαφοροποίηση ανάμεσα στους κατοίκους της Βρίσας. Η οικονομική ανάπτυξη οπωσδήποτε σχετίζεται με τη βελτίωση των συνθηκών κάτω από τις οποίες ζούσαν οι χριστιανοί κάτοικοι του χωριού, η οποία επήλθε ως αποτέλεσμα της φιλελευθεροποίησης- σε κάποιο βαθμό- του οθωμανικού καθεστώτος, της σταθερότητας του φορολογικού συστήματος, της ίδρυσης και λειτουργίας κοινοτικών σχολείων, της αποχώρησης από τη Βρίσα-από τα μέσα του 19<sup>ου</sup> αιώνα- του μουσουλμανικού στοιχείου, της ανάπτυξης της επικοινωνίας των κατοίκων της Λέσβου, καθώς και των κατοίκων της Βρίσας με τα μικρασιατικά παράλια. Δείγματα αυτής της ανάπτυξης είναι η ανοικοδόμηση- ήδη από τις αρχές του 19<sup>ου</sup> αι. του περικαλλούς ναού της Ζωοδόχου Πηγής, η κατασκευή και λειτουργία δύο ελαιοτριβείων( και για κάποιο διάστημα και τρίτου ελαιοτριβείου), τα πετρόχτιστα διδακτήρια, αρρένων και θηλέων, και, επίσης, τα πετρόχτιστα κτίρια( καφενεία, κοινοτικό κατάστημα) και τα σπίτια- αρχοντικά, η κατασκευή γέφυρας,(1886) στην είσοδο του χωριού, πάνω από τον ποταμό της Λαγκάδας, η λειτουργία φαρμακείου και η παροχή ιατρικών υπηρεσιών από τρεις γιατρούς κ.λπ.

Η οικονομική ανάπτυξη βασίστηκε, κυρίως, στην επέκταση της ελαιοκαλλιέργειας και στο εξαγωγικό εμπόριο λαδιού, ξερών σύκων και γλυκάνισου. Από το 1916-17 προστέθηκε και η καπνοκαλλιέργεια ως σημαντική πηγή για την αύξηση του οικογενειακού εισοδήματος.

Η οικονομική ανάπτυξη διεύρυνε ακόμα περισσότερο την απόσταση που διέκρινε- και πριν από τον 19<sup>ο</sup> αι. το "αρχοντολόγι" από τη "φτωχολογιά". Όσοι ανήκαν στην τάξη των προεστών, των κοτσαμπάσηδων και των μουχτάρηδων, χάρη στην προνομιακή θέση που είχαν στο διοικητικό και ιδιαίτερα το φορολογικό σύστημα του οθωμανικού κράτους, είχαν καταφέρει να αυξήσουν την κτηματική περιουσία τους και να πάρουν στα χέρια τους το μικρό-αρχικά-εισαγωγικό και εξαγωγικό εμπόριο της περιοχής. Εξάλλου, η οικονομική άνεση που διέθεταν τους επέτρεπε να αναπτύσσουν και κερδοφόρες τοκογλυφικές δραστηριότητες παρέχοντας δάνεια με υποθήκη την κτηματική περιουσία των κατοίκων του χωριού οι οποίοι περιέρχονταν σε αδυναμία να πληρώσουν τα χράτσια τους στο οθωμανικό κράτος και προσέφευγαν σ' αυτούς για κάποιο δάνειο. Δεν είναι τυχαίο ότι ένα μεγάλο μέρος από τις περιουσίες των Βρισαγωγτών πέρασε με τον τρόπο του δανεισμού και της υποθήκευσης στα χέρια των "αρχόντων" και ότι οι περισσότεροι απ' αυτούς που διετέλεσαν κοινοτικοί άρχοντες υπήρξαν και οι αγοραστές των μουσουλμανικών περιουσιών, όταν οι οικογένειές των μουσουλμάνων εγκατέλειψαν τη Βρίσα και

μετεγκαταστάθηκαν στη Γρίπα του Πολιχνίτου. Η απώλεια ή η συρρίκνωση της κτηματικής περιουσίας κάποιων κατοίκων της Βρίσας είχε ως αποτέλεσμα- αντίθετα προς την οικονομική ενίσχυση των "αρχόντων"- την κοινωνική υποβάθμισή τους από την τάξη των νοικοκυραίων στην τάξη των ακτημόνων ή μικροϊδιοκτητών που, για να επιβιώσουν, μετατράπηκαν σε εργάτες γης(σκαφτιάδες, μαζώχτρες, καπνεργάτριες, ραβδιστάδες) και σε ορισμένες περιπτώσεις σε υπηρετικό προσωπικό( παραγοί), που εξυπηρετούσαν ολοχρονίς τις οικιακές ανάγκες των αρχοντικών ή εκτελούσαν χρέη επιστάτη στις εργασίες των ταϊφάδων( ομάδες εργατών, συνεργεία).

Στο "προλεταριάτο" αυτό των γηγενών Βρισαγωγών προστέθηκαν- για κάποιο διάστημα- και όσοι ξενομερίτες εσωτερικοί μετανάστες κατέφευγαν για διάφορους λόγους στη Βρίσα και αναζητούσαν οποιαδήποτε εργασία για να επιβιώσουν. Ευτυχέστεροι από αυτούς τους εσωτερικούς μετανάστες υπήρξαν όσοι προέρχονταν από την Ήπειρο και άσκησαν το επάγγελμα του "κομπογιαννίτη"- ιατρού- αρχικά- οι οποίοι γρήγορα ανελίχθησαν οικονομικά και κοινωνικά και... συμπεθέρισαν με το ντόπιο αρχοντολόγι. Γενικότερα, πάντως, μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι οι περισσότεροι ξενομερίτες που εγκαταστάθηκαν στη Βρίσα, χάρη στην εργατικότητα τους, κατόρθωσαν όχι μόνον να ενσωματωθούν γρήγορα στην βρισαγωγική κοινωνία, αλλά και να προσδεύσουν και να κατακτήσουν μια διακεκριμένη κοινωνική θέση. Σήμερα μόνο κάποια πατριδωνυμικά ή ξενοτοπίτικα οικογενειακά ονόματα( ή και κάποια παρωνύμια) μας θυμίζουν την προέλευση πολλών Βρισαγωγών όπως: Χίος, Χιωτίδης, Αξιώτης, Αξιωτάκης( Ναξιώτης), Σάμιος, Βούλγαρης, Κώστας, Τσέλεκας ( τσέλιγκας), Ιατρού, Ιατρέλλης (Ήπειρος) Καρτέρης, Βουδούρης ή Μποντούρης ( Μεσότοπος), Παράκοιλας, Παφλιώτης ( Πάμφυλα), Μοριανός, Αγιοπαρασκευγιώτης, Σκαλοχωρίτης, Καραπουρνιώτης, Μανιάτης, Ψαριανός κ.λπ.

Μια άλλη διέξοδος της φτωχολογιάς που ασφυκτιούσε στα στενά οικονομικά και κοινωνικά όρια του χωριού ήταν η μετανάστευση: οι πόλεις της Μικράς Ασίας (κυρίως η Σμύρνη), η Αίγυπτος, οι Παραδουνάβιες Χώρες και στη συνέχεια η μακρινή Αμερική αποτέλεσαν( τον 19<sup>ο</sup> και μέχρι τα μισά του 20<sup>ου</sup> αι.) τους κυριότερους προορισμούς των Βρισαγωγών που αναζητούσαν μια καλύτερη τύχη. Στη μεταπολεμική περίοδο η Αθήνα συγκέντρωσε όλο το... "κοινωνικό περίσσειμα", καθώς και το πιο "ανήσυχο" ιδεολογικά τμήμα του πληθυσμού της Βρίσας. Όσον αφορά τη μετανάστευση στο εξωτερικό, παράλληλα προς την Αμερική που συνέχισε να προσελκύει πολλούς

νέους Βρισαγώτες, η μακρινή ήπειρος της Αυστραλίας αναδείχτηκε ο δεύτερος προσφιλέστερος προορισμός πολλών μεταναστών Βρισαγωγών, κατά την Μεταπολεμική περίοδο, όπου, όσοι εγκαταστάθηκαν δημιούργησαν τις συνθήκες μιας καλύτερης ζωής.

Η κοινωνική διαστρωμάτωση της Βρίσας παρέμεινε ως τη δεκαετία του 50 και τις αρχές του 60 διακεκριμένη σε δύο βασικά τάξεις το "αρχοντολόγι", την ανώτερη τάξη που διέθετε, κυρίως, ελαιοκτήματα που απέφεραν εισόδημα πολλών "μοδιών", και τη "φτωχολογιά", στην οποία περιλαμβάνονταν οι νοικοκυραίοι με μεσαία κτηματική περιουσία, καθώς και οι ακτήμονες.

Οι σχέσεις των δύο τάξεων, παρά το ψυχολογικό χάσμα που τις χώριζε ("αρχόντ'τσι φουκαράδισ", "φασκομλίτις" και "λαός")\*, και παρά την εκμετάλλευση που υφίσταντο οι αδύνατοι από τους ισχυρούς, λόγω της ανέχειάς τους και του χαμηλού μορφωτικού τους επιπέδου, δεν χαρακτηρίζονται γενικά από οξείες συγκρούσεις. Εξαίρεση απετέλεσε η περίοδος 1881-1886, της "Εξανάστασης των φαυλοβίων" (βλέπε και Κώστα Τέλεκα. "Το χωριό μου η Βρίσα Λέσβου".σελ.29-39, Α' έκδοση), κατά την οποία οι "προύχοντες" κατηγορήθηκαν για αυθαιρεσίες σχετικά με το "στρώσιμο" των φορολογικών Κατάστιχων, και επίσης κατά την περίοδο του Εμφυλίου, 1944- 1949, όπου οι χωριανοί χωρίστηκαν σε δυο ιδεολογικά αντίθετες και αλληλομαχόμενες παρατάξεις.

Στις δεκαετίες 1960, 1970 και 1980 με τη διαφοροποίηση των οικονομικών συνθηκών που συντελούνται στη ζωή των κατοίκων της Βρίσας, επέρχεται και η πλήρης ανατροπή της διατηρούμενης μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 60 κοινωνικής διαστρωμάτωσης. Η οικονομική δύναμη, που διέθετε μέχρι τότε το "αρχοντολόγι", και η οποία στηριζόταν, κυρίως, στη μεγάλη κτηματική περιουσία, κατέρρευσε, όταν οι αμοιβές των εργατών της γης, της μαζώχτρας και των ραβδιστάδων, έφτασαν να απορροφούν το μεγαλύτερο μέρος των κερδών από το παραγόμενο ελαιόλαδο. Έτσι μέσα σε μερικές δεκαετίες οι φαμίλιες που διέθεταν καλά και πολλά εργατικά χέρια γρήγορα μπόρεσαν, χάρη στην εργασία τους, να εξαγοράσουν τις κτηματικές περιουσίες των "αρχόντων" (οι οποίοι έκριναν πλέον ως ασύμφορη την εκμετάλλευση των χωραφιών τους) και να γίνουν αυτοί μεγαλονοικοκυραίοι στη θέση των πρώην αρχόντων. (για περισσότερα βλέπε και στον ΑΝΤΙΛΑΛΟ τ.43, Άνοιξη 2008. Βασίλη Ψαριανού. Α.Η κοινωνική διαστρωμάτωση της Βρίσας κατά την Τουρκοκρατία. Και Β. οικονομικές και κοινωνικές ανακατατάξεις στην μεταπολεμική περίοδο).



\*Φασκομηλίτες ονόμαζε περιπαικτικά η φτωχολογιά τους θαμώνες της "Λέσχης" που ιδρύθηκε το 1925 από το Σύλλογο Η ΟΜΟΝΟΙΑ, του οποίου τα μέλη προέρχονταν από την τάξη των αρχόντων και των πλέον μορφωμένων Βρισαγωγτών και ως θαμώνες της "Λέσχης" κατανάλωναν το υγιεινό- και γι' αυτό προσφιλές- αφέψημα, το φασκόμηλο.

### **Βρισαγώτες στη Μελβούρνη .**

’  
.

Πολλοί ήταν εκείνοι, που στα δύσκολα χρόνια που ακολούθησαν την Κατοχή και τον Εμφύλιο, αναζήτησαν μια καλύτερη τύχη ως μετανάστες, άλλοι στην Αμερική κι άλλοι στην Αυστραλία και κάποιοι σε χώρες της Ευρώπης.

Η Αυστραλία αποδείχτηκε πιο φιλική για τους μετανάστες, γι' αυτό τους πρώτους τολμηρούς Βρισαγώτες που εγκαταστάθηκαν εκεί ακολούθησαν, μέσα σε λίγα χρόνια, και άλλοι πολλοί που « ακούμπησαν» στους πρώτους.

Κάποια παλικάρια, που δεν ξέχασαν τα « μαύρα μάτια» της Βρισαγώτισσας κοπελούδας που είχαν συναντήσει στο λιομάζωμα έστειλαν το «προξενιό» από την μακρινή Αυστραλία, πιστοί στην παράδοση... «γυναίκα από τον τόπο σου». Και έτσι πλήθυναν τα παλικάρια και οι κοπέλες από την Βρίσα που έστησαν το σπιτικό τους στην Αυστραλία.

Κι είναι αξιοθαύμαστο ότι όλοι τους πρόκοψαν με σκληρή δουλειά και με την νοικοκυροσύνη, που χαρακτηρίζει όλους του Βρισαγώτες, δημιούργησαν ωραίες οικογένειες και καμάρωσαν παιδιά και εγγόνια που σπούδασαν και ως επιστήμονες και επαγγελματίες τιμούν, μέσα στην κοινωνία της Αυστραλίας, το όνομα του Βρισαγώτη, του Μυτιληνιού, του Έλληνα.

Μπορεί όλοι τους να κέρδισαν μια καλύτερη ζωή, δεν ξέχασαν, όμως, τις ρίζες τους, το μικρό χωριό, όπου γεννήθηκαν, κι ας έζησαν εκεί τα στενάχωρα παιδικά τους χρόνια. Ο νόστος κρατά ζωντανό τον « ομφάλιο λώρο» με τον γενέθλιο τόπο τους. Διατηρούν, και στην δεύτερη πατρίδα τους, τις προγονικές παραδόσεις και τα ελληνικά έθιμα και είναι πολλοί αυτοί που ταξιδεύουν κι έρχονται, από την μακρινή Αυστραλία, για να ξαναζήσουν, στο χωριό τους, ακόμα ένα βατερριανό καλοκαίρι!

Ο Σύλλογός μας τιμά όλους τους ξενιτεμένους Βρισαγώτες που ζουν και δημιουργούν όπου γης. Και δεν ξεχνά τους πρώτους που

μετανάστευσαν στην Αυστραλία και δεν βρίσκονται, σήμερα, πια, στην ζωή:

Παπαδόπουλος Γιώργος του Ανεστάση  
Βασιλεία Παπαδοπούλου σύζυγος Γιώργου  
Γεωργάκας Γιώργος (Μανιάτης)  
Κατίνα Κόρακα σύζυγος Γιώργου Γεωργάκα  
Καφαλούκος Ευστράτιος του Νικολάου  
Καλατζής Ιωάννης του Ευστρατίου  
Κουνής Κώστας (κουμνινάτς´)  
Παγωτέλλης Παναγιώτης  
Παγωτέλλης Κώστας  
Παπαδοπούλου Σαπφώ του Γεωργίου  
Κουνή Ειρήνη του Ανεστάση  
Βασιλεία Κόρακα σύζυγος του Χαραλάμπους  
Λινάρδου Ειρήνη  
Λινάρδου Ευστρατία  
Παπαγιάννης Ιωάννης του Ευστρατίου  
Λαμπρινίδης Ευριπίδης  
Κόρακας Ευστράτιος του Χαραλάμπους  
Παπαδόπουλος Δημήτριος  
Όλοι οι παραπάνω έχουν αποβιώσει

Παράκοιλας Απόστολος του Γεωργίου  
Κουνή Πελαγία του Ανεστάση  
Παπαδοπούλου Μυρσίνη  
Παπαδοπούλου Μαρία  
Κόρακα Μαρία του Χαραλάμπους  
Κατρακάζας Ιωάννης  
Κατρακάζα Αφροδίτη  
Στρούμπας Αλκης  
Οκτώ άτομα εν ζωή στη Μελβούρνη  
Βούλγαρη .....διαμένει στα Τρίκαλα  
Παπαδοπούλου (τάσιου η γυναίκα ) διαμένει στη Βρίσα  
Αυτές οι δύο επέστειψαν στην Ελλάδα .

**Για την σεισμόπληκτη Βρίσα**

**Για δεύτερο χρόνο, «ΔΙΑΤΗΡΗΤΕΑ» τα ερείπια της Βρίσας.**

Τι έκανε το Υπουργείο Πολιτισμού, η Εφορεία Νεότερων Μνημείων, η Μητρόπολη Μυτιλήνης για την αποκατάσταση των δυο εκκλησιών της Βρίσας, της Ζωοδόχου Πηγής και του Αγίου Κωνσταντίνου, μετά από ένα χρόνο και τρεις μήνες, αφότου ο σεισμός της 12<sup>ης</sup> Ιουνίου του 2017 κατέστρεψε μαζί με τα σπίτια και τις δυο εκκλησίες των Βρισαγωγτών;

Τι έκαναν όλοι αυτοί που τις πρώτες μέρες του σεισμού φιγουράριζαν στα Κανάλια και υπόσχονταν ότι «η Βρίσα θα ξαναγίνει χωριό πρότυπο»;

Πώς επί δεκαπέντε μήνες, όλοι αυτοί, οι επιδεικνύοντες- τάχα μου- την υπερευαίσθησία τους για τα θαυμαστά παραδοσιακά στοιχεία του οικισμού της Βρίσας και για τα διατηρητέα μνημεία της, αδράνησαν και αδιαφόρησαν προκλητικά μπροστά στον κίνδυνο να καταρρεύσει εντελώς το υπ' αριθμ. 1. « Διατηρητέο Μνημείο», η ιστορική εκκλησία της Ζωοδόχου Πηγής, κτισμένη στις αρχές του 19<sup>ου</sup> αιώνα, « η λυρικότερη βασιλική της Λέσβου» κατά τους αρχαιολόγους, με το μεγάλης καλλιτεχνικής αξίας ξυλόγλυπτο τέμπλο της,; Πώς ανέχτηκαν να παραμένει επί μήνες με κατεστραμμένο κι αυτό το προστατευτικό σκέπαστρο, που τοποθετήθηκε, προχειρώς, πριν από ένα χρόνο; ( Ενδεικτικό του... μεγάλου ενδιαφέροντος που επιδεικνύει το Υπουργείο Πολιτισμού είναι ότι... «ενέκρινε» την μελέτη για το νέο προστατευτικό κάλυμμα της εκκλησίας, το οποίο με δικές του ενέργειες εξασφάλισε ο Σύλλογος Βρισαγωγτών Αθήνας και «αποφάσισε» την δαπάνη για την εκτέλεση της μελέτης να την... αναλάβει και πάλιν ο Σύλλογος. Τέτοια γενναιοδωρία!).

Τι έκαναν όλοι αυτοί οι «θεοσεβείς» και οι «λάτρες» των ιερών μνημείων για τον Άγιο Κωνσταντίνο, για το κτίσιμο του οποίου ο αείμνηστος Παπά-Καράς αφιέρωσε χρόνια από τη ζωή του, με πανελλαδικούς εράνους, ακόμα και στην Αμερική και την Αφρική, προκειμένου να συγκεντρώσει τα χρήματα για την ανέγερσή του; Ποιο το έμπρακτο ενδιαφέρον τους για τον «Προστάτη» της Βρίσας Άγιο Κωνσταντίνο, τον οποίον έχει εικονογραφήσει, με εξαιρετική τέχνη, ο Βρισαγωγτής μοναχός αγιογράφος Ζαχαρίας Κανέλλης;

Με προχειρότητα και « ελαφρά τη καρδία» τον έκριναν «κατεδαφιστέο»! Τόσος σεβασμός και τόση η έγνοια τους, ενώ θα μπορούσαν, πολύ πιθανόν, να διασώσουν το μνημείο στηρίζοντάς το με τα σύγχρονα μέσα που διαθέτει η επιστήμη! Θα έκριναν άραγε

κατεδαφιστέα και την ...Καπνικαρέα, εάν κάποιος σεισμός επέφερε σ' αυτήν τις βλάβες που προκλήθηκαν στον Άγιο Κωνσταντίνο;

Πώς ανέχονται, για δεύτερο χρόνο, όλοι οι προσφυγοποιημένοι σεισμόπληκτοι κάτοικοι της Βρίσας να εκκλησιάζονται σε ένα μικρό εξωκκλήσι των Βατερών;

Τι περιμένουν για να αρχίσουν- επιτέλους- και να ολοκληρώσουν την εκπόνηση των σχετικών μελετών για την αποκατάσταση της Ζωοδόχου Πηγής; Μήπως περιμένουν να αναλάβει την σύνταξη και αυτής της μελέτης ο Σύλλογος Βρिसαγωγών Αθήνας; Ή μήπως αναμένουν κάποια ισχυρή νεροποντή, που θα προκαλέσει την ολοκληρωτική κατάρρευση του μνημείου;

Και τότε περιμένουν να επανεξετάσουν τον Χαρακτηρισμό ως «κατεδαφιστέου» του Αγίου Κωνσταντίνου, για τον οποίον χαρακτηρισμό άλλοι μηχανικοί και σεισμολόγοι του επιπέδου του καθηγητή Καρύδη εξέφρασαν την διαφωνία τους για τον «βεβιασμένο» χαρακτηρισμό;

Και πώς απαντούν στο αίτημα που υποβάλλουν ενυπογράφως πολλοί κάτοικοι και φίλοι της Βρίσας για τη διάσωση της παραπάνω εκκλησίας;

Και μια και αναφερόμαστε στους «αρμόδιους» για την ανοικοδόμηση της κατεστραμμένης Βρίσας: τι περιμένει η Δημοτική Αρχή Λέσβου, στην οποία, εάν... θυμάμαι καλά, υπάγεται και η κοινότητα Βρίσας, προκειμένου να προβεί στις δέουσες ενέργειες, προκειμένου να αρχίσει η αποκατάσταση των δημοσίων κτιρίων της Βρίσας (Κοινοτικό Κατάστημα, Αγροτολέσχη, Πολιτιστικό Κέντρο, ιστορικό Δημοτικό Σχολείο, Παλιό Παρθεναγωγείο και νυν Μουσείο Φυσικής Ιστορίας);

Μπορεί να μας πληροφορήσει ο κ. Δήμαρχος Λέσβου εάν τον απασχόλησε, έστω κατ' ελάχιστον, η αναγκαιότητα της αποκατάστασης της σχέσης των σεισμόπληκτων κατοίκων, με τον παραδοσιακό οικισμό τους, τουλάχιστον μέσω της λειτουργίας των δημοσίων κτιρίων, ώστε να αποφευχθεί η πλήρης αποξένωσή τους από αυτόν, κατά την μακρά περίοδο, κατά την οποία θα παραμείνουν ως «πρόσφυγες» εγκατεστημένοι στα Βατερά και τον Πολιχνίτο;

## **Α.ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΛΕΣΒΟΥ**

ΧΟΛΑΡΓΟΣ 24/8/2022

Έφορο κ. Παύλο Τριανταφυλλίδη

Κύριε Τριανταφυλλίδη

Είχα και άλλοτε υποβάλει στους προκατόχους σας ένα ερώτημα σχετικά με τον αρχαιολογικό χώρο του Αγίου Φωκά της Βρίσας, χωρίς να λάβω καμιά απάντηση, παρά την αρχική διαβεβαίωση της τότε Προϊσταμένης της Εφορείας Λέσβου ότι θα ερευνηθεί το θέμα.

Επανέρχομαι στο θέμα που με απασχολεί από παλιά ως Βρισαγώτη, τ. Πρόεδρο του Συλλόγου Βρισαγωγών Αθήνας και ως ενδιαφερόμενο-και λόγω ειδικών σπουδών ( πτυχιούχος Ιστορικού- Αρχαιολογικού, 1961, της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών)- για τα ελάχιστα διασωζόμενα απομεινάρια του προγονικού μας πολιτισμού.

Και ευελπιστώ, γνωρίζοντας και το ιδιαίτερο ενδιαφέρον σας για την περιοχή της γενέτειράς μου και ειδικότερα, για την ανάδειξη του αρχαιολογικού χώρου του Αγίου Φωκά, καθώς και του Γατελούζικου «Παλιόπυργου», ότι θα ερευνήσετε το θέμα που σχετίζεται με την ύπαρξη του ναού του ΔΙΟΝΥΣΟΥ του ΒΡΙΣΑΓΕΝΟΥΣ, στην «Βρίσα άκρα Λέσβου εν η ίδρυται Διόνυσος Βρισσαίος», κατά τον Στέφανο τον Βυζάντιο.

1. Ο Γερμανός αρχαιολόγος KOLDEWEY, που επισκέφτηκε την Λέσβο το 1885-86, κατέγραψε τα σωζόμενα λείψανα, στο ακρωτήρι του Αγίου Φωκά, ενός δωρικού ναού του 1<sup>ου</sup> π. Χ αιώνα. Εκεί, όπως αναφέρει στο βιβλίο του DIE ANTIKEN BAURESTE DER INSEL LESBOS, παρατήρησε και την αφιερωματική πλάκα με την επιγραφή «ΔΙΟΝΥΣΩ ΤΩ ΒΡΙΣΑΓΕΝΗ», στην οποία είχαν αναφερθεί, προηγουμένως (1880), και οι επιγραφολόγοι POTTIER και HAYVETTE. Σημειώνει, μάλιστα, ότι συμβουλευτήκε και τον Μυτιληνιό καθηγητή Αρχαίων Ελληνικών στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας Δημ. Βερναρδάκη για την συμπλήρωση της φθαρμένης επιγραφής. Μετά ταύτα, το ερώτημα που προκύπτει είναι: τι απέγινε και πού βρίσκεται η αφιερωματική πλάκα· την άφησε in situ ο Γερμανός

αρχαιολόγος και κατάληξε στο...ασβεστοκάμινο, όπως και τα περισσότερα μέλη του αρχαίου ναού;  
Την παρέδωσε, κάπου, στην Μυτιλήνη;

Υπάρχει κανένα στοιχείο ή κάποια πληροφορία στα Αρχεία της Εφορείας Αρχαιοτήτων Λέσβου;

2. Ένα άλλο αποδεικτικό στοιχείο για την ύπαρξη του δωρικού ναού του 1<sup>ου</sup> π.Χ. αι. ήταν δυο κίονες με ραβδώσεις, δωρικού ρυθμού που κείτονταν, μέσα στο νερό, στον μυχό του αρχαίου λιμανιού, μέχρι το 1961, οπότε έγινε η πρώτη εκβάθυνση του λιμανιού.

Από ερωτήσεις που έκανα σε υπερήλικες που σύχναζαν στον Άγιο Φωκά, με πληροφόρησαν ότι και αυτό το σημαντικό στοιχείο για την ύπαρξη του δωρικού ναού...βανδαλίστηκε, διότι οι δυο κίονες, μάλλον, πετάχτηκαν μαζί με τα μπάζα στην έξω πλευρά του λιμανιού!

Επειδή το θεώρησα αδιανόητο να συνέβη κάτι τέτοιο- την περίοδο, μάλιστα που προϊστάτο στην Εφορεία Λέσβου ο αείμνηστος και εξαίρετος Χαριτωνίδης- πιστεύω ότι κάποιος υπάλληλος της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας πρέπει να παρευρισκόταν κατά την εκβάθυνση, του 1961, και ότι κρατούσε σημειώσεις για τυχόν αρχαιολογικά ευρήματα, οι οποίες σημειώσεις, εάν βρίσκονται κάπου στα Αρχεία της Εφορείας Λέσβου, μπορούν να μας διαφωτίσουν σχετικά και με αυτό το ζήτημα.

3. Παρόμοιας σημασίας ζήτημα υπάρχει και για την χαμένη πλάκα με το οικόσημο των Γατελούζων στον «Παλιόπυργο» Βρίσας, την οποία κάποιος διατείνονται ότι υπήρχε, πριν από πολλά χρόνια. Ίσως έχει διασωθεί η σημαντική για την ταυτότητα του πύργου πλάκα από την... λατόμηση, που έλαβε χώραν και σε αυτό το μνημείο, και βρίσκεται κάτω από τα καταπεσόντα δομικά υλικά.

Με εκτίμηση  
Βασίλης Ψαριανός  
Γρεβενών 15 ΧΟΛΑΡΓΟΣ 15562  
Τηλ. 210-6540808  
e mail vasp@otenet.gr

## **Β.ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΛΕΣΒΟΥ**

30-8-2022

Κύριον Παύλο Τριανταφυλλίδη

Κύριε Τριανταφυλλίδη

Καταρχάς, σας ευχαριστώ για την προθυμία και την ευγένειά σας να απαντήσετε στην από 24-8-22 επιστολή μου, σχετικά με το εξαφανισμένο αρχαιολογικό υλικό του Αγίου Φωκά και του «Παλιόπυργου» της Βρίσας.

Επανέρχομαι στο θέμα, με το οποίο σας απασχόλησα στην προηγούμενη επιστολή μου, για να θέσω υπόψη σας κάποια στοιχεία σχετικά με την ΕΝΑΛΙΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ, στην οποία αναφερθήκατε.

Η ομάδα της ΕΝΑΛΙΑΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ, με επικεφαλής τον Θεοτόκη Θεοδούλου, πραγματοποίησε την έρευνα στο αρχαίο λιμάνι του Αγίου Φωκά, τον Σεπτέμβριο του 2008, πολύ μετά την εκβάθυνση του λιμανιού, που έλαβε χώραν, κατά την δεκαετία του 1970, όπως σημειώνεται σε άρθρο του κ. Θεοτόκη Θεοδούλου, που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό ΑΝΤΙΛΑΛΟΣ της ΒΡΙΣΑΣ του ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΒΡΙΣΑΓΩΤΩΝ ΑΘΗΝΑΣ ( τ. 45 Άνοιξη 2009, σελ.81-84),

***«Κυβόλιθοι του κρηπιδώματος, αρχιτεκτονικά μέλη κτιρίων και κεραμική εντοπίζονται στα προϊόντα της εκβάθυνσης που έχουν τοποθετηθεί επάνω στον Ανατολικό βραχίονα».***

Πιθανώς, εκεί έχουν εναποθετηθεί και οι δωρικοί κίονες, στους οποίους αναφέρθηκα στην προηγούμενη επιστολή μου, από άγνοια της σημαντικότητας του αρχαιολογικού υλικού ή από αχαρακτήριστη ανευθυνότητα και αδιαφορία των υπευθύνων (και επιβλεπόντων ;) της εκβάθυνσης!

Αυτήν την πιθανότητα, άλλωστε, ενισχύει και η μαρτυρία του Δημ. Αγγελέρου, ιδιοκτήτη του εκεί καταστήματος εστίασης, ο οποίος, όπως λέγει, «έχει διακρίνει ανάμεσα στα μπάζα κάτι που μοιάζει με κίονα»!

Με εκτίμηση

Βασίλης Ψαριανός

## **ΕΦΟΡΟΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΛΕΣΒΟΥ**

### **Κύριον Παύλο Τριανταφυλλίδη**

Κύριε Τριανταφυλλίδη

Είχαμε ακούσει, παλιότερα, ότι μέσα στα πλαίσια του ενδιαφέροντός σας για την ανάδειξη των αρχαιολογικών χώρων και μνημείων της Λέσβου είναι και η ανάδειξη του αρχαιολογικού χώρου του Αγίου Φωκά(όπου, κατά τον Ανδροτίωνα, ο μυθικός οικιστής της Λέσβου Μάκαρ ίδρυσε το πρώτο ιερό διονυσιακής λατρείας), καθώς και του μεσαιωνικού γατελούζικου πύργου, του Παλιόπυργου της Βρίσας ( όπου το 1403 πέθανε- μετά από δήγμα σκορπιού- καταπλακωθείς ο Φραγγίσκος Β΄ Γατελούζος, ηγεμόνας της Λέσβου).

Ειδικά για την συντήρηση και την αποκατάσταση του Παλιόπυργου, είχαμε πληροφορηθεί ότι ζητήσατε την εξασφάλιση πρόσβασης, από τον αγροτικό δρόμο προς τον πύργο, με την διάνοιξη ενός διαδρόμου, μέσω του προσκείμενου αγροκτήματος ιδιοκτησίας Παππά ...

Ο Σύλλογος Βρισαγωγτών Αθήνας, από την εποχή της προεδρείας στον Σύλλογο του Βασίλη Ψαριανού, στην συνέχεια του ενδιαφέροντος για την αξιοποίηση του Παλιόπυργου που είχε επιδείξει ο Σύλλογος επιτυγχάνοντας και την χρηματοδότηση-επί Νομαρχίας Παύλου Βογιατζή- της πρώτης μελέτης για την συντήρηση του γατελούζικου μνημείου, ενήργησε και για την απόκτηση της απαιτούμενης πρόσβασης: επικοινωνήσαμε με τον ιδιοκτήτη του προσκείμενου κτήματος κ. Γιάννη Παππά, ο οποίος προθυμοποιήθηκε να συμβάλει στην ευόδωση του σχεδίου αποκατάστασης του Παλιόπυργου παραχωρώντας το κτήμα του με ένα αντίτιμο περίπου 3.000 ευρώ. Στην συνέχεια, επί προεδρείας Κώστα Σταυρινού, υποβάλαμε το αίτημα στον Δήμαρχο Δυτικής Λέσβου να αγοραστεί από τον Δήμο Δυτικής Λέσβου το κτήμα ιδιοκτησίας Παππά, προκειμένου να διευκολυνθεί το έργο της Εφορείας Αρχαιοτήτων Λέσβου· το ανωτέρω αίτημα, όπως ενημερωθήκαμε, έγινε δεκτό και, μάλιστα, έτυχε και της έγκρισης του Δημοτικού Συμβουλίου· αλλά παρ' όλα αυτά, μέχρι σήμερα, δεν σημειώθηκε καμία πρόοδος στο θέμα της αποκατάστασης του



Παλιόπυργου, λόγω φορολογικών εκκρεμοτήτων- όπως πληροφορηθήκαμε- του ιδιοκτήτη του ως άνω κτήματος.

Όταν πληροφορηθήκαμε για την παρουσία σας- και μάλιστα, ως κύριου ομιλητή στην εκδήλωση της Βιβλιοθήκης Βρίσας της 7/8/2024-ελπίσαμε ότι θα είχαμε την ευκαιρία να πληροφορηθούμε τις σκέψεις σας για την ανάδειξη και αξιοποίηση των αρχαιολογικών χώρων και μνημείων στην περιοχή της Βρίσας και να συζητήσουμε (εκμεταλλευόμενοι και την παρουσία στην εκδήλωση της Βιβλιοθήκης του Δημάρχου κ. Βέρρου) τους τρόπους, προκειμένου να αρθούν οι εκκρεμότητες και τα όποια εμπόδια, ώστε να προχωρήσει το έργο της αποκατάστασης του Παλιόπυργου και να εξασφαλιστεί η επισκεψιμότητα του γατελούζικου μνημείου.

Επίσης, κύριε Τριανταφυλλίδη, εκτός από τον αρχαιολογικό χώρο του Αγίου Φωκά, ο οποίος αξίζει μια καλύτερη τύχη, μετά τους βανδαλισμούς που υπέστη, στο παρελθόν, από αγροίκους ασβεστοκαμιναραίους, σκοπεύαμε κατά την παρέμβασή μας, στο τέλος των ομιλιών, να θέσουμε υπόψη σας και δυο ακόμα χώρους αρχαιολογικού ενδιαφέροντος, όπου χρειάζεται να γίνουν κάποιες σωστικές εργασίες για την ανάδειξή τους 1. ο χώρος της παλαιοχριστιανικής εκκλησία της οποία τα θεμέλια είναι εμφανή, εκεί που βρίσκεται το σημερινό εξωκλήσι της Αγια- Κατερίνας(από όπου προήλθαν κάποιες μαρμάρινες κολόνες της Ζωοδόχου Πηγής) και 2. ο χώρος της εκκλησίας του Αγίου Γεωργίου της Αιγίδας- Υστεροβυζαντινής, πιθανώς, περιόδου, (χροχνολογείται- κατά την γνώμη μας- πριν από το 1.555, με βάση το δεδομένο ότι τότε, ήδη, είχε συντελεσθεί η καταστροφή και η ερήμωση της Αιγίδας), της οποίας είναι εμφανή τα θεμέλια, όπου και ένα πρόχειρο προσκυνητάρι που έχει στηθεί με τα παλιά δομικά υλικά της εκκλησίας ( **όρα και «ΒΡΙΣΑ-ΑΓΙΟΣ ΦΩΚΑΣ-ΒΑΤΕΡΑ. Τοπωνύμια-Τόπος και Ιστορία». Βασίλη Ψαριανού. Έκδοση Συλλόγου Βρισαγωγών Αθήνας Λέσβου, Βιβλιοθήκης Κ.Τσέλεκα- Αθ.Νικέλλη Βρίσας και του Συγγραφέα. Αθήνα 2024).**

Μετά την ακύρωση της παραπάνω εκδήλωσης της Βιβλιοθήκης Βρίσας (ανεξάρτητα από τους λόγους που επικαλείται η κάθε πλευρά), θεωρούμε ότι δεν πρέπει να μείνουν οι κάτοικοι της περιοχής Βρίσας με την εντύπωση ότι και η Εφορεία Αρχαιοτήτων Λέσβου, υπό την ηγεσία σας, δεν διαφέρει από όλους τους ασκούντες- τοπικά και κεντρικά την

εξουσία- οι οποίοι, επί 8 χρόνια, μετά τον καταστροφικό σεισμό του 2017, παραμένουν απαθείς θεατές του ερειπιώνα της ιστορικής Βρίσας και, επίσης, προς δόξαν των ιδίων, παρά τις υποσχέσεις και τις εξαγγελίες περί μεγαλόπνων σχεδίων αποκατάστασης, τρία χρόνια μετά την πυρκαγιά του 2022, που εξαφάνισε τον μισό ελαιώνα και ολοκληρωτικά το δάσος της περιοχής, η αγροτική περιοχή της Βρίσας παραμένει μια «ολόμαυρη ράχη»!

Κύριε Τριανταφυλλίδη

Επειδή- και προσωπικά- στην αρθρογραφία μου στην εφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ έχω, επανειλημμένα, επισημάνει την σπουδαιότητα της ανάδειξης των αρχαιολογικών χώρων και των μνημείων του νησιού μας και έχω προβάλει ως παράδειγμα προς μίμησιν τον προσωπικό σας ρόλο και το έργο που έχετε επιτελέσει και συνεχίζετε με τον ίδιο ζήλο να επιτελείτε ως Έφορος Αρχαιοτήτων Λέσβου, θεωρώ ότι πρέπει να αποκατασταθεί η καλή σχέση που υπήρχε-αμφοτέρωθεν- ανάμεσα σε σας, τους κατοίκους και τους Φορείς της περιοχής Βρίσας, με την ανάληψη- εκ μέρους σας- πρωτοβουλίας, προκειμένου να συζητηθεί, συστηματικά και υπεύθυνα, το θέμα ανάδειξης των αρχαιολογικών χώρων και των μνημείων της περιοχής Βρίσας, με την συμβολή- όπου χρειαστεί- και των αυτοδιοικητικών Αρχών για την άρση των όποιων εμποδίων, τα οποία, πιθανώς, δρούσαν αποτρεπτικά, μέχρι τώρα, για την επίτευξη του ανωτέρω στόχου.

Με εκτίμηση

Βασίλης Ψαριανός.

Τηλ. 6977 207 646

e mail: [vasps@otenet.gr](mailto:vasps@otenet.gr)

Η αξιοποίηση του πλούτου της παλαιοντολογικής πανίδας της περιοχής Βρίσας- Βατερών.

Προς το Πανεπιστήμιο Αθήνας

Περιφέρεια Β' Αιγαίου

Πρέπει σε συνεργασία η Περιφέρεια Β΄ Αιγαίου και το Πανεπιστήμιο της Αθήνας να βρουν τρόπους, προκειμένου να αξιοποιηθεί ο πλούτος της παλαιοντολογικής πανίδας που υπάρχει σε μεγάλες συγκεντρώσεις στη γη της Βρίσας- Βατερών.

Οι ανασκαφές στην περιοχή των Βατερών που είχαν πραγματοποιηθεί στο παρελθόν- υποτυπωδώς και σε μικρή έκταση- πρέπει να συνεχιστούν με συστηματικότερο τρόπο.

Από τη συνέχιση των ανασκαφών θα υπάρξουν σημαντικά αποτελέσματα: Α. επιστημονικά και εκπαιδευτικά. Εκτός από τα σπάνια είδη ζώων της παλαιοντολογικής περιόδου που βρίσκονται θαμμένα στην περιοχή και τα οποία, όταν έρθουν στο φως, θα συμβάλουν στην διεύρυνση της επιστημονικής γνώσης, θα δοθεί η δυνατότητα και στους φοιτητές της Σχολής Παλαιοντολογίας να μελετήσουν επί τόπου τα απολιθώματα και να ασκηθούν στην πράξη στην διαδικασία διάσωσης- συντήρησής τους. Και αυτή η εκπαιδευτική άσκησή τους μπορεί να λάβει χώραν κατά τους θερινούς μήνες.

Β. Με την ανεύρεση νέων και περισσότερων απολιθωμένων λειψάνων ζώων θα εμπλουτιστεί η Συλλογή Φυσικής Ιστορίας Βρίσας και αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα να αυξηθεί η επισκεψιμότητά της και να αποκτήσει- μεσοπρόθεσμα- τη δυνατότητα να καλύπτει αυτοδύναμα τα λειτουργικά της έξοδα.

Γ. Θα ενισχυθεί η επιχειρηματολογία για την ένταξη των ανασκαφών και της αναγκαίας στέγασης των παλαιοντολογικών ευρημάτων σε σχετικό ευρωπαϊκό πρόγραμμα.

Σε πρώτη φάση, για την επανέναρξη των ανασκαφών πρέπει να αναζητηθούν χορηγοί που θα καλύψουν τη δαπάνη των εκσκαφών, καθώς και της διαμονής και σίτισης των φοιτητών και των πανεπιστημιακών συνοδών τους.

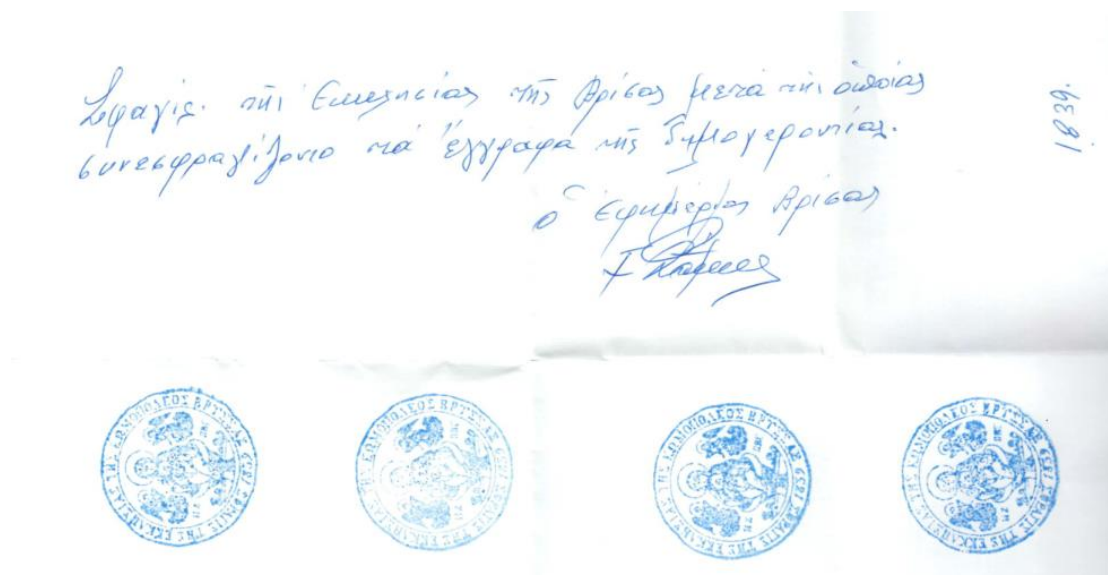
Για την μερική κάλυψη της παραπάνω δαπάνης μπορεί να συμβάλει και η τοπική κοινωνία, όπως το έπραξε και κατά το παρελθόν.

Βασίλης Ψαριανός.

**Η σφραγίδα της Ζωοδόχου Πηγής Βρίσας**

Στο προηγούμενο τεύχος του Αντίλαλου είχαμε δημοσιεύσει τις πιο παλιές εκκλησιαστικές σφραγίδες του νησιού μας.

Ο ιερέας του χωριού μας Ξενοφών Σάμιος - ο οποίος για 47 συνεχή χρόνια διακονεί στο Ναό του χωριού μας- διαβάζοντας το προηγούμενο τεύχος με τις παλιές εκκλησιαστικές σφραγίδες, μας επισήμανε ότι η εκκλησία του χωριού μας έχει την πιο παλιά σφραγίδα, η οποία είναι από το **1839**. Επίσης ότι είναι αναλλοίωτη, γιατί είναι μεταλλική. Τον παρακαλέσαμε, λοιπόν, και μας έστειλε το αποτύπωμα της πρωτότυπης σφραγίδας, μαζί με μια σημείωσή του, η οποία φέρει και την υπογραφή του.



**Η <<αναστύλωση>> της συνεταιριστικής ιδέας και η έξοδος από την κρίση.**

Η ενίσχυση και επέκταση του συνεταιριστικού θεσμού σε όλους τους τομείς της παραγωγής- και πρωτίστως στον πρωτογενή τομέα- θα μπορούσε στη σημερινή συγκυρία, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, να συμβάλει δραστικά στην οικονομική ανάπτυξη και να σημάνει την έξοδο της χώρας από την κρίση.

Βασική προϋπόθεση για την πραγμάτωση, σήμερα, της συνεταιριστικής ιδέας αποτελεί η προηγούμενη «αναστύλωσή» της, η αποκατάσταση

του κύρους της, διότι, ως γνωστόν, η συνεταιριστική ιδέα στη διάρκεια της Μεταπολίτευσης κακοποιήθηκε και εξευτελίστηκε σε πολλές περιπτώσεις και σε πολλές περιοχές- ιδιαίτερα στο νησί μας- από ανεύθυνους και ανέντιμους διαχειριστές, με αποτέλεσμα στη θέση πολλών παλιών και ακμαίων Συνεταιρισμών να αντικρίζει κανείς, σήμερα, ερειπιώνες. Βέβαια, εκτός από τα πρόσωπα που διαχειρίστηκαν ανεύθυνα, και σε πολλές περιπτώσεις με ιδιοτέλεια τις τύχες των συνεταιρισμών, τεράστια ευθύνη έχουν οι κυβερνήσεις της Μεταπολίτευσης, οι οποίες κατά την κρατούσα ελληνική τακτική, εγκατέλειψαν τη λειτουργία των θεσμών... «εις τον πατριωτισμόν των Ελλήνων» και δεν πήραν κανένα μέτρο για να θωρακίσουν και να προστατεύσουν τους Συνεταιρισμούς από τα διάφορα «αρπακτικά όρνεα», τα οποία, αφού αποκόμισαν πλούσια λεία από την « διαχείρισή» τους, άφησαν πίσω τους θλιβερά κουφάρια.

Έτσι, μετά την κατάρρευση των συνεταιρισμών, πολλές δραστηριότητες που, παλιότερα, ανήκαν σ' αυτούς (παραγωγή, μεταποίηση, τυποποίηση, εμπορία, προμήθεια αγροτικών εφοδίων κ. λ. π. ) πέρασαν στα χέρια ιδιωτών.

Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να γίνεται ολοένα και πιο δυσχερής η εκμετάλλευση σε ατομικό επίπεδο της αγροτικής ιδιοκτησίας, να καταστεί αδύνατος ο οποιοσδήποτε εκσυγχρονισμός των μέσων και των μεθόδων παραγωγής ( λόγω της πολυκατάτμησης και της μικροϊδιοκτησίας που χαρακτηρίζουν ιδιαίτερα τις νησιωτικές περιοχές), να αποβεί ασύμφορη, λόγω του υψηλού κόστους, η συνέχιση οποιασδήποτε εκμετάλλευσης, να ελαχιστοποιηθεί περαιτέρω η απόδοσή της και, τελικά, να μεταβιβαστεί η αγροτική ιδιοκτησία, έναντι ευτελούς τιμήματος, σε ενοικιαστές ή αγοραστές και σε αρκετές περιπτώσεις να εγκαταλειφθεί και να μετατραπεί σε απροσπέλαστο «ρουμάνι».

Την ίδια τύχη είχαν και οι διάφορες εγκαταστάσεις και γενικά τα περιουσιακά στοιχεία των πρώην Συνεταιρισμών, τα οποία ή κείτονται, σήμερα, σε ερείπια ή βρίσκονται υποθηκευμένα στην πρώην Αγροτική Τράπεζα.

Η κατάρρευση των Συνεταιρισμών, εκτός από τα άμεσα αποτελέσματα που επηρέασαν αρνητικά την οικονομική κατάσταση των αγροτών, είχε σοβαρές επιπτώσεις και στο επίπεδο της εθνικής οικονομίας, αφού,

λόγω της ανεπάρκειας της εγχώριας παραγωγής και της έλλειψης πολλών αγροτικών προϊόντων, οι αυξανόμενες καταναλωτικές ανάγκες του πληθυσμού ικανοποιούνται πλέον, σε ένα σημαντικό ποσοστό, με εισαγόμενα προϊόντα (π.χ. ντομάτες Ολλανδίας, γαλακτοκομικά, κρεατικά κ.λπ. ), πράγμα που επηρεάζει αρνητικά το εμπορικό ισοζύγιο και αυξάνει το δημοσιονομικό έλλειμμα.

Με αυτά τα δεδομένα και έχοντας υπόψη τα ολέθρια αποτελέσματα που είχε η μέχρι σήμερα πολιτική του κράτους στο θέμα της ίδρυσης και λειτουργίας, της υποστήριξης και εποπτείας των Συνεταιρισμών, θεωρώ ότι στη σημερινή συγκυρία το θέμα των συνεταιρισμών καθίσταται περισσότερο κρίσιμο, επείγον και καθοριστικό για την απόδω και πέρα πορεία της χώρας μας. Και γι' αυτό πρέπει να αποτελέσει βασικό στοιχείο στον οποιοδήποτε σχεδιασμό για την προώθηση της ανάπτυξης και το υπ' αριθμόν ένα ισχυρό εργαλείο για την αξιοποίηση των φυσικών και πολιτισμικών πλεονεκτημάτων της χώρας μας.

Και, βέβαια, η πολιτεία πρέπει να αναλάβει, σοβαρά και υπεύθυνα, την ευαισθητοποίηση των παραγωγικών τάξεων απέναντι στην συνεταιριστική ιδέα, την επιμόρφωση των ενδιαφερόμενων να συμμετάσχουν στην οργάνωση και λειτουργία των Συνεταιρισμών, προκειμένου να συνειδητοποιήσουν τη σημασία, την αναγκαιότητα και ωφελιμότητα της συνεργασίας, καθώς και τις αξίες που πρέπει να πραγματώνει ένας συνεταιρισμός και τις αρχές που πρέπει να διέπουν τη λειτουργία του. Σημαντική, επίσης, προϋπόθεση για την απόδοση των Συνεταιρισμών είναι η συνεχής- και εκ του σύνεγγυς- επιστημονική υποστήριξή τους, καθώς και η παροχή σημαντικών οικονομικών διευκολύνσεων, ιδιαίτερα στη φάση της εκκίνησής τους.

Παράλληλα, και με βάση την αρνητική εμπειρία του παρελθόντος, πρέπει να κατοχυρωθεί μεν η αυτονομία και ανεξαρτησία των συνεταιρισμών, αλλά συγχρόνως η πολιτεία να διατηρεί το δικαίωμα να επεμβαίνει στην περίπτωση που παραβιάζονται οι αρχές της δημοκρατικής και της χρηστής διοίκησής τους.

Και μια τελευταία παρατήρηση: λόγω της προϊούσας γήρανσης που παρατηρείται στους κατοίκους πολλών αγροτικών περιοχών, είναι δύσκολο να εξασφαλιστούν οι αναγκαίες προϋποθέσεις για την ίδρυση και αποδοτική λειτουργία των Συνεταιρισμών, εάν δεν ενισχυθεί με « νέο αίμα» το ανθρώπινο δυναμικό της υπαίθρου. Κι αυτό μπορεί να

επιτευχθεί μόνο με την επιστροφή και εγκατάσταση αστικού πληθυσμού στην ύπαιθρο. Και είναι θετικό το γεγονός ότι αυτή η κεντρόφυγη κίνηση, άρχισε, ήδη, να εκδηλώνεται, λόγω της αυξημένης ανεργίας στα αστικά κέντρα. Το πρόβλημα, όμως, της παλιννόστησης του αστικού πληθυσμού-ιδιαίτερα των νέων- στην ύπαιθρο είναι ένα θέμα εθνικής σημασίας, το οποίο πρέπει να αποτελέσει ακόμα ένα βασικό στοιχείο του εθνικού σχεδιασμού για τη συνολική ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό της χώρας μας. Αλλά γι' αυτό θα χρειαστεί πολιτική ηγεσία του επιπέδου ενός Χαρίλαου Τρικούπη ή ενός Ελευθερίου Βενιζέλου!

### **Η ίδρυση του ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΒΡΙΣΑΓΩΤΩΝ ΑΘΗΝΑΣ- ΛΕΣΒΟΥ**

Η πρώτη συλλογική προσπάθεια να οργανωθούν σε ένα σύλλογο οι Βρισαγώτες της Αθήνας έγινε την δεκαετία του 50. Οι Βρισαγώτες που είχαν καταφύγει ως οικονομικοί μετανάστες στην Αθήνα, προτού καλά, καλά ριζώσουν στο αστικό περιβάλλον, διαπνεόμενοι από τα έντονα συναισθήματα του « νόστου» αισθάνθηκαν την ανάγκη της συλλογικής τους οργάνωσης.

Ο πρώτος ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΒΡΙΣΑΓΩΤΩΝ που συγκροτήθηκε, εκείνη την Περίοδο, δεν άντεξε τελικά στο δυσμενές οικονομικό και κοινωνικοπολιτικό περιβάλλον της Μετεμφυλιοπολεμικής εποχής και σύντομα εκφυλίστηκε και διαλύθηκε.

Η προσπάθεια επαναλήφθηκε το 1979, όταν οι συνθήκες ήταν ευνοϊκότερες, τόσο από την πολιτικοκοινωνική άποψη, λόγω της κατοχύρωσης των δημοκρατικών ελευθεριών και της ενθάρρυνσης των συλλογικών δράσεων, αλλά και από την πλευρά των αποδήμων Βρισαγωγτών, οι οποίοι, εντωμεταξύ, είχαν απαλλαγεί από τα οξυμμένα προβλήματα επιβίωσης που αντιμετώπιζαν την πρώτη δεκαετία της εγκατάστασής τους στην Αθήνα και οι οποίοι είχαν κατακτήσει, πλέον,- οι περισσότεροι- ένα ικανοποιητικό επίπεδο διαβίωσης.

Έκτοτε, η ζωή, η λειτουργία και η δράση, μέχρι σήμερα, του Συλλόγου υπήρξε αδιάλειπτη και από κάθε άποψη δημιουργική.

Ο σκοπός του Συλλόγου διττός: Α. δημοκρατική και ακομμάτιστη λειτουργία του Συλλόγου, ενεργοποίηση ως μελών του Συλλόγου όλων

των Βρिसαγωγτών που ζουν στο Λεκανοπέδιο Αττικής, ενίσχυση της ενότητας και της αλληλεγγύης, ενδυνάμωση των δεσμών με την γενέτειρά μας Βρίσα, προαγωγή του μορφωτικού επιπέδου, μέσω πολιτιστικών και ψυχαγωγικών εκδηλώσεων.

Β. Συνεχές ενδιαφέρον για την γενέτειρά μας Βρίσα . Συνεργασία με τις τοπικές Αρχές και τους Φορείς για την αντιμετώπιση των τοπικών προβλημάτων. Παρεμβάσεις για την αξιοποίηση των φυσικών και πολιτισμικών πλεονεκτημάτων της περιοχής για την ανάσχεση της φθίνουσας οικονομικής κατάστασης, της γήρανσης του πληθυσμού και της πληθυσμιακής συρρίκνωσης.

Σημαντικό μέσο ενημέρωσης, προβολής των στόχων του Συλλόγου και καλλιέργειας των αρχών και των πολιτιστικών αξιών μας η έκδοση του περιοδικού « ΑΝΤΙΛΑΛΟΣ της ΒΡΙΣΑΣ».

### **Η λεσβιακή διάλεκτος και το ιδίωμα της Βρίσας (βρिसαγώτικη ντοπιολαλιά).**

Η νεοελληνική γλώσσα, στην οποία ανήκει και η λεσβιακή διάλεκτος ( στα βόρεια ιδιώματα), είναι το γνήσιο τέκνο της αρχαίας ελληνικής Γλώσσας, ως προς την μορφή, τον λεξιλογικό πλούτο και την δομή της. Μέσα από μια τρισχιλιετή εξελικτική πορεία, την Αττική Διάλεκτο διαδέχεται η Κοινή Ελληνιστική και στην συνέχεια η Μεσαιωνική (Βυζαντινή), για να καταλήξει, παραμένοντας ζωντανή και στην διάρκεια της Τουρκοκρατίας, στην σύγχρονη Νεοελληνική Γλώσσα μας, η οποία, στην μακραίωνη αδιάσπαστη ιστορική συνέχειά της- παρά τις ορισμένες διαφοροποιήσεις που υπέστη, κυρίως, όσον αφορά τις απλουστεύσεις στο φωνητικό (απώλεια προσωδίας), στο συντακτικό και γραμματικό επίπεδο- καθώς και στο λεξιλογικό επίπεδο, με την ενσωμάτωση ξένων λέξεων (λατινικές, βενετσιάνικες, τουρκικές, σλαβικές) και παρά την αλλαγή της σημασίας κάποιων λέξεων-διατηρεί, επί τρεις χιλιάδες χρόνια- σε μεγάλο βαθμό και κατά θαυμαστό τρόπο- αυτούσιο τον αρχαίο λεξικολογικό κορμό της ,την σημασία των λέξεων (Θεός, άνθρωπος ,φύση, γη, ουρανός, θάλασσα, ζωή, θάνατος, Άδης) την δομή και το τυπικό της Γραμματικής και του Συντακτικού της.

Ειδικότερα, η διάλεκτος της Λέσβου έχει διατηρήσει σε ένα σημαντικό βαθμό λέξεις της αρχαίας ελληνικής, οι οποίες, παρά την φθορά του



χρόνου που έχουν υποστεί, ως προς την μορφή τους(παραφθορά λέξεων, λόγω αποβολής ή μετατροπής φωνηέντων, συγκοπής συλλαβών κ.λπ.) και ως προς την προφορά των φθόγγων (φωνηέντων και συμφώνων), διατηρούν την πανάρχαια ρίζα τους και την αρχική σημασία τους. Στο νησί της Λέσβου έχουν διατηρηθεί, σε μεγάλο ποσοστό, και οι αρχαίες ονομασίες πόλεων, χωριών και τοπωνυμίων, π.χ. Ερεσός, Μυτιλήνη, Ιερά (Γέρα), Ίππειον, Πάμφιλα, Βρίσα, Αλυφαντά, Φίλια, Κεραμεία, Λάρσος (Λάρισα), κ.λπ.

Επίσης πολλά επώνυμα των Λεσβίων διατηρούν την αρχαιοπρέπειά τους ως πατρωνυμικά, σε πτώση Γενική ή Ονομαστική π.χ. Αθανασίου, Στεργίου, Μαργαρίτης, Διαμαντής ή με την προσθήκη της κατάληξης των υποκοριστικών σε **έλλης** ή με την μεγεθυντική κατάληξη **ας, άρας, αντάς** και **ης** ή με την προσθήκη των άκλιτων λέξεων **Παπα** και **Χατζή**, π.χ. Γεωργέλλης, Μανώλας, Κωνσταντάρας, Γεωργαντάς, Αποστολής, Παπαγιάννης, Χατζηγεωργίου.

Ένα, επίσης, χαρακτηριστικό στοιχείο της λεσβιακής διαλέκτου είναι η ενσωμάτωση πολλών ξένων λέξεων (Βενετσιάνικης και Γενοβέζικης προέλευσης και ενός πολύ μεγάλου αριθμού Τούρκικων), λόγω της ξενική κατοχής του νησιού (από τους Γκατελούζους και της επί πέντε αιώνες κατοχής από τους Τούρκους, 1462- 1912).

Εξάλλου, και ένας μεγάλος αριθμός οικογενειακών ονομάτων (επώνυμα) των Λεσβίων είναι τουρκικής προέλευσης (βλέπε και Βασίλη Ψαριανού «Τα οικογενειακά ονόματα των Λεσβίων»).

Μερικά άλλα χαρακτηριστικά στοιχεία είναι: 1. η ευρεία χρήση των υποκοριστικών με την κατάληξη **έλι**: π.χ. «μωρέλι μ'», «Γιωργέλι μ'», που αποτελεί- όπως προαναφέραμε- και την συνήθη κατάληξη πολλών λεσβιακών επωνύμων π.χ. Νικέλλης, Στεργιέλλης κ.λπ.

2.ο «Τσιτακισμός»: ένα στοιχείο, που συναντάται και σε άλλα νησιά του Αιγαίου, η απαγγελία, δηλαδή, του συμφωνικού φθόγγου **Κ** ως **ΤΣΙ**, π.χ. «τσειται», αντί κείται· και ο «Καπακισμός», σε κάποιες περιοχές του νησιού, δηλαδή, η προφορά του **Τ** ως **Κ**, π.χ. «κυρί», αντί τυρί και «σκύλος», αντί στύλος.

3. η αναβίβαση του τόνου σε κάποιες λέξεις (υπόλειμμα, πιθανώς, της αρχαίας Αιολικής διαλέκτου), π.χ. έδιου, έτσονους, έτσει, εύτους (αντί εδώ, εκείνος, εκεί, αυτός).

4.η αποβολή του φθόγγου ΟΥ της κτητικής αντωνυμίας **ΜΟΥ** και η ανάπτυξη του ευφωνικού **Ι**, μεταξύ του ονόματος και του συμφώνου **Μ.**, π.χ. «πατέρας-Ι-μ'», «αδερφός-Ι-μ'».

Η λεσβιακή διάλεκτος, παρόλο που στα βασικά στοιχεία της είναι ενιαία για όλο το νησί, διαφοροποιείται, ανά περιοχή, ως προς την προφορά των λέξεων και ειδικότερα όσον αφορά στην προφορά των συμφώνων **Κ** και **Τ**: η προφορά του **Κ**, ως **ΤΣΙ**, διαφέρει ανάμεσα στα χωριά και την πρωτεύουσα Μυτιλήνη: στα χωριά προφέρεται ως **τσσι**(παχύ) και ως **τσι** (λεπτό), στην Μυτιλήνη, το ίδιο και στην προφορά του **Ξ**, ως **ξσι** και **ξι**.

Μια άλλη χαρακτηριστική διαφορά, ως προς την προφορά των λέξεων, είναι η προφορά του **Τ**, ως **Κ**, όπως προαναφέραμε, σε κάποια χωριά, όπως π.χ. το Πλωμάρι, Μανταμάδο κ. ά.

Το Βρισαγώτικο ιδίωμα( ντοπιολαλιά),όσον αφορά στα βασικά του στοιχεία, ανήκει στην Λεσβιακή Διάλεκτο (στις περιοχές με «τσιτακισμό») και ειδικότερα, εκτός από κάποιες μικρές διαφορές, στην χρήση κάποιων ιδιαίτερων λέξεων και την διαφοροποίηση της σημασίας κάποιων άλλων, στα βασικά χαρακτηριστικά του συνταυτίζεται με τα ιδιώματα της ευρύτερης περιοχής Βρίσας- Πολιχνίτου- Βασιλκών- Λισβορίου- Αγιάσου και Σταυρού ( ένα ιδιαίτερο στοιχείο, στο ιδίωμα του Πολιχνίτου, είναι η αντικατάσταση της κατάληξης των ρημάτων **ΕΙΤΕ** με την κατάληξη **ΟΥΤΕ**, ώστε να προφέρεται π.χ. η φράση « να βγείτε», ως «να βγούτε» και το «να'ρθείτε», ως «να'ρθούτε»)( βλέπε και Τάσου Μακρή «ΠΟΛΥΧΝΙΑΤΙΚΑ» και Γιάννη Παπάνη «Λεξικό της Αγιασώτικης Διαλέκτου»).

Ως αξιόλογο στοιχείο του Βρισαγώτικου ιδιώματος θεωρούμε ότι είναι ο μεγάλος αριθμός αρχαιοελληνικών λέξεων- από την ομηρική, ακόμα, περίοδο- που διασώζονται, ακόμα ως τα σήμερα ( παρά την φθορά που έχουν υποστεί στη μορφή τους από τον χρόνο) και χρησιμοποιούνται στην καθημερινή ομιλία των Βρισαγωγών, σχεδόν με την ίδια σημασία που ομιλούνταν από τους αρχαίους Έλληνες π.χ. αφάτσια= άγουρα (όμφακες), αρχιέται= χοροπηδά ( ορχείται).

Και το σημαντικότερο: διατηρούνται, μέχρι σήμερα πολλά τοπωνύμια, στην περιοχή της Βρίσας, με αρχαία προέλευση , όπως και η ονομασία

του οικισμού της Βρίσας, η οποία συνδέεται με τον Βρισαίο ή Βρισαγενή Διόνυσο και την ομηρική Βρισηίδα, την θυγατέρα του Βρισεά και η οποία ονομασία χρονολογείται από την προϊστορική εποχή.

Και αυτό το στοιχείο επιβεβαιώνει την αδιάσπαστη ιστορική συνέχεια ενός ελληνικού πληθυσμού, που ομιλούσε την ελληνική Γλώσσα και δεν έπαψε να κατοικεί, επί τρεις χιλιάδες χρόνια, στον ίδιο τόπο, την Βρισαία χώρα (Βρισιά)- παρά τις μετακινήσεις που επέβαλλαν οι πειρατικές επιδρομές, από την παραλιακή περιοχή προς τα ενδότερα, όπου και ο σημερινός οικισμός της Βρίσας.

( Περισσότερα στοιχεία για το ιδίωμα της Βρίσας, στο «**Λεξικό αρχαιοελληνικών λέξεων, στην Βρισαγότικη Διάλεκτο**» του Βασίλη Ψαριανού).

### **Λαοφιλέστατοι Άρχοντες της νήσου Λέσβου.**

Θέλει αρετήν και τόλμην να διατηρείς την ψυχραιμία σου και να υπερασπίζεσαι την λογική και την αλήθεια που επιβάλλει η αδήριτη ανάγκη της συγκυρίας που βιώνουμε ως Λέσβιοι, όταν η οργή και η αγανάκτηση, η θλίψη και η απόγνωση, ο φόβος και η πικρία κυριαρχούν στην κοινότητα σαν μια άλλη, παράλληλη πανδημία με αυτήν του κορονοϊού!

Οι Άρχοντες, στα « ορθά», κατά τον Αριστοτέλη πολιτεύματα, δεν εξυπηρετούν πάντοτε τα καλώς εννοούμενα συμφέροντα της κοινωνίας, όταν στοιχίζονται στην ... «ουρά» του πλήθους και προσθέτουν και την δική τους συναισθηματική φόρτιση σε εκείνην του πλήθους, αλλά όταν «ηγούνται» της κοινωνίας των πολιτών, όταν προβλέπουν και προλαμβάνουν, όταν ζυγιάζουν ανάγκες και δυνατότητες και προτείνουν λύσεις, πέραν και ανεξάρτητα από αυτά που υπαγορεύει το «θυμικόν», που, σήμερα, κυριαρχεί, δικαιολογημένα, στο σύνολο των «αρχομένων».

Μιλήστε στους θυμωμένους κατοίκους με την γλώσσα της λογικής και αναδείξτε τις αναγκαιότητες που επιβάλλει η συγκυρία.

Αναγνωρίστε, πρώτα, οι ίδιοι το γεγονός, ότι ενόσω το νησί της Λέσβου δεν είναι δυνατόν να... μετακινηθεί δυτικότερα, για να απομακρυνθεί

από τις μικρασιατικές ακτές και να απαλλαγεί από τις άμεσες επιπτώσεις της εργαλειοποίησης των μεταναστών από την Τουρκία, θα συνεχίσει να δέχεται τα πλήθη των μεταναστών, που θα αποβιβάζονται στις ακτές του νησιού.

Τούτων δοθέντων η μόνη « οχύρωση» που μπορεί να προστατεύσει το νησί, και κατ' επέκτασιν την Ελλάδα, και να ανακόψει την εισβολή στην ελληνική επικράτεια των εξωθούμενων από τα τουρκικά εδάφη μεταναστών είναι η δημιουργία «στρατοπέδου» ή «φυλακής υψίστης ασφαλείας», όπου θα εγκλείονται οι παρανόμως εισερχόμενοι, έως ότου απελαθούν.

Και, βεβαίως, πρέπει να εκλείψει το όνειδος της Μόριας· αυτό, όμως, δεν σημαίνει και ότι θα πάψουν να αποβιβάζονται στην Λέσβο οι μετανάστες από την απέναντι ακτή· αντίθετα, θα αυξηθούν οι αποβιβαζόμενοι στην Λέσβο, εάν γνωρίζουν ότι δεν υπάρχουν πια Μόριες ή « κλειστά κέντρα» και ότι θα περνάν από την «γέφυρα» της Λέσβου, για να βρεθούν στην ηπειρωτική Ελλάδα, απ' όπου πιστεύουν πως μπορούν, ευκολότερα, να βρεθούν στην Δ. Ευρώπη.

Και αυτό το βέβαιο ενδεχόμενο θα προκαλέσει περισσότερους κινδύνους για την ειρηνική διαβίωση των κατοίκων και μεγαλύτερη ζημία για την οικονομική ανάπτυξη και την ευημερία του νησιού.

Και ένα τελευταίο: στην Ιστορία υπήρξαν φορές που τα ΝΑΙ απεδείχθησαν ( και στην σημερινή συγκυρία το ΝΑΙ στην δημιουργία « Κλειστού Κέντρου») περισσότερο ηρωικά και χρήσιμα για την πατρίδα από τα εύκολα ΟΧΙ, σε όλα!

Εκ γενετής Λέσβιος, Βασίλης Ψαριανός.  
Φιλολόγος, Συγγραφέας.

### **ΛΕΣΒΟΣ: 100 ΧΡΟΝΙΑ...ΜΟΝΑΞΙΑΣ**

Μας προβληματίσε η παρουσίαση του βιβλίου «Έναν αιώνα πριν. Η Λέσβος το 1912.» των εκδόσεων ΑΙΟΛΙΔΑ, που πραγματοποιήθηκε στη Αθήνα στις 8 Δεκεμβρίου 2011. Το ερώτημα που έμεινε μετέωρο, μετά τις ομιλίες των αξιόλογων ομιλητών στη παρουσίαση του βιβλίου, είναι γιατί η Λέσβος, ενώ παρουσίασε μια θαυμαστή ακμή επί Τουρκοκρατίας, περιέπεσε ύστερα από την ενσωμάτωσή της στη

ελληνική επικράτεια -και ιδιαίτερα κατά την Μεταπολεμική περίοδο και έως σήμερα- σε κατάσταση οικονομικού και κοινωνικού μααρασμού.

Μια πρώτη απάντηση που έχει δοθεί από τους ειδικούς μελετητές είναι ότι η Λέσβος μετά την απελευθέρωσή της και την προσάρτησή της στο ανεξάρτητο ελληνικό κράτος αποκόπηκε από τη «μάννα» τής απέναντι ακτής κι έχασε τις παραδοσιακές αγορές, όπου διέθετε τα αγροτικά και βιομηχανικά της προϊόντα. Εξάλλου, με την αποκοπή της από την μικρασιατική ενδοχώρα έπαυσε πλέον να χρησιμοποιείται ως γέφυρα μεταξύ Ανατολής και Δύσης και ενδιάμεσος σταθμός της ηπειρωτικής Ελλάδας και της Ευρώπης προς τα λιμάνια της μικρασιατικής ακτής.

Η απάντηση όμως αυτή προκαλεί στη συνέχεια μια σειρά νέων ερωτημάτων:γιατί η Λέσβος, στο διάστημα των εκατό χρόνων που μεσολάβησαν από την απελευθέρωσή της έως σήμερα, δεν μπόρεσε να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα, να ανασυντάξει και να οργανώσει σε σύγχρονες βάσεις εκείνες τις δημιουργικές δυνάμεις που είχαν θαυματουργήσει τον προηγούμενο αιώνα; Γιατί δεν μπόρεσε να αξιοποιήσει τις ευκαιρίες που τις παρείχε, σε συνθήκες ελευθερίας και ανεξαρτησίας το ελληνικό κράτος; Γιατί διεκόπη ή, έστω, έχασε την ορμή της ακόμα και η «Λεσβιακή Άνοιξη» κι έμεινε ως ανεπανάληπτο φωτεινό πολιτιστικό μετέωρο της δεκαετίας του 30;

Γιατί άλλα νησιά που εντάχθηκαν στο ανεξάρτητο ελληνικό κράτος την ίδια περίοδο, όπως π.χ η Κρήτη, και αργότερα η Ρόδος, καθώς και άλλα πολύ μικρότερα νησιά, κάτω από το ίδιο θεσμικό καθεστώς και κάτω από την ίδια, καλή ή κακή, διακυβέρνηση, επέτυχαν σημαντική οικονομική και κοινωνική πρόοδο;

Μια εύκολη απάντηση σ' αυτά τα ερωτήματα – και πολύ προσφιλής στους «αριστερούς ινστρούχτορες» –είναι πως την αποκλειστική ευθύνη για την κατάσταση της Λέσβου την έχει η πολιτεία και οι «αστικές» κυβερνήσεις οι οποίες επέδειξαν σκόπιμη αδιαφορία, ειδικά για το νησί της Λέσβου, τιμωρώντας το για την αποκλίνουσα πολιτική τοποθέτηση, μεγάλου μέρους των κατοίκων του, από την κυρίαρχη ιδεολογία της αστικής τάξης.

Παρ' όλον ότι αυτή η...διακριτική για το νησί μας μεταχείριση δεν αντέχει σε λογικό έλεγχο, ας δεχτούμε ότι κάποια στοιχεία κατά την εμφυλιοπολεμική και μετεμφυλιοπολεμική περίοδο δικαιολογούν μια

τέτοια άποψη. Πώς δικαιολογείται, όμως, η συνέχιση της υστέρησης που παρουσιάζει το νησί μας, σε σχέση με τα άλλα νησιά- με την ίδια ή παρόμοια αφετηρία-κατά την μεταπολιτευτική περίοδο, κατά την οποία, παρά τα γνωστά φαινόμενα παθογένειας της πολιτικής και οικονομικής οργάνωσης και λειτουργίας, η πρωτοφανής για το νεοελληνικό κράτος αφθονία πιστώσεων, που εισέρρεαν στη χώρα από τα ευρωπαϊκά προγράμματα και οι προσιτές σε όλους ευκαιρίες, είχαν ως αποτέλεσμα να αποκτήσουν βασικές υποδομές, που υπήρξαν πολύ σημαντικές για την περαιτέρω οικονομική και κοινωνική τους πρόοδο;

Ποιος μας εμπόδισε να εκσυγχρονίσουμε τις υποδομές του νησιού; Το εσωτερικό οδικό δίκτυο που παρέμεινε στο επίπεδο των ημιονικών δρόμων της Τουρκοκρατίας; Τα λιμάνια και τα αεροδρόμιά μας που αδυνατούν να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες του νησιού μας; Ποιος μας εμπόδισε να εκσυγχρονίσουμε και να αναπτύξουμε τον πρωτογενή τομέα της οικονομίας μας με νέες καλλιέργειες, με νέες μεθόδους, με την τυποποίηση των προϊόντων μας, με έργα αγροτικής υποδομής, όπως είναι οι λιμνοδεξαμενές, τα φράγματα και τα αρδευτικά δίκτυα;

Ποιος μας εμπόδισε να αξιοποιήσουμε τα φυσικά και πολιτισμικά πλεονεκτήματα του νησιού μας, να εκμεταλλευτούμε τις πλουτοπαραγωγικές πηγές μας, τις θερμοπηγές μας, τον ορυκτό πλούτο, τις αλυκές, να αναδείξουμε τους θαυμαστούς κόλπους μας και τις θαυμάσιες παραλίες μας;

Ποιος μας εμπόδισε να λύσουμε το ενεργειακό πρόβλημα του νησιού μας με την κατασκευή νέου θερμοηλεκτρικού εργοστασίου ή καλύτερα με την αξιοποίηση της αφθονίας των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, που διαθέτει ο τόπος μας;

Ποιος μας εμπόδισε να προωθήσουμε την αειφόρο ανάπτυξη εναρμονίζοντας τη λειτουργία των ελαιοτριβείων μας, των πυρηνοελαιουργείων, των τυροκομείων, των ιχθυοτροφείων και των εργοστασίων επεξεργασίας των λυμάτων με τις αρχές και τους κανόνες προστασίας του περιβάλλοντος;

Ποιος μας εμπόδισε να προστατεύσουμε τους αγροτικούς συνεταιρισμούς μας από τα αρπακτικά όρνεα, που κατέφαγαν τις σάρκες τους, και να αναδείξουμε τις συνεταιριστικές οργανώσεις μας ως τα κατ' εξοχήν εργαλεία για τον εκσυγχρονισμό της αγροτικής

οικονομίας, για την αύξηση της παραγωγής και την αναβάθμιση της ζωής των αγροτών μας;

Ποιος μας εμπόδισε να αναπτύξουμε ναυτιλιακές εταιρείες λαϊκής βάσης, εφάμιλλες με εκείνες των Κρητικών, που θα εξασφαλίζουν την τακτική, ασφαλή και προσιτή σε όλους ενδοεπικοινωνία των νησιών μας, καθώς και την επικοινωνία με την ηπειρωτική Ελλάδα; Και, τέλος, ποιος εμπόδισε τις Αρχές και τους φορείς του νησιού μας να επεξεργαστούν ένα χωροταξικό σχέδιο για ολόκληρο το νησί, προκειμένου να χωροθετηθούν οι διάφορες οικονομικές δραστηριότητες και να εκπονήσουν ένα ολοκληρωμένο σχέδιο για τη συνολική ανάπτυξη του νησιού μας;

Για όσα κακά μας συμβαίνουν σε επίπεδο χώρας καταλογίζουμε ευθύνες-και δικαίως- στο πολιτικό μας σύστημα, για τον τρόπο που είναι οργανωμένο και λειτουργεί το κράτος, για το επίπεδο και την ποιότητα της πολιτικής μας εκπροσώπησης, για τον τρόπο που ασκούν το θεσμικό τους ρόλο, τόσο οι κυβερνώντες, όσο και οι αντιπολιτευόμενοι την εκάστοτε κυβέρνηση είτε είναι κόμματα είτε οπαδοί των κομμάτων· ο καταλογισμός όμως της ευθύνης για τη γενική κατάσταση της χώρας στο πολιτικό σύστημα και συνήθως στην κεντρική κυβέρνηση δε σημαίνει ότι απαλλάσσονται πάσης ευθύνης όσοι σε τοπικό επίπεδο αναλαμβάνουν διοικητικές ευθύνες ή την πολιτική εκπροσώπηση των κατοίκων μιας περιοχής στην κεντρική εξουσία, χωρίς να διαθέτουν ούτε τις απαιτούμενες ικανότητες ούτε την αναγκαία συνείδηση ευθύνης έναντι της τοπικής κοινωνίας. Και φυσικά μέρος της ευθύνης έχουν, εκτός από την τοπική πολιτική ηγεσία, και οι διάφοροι κοινωνικοί φορείς και γενικά οι κάτοικοι της τοπικής κοινωνίας για τους άρχοντες που επιλέγουν, καθώς και για τον τρόπο που ελέγχουν την άσκηση της εξουσίας τους.

Όσον αφορά, λοιπόν, το νησί μας είναι τυχαίο ότι όσα σημαντικά έργα πραγματοποιήθηκαν έγιναν από μη Λέσβιους, που υπηρέτησαν στον τόπο μας είτε ως νομάρχες είτε ως βουλευτές και υπουργοί; Είναι τυχαίο ότι οι γηγενείς Λέσβιοι σπανίως καταφέραμε να αρθούμε πάνω από τις στενόμυαλες κομματικές ή τοπικιστικές αντιλήψεις και να αξιοποιήσουμε Λέσβιους, άξιες προσωπικότητες που διακρίθηκαν στο χώρο της επιστήμης, της οικονομικής και κοινωνικής δράσης;





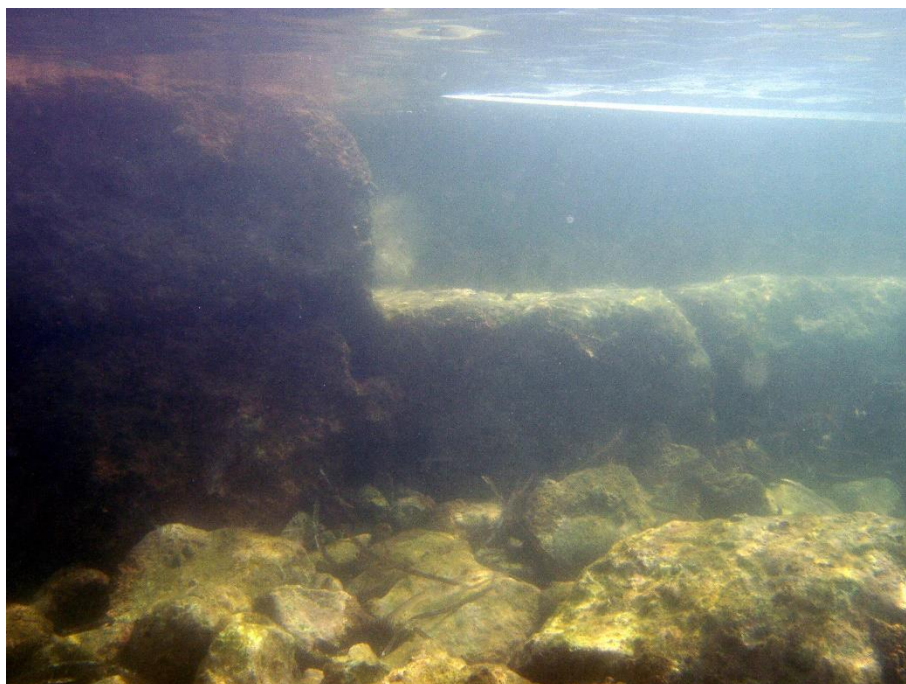
**Εικόνα 1:** Γενική άποψη της λιμενολεκάνης στο ακρ. του Αγ. Φωκά. Εξωτερικά του λιμενοβραχίονα διακρίνονται τα πιθανά κατάλοιπα τεχνητού επιπέδου (πλατφόρμας) με πιθανά ίχνη κτιριακών καταλοίπων. Στο εσωτερικό έχει διαμορφωθεί σε τσιμεντένια προκυμαία τμήμα του αρχαίου κρηπιδώματος από το οποίο έχουν αφαιρεθεί, σε άγνωστο χρόνο, οι κυβόλιθοι της πρόσοψης.





**Εικόνα 2:** Άποψη της πρόσοψης του κρηπιδώματος που σώζεται στην κορυφή του προσήνεμου ανατολικού λιμενοβραχίονα.

## ΤΟ ΑΡΧΑΪΟ ΛΙΜΑΝΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΦΩΚΑ.



**Εικόνα 3:** Υποβρύχια λήψη από την πρόσοψη του κρηπιδώματος στην κορυφή του προσήνεμου ανατολικού λιμενοβραχίονα

### **Μαξούλια και μπερεκέτια.**

Οι λέξεις προέρχονται από την τουρκική γλώσσα και σημαίνουν καλή σοδειά και μεγάλη αφθονία προϊόντων (mahsul =σοδειά, συγκομιδή και bereket=αφθονία).

Στο χωριό μας, το μαξούλι αναφερόταν, κυρίως, στην καλή παραγωγή της ελιάς και τα μπερεκέτια στην αφθονία, γενικά, των αγροτικών προϊόντων.

Έτσι, όταν «έδειχναν» τα λιόδεντρα ότι είχε «δέσει» ο αθός και τα κλαδιά των δέντρων άρχισαν να γέρνουν από το βάρος του καρπού που χόντρυνε μέρα με την μέρα, έλεγαν πως εφέτος είναι «μαξουλοχρονιά».

Στις «μαξουλοχρονιές», λοιπόν, έμπαινε λίγο χρήμα στις τσέπες των χωριανών. Αφού αφαιρούνταν, επί τόπου στο ελαιοτριβείο, το λάδι που είχε προπωληθεί, από το καλοκαίρι, στον έμπορο- τοκογλύφο και αφού εξοφλούνταν τα βερεσέδια στον μπακάλη, ο οποίος είχε «πιάσει

στασίδι», από την αυγή, μαζί με τα ντεφτέρια του στο ελαιοτριβείο, για να μην του ξεφύγει κανένας... «μπαταξής»( τουρκ. Batakci=χρεοκόπος ),αν είχε απομείνει κάποιο υπόλοιπο λαδιού από το « μαξούλι», αυτό πουλιόταν στον λαδέμπορο, για να « χαρτζιλικωθεί» και ο νοικοκύρης!

Στις « μαξουλοχρονιές» έβρισκε δουλειά και το... «αγροτικό προλεταριάτο». Οι « μαγολοκτηματίες» με τα πολλά « μόδια» ( μέτρο για τα σιτηρά και τον ελαιόκαρπο. Λατιν. modius) είχαν ανάγκη από επιπλέον χέρια για το μάζεμα της ελιάς και το « ράβδισμα». Έτσι «μαζώχτρες» και «ραβδιστάδες» έκαναν μερικά μεροκάματα και πληρώνονταν «τοισ μετρητοίς» από τον «Άρχοντα», εκτός από την περίπτωση που έπρεπε να εξοφλήσουν, με την προσωπική εργασία τους, βερεσέδια ή δανεικά που χρωστούσαν!

Γενικά, πάντως, στις « μαξουλοχρονιές», « γελούσε και το πικραμένο χείλι» του φτωχού. Όλο και κάποιο « τάληρο» έμενε διαθέσιμο στην τσέπη!

Μην νομίζετε, όμως, πως έτρεχαν να καταθέσουν τα όποια « ρέστα» τους στην... τράπεζα·τα διέθεταν για να ενισχύσουν τις δυο κομπανίες των μουσικάντηδων, που διέθετε, εκείνα τα χρόνια το χωριό μας!

Κυρίως, τα παλικάρια του χωριού, οι « μωρέλες», μετά το τέλος της ελαιοσυγκομιδής, τα «γλυτώματα», όπως τα έλεγαν, ερωτευμένοι με κάποια «μαυρομάτα» μαζώχτρα, βαλαντωμένοι και μερακλωμένοι από το κρυφό καημό τους, καλούσαν τα «όργανα» και τα ρακιά και οι χοροί να αρχίζουν την Κυριακή και να σταματούν, όταν μεσημέριαζε πια, την Δευτέρα.

Κι όταν η «μαυρομάτα» εμφανιζόταν μαζί με τα «κοπελούδια» που είχαν μαζευτεί στο «ντουρσέκι» (τουρκ. Dirsek= αγκώνας, γωνία του δρόμου), τότε να ξεσπών ασυγκράτητα τα μεράκια και να «παίρνουν φωτιά τα τόπια»: να σπάνε τα πιάτα και οι τζαμαρίες του καφενέ κι απανωτά τα τάλιρα να κολλάν, με μπόλικο σάλιο, στο κούτελο του βιολιτζή!

-Σπάσε τα «τέλια», σαντουριτζή, και βάρα, ντουμπαντζή, πιο δυνατά την τουμπανάρα», να ξυπνήσουν όλοι οι κοιμισμένοι, να μάθουν πως απόψε γλεντάει η φτωχολογιά!

## ΜΕΣΟΤΟΠΙΤΙΚΑ

Το βιβλίο του Φώτη "Ως τρέχει το νερό" - το δεύτερο που βλέπει το φως της δημοσιότητας- είναι ένα ακόμα βιβλίο που αναδεικνύει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ψυχής των Μεσοτοπιτών και το οποίο μπορεί να αποτελέσει το έναυσμα για μια διεπιστημονική μελέτη του φαινομένου Μεσότοπος, με τη βοήθεια των τριών επιστημών: της Λαογραφίας, της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και της Ιστορίας.

Ο Μεσότοπος είναι πρωτίστως, ένας ηρωικός τόπος της Λαογραφίας. Τα έργα του λαϊκού πολιτισμού που δημιούργησαν οι κάτοικοί του- τα οποία αποτελούν αντικείμενο της Λαογραφίας- έχουν καθορίσει σε μεγάλο βαθμό και την ιστορική πορεία του Μεσοτόπου μέσα στο χρόνο' διότι οι άνθρωποι του πορεύονται στη ζωή τους σύμφωνα με τη βιοθεωρία, η οποία συγκροτήθηκε στη βάση των πολιτισμικών αξιών του κοινωνικού τους περιβάλλοντος. Έτσι η τοπική Ιστορία του Μεσοτόπου δικαιωματικά κατέχει μια εξέχουσα θέση και στην ιστορία- ευρύτερα- του τόπου μας. Οι Μεσοτοπίτες ως δημιουργοί μιας γνήσιας λαϊκής παράδοσης, με έντονο αγωνιστικό χαρακτήρα, κατάφεραν να εξημερώσουν τα στοιχεία της φύσης και να τα θέσουν στην υπηρεσία της κοινωνίας τους.

.Στο Μεσότοπο έχουμε μια κοινωνία που λειτουργεί σύμφωνα με τις παμπάλαιες παραδόσεις του τόπου μας και οικονομεί τα του βίου της στηριζόμενη- βασικά- στις δικές της δυνάμεις. Ο αγώνας για το νερό ήταν πρωταρχικός. Το νερό είναι το στοιχείο μέσα στο οποίο πρωτοεμφανίστηκε η ζωή και το στοιχείο γύρω από το οποίο δόθηκε η κρίσιμη μάχη της ζωής των πρώτων ανθρώπων. Ο ανθρώπινος πολιτισμός ιστορικά χτίστηκε εκεί που ήταν τα ποτάμια, οι λίμνες και άλλοι υδάτινοι δρόμοι. .Και πιθανόν γύρω από το νερό θα δοθεί η έσχατη μάχη του ανθρώπου τον επόμενο αιώνα. Κάποιοι, μάλιστα, μεταθέτουν πολύ νωρίτερα αυτή τη μάχη για το νερό: "ως το 2025", λένε, "περισσότερο από το μισό του παγκόσμιου πληθυσμού θα αντιμετωπίσει προβλήματα εξαιτίας της ποιότητας του νερού στο οποίο έχει πρόσβαση. Ενώ μέχρι το 2030 σε κάποιες περιοχές του αναπτυσσόμενου κόσμου η ζήτηση για το νερό θα ξεπεράσει την προσφορά κατά 50%".

Λιγοστό το νερό και στα νησιά μας. Κι όπως λέει ο ποιητής: "λίγο το νερό για να το χεις Θεό και να κατέχεις τι σημαίνει ο λόγος του.

και το δέντρο μονάχο του χωρίς κοπάδι  
για να το κάνεις φίλο σου  
και να γνωρίζεις τ' ακριβό του τ' όνομα.

φτενό στα πόδια σου το χώμα  
για να μην έχεις πού ν' απλώσεις ρίζα  
και να τραβάς του βάθους ολοένα.

Αυτός ο κόσμος ο μικρός, ο μέγας".

Αυτός είναι ο κόσμος των νησιών μας, αυτός και ο κόσμος του Μεσοτόπου. Και ο αγώνας του ανθρώπου για το νερό, που άρχισε με την ανατολή της ζωής του στη γη, συνεχίστηκε χωρίς ανάπαυλα μες τους αιώνες: για το άνοιγμα των πηγαδιών, για το "δέσιμο" της φλέβας του νερού, για το χτίσιμο της στέρνας και της βρύσης, για τον αγωγό με τα πήλινα κιούνκια, που έφερνε το νερό κοντύτερα στα σπίτια του χωριού, περνώντας από βουνά και λαγκάδια.

Η μικροϊστορία ενός τόπου έχει πάντα μια ιδιαίτερη σημασία. Εδώ τα γεγονότα όπως συμβαίνουν και εξελίσσονται μέσα στο χρόνο, καθώς και οι αιτίες που τα κινούν είναι τόσο καθαρά, σαν να τα κοιτάζεις μέσα από το μικροσκόπιο: τα πρόσωπα, οι αποφάσεις τους, οι συμπεριφορές και οι πράξεις των ανθρώπων είναι "οικεία" στοιχεία και γι' αυτό πιο εύκολη η ερμηνεία τους. Και τα συμπεράσματα από τη μελέτη αυτών των στοιχείων σε τοπική κλίμακα μπορούν στη συνέχεια να αποκτήσουν καθολικό κύρος και να ερμηνεύσουν γενικότερα τη συμπεριφορά του ανθρώπου, καθώς και τα αίτια που κινούν την Ιστορία. Στην τοπική ιστορία συναντάς σε μικρογραφία όλες εκείνες τις δυνάμεις που δρουν και διαμορφώνουν το οικονομικό και κοινωνικό καθεστώς και στη συνέχεια την έκφρασή τους στο πολιτικό και πολιτιστικό επίπεδο. Μέσα από την Τοπική Ιστορία αναδεικνύεται ο ρόλος του ατόμου και ο ρόλος του οργανωμένου συνόλου, η σημασία της ατομικής προσπάθειας και η σημασία της συλλογικής προσπάθειας. Διακρίνεις τα βασικά προβλήματα και τις ανάγκες που αντιμετωπίζει η τοπική κοινωνία, παρατηρείς τις σχέσεις που αναπτύσσονται μέσα στη μικρή κοινωνία, την ψυχική ενότητα που γεννά ο αγώνας για το κοινό καλό.

Παρακολουθείς τον αγώνα και την αγωνία των ανθρώπων για την επιβίωσή τους, διαπιστώνεις τις αντοχές των τοπικών θεσμών και της παράδοσης, βλέπεις καθαρά την ηθική δύναμη που μάχεται την υλική, τη δύναμη της λογικής και της ανθρώπινης θέλησης που αγωνίζεται να τιθαसेύσει τις φυσικές δυνάμεις, συναντάς τη μεγαλοψυχία και τη γενναιότητα να αντιπαλεύει τη μικροψυχία και τη λιποψυχία, τον άνθρωπο με τις αδυναμίες τού χαρακτήρα του, και από την άλλη, εκείνον με τα ηγετικά προσόντα που γίνεται μπροστάρης στον αγώνα για μια καλύτερη ζωή. Και όλα αυτά τα βλέπεις ολοζώντανα και στο ...θέατρο της ζωής του Μεσοτόπου, όπου πρωταγωνιστεί ο απλός άνθρωπος του λαού, το ρόλο του οποίου αποδίδει με ενάργεια και

ζωντάνια ο Φώτης στο βιβλίο του "Ως τρέχει το νερό", ένα βιβλίο το οποίο κάλλιστα θα μπορούσε να αποτελέσει τη βάση για μια παράσταση ενός θεατρικού έργου, μέσα από το οποίο αποκαλύπτεται η ψυχή του Μεσοτοπίτη, το πείσμα του να μείνει ριζωμένος στην προγονική του γη, η ηθική δύναμη του ανθρώπου.

Στην τοπική Ιστορία ισχύουν οι βασικές ιστορικές γενικεύσεις: ο άνθρωπος είναι ικανός να κατασκευάζει εργαλεία, να αναπτύσσει τεχνολογία και να δημιουργεί πολιτισμό και με τον τρόπο αυτό να διαμορφώνει τους όρους της ζωής του. Για να ικανοποιήσει τις ανάγκες του ο άνθρωπος, εργάζεται σε μικρές ή μεγάλες ομάδες, κάνει χρήση των φυσικών πόρων του τόπου του, προσαρμόζεται στο φυσικό περιβάλλον ή το προσαρμόζει στα δικά του μέτρα. Στην πάλη του να εξημερώσει τη φύση και να εξυπηρετήσει τις ανάγκες του συνειδητοποιεί, διαμορφώνει και αναπτύσσει ένα σύνολο αξιών που χαρακτηρίζουν τον υλικοτεχνικό και τον ηθικοπνευματικό του πολιτισμό.

Η τοπική ιστορία από την άποψη των ερευνητικών και μεθοδολογικών προσεγγίσεων δεν διαφέρει από οποιαδήποτε άλλη ιστοριογραφική δραστηριότητα. Η μελέτη και έρευνα πραγματοποιείται σε τοπική κλίμακα, στα πλαίσια της γνώσης της ιστορίας του ευρύτερου χώρου. Αντικείμενο μελέτης και έρευνας το φυσικό περιβάλλον και η επίδρασή του στη ζωή των ανθρώπων, η προσαρμογή των ανθρώπων στις φυσικές συνθήκες ή οι παρεμβάσεις τους στο φυσικό περιβάλλον, προκειμένου να το προσαρμόσουν στις ανάγκες τους. Μελετώνται, επίσης, οι οικονομικές δραστηριότητες των κατοίκων της περιοχής, το θεσμικό καθεστώς που δημιούργησαν, οι γραπτοί και άγραφοι κανόνες δικαίου, η πολιτική τους οργάνωση, οι τρόποι και τα μέσα που χρησιμοποίησαν, τα μνημεία του πολιτισμού που άφησαν στο πέρασμά τους, οι σχέσεις τους με τους κατοίκους άλλων περιοχών κ.λπ. Πηγές της τοπικής Ιστορίας: το φυσικό και δομημένο περιβάλλον, τα κατάλοιπα του υλικού και πνευματικού πολιτισμού, το αρχαιακό υλικό, η προφορική και γραπτή παράδοση, οι γραπτές και προφορικές μαρτυρίες κ.λπ.

**Η τοπική ιστορία του Μεσοτόπου είναι μια μικροϊστορία, η οποία παρ' όλα τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της, δεν μπορεί να μελετηθεί ξεκομμένη από το ευρύτερο ιστορικό πλαίσιο της εποχής. Η κοινότητα του Μεσοτόπου ζει, δημιουργεί το λαϊκό της πολιτισμό, αγωνίζεται και επιβιώνει μέσα στα πλαίσια του κοινοτικού συστήματος που**

**ίσχυσε από τη Βυζαντινή περίοδο και συνεχίστηκε στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, ως την ενσωμάτωση της Λέσβου στο ελεύθερο ελληνικό κράτος το 1912.**

Μέσα από την τοπική Ιστορία των χωριών μας- και ειδικότερα του Μεσοτόπου- μπορούμε να παρακολουθήσουμε και να αξιολογήσουμε τη λειτουργία και τα αποτελέσματα που είχε το κοινοτικό σύστημα, ειδικότερα στην περίοδο των τελευταίων δύο αιώνων, από τους οποίους σώζονται ανιχνεύσιμα κατάλοιπα της ανθρώπινης δράσης και δημιουργίας.

Το κοινοτικό σύστημα ως θεσμός της βυζαντινής αυτοκρατορίας διατηρήθηκε και από τους Οθωμανούς, διότι εξυπηρετούσε την είσπραξη των φόρων που είχαν επιβληθεί στους "ραγιάδες", καθότι καθιστούσε τους φορολογούμενους κατοίκους της κάθε κοινότητας αλληλέγγυα υπεύθυνους για την είσπραξή τους. Η διατήρηση, όμως, αυτού του ιστορικού μορφώματος είχε ως συνέπεια η κοινότητα να καταστεί η κιβωτός για τη διαφύλαξη της πολιτιστικής παράδοσης σε όλους τους τομείς: η κοινότητα κατορθώνει να διαφυλάξει τη διαφορετικότητά της ως προς το θρήσκευμα καθώς και τη λόγια παράδοση, τής οποίας φορέας ήταν ο κλήρος, και μέσω αυτής να κρατήσει ζωντανή και τη συνείδηση της ελληνικής καταγωγής. Παράλληλα διατηρεί και αναπτύσσει, συν τω χρόνω, την οικονομική και πολιτική της αυτονομία, με τη διαμόρφωση συστήματος αυτοδιοίκησης της κοινότητας, που βασίστηκε στο γραπτό και άγραφο δίκαιο, σε εθιμικούς κανόνες και τις παραδοσιακές ηθικές αρχές.

Στα πλαίσια της κοινότητας δημιουργήθηκαν μορφές κοινωνικής πρόνοιας, μορφές συνεργασίας και αλληλεγγύης, καλλιεργήθηκε η συνείδηση της κοινωνικής ευθύνης, καθώς και του σεβασμού προς το φυσικό περιβάλλον, οργανώθηκε η εκπαίδευση των παιδιών. Απόρροια αυτού του κοινοτικού πολιτισμού υπήρξε η πραγματοποίηση έργων κοινής ωφέλειας, κυρίως με την προσωπική εργασία των μελών της κοινότητας και με την οικονομική βοήθεια των ευπόρων κατοίκων και ως επί το πλείστον εκ μέρους των ξενιτεμένων πατριωτών. Ανάμεσα σ' αυτά τα έργα διακεκριμένη θέση κατέχει η κατασκευή εκκλησιών και σχολείων, τα έργα ύδρευσης, η διάνοιξη και η πλακόστρωση των δρόμων. Σημαντικά επίσης ήταν τα οικονομικά αποτελέσματα της ιδιωτικής και σε πολλές περιπτώσεις της συλλογικής και ομαδικής εργασίας των συγχωριανών ( η λαογραφική έρευνα έχει καταγράψει τέτοιες μορφές εργασίας, όπως οι συντροφίες, τα σειριάσματα, οι δανκαριές, το παρακάνι, ο γοργιώνας και το μετάπιασμα ). Σημαντικά

αποτελέσματα προέκυψαν, επίσης εκεί που η οργανωμένη κοινότητα ανέλαβε την πρωτοβουλία να ενισχύσει ή να αναπτύξει παραπέρα την ιδιωτική δραστηριότητα. Έτσι φθάσαμε στη θαυμαστή ακμή- κυρίως κατά τον 19<sup>ο</sup> αιώνα και τις αρχές του 20ου- της βιοτεχνίας και σε κάποιο βαθμό και της βιομηχανίας, όπως ήταν η ελαιουργία, η σαπωνοποιία, η οινοποιία, η υφαντουργία, η τυροκομία, η κεραμική, η βυρσοδεψία, η μεταλλοτεχνία κ. ά.

Μέσα σ' αυτά, λοιπόν, τα κοινοτικά πλαίσια αναπνέει και κινείται και ο Μεσότοπος και γράφει την Τοπική του Ιστορία.

Μετά την ενσωμάτωση του νησιού μας στο ελεύθερο ελληνικό κράτος, παρά τον συγκεντρωτικό χαρακτήρα του, διατηρήθηκαν ορισμένα στοιχεία του κοινοτικού συστήματος. Και μέχρι πριν από μερικές δεκαετίες διατηρούνταν ακόμα, σε μεγάλο βαθμό και ο λαϊκός πολιτισμός που αναπτύχθηκε στα πλαίσια του κοινοτικού συστήματος. Σήμερα το κοινοτικό σύστημα, ως λαϊκό, δημοκρατικό σύστημα αυτονομίας και αυτοδιοίκησης διέρχεται οξύτατη κρίση: "οι κοινότητες από αυτόρχεις και αυτοδύναμες πολιτιστικές μονάδες τείνουν να εξελιχθούν σε παρασιτικούς αποδέκτες οικονομικών συστημάτων και τρόπων ζωής, οι οποίοι ακόμα κι όταν βελτιώνουν επιφανειακά τη στάθμη της ζωής των κατοίκων τους, αυτό γίνεται εις βάρος της πολιτιστικής τους ταυτότητας", γράφει ένας αναλυτής. Κι αυτή η αλλοίωση της πολιτιστικής μας ταυτότητας δεν προσέβαλε μόνον τα μεγάλα αστικά κέντρα, τα οποία ήταν από πάντα πολιτιστικά ευάλωτα, αλλά και τα χωριά μας, τα οποία αποτελούσαν τη θερμοκοιτίδα του λαϊκού μας πολιτισμού' τη βλέπουμε σήμερα τη βαθιά αλλοτρίωση και τη ζούμε σε όλους τους τομείς και τις εκφάνσεις της ζωής μας. Ακόμα και η οικονομική κρίση που ενέσκηψε στις μέρες μας κατά βάση είναι αποτέλεσμα της πολιτισμικής κρίσης που προηγήθηκε, της κατάρρευσης, δηλαδή, εκείνων των αξιών που εδράζονταν στην παράδοσή μας, οι οποίες αντικαταστάθηκαν από αξίες ξένες, οι οποίες δεν έχουν καμιά αντιστοίχιση με την ελληνική πραγματικότητα, με τις πραγματικές ανάγκες της ελληνικής κοινωνίας, του Έλληνα ανθρώπου.

Ο Μεσότοπος ακόμα αντιστέκεται. Κρατιέται γερά από την μακραίωνη παράδοσή του, από τις αξίες που τον κράτησαν ζωντανό μέσα στους αιώνες. Και η πιο τρανή απόδειξη γι' αυτό είστε εσείς, οι απόδημοι Μεσοτοπίτες, οι οποίοι, και από εδώ, μακριά από τη γενέτειρά σας, συνεχίζετε να παράγετε πολιτισμό με σεβασμό στα προγονικά καλούπια, συνεχίζετε να τιμάτε τον ιερό μόχθο των παλιότερων γενιών που έχτισαν στο γενέθλιο τόπο μαζί με τα σπίτια τους κι ένα πολιτισμό ικανό να σας καθοδηγήσει με σταθερότητα και ασφάλεια και μέσα στο



σκοτεινό τούνελ που έχει μπει και πορεύεται- δεν ξέρουμε για πόσο καιρό ακόμα- ο κόσμος μας.

Το μήνυμα, λοιπόν, που στέλνει η τοπική ιστορία- ειδικότερα η τοπική ιστορία του Μεσοτόπου- είναι να μείνουν ζωντανά τα χωριά μας, να αιμοδοτηθούν όσα αιμορραγούν και πνέουν τα λοίσθια. Και η αναζωογόνησή τους πρέπει να είναι σύμφωνη με την γνωμάτευση της Ιστορίας: η Αυτοδιοίκηση έχει ανάγκη από πραγματική αυτοδιοίκηση, από ένα γνήσιο Κοινοτικό Σύστημα.

Κι αυτό το βιβλίο του Φώτη, μετά το "ένα καλάθι ιστορίες", παραπέμπει στη δόξα του λαϊκού μας πολιτισμού, στην ηρωική λαογραφία και τοπική ιστορία τού Μεσοτόπου. Αποτελεί ένα φόρο τιμής προς τον Μεσοτοπίτη που δημιούργησε αυτόν τον πολιτισμό, που μόχθησε, που αγωνίστηκε, που αντιστάθηκε' ένα βιβλίο που διδάσκει και παραδειγματίζει, που στέλνει ένα μήνυμα σε όλους όσοι έχουν χαθεί μέσα στην αντάρα που έχει σκεπάσει την κοινωνία μας: ελάτε μια βόλτα, φωνάζει, στη Μαλλιόντα και σκύψτε να πιείτε δροσερό νερό από τις πηγές του Αγίου Κωνσταντίνου, αμέσως θα νιώσετε πιο ζωντανοί, πιο δυνατοί, περισσότερο άνθρωποι.

Ένα μεγάλο "ευχαριστώ" για το Φώτη για τη δροσιά που φέρνει στην διψασμένη ζωή μας, χθες με το "ένα καλάθι ιστορίες" και σήμερα με το "νιρό που τρέχει" στο Μεσότοπο.

#### **ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ ΤΗΣ ΒΑΤΟΥΣΑΣ**

Δεν θα υπεισέλθω στο περιεχόμενο και τη σημασία του ιστοριοδιφικού άθλου που πραγματοποίησε ο Χρήστος- το θέμα, άλλωστε, το κάλυψαν εν εκτάσει οι προηγούμενοι ομιλητές. Θα περιοριστώ σε λίγα λόγια, ως μια κατάθεση φιλίας και αγάπης για το Χρήστο.

Με το Χρήστο είμαστε συμφοιτητές και φίλοι στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου της Αθήνας, όπως και με τον Βαγγέλη. Ήταν πάντα στέρεος ως χαρακτήρας, με λίγα λόγια και μετρημένα και με συναισθήματα ελεγχόμενα.

Ομολογώ ότι αργότερα, μέσα από τα γραφτά του, κατάλαβα το βάρος της σκέψης του και το βάθος των συναισθημάτων του. Κι αυτό που μ' έκανε να ζηλεύω: η αποκάλυψη του ποιητή που κρύβει μέσα του, μια ποιητική αύρα που δροσίζει και ευωδιάζει τα γραφτά του! Ο Χρήστος συνομιλεί με τα δέντρα και τους ανεμοδαρμένους βράχους της βατουσιανής γης, αφουγκράζεται στο παμπάλαιο χώμα τις ανασαιμιές των πεθαμένων προγόνων, οσμίζεται τα χνώτα, τον ιδρώτα και τα

δάκρυα των παλιών Βατουσαίων, που άφησαν το αποτύπωμα της ζωής τους στα κιτρινωμένα φύλλα των Αρχείων της Βατούσας. Και η ματιά του διαπερνά τη σκουριά του χρόνου και ζωντανεύει τη βασανισμένη ζωή των απλών ανθρώπων της βατουσιανής υπαίθρου, που πολεμούσαν με χέρια και δόντια να κρατηθούν ζωντανοί στη γη τους, σε μια κοινωνία όπου συναντάται η μεγαλοψυχία με τη μικροψυχία. .

Φίλε μου Χρήστο, είμαστε, ημερολογιακά, στο γέρμα προς τα 80 μας, όπως λες στην κριτική που έγραψες για το βιβλίο μου ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ. Όμως η νιότη μας είναι στη σκέψη μας και στην καρδιά μας. Κι όπως είπε κάποτε ο Φρανσουά Μιτεράν "η νιότη μας είναι τα χρόνια που έχουμε μπροστά μας". Η γενιά μας, εμείς τα παιδιά της Κατοχής, που ζήσαμε τον τρόμο και την αθλιότητα του ναζισμού και της εμφύλιας αλληλοσφαγής, έχουμε κάνει τόσα όνειρα που είναι κρίμα να γεράσουν, προτού πάρουν την...εκδίκησή τους. Οι "μάνες" μέσα μας, οι "μάνες" της αγάπης για το γενέθλιο τόπο μας, για τη μεγάλη πατρίδα, για τον άνθρωπο και το φωτισμό του δεν στέρεψαν ακόμα και δεν θα στερέψουν όσο είμαστε ζωντανοί. Και η έγνοια μας για τους νέους ανθρώπους θα μας τριβελίζει το μυαλό, χωρίς αναπαυμό. Γιατί, όπως κι' εσύ επισημαίνεις "ποιος ξέρει ποιοι καιροί έρχονται γι' αυτούς, που θα γιγαντώσουν ακόμα περισσότερο το ψέμα και θα τους ρίξουν πιο βαθιά στη σύγχυση και στην πλάνη".

Θα συνεχίσουμε, λοιπόν, να ανασκαλεύουμε τα Αρχεία των παλιών και να αναζητούμε τις αλήθειες που θα χρησιμεύσουν ως βακτηρίες για να πορεύονται οι άνθρωποι στον ανηφορικό και δύσκολο δρόμο της ζωής τους. Θα συνεχίσουμε, όσο είμαστε ζωντανοί, να αντιμαχόμαστε την πρόληψη και την προκατάληψη.

Ας το κάνουμε, όπως ο φιλόλογος καθηγητής Μανόλης Κριαράς, ο τελευταίος μεγάλος τού δημοτικιστικού κινήματος και του Διαφωτισμού, ο οποίος στα 107 του χρόνια συνεχίζει να πολεμά για τις ιδέες του, για το φωτισμό της νέας γενιάς. Ας συνεχίσουμε κι εμείς να υφαίνουμε, όπως αυτός, το πανί της Πηνελόπης κι ίσως έτσι ξεγελάσουμε, για κάποια ακόμα χρόνια, τους μνηστήρες τού ...Κάτω Κόσμου!

**ΤΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΗΣ ΒΑΤΟΥΣΑΣ του ΧΡΗΣΤΟΥ ΣΤΑΥΡΑΚΟΓΛΟΥ.**

**Ο Χρήστος Σταυράκογλου με τον ιστοριοδιφικό άθλο που πραγματοποίησε φέρνοντας στο φως τα αρχεία της Βατούσας, μας**

βοηθά, εκτός των άλλων, να βγάλουμε χρήσιμα συμπεράσματα, τόσο για την οικονομική ζωή, όσο και την κοινωνικοπολιτική κατάσταση της Βατούσας- και κατ' επέκτασιν των οικισμών της λεσβιακής ενδοχώρας- στους αιώνες της Τουρκοκρατίας και ειδικότερα από το 1733 έως το 1912, την περίοδο που καλύπτουν τα αρχεία της Βατούσας. (αναφέρομαι Ο Χρ. Σταυράκογλου με τον ιστοριοδιφικό άθλο που πραγματοποίησε, φέρνοντας ειδικά στους οικισμούς της ενδοχώρας, διότι οι οικισμοί, που βρίσκονται στο εσωτερικό του νησιού, όπως η Βατούσα, διαφοροποιούνται σε κάποιο βαθμό, ως προς το είδος και το εύρος της οικονομίας, την κοινωνικοπολιτική τους κατάσταση και την ελευθεριότητα των ηθών, σε σχέση με τα χωριά που βρίσκονται στην παράλια ζώνη ή έχουν άμεση πρόσβαση προς τη θάλασσα, πράγμα που διευκόλυνε και διηύρυνε την επικοινωνία τους με τα απέναντι μικρασιατικά παράλια, με την πρωτεύουσα του νησιού ή τα άλλα κέντρα, με ό,τι αυτό συνεπαγόταν για την οικονομία και την κοινωνικοπολιτική τους εξέλιξη).

Η Βατούσα είναι μια μικρή αγροτοκτηνοτροφική κοινωνία, η οποία, μέσα στα πλαίσια της Οθωμανικής νομιμότητας, οργανώνεται και λειτουργεί στη βάση ενός συνόλου αξιών, κανόνων και τρόπων συμπεριφοράς που διαμορφώθηκαν μέσα στη μακρά παράδοση και από τη συνείδηση του "από κοινού ανήκειν".

Μέσα σε μερικές αράδες και με μια θαυμαστή ποιητική γλώσσα ο Χρ.Στ. στον πρόλογο του βιβλίου του, μας δίνει μια πανοραμική άποψη της βατουσιανής γης και της ζωής των ανθρώπων της που έζησαν εκεί αυτήν την περίοδο.

"Εδώ μέσα σ' αυτή τη θάλλουσα γούβα έζησαν γενεές γενεών ανθρώπων τυραγνισμένων που άνοιξαν κι έκλεισαν τα μάτια τους μακριά απ' τον άλλο κόσμο. Λίγοι ζούσαν ανθρωπινά. Οι πολλοί υπέφεραν. Λιγοστές οι χαρές της ζωής τους. Γύρω τους η φύση γιόρταζε, τα πουλιά ερωτεύονταν, ο ήλιος τους χαμογελούσε. Εκείνοι ακολουθούσαν με σκυφτό και συλλογισμένο το κεφάλι τα καματερά τους στο όργωμα, στο αλώνισμα, στο κουβάλημα. Και τις καλοκαιριάτικες νύχτες, όταν ξάπλωναν τα καταπονημένα μέλη στο ζεστό χώμα, ερχόταν η κούραση κι έκλεινε τα μάτια τους, πριν καλά-καλά δουν τ' αστέρια που τους βλεφάριζαν, πριν νιώσουν τη νυχτερινή σιωπή να τους τυλίγει σαν απαλό σεντόνι. **Θύματα μιας σκληρής εποχής, μιας άδικης μοίρας που τους κρατούσε στερημένους ακόμα κι από τις πιο απλές χαρές, υποταγμένους στην ανάγκη, στις αποφάσεις των αρχόντων, στις διδαχές του ιερατείου**".

Στη βατουσιανή, λοιπόν, κοινωνία, όπως συνέβαινε στις περισσότερες Τουρκοκρατούμενες περιοχές, δύο είναι οι πυλώνες της εξουσίας, τα κέντρα που ρυθμίζουν και γύρω από τα οποία περιστρέφεται η δημόσια ζωή, οι δυνάμεις που ελέγχουν- ασφυκτικά- όχι μόνον τη δημόσια αλλά και την ιδιωτική ζωή των κατοίκων: το ιερατείο και το αρχοντολόγι, η εκκλησία και η Κοινοτική Αρχή των Προεστών. Οι δύο αρχές, όσον αφορά τον πολιτικό τους ρόλο, συχνά συμφύρονται, ταυτιζόμενες στα ίδια πρόσωπα, καθ' όσον οι προεστοί, εν ενεργεία ή πρώην, επιλέγονται για το εκκλησιαστικό αξίωμα του επιτρόπου της εκκλησίας της Βατούσας ή του Αρχιερατικού επιτρόπου( εκπροσώπων του Μητροπολίτη)και αντιστρόφως. Οι κοινοτικοί άρχοντες μαζί με τους εκπροσώπους της εκκλησίας, ιερείς και αρχιερατικούς επιτρόπους, ελέγχουν και επικυρώνουν από κοινού, όλες τις δικαιοπραξίες: παρίστανται στους αρραβώνες, εγκρίνουν τη σύναψή τους ή και τη διάλυσή τους- επιβάλλοντας σ' αυτή την περίπτωση και σχετικό πρόστιμο-, ελέγχουν τις κληρονομίες, καταγράφουν τις περιουσίες των αποθανόντων και επικυρώνουν τις διαθήκες- και μάλιστα με το αζημίωτο, καθ' όσον ο Μητροπολίτης και η εκκλησία παίρνουν το μερίδιό τους από τον διαθέτη- συνυπογράφουν τα προικοσύμφωνα, τα χαριστήρια και τις δωρεές. Οι δημογέροντες διορίζουν τους εκκλησιαστικούς επιτρόπους και εισηγούνται στη Μητρόπολη το διορισμό των ιερέων, ενώ ο Μητροπολίτης εγκρίνει το διορισμό των διδασκάλων, καθώς και τα μέλη που συγκροτούν τη σχολική Εφορία. Οι δημογέροντες ελέγχουν τους ισολογισμούς της εκκλησίας και τις συμφωνίες που συνάπτει το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο για εργασίες συντήρησης της εκκλησίας ή για ενοικιάσεις ακινήτων της, ενώ οι ιερείς παρίστανται ως διαιτητές στις λαοσυνάξεις για την ανάδειξη των αρχόντων.

Εκκλησία και κοινοτική Αρχή επεξεργάζονται, εισηγούνται στο Μητροπολίτη και επιβάλλουν "επιτόπιους νόμους", με τους οποίους ελέγχουν τόσο τη δημόσια όσο και την ιδιωτική ζωή: διατάξεις που ανατρέπουν προηγούμενους εθιμικούς κανόνες και απαγορεύουν τρόπους ζωής και συμπεριφορές, ρυθμίζουν κοινωνικές σχέσεις και εκδηλώσεις, όπως αρραβώνες, γάμους, βαφτίσεις και προικοδοτήσεις, διαθήκες και θέματα κληρονομιών, απαγορεύουν έθιμα και συνήθειες που θεωρούνται βλαπτικές για τη ζωή των κατοίκων και τη λειτουργία της κοινότητας, όπως είναι οι υπερβολές στα δώρα του γάμου και στο θεσμό της προίκας, η κατανάλωση των οινοπνευματωδών ποτών και η εκτροφή της...κατζίκας( για περιβαλλοντικούς λόγους υποθέτω) και ακόμα καθορίζουν... πόσες επισκέψεις και υπό ποιους όρους θα

γίνονται στο σπίτι της νύφης από τον γαμπρό στην προγαμιαία περίοδο! Για τη συμμόρφωση των κατοίκων με αυτούς τους επιτόπιους νόμους χρησιμοποιείται ακόμα και ο αφορισμός εκ μέρους της εκκλησίας. Όπως παρατηρεί ο Χρήστος, "ο αφορισμός εντάσσεται στον μηχανισμό απονομής της δικαιοσύνης" και χρησιμοποιείται όχι μόνον ως μέσο άσκησης της πνευματικής εξουσίας επί των πιστών αλλά και για την επιβολή της πολιτικής εξουσίας: με τον αφορισμό τιμωρούνται παραβάσεις επιτοπίων νόμων, κλοπές και καταχρήσεις της εκκλησιαστικής και μοναστηριακής περιουσίας, καθώς και εκείνοι οι δανειολήπτες που αρνούνται να αποπληρώσουν τα δάνειά τους, (ακόμα και κάποιος που αποπλάνησε την υπηρέτριά του). Απειλούνται επίσης με τον αφορισμό συγγενείς ή ξένοι που θα επιχειρήσουν να ανατρέψουν ή να παραχαράξουν τη διαθήκη αποθανόντα.

Η εκκλησία, όμως, της Βατούσας δεν είναι μόνον το κέντρο της πνευματικής και θρησκευτικής ζωής, που μοιράζεται και την πολιτική εξουσία, ως ισότιμος εταίρος, με την κοινοτική Αρχή- όση εξουσία, βεβαίως, τους εκχωρεί ο Οθωμανός δυνάστης. Η εκκλησία της Βατούσας αναδεικνύεται ως το μοναδικό κέντρο της οικονομικής ζωής στην ευρύτερη περιοχή της Βατούσας και κυριαρχεί ως η ισχυρότερη οικονομική δύναμη στη ζωή της κοινότητας. Η εκκλησία της Βατούσας κατέχει και διαχειρίζεται μια σχετικά μεγάλη ακίνητη περιουσία από ελαιοχώραφα, περιβόλια, αμπελώνες, βελανιδότοπους, βοσκοτόπους, ελαιόμυλους, καφενεία και σπίτια-που προήλθαν από τις δωρεές των πιστών ή και από υποθήκες δανειοληπτών- απ' όπου έχει σημαντικά έσοδα από εισοδήματα και ενοίκια, τα οποία προστίθενται στα χρηματικά ποσά που συγκεντρώνει από δωρεές, από τους "δίσκους και τα κηρία", καθώς και την εκποίηση αφιερωμάτων στην Παναγία. (ενδεικτικό είναι το ποσό του ενοικίου από τον καφενέ της εκκλησίας: 1879= 300γρ, 1881= 864, 1886= 900 και 1888= 1000γρ.).

Η οικονομική ευρωστία που απέκτησε η εκκλησία της Βατούσας της επέτρεψε να αναδειχθεί σε μια αγία τράπεζα, κάτι σαν banco di Santo Spirito, μια βατουσιανή εν μικρογραφία, ... "μπάνκα βατικάνια", που χορηγεί δάνεια στους "ανθρώπους της ανάγκης", κι έτσι, εννοείται, πως τους "προστάτευε από τις εκμεταλλευτικές διαθέσεις των τοκογλύφων, οι οποίοι δάνειζαν με πολύ δυσμενέστερους όρους". Εδώ όμως πρέπει να παρατηρήσουμε- κάτι που παρατηρεί σε κάποιο σημείο και ο Χρ.- πως θα ήταν πολύ πιο θεάρεστο το έργο της βατουσιανής εκκλησίας, εάν χρησιμοποιούσε τα έσοδα από τις δωρεές των πιστών, για να ανακουφίζει από τα βάσανα της ζωής τούς δυστυχούντες και δεν

επιδίωκε να αποκομίσει κέρδη από την επιβολή τόκων –και μάλιστα εξαντλώντας το ανώτατο επιτρεπόμενο από την οθωμανική διοίκηση όριο του 12%( και σε κάποια περίπτωση και 15%) στο χρηματικό ποσό που δάνειζε στους δανειολήπτες, οι οποίοι κατέφευγαν στην ...αγία τράπεζα της εκκλησίας, για να ζητήσουν τη βοήθειά της. Και, βέβαια, αμαυρώνει τον πνευματικό της ρόλο το γεγονός ότι έφθανε στο σημείο να αφορίζει τους κακοπληρωτές των δανείων και να τους απειλεί με το... "πυρ της κολάσεως". Είναι πολύ χαρακτηριστική για τις σχέσεις εκκλησίας και δανειοληπτών η περίπτωση που καταγράφεται στα ΑΡΧΕΙΑ για τον αφορισμό πεθεράς και νύφης που αρνήθηκαν να αποπληρώσουν το δάνειο που είχε συνάψει με την εκκλησία ο μακαρίτης Σταυρής Χατζηαντωνίου, γιος και σύζυγος αντίστοιχα:το ποσό που είχε δανειστεί ο Σταυρής ήταν 1550 γρόσια. Το 1847 το χρέος που παρέμεινε ανεξόφλητο είχε φτάσει με τους τόκους στο δυσθεώρητο ύψος των 12.030 γροσίων. Το 1849 ο γιος του δίνει έναντι του χρέους έναν σοπά προς 300 γρόσια και άλλα 1700 γρόσια σε μετρητά". Για την υπόθεση αυτή είχε προκληθεί αφορισμός εκ μέρους του μητροπολίτη-κατόπιν βεβαίως καταγγελίας της εκκλησίας της Βατούσας-διότι οι δύο γυναίκες, κληρονόμοι του Σταυρή Χατζηαναγνώστου, δεν δέχονταν έναντι του χρέους να παραχωρήσουν στην εκκλησία "το κατά Έλυμπον και Λιβιάδι χωράφιόν των". Έτσι οι δυο γυναίκες καταδικάζονται με τον αφορισμό "να κληρονομήσουν την λέπραν του Γιαζή και την αγχόνην του Ιούδα" και μετά θάνατον να μείνουν "άλυτοι και τυμπανιαίοι". Οι οικονομικές, όμως, δραστηριότητες της εκκλησίας της Βατούσας δεν περιορίζονται στις παραπάνω χρηματοπιστωτικές δραστηριότητες ,όπως ήταν η χορήγηση δανείων και η τοκογλυφική εκμετάλλευση των δανειοληπτών, με υποθήκη τα περιουσιακά τους στοιχεία και με υψηλά επιτόκια, συνήθως του 11 και 12%.. Η εκκλησία φαίνεται να μονοπωλεί την εμπορική εκμετάλλευση της γης και των παραγομένων προϊόντων της, όπως: λάδι, καπνό, μέλι, αμύγδαλα, κερύ, βαλανίδια, κερεστέ, καυσόξυλα, κάρβουνα, ασβέστη Αγοράζει και πουλά ή ενοικιάζει κτήματα και ελαιόμυλους, καφενεία, σπίτια και οικόπεδα, αμπελώνες, ελαιόδεντρα, άγρια και ήμερα, βαλανίδες και βοσκοτόπια.(από τα στοιχεία της καταγραφής του 1879, "των δι' ομολογιών και μη δανειζομένων χρημάτων" γνωρίζουμε ότι οι παλαιοί και νέοι δανειολήπτες ανέρχονται στους 80 και το συνολικό ποσό που οφείλουν φτάνει τις 77.986 χιλιάδες γρόσια. Το 1886 οι δανειολήπτες ανέρχονται στους 127 και τα έσοδα από τις χρηματοπιστωτικές δραστηριότητες της εκκλησίας φθάνει στις 171.000 γρόσια.

Η διαχείριση των εσόδων- εξόδων της εκκλησία τελούσε υπό των έλεγχο τόσο των δημογερόντων όσο και του Μητροπολίτη Μηθύμνης, μέσω των Αρχιερατικών επιτρόπων που είχε διορίσει στη Βατούσα. Ο Μητροπολίτης, άλλωστε, είχε και ιδιαίτερο προσωπικό ενδιαφέρον για τη χρηστή διαχείριση των πόρων της εκκλησίας, διότι το ανά τριμηνίαν μερίδιό του από τα έσοδα της εκκλησίας υπερέβαινε τα 1000 γρόσια, όταν για τα "παπούτζια της σκουπίστριας" διετίθεντο ετησίως 15 γρόσια, για το μισθό του δασκάλου 180 και σε κάποια άλλη καταγραφή 500, για ελεημοσύνη εις υποκείμενα πτωχά από Βρισιάν 16 γρόσια και "για το παιδί της Βενετσιάνας εις τους λωβιάρηδες" 32 γρόσια.

Ο κοινωνικοοικονομικός ρόλος της εκκλησίας της Βατούσας, όπως τον εξέθεσα παραπάνω, συνοψίζεται στην τελική αξιολόγηση αυτού του ρόλου που κάνει ο Χρ.Στ., με την ευαισθησία και την μετριοπάθεια που τον διακρίνει: "αν θελήσουμε", γράφει ο Χρήστος, "να αποτιμήσουμε και την κοινωνική προσφορά της εκκλησίας πρέπει να πούμε ότι υπήρξε αρκετά σημαντική, καθόσον με την ανέγερση του ναού της Θεοτόκου ικανοποιούσε τις λατρευτικές ανάγκες του κοινού, ενώ με την προσφορά ανθρωπιστικής βοήθειας ανακούφιζε κάποιους από τους αδύνατους και τους αναξιοπαθούντες και με τον δανεισμό βοηθούσε τους ανθρώπους της ανάγκης να αντιμετωπίσουν ως ένα βαθμό τα πιεστικά οικονομικά προβλήματά τους και κυρίως τους προστάτευε από την απληστία των τοκογλύφων. Όμως είχε τη δυνατότητα και την υποχρέωση να προσφέρει περισσότερα. Ενώ, δηλαδή, μπορούσε να δράσει μέσα στην κοινωνία της Βατούσας ως καταλύτης στις οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες μεταφέροντας πόρους από τους ευκατάστατους στους άπορους και δεινοπαθούντες, όπως με την προσφορά γενναιότερης ανθρωπιστικής βοήθειας, με τη χορήγηση χαμηλότοκων δανείων στους αδύνατους, με την απαλλαγή τους από τα έξοδα των ιεροτελεστιών και από άλλες παρόμοιες επιβαρύνσεις που καταντούσαν ένα είδος εκκλησιαστικής φορολογίας, αντί αυτού ανεχόταν και παγίωνε μια κατάσταση, όπου οι φτωχοί, λόγω και του αριθμού τους, ήταν η κύρια πηγή εσόδων (υψηλά επιτόκια, αφιερώματα, δωρεές, δίσκοι, κεριά, ψυχομερίδια, προθέσεις, παρρησίες κ.α) Έτσι ως κύριος σκοπός της φαίνεται να παρουσιάζεται η αύξηση των εσόδων και της περιουσίας της και λιγότερο η προσφορά κοινωνικού έργου".

Κλείνω τη σύντομη παρουσίαση του κοινωνικοοικονομικού ρόλου της εκκλησίας της Βατούσας με την τελική αποτίμηση και από την πλευρά μου της σημασίας αυτού του ρόλου: η οικονομική δραστηριότητα της Εκκλησίας της Βατούσας, παρά τα αρνητικά στοιχεία που αναφέραμε παραπάνω, δεν πρέπει να απαξιωθεί ως μέρος του γενικότερου εθνικού ρόλου της Εκκλησίας που έχει σχέση με την πνευματική αλλά και την υλική επιβίωση των χριστιανών ραγιάδων- μέσα, βεβαίως, στις υπάρχουσες συνθήκες των τουρκοκρατούμενων νησιών μας. Σε μια γεωργοκτηνοτροφική περιοχή, όπου το σύστημα της κλειστής οικονομίας διατηρούσε στάσιμο το κοινωνικοοικονομικό καθεστώς και δεν ευνοούσε την ανάπτυξη εμπορικής τάξης, το κενό καλύφθηκε- και μπορούμε να πούμε επιτυχώς- από την Εκκλησία της Βατούσας, η οποία ανταποκρινόμενη στις ανάγκες της βατουσιανής κοινωνίας και εκμεταλλευόμενη το προνομιακό καθεστώς, που απήλαυε εκ μέρους των Οθωμανικών Αρχών, καθώς και το κύρος και το σεβασμό εκ μέρους των χριστιανών ραγιάδων, αναδείχτηκε ως το κέντρο της οικονομικής ζωής της περιοχής και ως ο σημαντικότερος παράγοντας για την εξασφάλιση της κοινωνικής σταθερότητας και της κοινωνικής ειρήνης. Κι αυτό νομίζω ότι είναι, τελικά, και το θετικό μήνυμα που εισπράττει όποιος ενδιατριψεί στη μελέτη των " Αρχείων της Βατούσας".

Αγαπητοί συμπατριώτες, φίλε Χρήστο

////////////////////////////////////

Στην παρουσίαση των "Αρχείων της Βατούσας", που έγινε τον περασμένο Αύγουστο στη Βατούσα, κατέθεσα ως προσκεκλημένος και φίλος, τον θαυμασμό μου περισσότερο για την ευαισθησία και την ποιητική αύρα που δροσίζει τα κείμενα σου. Σήμερα, μετά από μια περισσότερο συστηματική μελέτη του έργου σου, οφείλω να καταθέσω και τον θαυμασμό μου για το βάθος και το βάρος της σκέψης σου, καθώς και για την υπευθυνότητα με την οποία διαχειρίστηκες, αξιολόγησες, σχολίασες και παρουσίασες το υλικό που σου εμπιστεύτηκαν οι Βατουσαίοι. Με το έργο σου απονέμεις την πρέπουσα τιμή στους ηρωικούς μάρτυρες των "Αρχείων" της γενέτειράς σου και φρονηματίζεις τους ζώντες και επιγιγνομένους Βατουσαίους' συγχρόνως, όμως, προβάλλεις και ένα πρότυπο πνευματικού ανθρώπου, που με υψηλό συναίσθημα ευθύνης, με αδιάπτωτο ενδιαφέρον και αγάπη μελετά τις παλιές γραφές και εξάγει χρήσιμα συμπεράσματα για το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον, όχι μόνον των Βατουσαίων, αλλά για κάθε άνθρωπο που προσπαθεί με οδηγό την



Ιστορία να προσανατολίσει τη ζωή του σε ένα μέλλον με περισσότερη αλήθεια, ανθρωπιά και δικαιοσύνη.

«Τα ταξίδια μου»

Του Χρήστου Σταυράκογλου.

Είχα μερικά χρόνια να ταξιδέψω, από τότε που έχασα την σύντροφο της ζωής μου. Ο Χρήστος με συνεπήρε με το βιβλίο του και με έκανε συνταξιδιώτη του στα ωραιότερα ταξίδια του. Ένωσα ξανά να φεύγω από την στενόχωρη μοναξιά μου και να συναντιέμαι με τους ανθρώπους και τον πολιτισμό τους στην άπειρη ποικιλομορφία τους, να συνομιλώ με την Ιστορία, με τους ήρωες του παρελθόντος αλλά και τους σημερινούς ήρωες της καθημερινής ζωής.

Ειδικά για τα ταξίδια στην Αυστραλία οφείλω ιδιαίτερη ευγνωμοσύνη στον Χρήστο για την εμπειριστατωμένη μελέτη και παρουσίαση της αυστραλιανής κοινωνίας και του πολιτισμού της.

Παρά το τεράστιο ενδιαφέρον που παρουσιάζει αυτή η χώρα, θα ήταν και είναι για μένα απρόσιτη, λόγω του φόβου που έχω για τα μακρινά ταξίδια με το αεροπλάνο.

### **Αγαπητοί φίλοι**

Ο Χρήστος κάθε τόσο μας εκπλήσσει: άλλοτε ως ιστοριοδίφης, ιχνηλάτης του ιστορικού μας παρελθόντος και σήμερα ως φιλόσοφος περιηγητής με το βιβλίο του « Τα ταξίδια μου».

Ως διηπειρωτικός- οικουμενικός ταξιδευτής ο Χρ. λειτουργεί με όλες τις ευαισθησίες που έχει ως άνθρωπος, ως φιλόλογος και δάσκαλος, ως Βατουσαίος, ως φυσιολάτρης, ως Έλληνας πατριώτης και σκεπτόμενος πολίτης.

Άλλοτε θυμίζει τον ιστορικό περιηγητή και γεωγράφο Ηρόδοτο, ο οποίος καταγράφει **«τα γενόμενα εξ ανθρώπων ως μήτε εξίτηλα γένηται, μήτε έργα μεγάλα τε και θωμαστά, τα μεν Έλλησι, τα δε Βαρβάροισι ακλεά γένηται».**

Άλλοτε θυμίζει τον σοφό Σόλωνα τον Αθηναίο, ο οποίος « θεωρήης είνεκεν» επισκέφτηκε τις πολιτισμένες χώρες της εποχής του και φιλοσόφησε πάνω στα έργα και την πολιτεία των ανθρώπων.

Και άλλοτε, όπως ο περιηγητής Πausανίας «θεασάμενος οίδε» και με την παρατηρητικότητα που τον χαρακτηρίζει καταγράφει και περιγράφει τα μνημεία, παλιά και σύγχρονα που διασώζονται και χαρακτηρίζουν άλλοτε τον σεβασμό ή την ασέβεια των λαών στους πολιτισμούς που προϋπήρξαν και άλλοτε την αισθητική και τις αξίες της σύγχρονης ζωής τους.

Περισσότερο όμως, νομίζω ότι ο ταξιδευτής Χρήστος Σταυράκογλου θυμίζει τον μεγάλο της λογοτεχνίας μας Ν. Καζαντζάκη με τις ποιητικές εικόνες που παρεμβάλλει στις αφηγήσεις του, καθώς και με το βάθος του φιλοσοφικού στοχασμού του, ο οποίος αναδύεται μέσα από την θέα και την θεώρηση της ανθρώπινης ζωής και της ιστορικής παρουσίας και πράξης των λαών.

« Η Ανατολή με τις μεγάλες και πολλές λαχτάρες της, με την άμεσή της επαφή με την μυστηριώδη ουσία του κόσμου, θα αποτελεί πάντα για τον Έλληνα το ζεστό, σκοτεινό, πλούσιο υποσυνείδητο... Δεν μπορούμε να αρνηθούμε μήτε την Ανατολή μήτε την Δύση· είναι και οι δυο αντίδρομες δυνάμεις που δεν ξεκολλούν....», γράφει ο Ν. Καζαντζάκης.

Για το ταξίδι στην Ανατολή, ένα ταξίδι υποσυνείδητου οδυσσειακού «νόστου» ξεκινά και ο Χρήστος, κουβαλώντας μαζί του μνήμες και αφηγήσεις ξεριζωμένων προγόνων, την λαχτάρα και την περιέργεια του ιχνηλάτη της ιστορικής πορείας και της διαδρομής της φυλής μας μέσα στον χρόνο.

«Ξεκίνησα για την Ιαπωνία», γράφει ο Καζαντζάκης, « ξέροντας μονάχα δυο γιαπωνέζικες λέξεις για να συνεννοηθώ μαζί της: "Σακουρά", που θα πει άνθος της κερασιάς, και "κοκορό" που θα πει καρδιά. Ποιος ξέρει, έλεγα με τον νου μου, μπορεί οι δυο αυτές λέξεις να φτάνουν». Ο Χρήστος ξεκινά για το ταξίδι της «Καθ' ημάς Ανατολής» έχοντας ενσωματωμένες στην γλώσσα μας μερικές από τις ωραιότερες λέξεις της Ανατολής: σεργιάνι, καΐκι, μελτέμι, λεβέντης, μεράκι, σεβντάς, μουσαφίρης, γλέντι, κέφι, μεζές, κισμέτ και ντουνιάς ... Μέσα στην ψυχή του κουβαλάει και τις ελληνικές λέξεις ειρήνη και φιλία, που στα τούρκικα αποδίδονται με την άγνωστη σε μας λέξη «Μπαρίσς»(bariss=ειρήνη ) και Αρκαντασλίκ (arkadasslik= φιλία) ( και αρκαντάσς= φίλος). Με τις λέξεις αυτές στην καρδιά του θα συνομιλήσει με τον φουκαρά, αλλά υπερήφανο, Τουρκοκρητικό Αλντίν, στις Φώκιες, και θα νιώσει συμπόνια για όλα «τα πλάσματα ενός

άδικου Θεού». Θα αφουγκραστεί τα μυστικά όνειρα των τουρκόφωνων Ελλήνων της Καπαδοκίας και τις προσευχές των κρυπτοχριστιανών του Πόντου. Θα νιώσει θαυμασμό για τον δήμαρχο της Σινασσού, «ένα ευγενικό παλικάρι από προσφυγική οικογένεια της Μακεδονίας που προωθεί την ελληνοτουρκική φιλία» και θα ονειρευτεί: «όταν συναντάς τέτοιους ανθρώπους ενισχύεται η πίστη σου ότι μπορούν οι δυο λαοί, που επί αιώνες αιματοκυλιούνται, να ξεχάσουν το παρελθόν και να πορευτούν αγαπημένοι στο μέλλον».

Ο Χρήστος ξεκίνησε το ταξίδι στην Μικρά Ασία ως προσκυνητής στην γη των προγόνων, που δέθηκε από τα πανάρχαια χρόνια με την ιστορική διαδρομή της φυλής μας και έγινε αναπόσπαστο στοιχείο της εθνικής μας συνείδησης. Για να περπατήσει στα χώματα όπου άνθισε και έδεσε τους θαυμαστούς καρπούς της η ποίηση και ο φιλοσοφικός στοχασμός. Για να συναντηθεί και να συνομιλήσει με τις σκιές των προγόνων.

Όπου βρεθεί παρατηρεί τις βαθιές πατημασιές από το πέρασμα των Ελλήνων, τα απομεινάρια ενός μεγάλου πολιτισμού που στις περισσότερες περιπτώσεις κείτονται παραδομένα στην αδιαφορία και στην φθορά του χρόνου, για να φωνάζουν, όπως γράφει ο Χρήστος, « με χίλιες γλώσσες την απουσία του ελληνισμού».

Στην Καπαδοκία στέκεται απέναντι στο θρυλικό βουνό, τον Αργαίο «που στέκει εκεί ασάλευτος και μετρά τους αιώνες, μετρά τις ορδές των βαρβάρων που σπάζουν τις αμπάρες της Ανατολής και ξεχύνονται στους κάμπους της Καπαδοκίας», όπως ποιητικά περιγράφει ο Χρήστος.

Στον Σαγγάριο ποταμό, τον κατακλύζει η ιερή μνήμη του πατέρα του.

***«Τι γύρευε, αλήθεια, άβγαλτο παλικάρι απ' τις πλαγιές της Βατούσας να αναμετριέται με τον Τούρκο σ' αυτά τα χώματα; Γιατί τόσοσ παραλογισμός, τόσο αίμα, τόσοσ χαλασμός»;***

Και ο διανοούμενος Χρ. ολοκληρώνοντας το ταξίδι του στην Μικρά Ασία οραματίζεται την επιστροφή, σ' αυτά τα χώματα, αργά ή γρήγορα, του Ελληνισμού. « Όχι, βέβαια, για να αναστήσει τον μαρμαρωμένο βασιλιά και να σαρκώσει την Μεγάλη Ιδέα. Αλλά ειρηνικά, συναινετικά για το καλό των δύο λαών. Μέσα σε μια νέα ευρωπαϊκή πραγματικότητα.

*Μέσα σε μια πλατιά ανθρώπινη κοινωνία, όπου θα χαμηλώσουν τα τείχη και θα ημερέψουν τα πάθη που χωρίζουν τους λαούς».*

**ΠΟΝΤΟΣ. Ένα ακόμα ταξίδι στην Μικρά Ασία.**

Το ταξίδι του στον ιστορικό Πόντο αποτελεί, όπως γράφει ο Χρήστος, « μια ιχνηλασία στα αποτυπώματα που άφησε σ' αυτή την απόμακρη γωνιά ένας ρωμαλέος πολιτισμός πολλών αιώνων, που μετακόμισε στην πρώτη του πατρίδα χωρίς, δυστυχώς, την ελπίδα της επιστροφής».

Εκεί στον μαρτυρικό Πόντο, συναντιέται με τις ηρωικές μορφές των Λέσβιων ιεραρχών, τον Μητροπολίτη Αμάσειας του Πόντου Γερμανό Καραβαγγέλη και τον εθνομάρτυρα Ευθύμιο Αγριτέλλη, επίσκοπο Ζήλων.

*«Στην μακρινή κι απόμερη αυτή γωνιά νιώθεις πως βρίσκεσαι στο μέσον της Ιστορίας, στο κέντρο του κόσμου, ενός κόσμου ελληνικού». Μιας γης που επί αιώνες έθρεψε έναν υπέροχο πολιτισμό κι ύστερα ποτίστηκε με δάκρυ και αίμα»,* γράφει ο Χρ.

Εκεί όλες οι αισθήσεις του βρίσκονται σε υπερδιέγερση : **« φωνές της Ιστορίας, φωνές ελληνικές! Αρώματα της γης»**, αναφωνεί! Εκεί είναι που η ευαισθησία του Χρ. μας χαρίζει τις ποιητικότερες εικόνες! Επιτρέψτε μου να μοιραστώ μαζί σας την αισθητική συγκίνηση που μου έδωσε **η ανοιχτή ακρόαση με την Ιστορία** που κάνει ο Χρήστος.

**«Η ιστορική συνείδηση σπάζει τα σύνορα του χρόνου και σε φέρνει στη σφαίρα του απόηχου των θρύλων και της Ιστορίας. Ακούς το λαμνοκόπημα της Αργούς που τραβά ίσια για την Κολχίδα, το κρώξιμο των στυμφαλίδων από την Αρητιάδα, τις κραυγές του αλυσσοδεμένου Τιτάνα Προμηθέα, ψηλά από την ουρανογείτονα κορφή του Καυκάσου, τις πολεμικές ιαχές των Αμαζόνων, πέρα από τον Θερμόδοντα ποταμό, τις θρηνωδίες της εξόριστης Ιφιγένειας απ' την απέναντι αθέατη ακτή, το ΘΑΛΑΤΤΑ, ΘΑΛΑΤΤΑ των Μυριών πάνω από το διάσελο της Ζύγανας, τις επευφημίες των ευσεβών Τραπεζούντιων, που ήρθαν εδώ στον μεγαλόπρεπο τούτο ναό, για να τιμήσουν τη στέψη του νέου Μεγαλοκομνηνού. Οσφραίνεσαι την μοσχοβολιά των πάνδροσων κήπων και των ανθοστόλιστων δέντρων. Εκεί στην σκιά τους, τα παλικάρια έχουν στήσει χορό με λύρες και ζουρνάδες. Χορό πολεμικό, ορμητικό και άγριο....».**

**Αγαπητοί φίλοι,**

δεν μπορώ να σταματήσω το ταξίδι που βγήκα μαζί με τον Χρήστο, χωρίς να αναφερθώ στην βατουσιανή **MAPMANTO**.

Το πιο συγκλονιστικό ταξίδι του Χρήστου είναι το ταξίδι- οδοιπορικό στην ΜΑΡΜΑΝΤΟ. Εκεί μπορεί να διαβάσει κάθε συνοδοιπόρος του Χρήστου την αληθινή ψυχή του.

Είναι ένα ταξίδι προς τα πίσω και προς τα μέσα. Ένα ταξίδι στις ΑΠΑΡΧΕΣ. Εκεί, στην βατουσιανή ύπαιθρο, όπου ο Χρ. έχει τρυγήσει τους πρώτους χυμώδεις καρπούς, με τους χυμούς των οποίων ποτίστηκε ο νους και η καρδιά του, βάθυνε η ανθρωπιά του και ανδρειώθηκε το όνειρο για το μεγάλο ταξίδι στον κόσμο και την ατέρμονη πορεία του στην γνώση. **«Νιώθω να ακουμπώ τα ακρόρριζα του είναι μου. Σφίγγω στα δάχτυλά μου τα νήματα που με συνδέουν με αυτούς τους ανθρώπους»**, γράφει.

Είναι το ταξίδι της ψυχής ενός παιδιού από την Βατούσα, ένα ταξίδι όπου συνταξιδευτές του είμαστε και όλοι εμείς της γενιάς του Χρήστου, οδοιπόροι ο καθένας μας στην δική του Μάρμαντο, όπου γεννηθήκαμε και μάθαμε να περπατάμε δίπλα στους τυραγνισμένους μας γονιούς, όπου διδαχθήκαμε την αξία του τίμιου ιδρώτα, εδώ που μάθαμε να τιμούμε τον ανθρώπινο μόχθο. «Αυτά μας έκαναν σωστούς ανθρώπους. Μας έμαθαν πώς βγαίνει το ψωμί», όπως γράφει ο Χρ. Θυμάται ο Χρ. έναν ξωμάχο γέροντα που τον συνάντησε στην Μάρμαντο των παιδικών του χρόνων.

-Ω, μπάρμπα, γιατί βάγς τόσο άλας σκι ντουμάτα, τον ρωτά.

-Το άλας είναι θιμέλιου, το άλας είναι η ζουή μας, απαντά ο γέροντας.

Και ο Χρ. παρατηρεί: *«με ψωμί κι αλάτι και μπόλικο νερό, για να ξεπλένει τους αρμούς τού τυραγνισμένου του κορμιού και να το ποτίζει με τίμιο ιδρώτα. Λες και δεν είχες μερτικό στα άλλα τα αγαθά του θεού. Λες και τα΄ δωσε ο Πανάγαθος μόνο, για να ξεχειλίζουν από τα τραπέζια των αρχοντάδων»!*

### **Αγαπητοί φίλοι και συμπατριώτες,**

Το ταξίδι στην ΜΑΡΜΑΝΤΟ-του Χρήστου και στην δική μας ΜΑΡΜΑΝΤΟ- είναι το ταξίδι απ' όπου ξεκινάν και τα άλλα μεγάλα και ωραία ταξίδια του Χρήστου, καθώς και τα ταξίδια της δικής μας ζωής. **Ένα προσκύνημα του καθενός μας στην δική του ΜΑΡΜΑΝΤΟ, μπορεί να κρατήσει ζωντανό το παιδί που παραμένει μέσα μας και να μην επιτρέψει να γεράσει η ανθρωπιά μας και το όνειρο.**

Ευχαριστούμε τον Χρήστο για το ωραίο ταξίδι.

### **Ο Ποταμός**

Το χωριό μας δεν είναι χτισμένο στις όχθες κάποιου... Σηκουάνα· έχει, όμως, ένα ποταμό που οριοθετεί προς το βορριά τα σύνορα του κύριου οικισμού της Βρίσας.

Ο ποταμός που κατεβαίνει από τη Λαγκάδα είναι χείμαρρος, τρέχει, δηλαδή, το χειμώνα και « ξεραίνεται» το Καλοκαίρι. Αν και «ξεροπόταμος», στους περισσότερους μήνες και στο μεγαλύτερο μήκος του, δεν έπαψε να αποτελεί- κυρίως στα παλιότερα χρόνια- βασικό σημείο αναφοράς των χωριανών ως σημαντικό στοιχείο για την οικονομική ζωή του χωριού.

«Κατέβηκε ο ποταμός», έλεγαν, όταν έκανε μια καλή βροχή. Κι αυτό το έλεγαν με ιδιαίτερη ικανοποίηση, διότι ήταν ένα καλό σημάδι για την «τροφοδοσία» των πηγών και των πηγαδιών που θα εξασφάλιζαν την επάρκεια τόσο του πόσιμου νερού, όσο και του νερού για το πότισμα των περιβολιών στην παραποτάμια κοιλάδα, τα οποία άρχιζαν από τη Μαχμουτή ( επί τουρκοκρατίας τσιφλίκι του Μαχμούτ) και έφταναν ως τον Παλιόπυργο, εκεί όπου ο « γλυκός» ποταμός συναντούσε τον Αλμυροπόταμο, που πήγαζε από τις θερμοπηγές του Πολιχνίτου. Στα παλιότερα χρόνια, ο χείμαρρος φούσκωνε και μεταμορφωνόταν σε θάλασσα πλατιά, εξαφανίζοντας κάτω από τα ορμητικά και θολά νερά του φράχτες και χωράφια, και απειλούσε να καταπιεί τα δυο ελαιοτριβεία που ήτα χτισμένα στις όχθες του, ακόμα και κάποια σπίτια ή αποθήκες, τα οποία, αν και απείχαν αρκετά από τις όχθες του ποταμού, κινδύνευαν να «αλωθούν» από τους τεράστιους όγκους νερού που τα πολιορκούσαν.

Τέτοιες ώρες οι χωριανοί ζούσαν με την αγωνία πως ο ποταμός θα πάρει μαζί του στη θάλασσα όσο λάδι είχαν σοδιάσει στα κιούπια τους και θα «αλέσει» με τις τρομερές νερένιες μασέλες του ό,τι με κόπο και ιδρώτα είχαν χτίσει.

Και τότε, μέσα στα μαύρα σκοτάδια και στο «μουγκρητό» που έκανε το αγριεμένο ποτάμι, άκουγες την μπουρού των ελαιοτριβείων να φωνάζει το SOS και έβλεπες άλλοι από τους χωριανούς να τρέχουν τσαλαβουτώντας μέσα στα νερά, για να ενισχύσουν την «άμυνα» των ελαιοτριβείων φράζοντας τις εισόδους του νερού με τσουβάλια που τα γέμιζαν με «πυρήνα», και άλλοι, βρεγμένοι ως το κόκαλο, να προσπαθούν να στερεώσουν πόρτες και παράθυρα σε σπίτια και αποθήκες, για να κρατήσουν έξω το αγγρισμένο ποτάμι, που σαν αφηνιασμένος ταύρος κουτουλούσε επάνω τους.

Ο ποταμός έτρεχε τους μήνες του χειμώνα, έως και τους πρώτους μήνες της Άνοιξης. Κι όταν σταματούσαν οι βροχές και ζέσταινε ο καιρός, σταματούσε η ροή του ποταμού από τις Καμάρες και πάνω και μόνο κατά διαστήματα διατηρούνταν, ακόμα, λίγο νερό που μαζεύονταν στα «λαρνάτσια» (έτσι λέγαμε τους νερόλακκους).

Οι νερόλακκοι ανήκαν στο «βασιλείο» των βατράχων. Εκεί μαζεύονταν κατά χιλιάδες τα βατράχια και γεννοβολούσαν τα αυγά τους, απ' όπου έβγαιναν τα «κοπανέλια» και, κάθε βράδυ, έστηναν το ερωτικό τους ραβαΐσι ξεκουφαίνοντας τον κόσμο με τους ατέλειωτους ομαδικούς «κοασμούς» τους.

Από τις Καμάρες και κάτω συνεχιζόταν- ορατή- η ροή του ποταμού. Λιγοστό το νερό αλλά αρκετό, για να κρατά ζωντανή και καταπράσινη τη βλάστηση στις όχθες του και να ποτίζει τα παρόχθια περιβόλια που εκτείνονταν σε όλο το μήκος του ποταμού: Καμάρες- Ψαλιδομάτη- Παλιάμπελα- Περιβόλια- Παλιόπυργος- Πιτιλίδι.

Τις όχθες του κάλυπταν τεράστιες ιτιές, πάνω στις οποίες είχαν αναρριχηθεί «φιντανέλες» (κισσοί) και «αγριεμένα» κλήματα, όπου έβρισκαν καταφύγιο κι έχτιζαν τις φωλιές τους όλων των ειδών τα αγριοπούλια. Εκεί και κάποια «ζωηρά» παιδιά έπαιζαν τον... Ταρζάν· κρεμιόνταν από τις χοντρές κληματόβεργες, που έφταναν ως τις κορφές των δέντρων, και εκτινάσσονταν στην απέναντι όχθη ή- πολλές φορές- έπεφταν στη μέση του ποταμού και βουτούσαν στο «μπουντρούμι» του ποταμού.

.

Ο ποταμός ήταν η ζωοδότρια δύναμη για ολόκληρη την παραποτάμια περιοχή. Χάρη σ' αυτόν διατηρούνταν ψηλά η στάθμη του υπόγειου υδάτινου ορίζοντα και δεν στέρευαν, καθ' όλη τη διάρκεια του καλοκαιριού, τα πηγάδια απ' όπου ποτίζονταν τα περιβόλια.

Στον κάτω ρου του ποταμού, από εκεί που άρχιζαν τα Περιβόλια και ως το Πιτιλίδι, ήταν τόσο το νερό του ποταμού, ώστε οι περιβολάρηδες της περιοχής δεν χρειάζονταν να ποτίζουν με το νερό των πηγαδιών. Εκεί πότιζαν τα περιβόλια τους με το νερό της « δέσης». Με την συνεργασία όλων των ενδιαφερόμενων περιβολάρηδων « έδεναν το νερό», κατασκεύαζαν, δηλαδή, ένα πρόχειρο φράγμα στην κοίτη του ποταμού και παροχέτευαν το νερό μέσα σε ένα παρόχθιο αυλάκι που το έφερνε ως την « αμψασία»( εμβασία) του περιβολιού τους. Έτσι με τη σειρά τους (νιμπέτ) οι περιβολάρηδες, πότιζαν, χωρίς μεγάλο κόπο, τους «μπαχτσέδες» και τα μποστάνια τους.

Και χάρις στο νερό του ποταμού ευδοκιμούσαν στην περιοχή λογιών λογιών καρποφόρα δέντρα, που ήταν ονομαστά για τα πεντανόστιμα φρούτα τους: αφράτα κυδώνια, ζουμερά ρόδια και ροδάκινα, δαμάσκηνα, καΐσια και πιρνέλες, μήλα και κολοκυθάπιδα.

Σημαντική, επίσης, ήταν η πανίδα που είχε συνδέσει την ύπαρξή της με το νερό του ποταμού και την πλούσια χλωρίδα που είχε αναπτυχθεί γύρω απ' αυτόν: χέλια, κεφαλόπουλα και λωβιοί, νεροφίδες και σκυλοπόταμοι (βίδρες), χελώνες και σκαντζόχοιροι, λαφιάτες και ασκόντριχες, λαγοί και αλεπούδες, σκίουροι (γαλιές) και νυφίτσες.

Κι όλων των ειδών τα πουλιά, υδρόβια και πετούμενα: μαυρόκοτες και κολόβες, βουτηχτάρια και ψαρόνια, λελέκια, πελεκάνοι και λελέ μπαλικτσήδες, μπούφοι, κικκινέζια και σαχίνια, κάργιες και καρακάξες, δεκοχτούρες και τρυγόνια, κοτσύφια, τσίχλες και τσαλαπετεινοί, ασπροκωλίτες, σουσουράδες και νεροχελίδονα, μελισσοουργοί και δρυοκολάπτες, συκόχλωροι και περαστικές αρτικομάνες και μπεκάτσες, πάπιες γισίλες και βαρβαρόχηνες

Στα χρόνια που δούλευαν τα δύο ατμοκίνητα ελαιοτριβεία- και για ένα διάστημα το εκσυγχρονισμένο ηλεκτροκίνητο εργοστάσιο- στον ποταμό εκβάλλονταν και τα υγρά απόβλητα από την έκθλιψη του ελαιοκάρπου, οι λεγόμενες « αμούρες» ( αμόρη), οι οποίες, τελικά, κατέληγαν στον Αλμυροπόταμο και από εκεί στο Λειμωνάρι και στη θάλασσα των Βατερών.



Και, επειδή μέσα στα υγρά απόβλητα περιέχονταν και αρκετή ποσότητα λαδιού, τα ελαιοτριβεία παραχωρούσαν σε κάποιο χωριανό- έναντι κάποιου ενοικίου- τη συλλογή του λαδιού από τις « αμούρες» που μαζεύονταν στο « ταγάρι», που ήταν χτισμένο έξω από το εργοστάσιο, στην όχθη του ποταμού, ή μέσα από τους νερόλακκους. Οι συλλεγόμενες, με αυτό τον τρόπο ποσότητες του λαδιού χρησιμοποιούνταν στη συνέχεια για την παρασκευή σαπουνιού. Με την παύση της λειτουργίας των δύο συνεταιριστικών ελαιοτριβείων- λόγω χρεοκοπίας του Αγροτικού Συνεταιρισμού- ο ποταμός απαλλάχθηκε μεν από τα απόβλητα των ελαιοτριβείων, επιβαρύνθηκε, όμως, με πολύ πιο τοξικά απόβλητα, τα οικιακά λύματα του χωριού, τα οποία μέσω του κεντρικού αποχετευτικού δικτύου που κατασκευάστηκε, πριν από κάποια χρόνια, καταλήγουν στην κοίτη του ποταμού. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να μολύνεται, όχι μόνον το νερό του ποταμού αλλά και, ευρύτερα, ο υπόγειος υδάτινος ορίζοντας στις παράχθιες περιοχές.

Έτσι, στη «χώρα των εμβλωματικών λύσεων» ενός καλού, πολλά κακά έπονται! Απαλλαχτήκαμε μεν από τα οικιακά λύματα που άλλοτε «λίμναζαν» στις αυλές των σπιτιών ή έρρεαν ανεξέλεγκτα στα σοκάκια του χωριού, μετατρέψαμε δε τον «Ζωοδότη» ποταμό σε «ρυπαρό», δύσοσμο και μολυσματικό κανάλι υγρών αποβλήτων!

Ποια θα ήταν η ολοκληρωμένη σύγχρονη λύση;

Η κατασκευή του βιολογικού καθαρισμού, του οποίου η μελέτη άρχισε πριν από... είκοσι χρόνια, ολοκληρώθηκε πριν από οχτώ χρόνια, αλλά η υλοποίηση του έργου « κόλλησε» στα γρανάζια της ελληνικής γραφειοκρατίας και, κυρίως, στην αδιαφορία των τοπικών και περιφερειακών αρχόντων μας!

Σήμερα, πια, ο ποταμός έχει χάσει την παλιά του αγριάδα και σπάνια βγαίνει έξω από τις όχθες του. Αυτό οφείλεται και στην κλιματική αλλαγή που έχει περιορίσει τις βροχοπτώσεις αλλά και στην εκβάθυνση της κοίτης του που πραγματοποιείται κατά περιόδους με τα σύγχρονα τεχνικά μέσα που διαθέτει η δημαρχία Λέσβου.

Και ποια είναι, σήμερα, η εικόνα της παραποτάμιας περιοχής; Τι απέμεινε από την ομορφιά της φύσης και τα πλούσια δώρα που χάριζε στους φιλότιμους δουλευτές της γης;

Απογοήτευση γι αυτούς που γνώρισαν την περιοχή, όταν ήταν ζωντανή και ήταν ντυμένη στα... γιορτινά της.

Εκεί που στα παλιά τα χρόνια έσφυζε η ζωή, στην Εδέμ των παλιών περιβολάρηδων, σήμερα η εγκατάλειψη και η ερημιά!

Στη γόνιμη γη, όπου βασίλευε ο άρχοντας περιβολάρης, σήμερα βασιλεύει το ρουμάνι, η τσουκνίδα και η οχιά!

### **Μια εμπορική παράδοση ενός και πλέον αιώνα.**

Η εμπορική παράδοση των Γεωργέλληδων στην Βρίσα χρονολογείται από τις αρχές του 20<sup>ου</sup> αιώνα.

Η αρχή για την επιχειρηματική δραστηριότητα της οικογένειας των Γεωργέλληδων έγινε με την αγορά ενός χανιού- που προϋπήρχε σε παρακείμενο χώρο σε σχέση με το μετέπειτα παντοπωλείο και ξενοδοχείο των αδελφών Ιωάννη και Γεωργίου Γεωργέλλη. Το χάνι που λειτουργούσε από το 1880 ανήκε στην Αγγλαΐα Μαργαρίτη και το 1923 εξαγοράστηκε από τον Ιωάννη Γεωργέλλη, ο οποίος και ανέλαβε την λειτουργία του. Στο χάνι φιλοξενούνταν με τα ζώα τους οι περαστικοί από το χωριό μας μικροέμποροι και πραγματευτάδες, γυρολόγοι, ζωέμποροι ( τσαμπάσηδες) και άλλοι πλανόδιοι, στους οποίους παρέχονταν μια πρόχειρη κλίνη και ζωοτροφή για τα υποζύγια τους.

Με την λειτουργία του Χανιού, συν τω χρόνω, προέκυψαν και άλλες ανάγκες για την φιλοξενία των περαστικών, όπως ήταν κάποια στοιχειώδης διατροφή τους, με την προσφορά ποτού και πρόχειρου φαγητού. Έτσι το 1927 ο Ιωάννης Γεωργέλλης ίδρυσε Καφενείο, στη θέση όπου αργότερα χτίστηκε και λειτούργησε το Παντοπωλείο και το ξενοδοχείο των Αδελφών Γεωργέλλη.

Από το χάνι και το καφενείο εκείνης της εποχής πέρασε και ο λαϊκός ζωγράφος Θεόφιλος, όπως μου διηγήθηκε, πριν από χρόνια, ο Γιάννης Γεωργέλλης.

Με το καφενείο Γεωργέλλη συνδέεται και ο πάππος μου Βασίλης Ζαχαριάδης, ο οποίος ήρθε στη Βρίσα από την Μυτιλήνη ως μηχανικός στην Παλιά Μηχανή και παντρεύτηκε την γιαγιά μου την Μαριάνθη.

Άνδρας μερακλής, καθώς ήταν, έβγαζε ρακί από το « καζάνι» και, όπως μου διηγούνταν η μάνα μου, το... κατανάλωνε με καλή παρέα και μεζέ στον Γεωργέλλη τον καφενέ!

Το 1936 οι αδελφοί Γιάννης και Γιώργος Γεωργέλλης χτίζουν πάνω από το καφενείο το πρώτο και μοναδικό ξενοδοχείο της Βρίσας, που υποκαθιστά πλέον το Χάνι της Τουρκοκρατίας, το οποίο, στο εξής, χρησιμοποιείται ως αποθηκευτικός χώρος, όπως μας πληροφόρησε ο κ. Παναγιώτης Γεωργέλλης.

Και στα χρόνια της Κατοχής, στη θέση του παλιού καφενείου, αρχίζει να λειτουργεί το Παντοπωλείο των αδερφών Γεωργέλλη, όπως το γνωρίσαμε όσοι γεννηθήκαμε και ζήσαμε στη Βρίσα στις δεκαετίες του 40 και του 50. Στην αρχή, λειτουργούσε με τα λιγοστά τρόφιμα που προμηθεύονταν ριψοκινδυνεύοντας με τα καΐκια που αντάλασσαν λάδι με σιτάρι και όσπρια, ταξιδεύοντας ως την Αμμουλιανή της Χαλκιδικής και συν τω χρόνω, όσο ειρήνευε ο κόσμος και βελτιώνονταν η κατάσταση, με την ποικιλία που χαρακτήριζε τα καλά « Μπακάλικα»: με τα ανοιχτά σακιά με τις φασούλες, τα ρεβίθια και το ρύζι, τα ξυλοβάρελα με τους παστούς κολιούς, τα κασελάκια με τις ρέγκες και τα μπουκάλια με το ούζο ΠΟΥΛΟΥ αραδιασμένα στα ράφια.

Μετά τον Γιάννη Γεωργέλλη, ο οποίος άφησε εποχή με την ευφυΐα, την θυμοσοφία και την ευγένεια που τον χαρακτήριζε ως άνθρωπο και έμπορο, την ευθύνη για την συνέχεια της επιχείρησης των Γεωργέλληδων ανέλαβε ο γιος του, Παναγιώτης Γεωργέλλης.

Ο Παναγιώτης, αν και πτυχιούχος, με καλές σπουδές στα οικονομικά, σε αντίθεση με άλλους σπουδαγμένους που αναζήτησαν την τύχη τους μακριά από τον γενέθλιο τόπο τους, έμεινε πιστός στην οικογενειακή του παράδοση και επένδυσε την γνώση που απέκτησε για την αναβάθμιση του οικογενειακού παντοπωλείου. Συνέχισε να διευθύνει την επιχείρηση με παραδειγματική ευγένεια και εντιμότητα μέχρι την ημέρα που η κόρη του Μαρία- πρώτα- και ο εγγονός του Στάθης- στην συνέχεια- τον διαδέχτηκαν επάξια στο τιμόνι της επιχείρησης.

Ακόμα κι όταν ο Εγκέλαδος κατεδάφισε το χωριό της Βρίσας και το παντοπωλείο, καθώς και το ανενεργό πλέον ξενοδοχείο των Γεωργέλληδων υπέστησαν σοβαρές ζημιές, η οικογένεια του Παναγιώτη Γεωργέλλη δεν πτοήθηκε, δεν έχασε χρόνο για μοιρολόγια πάνω στα

ερείπια. Μέσα σε ελάχιστο χρόνο μετέφερε την εμπορική της δραστηριότητα στα Βατερρά, όπου με την πείρα της Μαρίας Γεωργέλλη-Κολιοπούλου και την νεανική δύναμη του Στάθη συνεχίζεται- συνεχώς αναπτυσσόμενη και βελτιούμενη- η εμπορική δραστηριότητα της οικογένειας Γεωργέλλη.

Με μεράκι για την δημιουργία, με κέφι για την εργασία και με σεβασμό στις οικογενειακές αρχές και τις παραδοσιακές αξίες οι άξιοι προκόβουν!

### **Ο Θεόφιλος στην Βρίσα του 1930...**

Πρέπει να ήταν στο 1959 ή 1960, όταν ήμουν ακόμα φοιτητής. Διαβάζοντας στην Εθνική βιβλιοθήκη, όπου συνήθιζα, παράλληλα με τα πανεπιστημιακά, να ψάχνω και στοιχεία από την ιστορία της Λέσβου, βρήκα διάφορα στοιχεία για την ζωή και το έργο του Λέσβιου λαϊκού ζωγράφου Θεόφιλου.

Τον Θεόφιλο είχε συναντήσει πριν από τον θάνατό του, το 1934, ο Λέσβιος τεχνοκριτικός Στρατής Ελευθεριάδης, γνωστός στους καλλιτεχνικούς κύκλους του Παρισιού ως TERIADE και ήταν αυτός που, πρώτος, εκτίμησε την καλλιτεχνική αξία της ζωγραφικής του Θεόφιλου και πρόβαλε διεθνώς τον «ναΐφ» ζωγράφο της Λέσβου( 1935, συνέντευξη στα «Αθηναϊκά Νέα», 1936 έκθεση στο Παρίσι των έργων του Θεόφιλου, 1961 μεγάλη έκθεση στο μουσείο του Λούβρου στο Παρίσι, 1964 ίδρυση Μουσείου Θεόφιλου στην Βαρειά Μυτιλήνης).

Στην δεκαετία του 50, δεν ήταν ακόμα, τόσο γνωστό το έργο του και η καλλιτεχνική αξία του Θεόφιλου· ακόμα και πολλοί Λέσβιοι που είχαν γνωρίσει τον Θεόφιλο, στο πέρασμά του από το χωριό τους στα χρόνια 1927-34 (όταν επέστρεψε στην Μυτιλήνη, από το Πήλιο και τον Βόλο, όπου έμενε τα περισσότερα χρόνια της ζωής του ζωγραφίζοντας) είχαν μείνει με την εντύπωση ότι ήταν μάλλον ένας γραφικός, που είχε την «λωλάδα» να... χρωματίζει τους τοίχους και τις «τάβλες»!

Διαβάζοντας, όσα είχαν γραφεί, μέχρι τότε για τον Λέσβιο ζωγράφο και τις γνωστές «ζωγραφιές» που είχε αφήσει στις περιπλανήσεις του ο

Θεόφιλος, ξαφνιάστηκα, όταν είδα ότι ζωγραφικός πίνακας του υπήρχε και στη Βρίσα Λέσβου, στο «καφενείο Ιωάννη Γεωργέλλη».

Είχα ακούσει από την μητέρα μου ότι, παλιότερα, εκεί που τώρα ήταν το παντοπωλείο των Αδελφών Γεωργέλλη, υπήρχε καφενείο, στο οποίο, μάλιστα, ήταν μόνιμος θαμώνας ο παππούς μου, ο Βασίλης ο «Μηχανικός» (λάτρης του...Διόνυσου και «μερακλής» του γνήσιου ρακιού, κατευθείαν, από το «ρακοκάζανο»!).

-Μπάρμα Γιάννη, πέρασε, ποτέ, ο Θεόφιλος, από το καφενείο, που λειτουργούσε, παλιότερα, εδώ, ρώτησα τον «Γεωργέλλη», την επόμενη φορά που γύρισα στο χωριό.

- Πέρασε, μου απάντησε, τότε που είχαμε, ακόμα το χάνι κι έμεινε ένα, δυο βράδια.

- Διάβασα ότι άφησε και μια ζωγραφιά. Ξέρεις τίποτα;

- Έλα, πιο μέσα, μου λέγει ο Μπάρμα Γιάννης, και εξαφανίζεται, στα ενδότερα.

Γύρισε, σε λίγο κρατώντας κάτι σαν «τάβλα», τυλιγμένη σε ένα παλιό σεντόνι. Όταν την ξεσκέπασε, είδα- πάνω σε ένα «κόντρα πλακέ», περίπου, 60 επί 50, και θαύμασα ζωγραφισμένο με ζωηρά χρώματα τον πίνακα που εικόνιζε την «Θυσία της Ιφιγένειας»!

«Βάλε, σ' ένα πνατς, μια χούφτα ιλιές τσ' ένα κουμάτ' ψουμί, να φάγου, τσι φέρι μι μια τάβλα χουντρή να σι ζουγραφίσου», παρακάλεσε τον χανιτζή ο ζωγράφος.

- Τον λυπήθηκα τον καημένο και δεν του χάλασα το χατήρι, μου διηγούνταν μισογελώντας ο Μπάρμα Γιάννης για το πέρασμα του «αλαφροίσκιωτου» ζωγράφου, από την Βρίσα του 1930!

### **Οι «Φασκομηλίτες» της Βρίσας.**

Ένα εμβληματικό κτίριο της παλιάς Βρίσας, στο κέντρο του χωριού, το οποίο, εδώ και κάποια χρόνια, παρέμενε εγκαταλειμμένο στη φθορά του χρόνου και το οποίο αποτέλειωσε ο σεισμός της 12<sup>ης</sup> Ιουνίου μετατρέποντάς το σε ένα σωρό από πέτρες και ξύλα, ήταν η γνωστή για τους παλαιότερους Βρισαγώτες «ΛΕΣΧΗ Η ΟΜΟΝΟΙΑ».

Η ΛΕΣΧΗ ιδρύθηκε το 1925 ως εντευκτήριο, ως τόπος, δηλαδή, συνάντησης και συζήτησης για πνευματικά θέματα μεταξύ των μελών του Σωματείου « Η ΟΜΟΝΟΙΑ», του οποίου το Καταστατικό της ίδρυσής του όριζε ως σκοπό του «την πνευματικήν και ηθικήν διάπλασιν των μελών του».

Ιδρυτές του Σωματείου- που αποτέλεσαν και την πρώτη Διοικούσα Επιτροπή- ήταν η τότε «ελίτ» της Βρίσας, λόγιοι και επιφανή μέλη της βρिसαγωγίτικης κοινωνίας: Ιωάννης Γ. Νικολαΐδης, ιατρός, ως Πρόεδρος. Παναγιώτης Παπάνης, δάσκαλος, ως Γραμματέας. Γεώργιος Πολυχρόνης, έμπορος, ως ταμίας. Και οι Δ. Βόμβας, Ι.Κ. Ιατρέλλης, Μαργαρίτης Νικέλλης, Ε.Κ. Ζερβός, ως σύμβουλοι.

Τα πρώτα τέσσερα χρόνια από την ίδρυση του Σωματείου η ΟΜΟΝΟΙΑ, χρησιμοποιήθηκε ως εντευκτήριό του ο χώρος πάνω από το Παντοπωλείο Ιωάννη και Θεοχάρη Ιατρέλλη, όπως μας πληροφορεί ο Κώστας Τσέλεκας στο βιβλίο του « Το χωριό μου η Βρίσα Λέσβου». Και από το 1929-30 το εντευκτήριο του Σωματείου μεταστεγάστηκε στο οίκημα των αδελφών Κώστα και Γιώργου Χατζηαντωνίου, όπου και λειτούργησε μέχρι το 1964.

Η ΛΕΣΧΗ γνώρισε ημέρες δόξας στην περίοδο 1930- 1940. Ήταν μια περίοδος σημαντικών πολιτικών και πνευματικών γεγονότων και εξελίξεων στην Ελλάδα και τη Λέσβο, των οποίων ο αντίκτυπος, όπως ήταν επόμενο, κέντριζε το ενδιαφέρον των κατοίκων του νησιού μας, καθώς και του χωριού μας ( Λεσβιακή Άνοιξη). Τότε ήταν που άφησαν εποχή οι διαλέξεις του ιατροφιλόσοφου Παναγιώτη Περρή, του γνωστού ως «Παναγάρα», και οι συζητήσεις που γίνονταν ανάμεσα στα μέλη του Σωματείου για φιλοσοφικά και κοινωνικοπολιτικά θέματα.

Στην διάρκεια του Αλβανικού Μετώπου η ΛΕΣΧΗ-που διέθετε το μοναδικό ραδιόφωνο - μεταμορφωνόταν, κάθε βράδυ, σε κέντρο συγκέντρωσης και ενημέρωσης όλων των χωριανών, ανδρών και γυναικών που αγωνιούσαν να μάθουν τα νέα από το Μέτωπο, όπου πολεμούσαν τα παιδιά τους, τα αδέρφια και οι σύζυγοί τους.

Με την πάροδο του χρόνου η ΛΕΣΧΗ έχασε τον κύριο, πνευματικό ,χαρακτήρα της και μετεξελίχθηκε σε ένα καφενείο, όπου σύχναζε το «αρχοντολόγι» της Βρίσας, που το αποτελούσαν μερικοί έμποροι και

μεγαλοκτηματίες, κάποιοι δάσκαλοι, γιατροί, κρατικοί και κοινοτικοί υπάλληλοι, αξιωματούχοι και κοινοτικοί άρχοντες.

Ειδικότερα, στην εμφυλιοπολεμική περίοδο και την δεκαετία του 50, στους θαμώνες της ΛΕΣΧΗΣ προσδόθηκαν ταξικά και ιδεολογικά χαρακτηριστικά. Στη ΛΕΣΧΗ σύχναζε η «Άρχουσα τάξη», σε αντίθεση με τα καφενεία στον Πλάτανο, όπου σύχναζε η «φτωχολογιά». Η ιδεολογική αυτή αντίθεση εκφράστηκε και με το προσωνύμιο «Φασκομηλίτες», το οποίο προσέδωσαν στους θαμώνες της ΛΕΣΧΗΣ, και με το οποίο εκφράζονταν η ιδεολογική αντίθεση (και αντιπάθεια) των «παρακατιανών» στον «καθωσπρεπισμό» που διέκρινε τους θαμώνες της ΛΕΣΧΗΣ, οι οποίοι, σε αντίθεση με τους ανθρώπους του καθημερινού μόχθου- που έπιναν το ρακί τους στον καφενέ, για «να πάνε κάτω τα φαρμάκια» της τυραγνισμένης ζωής τους- αυτοί, ως «καλοζωισμένα αφεντικά», προτιμούσαν το υγιεινότερο αφέψημα του φασκόμηλου..

Με το πέρασμα του χρόνου, που «επουλώνει τα τραύματα», καταπραΰνει τα πάθη και συμφιλιώνει τους ανθρώπους, και, βέβαια , εξαιτίας των οικονομικών και κοινωνικών μεταβολών της δεκαετίας του 60 και του 70 ( και περισσότερο του 80), κατά τις οποίες αμβλύθηκαν οι μεγάλες κοινωνικές ανισότητες και οι ιδεολογικές αντιθέσεις ( φτωχοί φαμελίτες έγιναν κτηματίες αγοράζοντας τα κτήματα των « αρχόντων»), οι θαμώνες της Λέσχης, ο ένας μετά τον άλλον, διαβαίνουν την απόσταση που τους χώριζε από τον Πλάτανο και αντικαθιστούν το «φασκόμηλο» που έπιναν στη ΛΕΣΧΗ με τον καφέ ή το ρακί, που τους σέρβιραν, τώρα, οι καφετζήδες στον Πλάτανο.

Έτσι, στα μέσα της δεκαετίας του 60, κλείνει οριστικά τον ιστορικό της κύκλο η «ΛΕΣΧΗ».

Στα χρόνια που ακολούθησαν, άλλαξε η χρήση του κτιρίου, καθώς και οι ιδιοκτήτες της· το κτίριο χρησιμοποιήθηκε ως αποθηκευτικός χώρος μέχρι το 2008, οπότε αγοράστηκε από τον ενιαίο, τότε, Δήμο Πολιχνίτου-Βρίσας, με την προοπτική να ανακαινισθεί και να χρησιμοποιηθεί ως Πολιτιστικό Κέντρο Βρίσας, σύμφωνα με το αίτημα που είχε υποβάλει, από παλιά, και ο Πολιτιστικός Σύλλογος της Αθήνας. Έκτοτε, παρά τα επανειλημμένα διαβήματα του Συλλόγου της Αθήνας στον Δήμο Λέσβου για την ένταξη σε κάποιο πρόγραμμα της ανακαίνισης της παλιάς ΛΕΣΧΗΣ και της δημιουργίας ενός Πολιτιστικού

Κέντρου, το οποίο στερούνταν και χρειάζονταν το χωριό, οι διατελέσαντες Δήμαρχοι Λέσβου και Αντιδήμαρχοι Πολιχνίτου δεν επέδειξαν κανένα ενδιαφέρον, παρά το ότι σε αρκετά άλλα χωριά χρηματοδοτούσαν- γενναιόδωρα- έργα για την κατασκευή Πολιτιστικών Κέντρων.

Ο μόνος, τελικά, που «ενδιαφέρθηκε» για την παλιά ΛΕΣΧΗ ήταν... ο Εγκέλαδος! Κατεδαφίζοντας το ερειπωμένο κτίριο, θέτει, σήμερα, επιτακτικά το δίλημμα στο Δήμο Λέσβου: θα αφήσει, στο κέντρο του χωριού, το ιστορικό εντευκτήριο του Συλλόγου η «ΟΜΟΝΟΙΑ» να παραμένει ένα θλιβερό «χάλασμα» ή θα αναλάβει να εντάξει στο γενικότερο σχέδιο ανοικοδόμησης της σεισμόπληκτης Βρίσας- ως έχει υποχρέωση- και το δημοτικό έργο της ανέγερσης ενός Πολιτιστικού Κέντρου, όπου οι κάτοικοι της Νέας Βρίσας θα ανταμώνουν, για να συζητήσουν, να θυμηθούν τα παλιά και να γιορτάσουν ό, τι καλό απόμεινε στη ζωή τους;

Και δεν είμαστε μόνο οι εν ζωή- ακόμα- Βρισαγώτες που ζητάμε στο «χάλασμα» της παλιάς ΛΕΣΧΗΣ να χτιστεί ένα έργο πολιτισμού, είναι και οι παλιοί ΦΑΣΚΟΜΗΛΙΤΕΣ που το φωνάζουν μέσα από τον σωρό τις πέτρες και τα χώματα που τους σκεπάζει.

Ακούστε τους!

### **Στο παρασκήνιο μιας θεατρικής παράστασης.**

*Στην μνήμη των αείμνηστων φίλων: Απόστολου Στεργίου, Μαρίνου Βάσσου και Δημήτρη Ταξείδη.*

Μια παλιά φωτογραφία από μια θεατρική παράσταση, που δημοσίευσε ο φίλος Στρατής Νικέλλης στο Vatera.gr, με ξαναγύρισε, εν μέσω Lockdown, πολύ πίσω, στην μετεμφυλιοπολεμική δεκαετία του 50.

Πολλοί- μεγάλοι, σήμερα, στην ηλικία- θα θυμούνται την θεατρική παράσταση «Ένας βλάκας και μισός» του Δ. Ψαθά που παίχτηκε- με την πρωτοβουλία των νέων της Βρίσας- το Φθινόπωρο του 1957, στο Δημοτικό Σχολείο του χωριού, και- σε δεύτερη παράσταση- στην αίθουσα του κινηματογράφου ΟΑΣΙΣ του Πολιχνίτου.

Λίγοι, όμως, γνωρίζουν αυτά που μας οδήγησαν- εμένα και τους μακαρίτες, πλέον, Μαρίνο Βάσσο, Απόστολο Στεργίου και Δημήτρη



Ταξείδη- στην απόφαση να ανεβάσουμε- μέσα στο κλίμα και με τις δυσκολίες εκείνης της εποχής- την παραπάνω κωμωδία του Δ. Ψαθά ( που έγινε γνωστή, ευρύτερα στο πανελλήνιο, το 1959, με την ομώνυμη κινηματογραφική ταινία, όπου πρωταγωνιστούσε ο Χρ. Ευθυμίου).

Εκείνη την εποχή, τα παιδιά της Κατοχής και των πρώτων μετεμφυλιακών χρόνων, ακόμα κι αν τα «έπαιρναν τα Γράμματα», ήταν ηρωικό κατόρθωμα, εάν κατάφεραν, οι ίδιοι και οι γονείς τους, να ξεπεράσουν τις οικονομικές δυσκολίες- και πολλές φορές τις κοινωνικές προλήψεις και προκαταλήψεις ή, ακόμα, και τα πολιτικά εμπόδια του μετεμφυλιακού καθεστώτος- και να συνεχίσουν τις σπουδές τους στο Γυμνάσιο και, ακόμα πιο δύσκολα, σε κάποια πανεπιστημιακή Σχολή.

Από την τάξη μας στο Δημοτικό Σχολείο ( την περίοδο 1946-1950), που αριθμούσε πάνω από πενήντα παιδιά- αγόρια και κορίτσια- μόνο τέσσερα αγόρια ( κανένα κορίτσι) τόλμησαν να υποστούν- αυτά και οι γονείς τους- την ταλαιπωρία και την οικονομική επιβάρυνση των εκπαιδευτικών τελών και των διδάκτρων που βάραιναν- τότε- την Μέση και την πανεπιστημιακή εκπαίδευση.

Καθημερινός ήταν ο αγώνας των παιδιών που δεν διέθεταν τα οικονομικά μέσα να εγκατασταθούν ως οικότροφοι σε κάποια οικογένεια, στην πόλη της Μυτιλήνης, προκειμένου να φοιτήσουν στο εκεί Γυμνάσιο, και αναγκάζονταν να φοιτήσουν στο γυμνασιακό παράρτημα του Πολιχνίτου.

Εκτός από τα εκπαιδευτικά τέλη που πλήρωναν οι γονείς, κατά την εγγραφή των μαθητών, και την αγορά όλων των σχολικών βιβλίων( καταργήθηκαν πολύ αργότερα με την καθιέρωση της «Δωρεάν Παιδείας», το 1964, από την κυβέρνηση του Γεωργίου Παπανδρέου), υποχρεώνονταν να καταβάλλουν, μηνιαίως, ένα σημαντικό ποσό, που αντιστοιχούσε σε αρκετά εργατικά μεροκάματα, για την πληρωμή των ιδιωτικών καθηγητών που προσλάμβανε ο Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων, προκειμένου να συμπληρωθεί το διδακτικό προσωπικό που είχε διοριστεί από το Δημόσιο (ένας Θεολόγος καθηγητής!).

Και, φυσικά, εκείνη την εποχή, δεν υπήρχε ούτε ως σκέψη η δωρεάν μεταφορά των μαθητών που προέρχονταν από τα χωριά, εκτός του Πολιχνίτου. Έτσι οι μαθητές από την Βρίσα, τα Βασιλικά, το Λισβόρι και

την Σκάλα εξασκούσαν, καθημερινά, σε ένα... Μαραθώνιο ποδαρόδρομο 10 χιλιομέτρων, πήγαινε- έλα!

Παρά τις τεράστιες δυσκολίες, από εκείνη την κατοχική τάξη του Δημοτικού Σχολείου ο Αποστόλης και ο Μαρίνος, αφού τέλειωσαν το Γυμνάσιο, σπούδασαν στην Παιδαγωγική Ακαδημία της Μυτιλήνης ( καθώς και ο Δημητρός Ταξείδης, από την προηγούμενη τάξη) και ο γράφων στην Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου της Αθήνας· ενώ ο 4<sup>ος</sup> από την ίδια τάξη του Δημοτικού, ο Γιάννης Νικολαΐδης (από ευπορότερη αυτός οικογένεια) σπούδασε στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου της Αθήνας.

Από τους υπόλοιπους συμμαθητές και συμμαθήτριές μας, κάποιοι ασχολήθηκαν με την αγροτική και την οικιακή οικονομία, άλλοι έμαθαν κάποια Τέχνη κι άλλοι «μπαρκάρησαν» ή ξενιτεύτηκαν.

Το σημαντικό, πάντως, είναι ότι από εκείνη την κατοχική γενιά, σπουδαγμένοι και ασπούδαχτοι προόδεψαν και πρόκοψαν!

Σε εκείνα τα παιδιά, που φοίτησαν στις αρχές της δεκαετίας του 50 στο Γυμνασιακό Παράρτημα Πολιχνίτου, έμεινε έντονη η ανάμνηση και η πικρή γεύση από την αγωνία και τον καθημερινό αγώνα της φοίτησής τους, από την ταλαιπωρία και τις στερήσεις, καθώς και από την αντιπαιδαγωγική, πολλές φορές, μεταχείριση που αντιμετώπιζαν.

Σε εκείνες τις εμπειρίες, από την φοίτηση στο Γυμνάσιο Πολιχνίτου, ήρθαν να προστεθούν και οι δικές μου οδυνηρές εμπειρίες, από την φοίτησή μου στο πανεπιστήμιο της Αθήνας, για τις οποίες έχω αναφερθεί, και άλλοτε, στα Διηγήματά μου και γι' αυτό δεν θα τις επαναλάβω. Θα περιοριστώ, μόνον, να σημειώσω ότι οι εμπειρίες αυτές τροφοδότησαν την τάση που είχα από παιδί για μια προοδευτική πορεία της κοινωνικής και πολιτικής ζωής και την θέλησή μου να αντιπαλέψω τις κάθε είδους προλήψεις και προκαταλήψεις που έκλειναν τον ορίζοντα της δικής μου ζωής και των συνανθρώπων μου.

Το καλοκαίρι του 1957, δευτεροετής- τότε- φοιτητής, γύρισα στο χωριό, το Καλοκαίρι, με πολλές «ρομαντικές» ιδέες στο κεφάλι και με την πίστη ότι όλα τα «κακώς κείμενα» μπορούν να διορθωθούν και « να λάβουν εκδίκηση τα όνειρα»!

Είχα περάσει όλα τα μαθήματα στην εξεταστική περίοδο του Ιουνίου και είχα όλο τον χρόνο στην διάθεσή μου, για να ασχοληθώ και με άλλα ζητήματα, που με απασχολούσαν.

Στο μυαλό μου γυρόφερνε η ιδέα για μια θεατρική παράσταση, από την ώρα που αγόρασα το βιβλίο και διάβασα την κωμωδία του Δ. Ψαθά « Ένας βλάκας και μισός».

Η απόφαση, τελικά, πάρθηκε, όταν συναντήθηκα στο χωριό με τους «συνοδοιπόρους» μου, στο Γυμνάσιο Πολιχνίτου: ο Μαρίνος- σαν να είχε διαβάσει την σκέψη μου- μου είπε, μια μέρα που συζητούσαμε για την πολιτιστική παράδοση του χωριού μας και την ανάγκη της ύπαρξης μιας βιβλιοθήκης, έστω μιας Εγκυκλοπαίδειας, για τα παιδιά που φοιτούσαν στο Γυμνάσιο: « θα μπορούσαμε να παίξουμε ένα θέατρο και να μαζέψουμε κάποιο χρηματικό ποσό», μου είπε. « Έχω φέρει και το κατάλληλο θεατρικό έργο», του απάντησα.

Τις επόμενες μέρες, βάλαμε εμπρός το σχέδιο για την θεατρική παράσταση. Πρόθυμοι συμπαραστάτες ο Δημητρός Ταξείδης, που ήταν και αρχηγός των προσκόπων της Βρίσας και διέθετε τα κλειδιά από την αίθουσα του παλιού Σχολείου, στον Άγιο Κωνσταντίνο, καθώς και οι δάσκαλοι Γ. Ταξείδης και Κ. Λαμπρινός.

Καλέσαμε πολλά αγόρια και κορίτσια του χωριού, που συγκεντρώθηκαν στο παλιό σχολείο· τους ενημερώσαμε για το εγχείρημα που αναλαμβάναμε, διαβάσαμε το θεατρικό έργο και μοιράσαμε τους ρόλους: στους πρωταγωνιστικούς ρόλους ο γράφων( ο «βλάκας και μισός»), ο Φώτης Μανώλας, η Ελένη Κώσση, η Μυρσίνη Κουλαρά, η Θέμις Χιωτίδη, ο Δημήτρης Ταξείδης, ο Αλέξανδρος Αναγνώστου, ο Κωνσταντίνος Κώστας, ο Γιώργος Χατζηαντωνίου και πολλοί άλλοι και άλλες.

Αρχίσαμε τις πρόβες, κάθε απόγευμα- βράδυ, στην αρχή με την δική μου καθοδήγηση.

Ένα βράδυ ο Μαρίνος, που ήταν βαφτισμιός του Παναγιώτη Διαμαντή ( Γιαννακέλλη), μου είπε: «ο νονός μου σπούδασε σκηνοθεσία κοντά στον Αιμίλιο Βεάκη (στην εξορία) και μπορεί να μας βοηθήσει».

Συμφωνήσαμε να τον καλέσει, εάν μπορεί, να έρθει».

Τη άλλη μέρα, μετά την δουλειά στο χωράφι, ο Παναγιώτης ήρθε στο σχολείο, την ώρα της πρόβας και μας έδωσε τις πρώτες σκηνοθετικές οδηγίες. Αυτό συνεχίστηκε για μερικές μέρες, ώσπου, μετά από μια γενική πρόβα, μας είπε ότι είμαστε πολύ καλοί και ότι δεν τον χρειαζόμαστε πλέον.

Η πρεμιέρα για την παράσταση του έργου προσδιορίστηκε για την 26<sup>η</sup> Οκτωβρίου του 1957.

Ο Μαρίνος με τον Αποστόλη και μερικούς, ακόμα, ανέλαβαν το στήσιμο των σκηνικών, καθώς και τα οικονομικά θέματα, την έκδοση εισιτηρίων κ. λπ., ενώ την σκηνογραφία προσφέρθηκε, αφλοκερδώς,

να φιλοτεχνήσει ο ζωγράφος και γνωστός σαντουριτζής Μιχαλάκης Μοναχέλης.

Μεταξύ των άλλων ζητημάτων που μας απασχόλησαν ήταν και το πώς δεν θα επιτρέψουμε στους συνήθεις...« τζαμπατζήδες» να εισέλθουν, χωρίς εισιτήριο, στην αίθουσα του Δημοτικού Σχολείου, όπου θα δινόταν η θεατρική παράσταση.

Η απόφαση που πήραμε να αποκλείσουμε την δωρεάν είσοδο ήταν η δεύτερη... «αντικαθεστωτική» μας ενέργεια, η οποία, πρωτίστως, εβάρυνε εμένα, προσωπικά, για τους λόγους που θα εξηγήσω, στη συνέχεια.

Αποφασίσαμε και να μην στείλουμε πρόσκληση σε κανέναν από τους « επίσημους» , παρά μόνον σε αυτούς που, με κάποιον τρόπο, συνέβαλαν στο ανέβασμα της παράστασης, όπως ήταν οι δάσκαλοι, ο Π. Διαμαντής και ο Μιχαλάκης Μοναχέλης. Με τον τότε πρόεδρο της Κοινότητας είχα συγκρουσθεί, δημόσια, εντός της Λέσχης, όταν πήγα να τον παρακαλέσω για μια εγκατάσταση ηλεκτρικού ρεύματος, ώστε να μπορούμε να κάνουμε τις πρόβες, όταν σκοτείνιαζε. Η απάντηση του προέδρου ήταν: «γιατί με ρωτήσατε, προτού αποφασίσετε να κάνετε θέατρο!» Και ακολούθησε ένας έντονος διάλογος μεταξύ μας, που θεωρήθηκε ως θρασεία επίθεση, εκ μέρους μου, στο... «ιερατείο» του χωριού!

Η προσβολή προς τα κρατούντα... « ήθη και έθιμα» τρίτωσε, με το προλόγισμα που έκανα, πριν από την έναρξη της θεατρικής παράστασης, όπου αναφέρθηκα στον μορφωτικό σκοπό της παράστασης, επισημαίνοντας, παράλληλα, την αδιαφορία των τοπικών αρχόντων και της Εκκλησίας για τον αγώνα που έκαναν, για να σπουδάσουν τα παιδιά της φτωχολογιάς, και ευχαρίστησα τον Π. Διαμαντή και τον Μιχαλάκη για την ανιδιοτελή υποστήριξη της προσπάθειάς μας ( μάταια ο Παναγιώτης προσπάθησε να με μεταπείσει να μην τον ευχαριστήσω, δημόσια, προειδοποιώντας με ότι θα βρω τον μπελά μου, εάν επιμείνω).

Τελικά η παράσταση είχε μεγάλη επιτυχία και ο κόσμος γέλασε με την καρδιά του!

Στην συνέχεια, αποφασίσαμε να συνεχίσουμε την πρωτοβουλία που αναλάβαμε και να την υποστηρίξουμε με την ίδρυση ενός ΜΟΡΦΩΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ και την δημιουργία μιας βιβλιοθήκης, με την συγκέντρωση βιβλίων, που θα αγοράζαμε με τα έσοδα από τις δυο θεατρικές παραστάσεις που είχαμε κάνει.

Επιστρέφοντας στην Αθήνα, ανέλαβα να επισκεφθώ κάποιους γνωστούς Βρισγαώτες, που θα μπορούσαν να μας προμηθεύσουν, δωρεάν,

κάποια βιβλία ( το καθηγητή Κώστα Κόντο και το Γιώργο. Γ. Χατζηαντωνίου, υπεύθυνο του Πρακτορείου Ξένου Τύπου ) και να αγοράσω κάποια βιβλία με ένα μικρό χρηματικό ποσό που μου διατέθηκε από τα έσοδα της παράστασης.

Τα δωρεάν βιβλία που συγκέντρωσα και αυτά που αγόρασα στάλθηκαν στο χωριό, μετά από ένα μήνα, με τον ταχυδρόμο του χωριού και κατέληξαν στην βιβλιοθήκη του Δημοτικού Σχολείου, αφού ο Μορφωτικός Σύλλογος που ονειρευτήκαμε δεν μακροημέρευσε. Εντωμεταξύ, είχαν φτάσει και τα «κακά μαντάτα» από τον πατέρα μου, με το γράμμα που μου έστειλε, όπου μου έγραφε: « με κάλεσε ο Αστυνόμος του Πολιχνίτου και μου είπε ότι σε βαρύνουν οι κατηγορίες πως ``έκανες κριτική κατά του καθεστώτος και των Αρχών και συνεργάστηκες με γνωστούς κομμουνιστές``.

Πρόσεχε τι λες και τι κάνεις, γιατί θα σε έχουν υπό παρακολούθηση»! Έκτοτε, και στην μετέπειτα πορεία της ζωής μου, δεν έπαψε να με παρακολουθεί η αρχαία κατηγορία ότι « εισάγω καινά δαιμόνια»!

Κι εγώ -αμετανόητος- συνέχισα να παραμένω, όπως με αποκάλεσε κάποιος φίλος, ένας «ενοχλητικός ονειροπόλος»!

## ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

Εκδόθηκε το βιβλίο **«ΒΡΙΣΑ- ΑΓΙΟΣ ΦΩΚΑΣ- ΒΑΤΕΡΑ. Τοπωνύμια- Τόπος και Ιστορία»**. του **Βασίλη Ψαριανού**, στην ελληνική και αγγλική γλώσσα, με πρωτοβουλία του **Συλλόγου Βρισαγωγών Αθήνας**, της **Βιβλιοθήκης «Κώστας Τσέλεκας- Θανάσης Νικέλλης» Βρίσας** και του συγγραφέα **Βασίλη Ψαριανού**.

Ο συγγραφέας του βιβλίου **Βασίλης Ψαριανός**- γνωστός περισσότερο ως διηγηματογράφος και αρθρογράφος σε εφημερίδες και περιοδικά- με την ιδιότητα, αυτή τη φορά, του φιλόλογου- ιστορικού **παρουσιάζει την άγνωστη, εν πολλοίς, Ιστορία της αρχαίας Βρίσας του Αγίου Φωκά(« Βρίσα άκρα Λέσβου εν η ίδρυται Διόνυσος Βρισαίος», κατά τον γεωγράφον Στέφανον Βυζάντιον, 6<sup>ος</sup> αι. μ.Χ.), της ελληνορωμαϊκής και πρωτοβυζαντινής Βρίσας της Αγια-Κατερίνας(«Βρυσία πόλις», κατά τον λεξικογράφον Ησύχιον,5<sup>ος</sup> αι. μ. Χ) και της «Βρισαίας (χώρας)» ή «Βρισιιάς», όπως ονομαζόταν το χωριό της σημερινής Βρίσας και η ευρύτερη περιοχή της, κατά την βυζαντινή περίοδο, επί Τουρκοκρατίας και μέχρι πρόσφατα.**

Επίσης, ένα τελευταίο κεφάλαιο του βιβλίου αφιερώνεται στην προβολή των **αξιοθέατων** της ιστορικής, προσεισμικής Βρίσας ( τα περισσότερα των οποίων παραμένουν ερειπιώνες, επτά χρόνια, μετά το καταστροφικό σεισμό του 2017).

Το βιβλίο γραμμένο στην ελληνική και την αγγλική γλώσσα και με ένα πλήθος από έγχρωμες φωτογραφίες μνημείων, κτιρίων και τοποθεσιών κρίνεται ιδιαίτερα χρήσιμο για τους Έλληνες και ξένους επισκέπτες της Βρίσας- Αγίου Φωκά- Βατερών, οι οποίοι θα έχουν την ευκαιρία διαβάζοντάς το να γνωρίσουν την ιστορία και τον πολιτισμό της περιοχής, από τα πανάρχαια χρόνια ως τα σήμερα.

**«Στου κωφού την πόρτα, όσο θέλεις βρόντα»**

**ή « κομίσαμε γλαύκα εις Αθήνας»;**

Έγινε μια κοινή προσπάθεια από τον Σύλλογο Βρισαγωγτών Αθήνας, από την Βιβλιοθήκη της Βρίσας και τον Βασίλη ψαριανό, συγγραφέα του Βιβλίου **«ΒΡΙΣΑ- ΑΓΙΟΣ ΦΩΚΑΣ- ΒΑΤΕΡΑ. Τοπωνύμια- Τόπος και Ιστορία»** να προβάλουμε την ιστορία και τον πολιτισμό του τόπου μας και να βοηθήσουμε στην τουριστική ανάπτυξή του παρέχοντας στους ξένους επισκέπτες ένα χρήσιμο βιβλίο- στα ελληνικά και αγγλικά- όπου ο συγγραφέας, μετά από πολύμηνη εργασία, συγκέντρωσε, άγνωστο, εν πολλοίς, αρχαιολογικό, ιστορικό και φιλολογικό υλικό, με το οποίο ιχνηλατείται η τρισχιλιετής διαδρομή του οικισμού της Βρίσας και των ελληνόφωνων κατοίκων της από την Προϊστορική περίοδο ως τις μέρες μας.

Και παράλληλα ο Ελληνοάγγλος Μπάρρυ Στήλ και η σύζυγός του Κατερίνα Σκιά, διέθεσαν επί μήνες τον ελεύθερο χρόνο τους για την επιμέλεια και

την, γλωσσικά και επιστημονικά, άψογη μετάφραση στα Αγγλικά του εν λόγω βιβλίου.

Και αφού, εκτός από την αμισθί εργασία των παραπάνω, πληρώθηκαν και τα εκτυπωτικά από τους τρεις που είχαν την πρωτοβουλία της έκδοσης του εν λόγω βιβλίου, απευθυνθήκαμε, μέσω του VATERA. GR και, επίσης, με την αποστολή e mail σε όλους τους ξενοδόχους των

Βατερών, καλώντας τους να αποκτήσουν ένα χρήσιμο βιβλίο για την ενημέρωση των ξένων επισκεπτών που φιλοξενούν ή θα φιλοξενήσουν μελλοντικά, με το οποίο θα μπορούσε να παραχθεί **«πρόσθετη υπεραξία»** στα Βατερά, διότι εκτός από τα φυσικά πλεονεκτήματα που απολαμβάνουν οι ξένοι επισκέπτες, θα γνώριζαν και τα πολιτισμικά πλεονεκτήματα, την ιστορία της περιοχής και τον πολιτισμό των ελληνόγλωσσων κατοίκων της, από την Προϊστορική περίοδο ως τα σήμερα.

Και αυτοί που, έπρεπε να είναι-πρωτίστως- οι ενδιαφερόμενοι, ως οι άμεσα ωφελούμενοι από την προμήθεια του βιβλίου, έμειναν απολύτως αδιάφοροι, εκτός από έναν ξενοδόχο, ο οποίος- με κάθε τρόπο- υποστήριξε την προσπάθειά μας διαθέτοντας, αυτοβούλως και αφιλοκερδώς, και την αίθουσά του για την συνάντηση τού συγγραφέα με τους ενδιαφερόμενους για το εν λόγω βιβλίο.

Και, ως συνήθως, ήταν... «συγκινητική, μέχρι δακρύων» η... « υποστήριξη της προσπάθειάς μας» από τους εκπροσώπους της Αυτοδιοίκησης Δυτικής Λέσβου, οι οποίοι επιβεβαίωσαν, για πολλοστή φορά, διά της πλήρους αδιαφορίας τους, το...«ενδιαφέρον» τους για την πρόοδο της περιοχής μας!

Μετά ταύτα, προκύπτει το ερώτημα: ισχύει και στην περίπτωσή μας η παροιμία **« Στου κωφού την πόρτα, όσο θέλεις βρόντα»** ή οι άνθρωποι είναι...αυτάρκεις και δεν χρειάζονται τα δικά μας «φώτα», οπότε **« κομίζουμε γλαύκα εις Αθήνας»;** Όπως και να έχουν τα πράγματα, ευχαριστούμε όλους όσοι συμμετείχαν και συνεργάστηκαν από κοινού για την έκδοση του βιβλίου, τον θερμό υποστηρικτή της προσπάθειάς μας, φίλο ξενοδόχο, καθώς και τους- έστω και λίγους- βιβλιόφιλους, ντόπιους και ξένους επισκέπτες της περιοχής μας, που ενδιαφέρθηκαν για την απόκτηση του εν λόγω βιβλίου.

Και ευχόμαστε, σε όλους καλή πρόοδο.